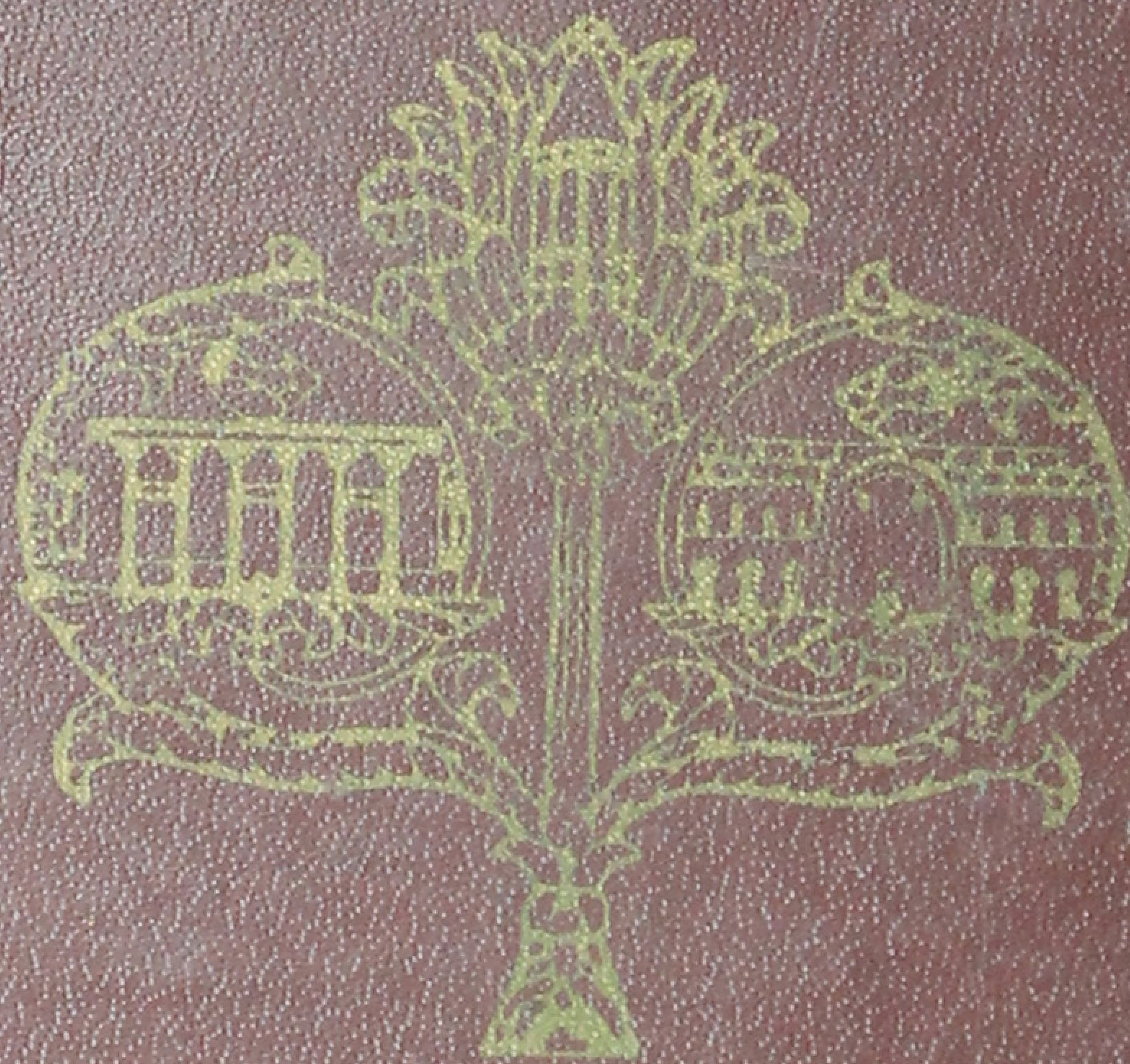

سلسله انتشارات انجمن آثار ملی ۹۹

کتابشناسی فردوسی

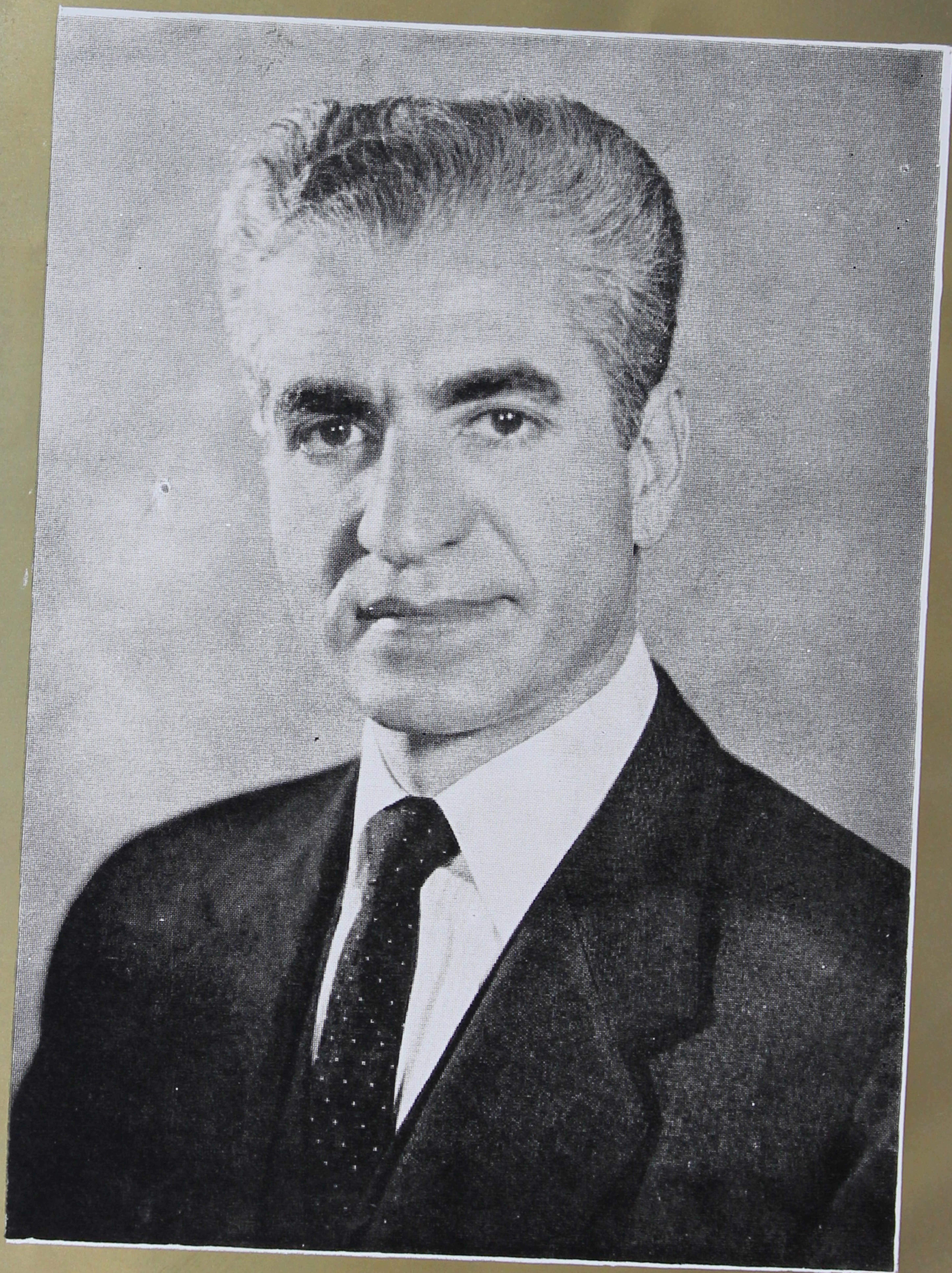
فهرست آثار و تحقیقات درباره فردوسی و شاهنامه

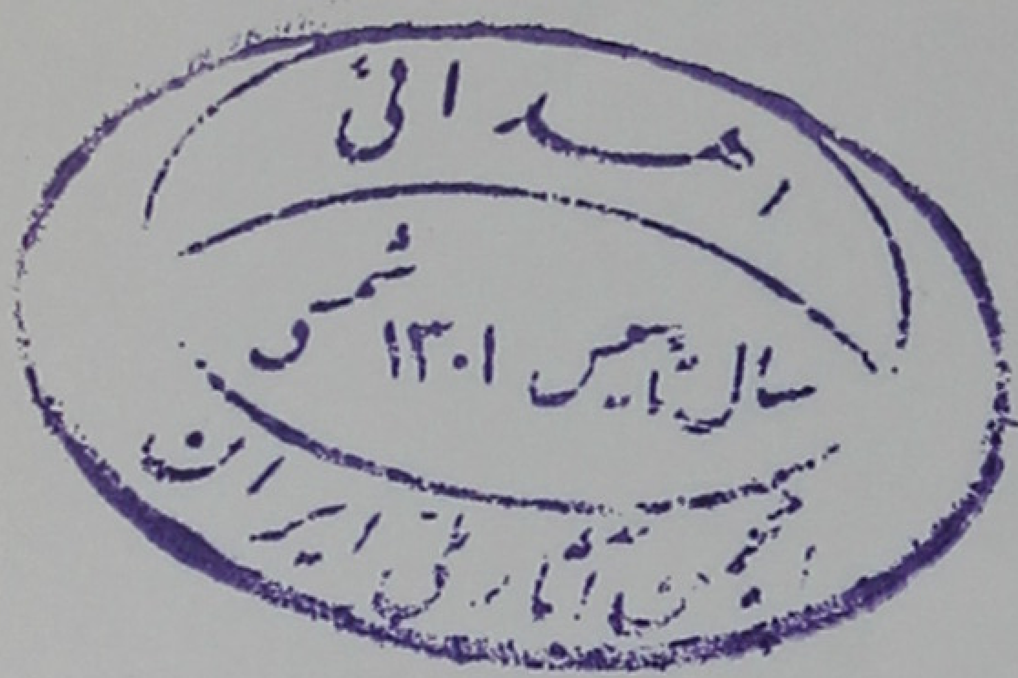
به کوشش

ایرج افشار

کتابشناسی فردوسی

به یادگار تجدید بنای آرامگاه فردوسی

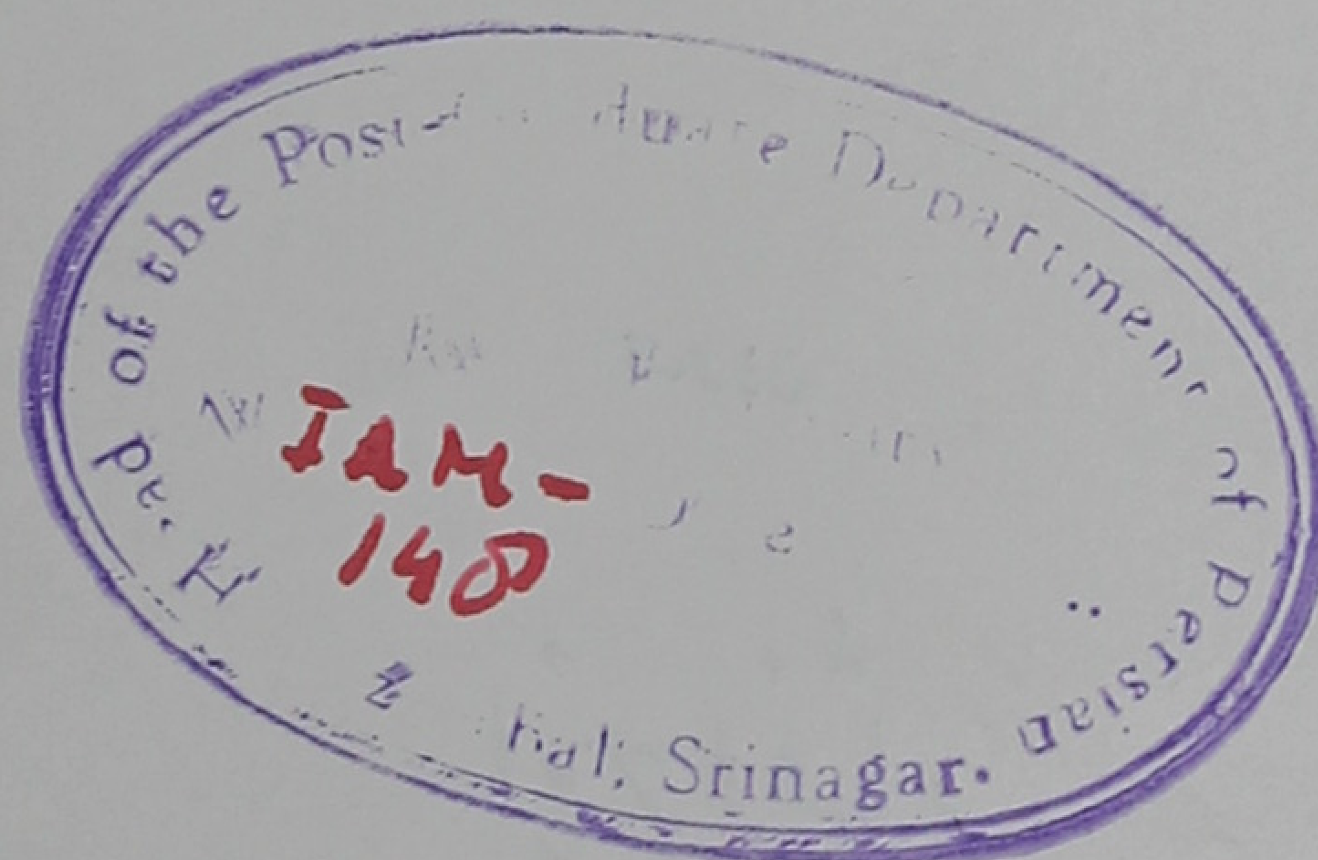
سلسلهٔ انتشارات انجمن آثار ملی ۵۹

کتابشناسی فردوسی

فهرست آثار و تحقیقات دربارهٔ فردوسی و شاهنامه

تدوین

ایرج افشار

تعداد یك هزار نسخه ازاین کتاب در چاپخانه بهمن به چاپ رسید
مردادماه ـ ۱۳۴۷

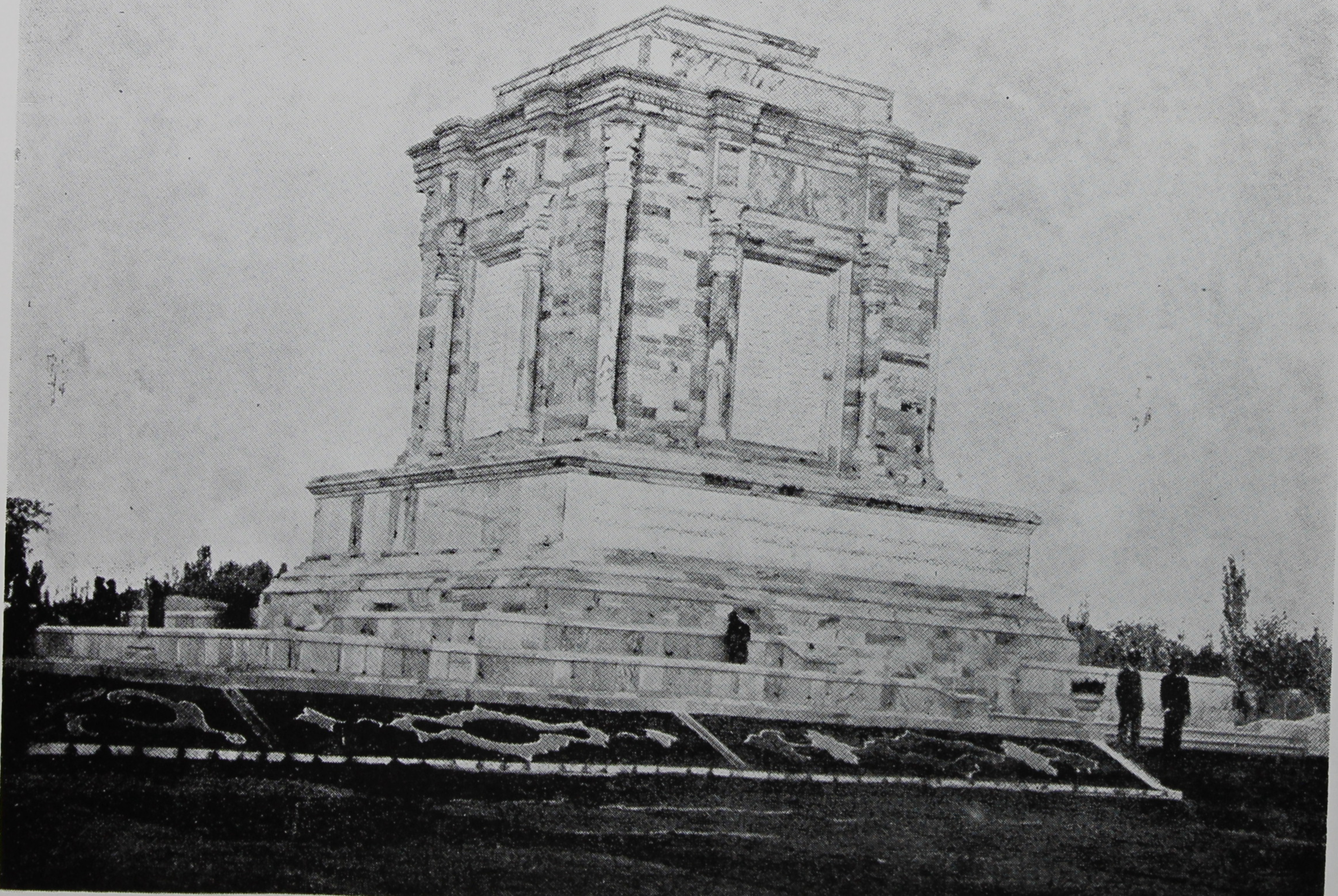
مجسمهٔ نیم‌تنه فردوسی که انجمن آثار ملی آنرا برسمیت شناخته است

(کار استاد ابوالحسن صدیقی)

مجسمهٔ فردوسی از سنگ یك پارچه که در باغ آرامگاه حکیم نصب است

(کار استاد ابوالحسن صدیقی)

آرامگاه فردوسی (بصورت پیشین)

مدال فردوسی

سرآغاز

بنام خداوند جان وخرد

بخواست پروردگار توانا و در پرتو عنایات کریمانه اعلیحضرت همایون محمدرضا پهلوی شاهنشاه آریامهر کتاب مفید و پرارزش دیگری که بمناسبت تجدید ساختمان آرامگاه حکیم ابوالقاسم فردوسی درباره آن سخن سرای بزرگوار در دست تهیه و تدوین بود اینک بچاپ رسیده و منتشر میشود

مقام و منزلت سراینده بلند مرتبت شاهنامه بر دانشمندان و محققین پوشیده نیست، اثر پرارج او نه تنها مورد تکریم و تمجید پارسی زبانان است بلکه فرهنگ دوستان و ادب شناسان سایر کشورهای جهان نیز خدمت سترگ قهرمان حماسه سرای زبان پارسی را بسیار ارج نهاده و فراوان ستوده اند و درباره احوال حکیم و کتاب شاهنامه تحقیقات دامنه داری انجام داده اند و کتابها و رساله ها و مقاله های زیاد و گوناگون تدوین نموده و چاپ و منتشر کرده اند و امری طبیعی است که شاهکار جاویدان تاریخی و ادبی سراینده عالیقدر طوس دنیای دانش و فرهنگ را شیفته و ثناخوان افکار بلند و بینش ژرف وی سازد .

باتوجه به فهرست مطالب که در آغاز کتاب از نظر خوانندگان گرامی میگذرد میتوان دریافت که دانشمندان ایران و دیگر کشورهای جهان در راه تحقیق و تتبع نسبت بشرح حال حکیم والامقام و شاهکار سترگ وی و ترجمه آن بزبانهای مختلف دنیا چه بسیار صرف وقت و همت کرده اند و مؤلف محترم

کتاب هم علاوه بر زحمات و دقت فراوان که در گردآوری مطالب تحمل کرده‌اند ضمن مقدمه جامع آن
خدمت گرانقدر این دانشمندان را بخوبی ارج نهاده و بصورتی شایسته ادای حق نموده‌اند که موجب
کمال قدردانی و امتنان است

فهرست نسخه‌های خطی مهمتر شاهنامه که موجود و مورد اطلاع است و چاپهای مختلف آن قسمت
دیگری از مندرجات این کتاب را تشکیل میدهد که اهمیت آن نیز بر خاطر پژوهندگان آثار فردوسی و سایر
علاقه‌مندان به ادب و فرهنگ پارسی پوشیده نیست .

در اینجا باید متذکر شد که عنوان کتابشناسی در چند سال اخیر بجای ترجمه واژه BIBLIOGRAPHIE
در ایران معمول شده و انتخاب نام **کتاب شناسی فردوسی** برای کتاب حاضر از طرف
مؤلف محترم نیز پیروی از این رویه متداول و مقبول بوده است .

امید میرود با فراهم بودن موجبات روزافزون شناسائی مرتبت ستارگان آسمان ادب و فرهنگ
ایران فرزندان عزیز میهن در راه انجام خدمات شایسته‌تر نسبت به مفاخر ملی خود و ادامه و تکمیل آنچه
در این باره صورت پذیرفته است بیش از پیش توفیق یابند .   بمنه و کرمه

انجمن آثار ملی

فهرست

مقدمه ۵

بخش اول

تحقیق در شرح حال فردوسی وبحث در بارهٔ شاهنامه

۱ـ مقالات وفصلها در زبانهای شرقی ۱۹

۲ـ کتابهای مفرد ومجموعه‌های مستقل ۴۵

۳ـ کتب ومقالات در زبانهای غربی ۴۹

۴ـ شرح حال در مآخذ قدیمی ۸۰

۵ـ لغتنامه‌های شاهنامه ۸۵

بخش دوم

ترجمه‌ها ومنقولات شاهنامه

۱ـ آلمانی ۸۹

۲ـ ارمنی ۹۵

۳ـ انگلیسی ۹۶

۴ـ اوکرانی ۱۰۷

۵- ایتالیائی ۱۰۸
۶- بنگالی ۱۱۰
۷- پشتو ۱۱۰
۸- ترکی و اوزبکی ۱۱۱
۹- چکی ۱۱٤
۱۰- دانمارکی ۱۱٤
۱۱- روسی ۱۱۵
۱۲- ژاپونی ۱۱۸
۱۳- سربی ۱۱۸
۱٤- سوئدی ۲۲۱
۱۵- عبری ۱۱۹
۱٦- عربی ۱۱۹
۱۷- فرانسوی ۱۲۰
۱۸- کردی ۱۲۳
۱۹- گجراتی ۱۲۳
۲۰- گرجی ۱۲۵
۲۱- لاتینی ۱۲٦
۲۲- لهستانی ۱۲۷
۲۳- مجاری ۱۲۷
۲٤- هندی ۱۲۸

بخش سوم
نسخه‌های خطی شاهنامه

قسمت اول : نسخه‌های تاریخ‌دار ۱۳۱
قسمت دوم : نسخه‌های بی‌تاریخ ۱۶۱

بخش چهارم
چاپهای متن شاهنامه

قسمت اول : چاپهای متن کامل شاهنامه ۱۹۱
قسمت دوم : خلاصه ، منتخبات ، قصص ۲۰۳
قسمت سوم : آثاری که بر اساس شاهنامه تألیف شده ۲۱۲
قسمت چهارم : چاپهای یوسف وزلیخا ۲۱۴

ملحقات

قسمت اول : منابع فارسی و اردو ۲۱۷
قسمت دوم : منابع اروپائی ۲۲۱
قسمت سوم : منابع روسی ۲۲۳
قسمت چهارم : اضافات ۲۲۸

تصاویر ۲۳۳

فهارس ۲۷۷

تذکر اصلاحی درمورد «کتابشناسی فردوسی»

درآغاز مقدمه کتاب (صفحه ۵) در مصراع اول بیت فردوسی بجای « پی افکندم » کلمات « بنا کردم » چاپ شده است ، باعرض پوزش تقاضای تصحیح آنرا مینماید .

مقدمه

بنا کردم از نظم کاخی بلند
که از باد و باران نیابد گزند
(فردوسی)

به مناسبت تجدید بنای آرامگاه فردوسی ، آن دهقان‌زادهٔ خراسان ، سرایندهٔ حماسهٔ ملّی ایرانیان و شاعر بزرگ جهان ، انجمن گرانقدر «آثار ملّی» تألیف و طبع چند کتاب را به منظور بزرگداشت وتحقیق وتجسّس دراحوال وآثار شاعر وجههٔ همّت قرار داد و من‌جمله از نویسندهٔ این سطور خواست که مجموعه‌ای فهرست‌وار از کتب ومقالات وآثاری که دربارهٔ فردوسی‌طوسی‌و کاخ بلند شاهنامه به‌قلمها وزبانهای متفاوت ودر زمانهای مختلف نوشته شده است تنظیم و چاپ کنم تا محققان و متتبعان به سهولت بر مراجع ومنابع قدیم وجدید آگاهی حاصل کنند...

تعهّد این خدمت را وظیفه‌ای ملّی دانستم وبه پاس بزرگواری روح فردوسی و بلندی پایگاه هنر و عظمت مقام بشری آن رادمرد به‌جمع‌آوردن فهرست تقریباً کامل کتب ومقالات پرداختم و مفید دانستم که فهرستی هم از نسخ خطی وچاپهای شاهنامه وانتخابهایی

که ازاین دریای بیکران شده است فراهم آورم، وبه حدّی که در حدّ بضاعت و اطلاع بود سعی کردم که فهرستی نسبهٔ کامل براساس روش کتابشناسی امروزه منظّم سازم، تا مگر مشتاقان فردوسی و محققان ادب فارسی را به‌کار آید.

در بارهٔ فردوسی سخنان بسیار گفته‌اند. در اکثر زبانهای زندهٔ جهان بحق درحق آن مردجاودانی و بزرگ ایران وشاعرنامدار زبان فارسی صدها نوشته وتحقیق ومقاله انتشار یافته است. شاهنامه را به چندین زبان ترجمه ونشر کرده‌اند، وبارها مورد تحقیق علمی و نقد ادبی وطبع انتقادی قرار گرفته است. اما ژرفا و پهنای این دریا چندان است که هنوز تمام صدفهای درخشان آن را گرد نیاورده و درر معانی آن‌را نتوانسته‌اند چنانکه باید وشاید نمایان و سفته گردانند. فردوسی هنوز عروسی بکرست وشاهنامه اثری چون کوه بلند وخرم، بدیع و بی‌بدیل.

تا کنون برای شناساندن مقام والای فردوسی عباراتی رساتر و استوارتر ومنصفانه‌تر از این جملات مرحوم محمّدعلی فروغی نمی شناسم که درمکتوب خیالی خود نوشته است: «شاهنامه هم از حیث کمّیت، هم از جهت کیفیّت بزرگترین اثر ادبیات و نظم فارسی است، بلکه می‌توان گفت یکی از شاهکارهای ادبی جهان است و اگر من همیشه در راه احتیاط قدم نمی‌زدم و از اینکه سخنانم گزافه نماید احتراز نداشتم می گفتم شاهنامه معظم‌ترین یادگار ادبی نوع بشرست ...»

محقق نامدار عصر ما مجتبی مینوی در کتاب «فردوسی و شعر او» کلامی بلیغ و محکم در حقّ شاعر طوس گفته است، آنجا که می‌نویسد: «شاهنامهٔ فردوسی از برای مردم ایران از سه لحاظ مهم است: اول اینکه یکی از آثار هنری ادبی بسیار بزرگ است و از طبع و قریحهٔ یکی از شعرای بزرگ قوم ایرانی زاده است و بر اثر همّت و پشتکار و فداکاری او و بیست سی سال خون جگر خوردن او به وجود آمده است. دوم اینکه تاریخ داستانی و حکایات نیاکان ملت ایران را شامل است و در حکم نسب نامهٔ این قوم است. سوم اینکه زبان آن فارسی است و فارسی محکمترین زنجیر علقه و ارتباط طوایفی است که در خاک ایران ساکنند. مقام شعری و هنری شاهنامه بقدری بلندست که حتی اگر از جامهٔ زبان فارسی نیز عاری شود، یعنی به زبانی از زبانهای دیگر عالم چنانکه باید و شاید آن را ترجمه کنند باز کتابی بزرگ و دارای مقام هنری بلند خواهد بود.»

مسلماً بر هر محقق شاهنامه فرض است که کلیهٔ مطالعات و تحقیقات پیشینگان را بشناسد و آنچه را در زبانهای مختلف در بارهٔ فردوسی گفته و نوشته‌اند بخواند تا سخنانی دیگر که تازه و محکم و صحیح باشد بیاورد.

بی‌تردید هنوز بر تمام اسرار این گنج پر گهر دست نیافته و اجزای این کاخ با عظمت را درست نشناخته‌ایم. شناخت فردوسی میان

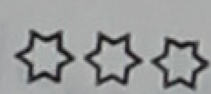
خود ما یعنی درزبان فارسی از پنجاه سال پیش باب شد. سیدحسن تقی‌زاده نخستین‌دانشمندایرانی است که بدین کار مهمّ دست‌یازید و با نگارش سلسلۀ مقالات‌متتبعانه وعالمانۀخودفردوسی راازلحاظ اهمیّت تاریخی ومقام‌ملّی به‌جامعۀ ایرانی‌شناساند ودرباب احوال‌وافکاراو وچگونگی نظم‌شاهنامه‌به‌طریق تحقیقی وانتقادی افادۀ مطلب کرد. پس ازو محمّد قزوینی با نشر علمی و انتقادی مقدمۀ قدیم شاهنامه حلقه‌ای‌استوار براین سلسله افزود.

محمّد علی فروغی که شیفته وارادتمند وآشنا باسخن فردوسی بود شاهنامه را با ذوق سلیم خلاصه کرد و باز از آن خلاصه منتخبی گزیده ساخت و مقدّمه‌ها و مقاله‌ها و خطابه‌ها در باب فردوسی نوشت وخواند که هر یک‌درشناساندن‌پهلوان میدان‌فکر و احساس حقیقی «ایرانیگری» مؤثر بود.

استادان و دانشمندان و نویسندگان‌دیگر قرن اخیر چون ملک‌الشعرای بهار، عباس اقبال‌آشتیانی، سعید نفیسی، عبدالعظیم قریب، مجتبی‌مینوی، سیدمحمّد محیط‌طباطبائی، نصراللّه‌فلسفی،دکتر رضازادۀشفق، علی‌دشتی، بدیع‌الزمان فروزانفر، حبیب‌یغمائی یکی پس از دیگری بحثهای مفیدی را آغاز کردند ونکته های تازه و خواندنی نوشتند. و درنسل بعد دکتر ذبیح‌اللّه صفا، دکتر محمد علی اسلامی، شاهرخ مسکوب به فردوسی پرداختند.

آوازۀ بلند فردوسی ایجاب کرد که دولت ایران مراسمی به یادگار هزارمین سال او برپا ساخت. مجمعی علمی وعالی درتهران

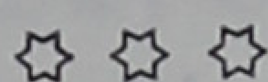
بنیان گرفت و از اکناف عالم دانشمندان به طهران و طوس روی آوردند و درسال ۱۳۱۳ نام بلندآوازهٔفردوسی را بلندتر گردانیدند و در چند شهرمهم جهان هم مراسم ومجالس مناسبی ایجاد شد و بنائی برای‌مزار شاعر که‌ساخته وتازه شده‌بود افتتاح‌شد وچون آن‌بنا سستی گرفت‌به اشراف واقدام انجمن آثار ملّی ، به همان اسلوب نخست و بنای مقبره‌به‌استواری‌تمام تجدیدبنا ورسماً افتتاح‌شد .

فردوسی‌در کتب قدیم ، چون تذکره‌ها و مراجع ادبی، شاعری است‌تقریباً همسنگ‌هرشاعر دیگر. ازآن مراجع نه اطلاعات‌تاریخی مشخّص درست ونسبت به ترجمهٔ احوال شاعر به دست می‌آید و نه آنکه سخن وهنرش درترازوی نقد به‌راستی سنجیده شده است.

طبعاً‌تردیدنباید داشت که‌بازنمائی اهمیّت فردوسی‌تا حدّبسیار زیادی مرهون اهتمام خارجیان دانشمندی است که از سال ۱۸۲۱ به طبع شاهنامه و تحقیق در آن‌اثر پرداختند و چون این حماسهٔ جاودانی را ستونی استوار در ادبیات فارسی و آن را مشحون از افکار بلند و ظرایف معنوی‌یافتند تجسّس در سوانح احوال شاعر و مخصوصاً نقد شاهنامه را عدّهٔ کثیری وجههٔ نظر خود قرار دادند و دانشمندانی چون اشپیگل ، تئودرنولدکه ، هرمان اته ، ادوارد براون ، ژول‌موهل ، ف. ولف ، فولرس درین راه گامهای استوار برداشته خدمات با ارزش انجام دادند . تا بدانجا که طبق فهرستی که من تهیه‌دیده‌ام ، والبته‌کامل هم نیست ، حدود چهارصد کتاب و

مقاله‌درخصوص این شاعر نشر شده‌است که عدّه‌ای از آنها مربوط به سرگذشت فردوسی است وقسمتی هم ترجمهٔ شاهنامه اوست .

درباب کتابشناسی فردوسی که درین مجلّد در دسترس‌محققان قرار می گیرد بیان چند نکته ومطلب لازم می‌نماید .

یکی آنکه این کتابشناسی نمی‌تواند فهرست‌کامل مراجع و منابع مربوط به فردوسی یا طبعهای شاهنامه و نسخه های خطی و ترجمه‌های آن باشد . چنین ادعایی درمیان نیست . ولی سعی‌شده است که صورت نسبهٔ کامل از مصادر اساسی درین فهرست فراهم شده وآخرین انتشارات و مقالات را نیز در بر گرفته باشد .

دیگر آنکه مواد این کتابشناسی سراسربه روش « دست اول » نیست . یعنی مشخّصات عدّه‌ای از کتب و مقالات وترجمه‌ها از مراجع دیگر (فهارس و کتابشناسیها) اخذ شده‌است و متأسفانه چون در کتابخانه‌های ایران یافتن هر مرجع و کتابی امکان‌ندارد طبعاً مراجعه به‌اصل‌عده‌ای‌از مقالات و کتب ممکن نشد و نتوانستم نسبت به کیفیّت مطالب وارتباط حتمی آنها اطمینان حاصل کنم .

دیگر آنکه در قسمت معرّفی نسخه‌های شاهنامه منحصراً آن‌نسخی معرفی شد که در فهارس ذکر آنها آمده است . درین قسمت نسخه‌هایی را خواهیم شناخت که تا آخر قرن یازدهم هجری کتابت شده . چه نسخ قرون بعد علی‌الاصول از لحاظ

تحقیقات ادبی وطبع انتقادی مورد توجه نمی‌تواند باشد. مگر آنکه از لحاظ تذهیب و هنر مزایا و مشخصاتی در آنها سراغ شود. بهر تقدیر من برسلیقهٔ خود رفتم و میزانم چنین بوده است . اگر علاقه‌مندانی باشند که بخواهند نسخ جدیدتر را بشناسند باید به فهرست Smith و مراجع دیگر (علی‌الخصوص فهارس کتابخانه‌ها) مراجعه کنند .

دیگر آنکه در معرّفی انتخابات شاهنامه که در کتابهای متفرّق آمده وبطور معمول در هر کتاب زبان آموزی فارسی (از نوع دستور زبان ومنتخبات متون) به چنین‌کاری اهتمام رفته است به‌منظور احتراز ازتطویل، به‌معرّفی منتخبات اهمّ ومعتبرا کتفا شد.*

دیگر آنکه ازمعرّفی عدّه‌ای از نسخه‌های خطی شاهنامه که نسبت به سال کتابت آنها در فهارس هیچ نوع تخمین وحدسی دیده نمی‌شود درین فهرست خودداری شد .

دیگر آنکه مشخّصات آن نسخه‌های خطی ملخص شاهنامه که قدمت واعتبار داشت درین کتابشناسی آمده است . علاقه‌مندان برای تعمیم فایده و اطلاع بیشتر می‌توانند به فهرست Smith مراجعه کنند .

دیگر آنکه عکس عدّه‌ای از نسخه‌های چاپی ، هم بمنظور تشخیص و تطبیق و هم برای تفنن ومصوّر ساختن کتابشناسی ، در پایان به چاپ رسانیده شد .

*ـ مهمترین منتخبات شاهنامه آن است که به مسعود سعد سلمان نسبت داده‌اند (لباب الالباب) ولی نشانی از آن علی‌الظاهر دیده نشده است .

دیگر آنکه قصد بر آن بود تا فهرستی هم از اشعار شاعران معاصر[1] دربارهٔ فردوسی تهیه و ضبط شود که به عللی از آن صرف نظر شد.

اینک کلامی چند در سپاسگزاری از دوستان باید نوشت که بر اثر کمک و لطف آنها این فهرست تحقق پذیر شد.

نخست از آقایان J. D. Pearson رئیس کتابخانهٔ مدرسهٔ السنهٔ شرقیهٔ لندن و G. M. Meredith-Owens رئیس قسمت کتب فارسی موزهٔ بریتانیا و H. Darke معلم زبان فارسی در دانشگاه کمبریج و J. P. Asmusen استاد زبان فارسی در دانشگاه کپنهاگ و دکتر محسن صبا استاد دانشگاه تهران، برای اطلاعات مربوط بر کتب چاپی.

دوم از آقای O. Grabar استاد تاریخ هنر شرق در دانشگاه میشیگان برای صورتی از میکروفیلمها و اسلایدهای نسخه های خطی که در اختیارم گذارد و آن میکروفیلمها و اسلایدها را از نسخ معتبر کتابخانه‌های مختلف در بخش تاریخ هنر دانشگاه مذکور در فوق برای تحقیقات علمی فراهم کرده است. در تابستان ۱۳۴۶ که برای دیدن ایشان به بخش تاریخ هنر در «ان آربور» رفتم اجازت چنین استفاده‌ای را در حقّم روا داشتند.

۱ـ مانند ملک‌الشعرای بهار، احمد اشتری، دکتر نصرة‌الله کاسمی، حبیب یغمائی، دکتر لطفعلی صورتگر، دکتر پرویز ناتل خانلری، دکتر مهدی حمیدی، عبدالعلی ادیب برومند، حسین مسرور و عدهٔ کثیر دیگر که در این زمینه طبع آزمائی کرده‌اند. نویسندگان و شاعران فرنگ هم در باب فردوسی نوشته‌ها و اشعاری دارند.

سه دیگر از آقای B. W. Robinson موزه‌دار موزهٔ آلبرت و ویکتوریا در لندن که متخصص در شناسایی نقاشیهای نسخ خطی اسلامی است. فهارس سه گانه‌ای که از ازو در دست داشتم همه به‌کار آمد و اطلاعات مفید از همهٔ آنها اخذ شد و مخصوصاً در این اواخر به خواهش من سوادی عکسی از فهرست نسخ خطی مجموعهٔ کورکیان که خود چندسال قبل نشر کرده‌بود برای من فرستاد.

نیز یاد آوردن از لطف مرحوم دکتر مهدی بیانی امری سزاوار است که مرا از مشخصات نسخ خطی کتابخانهٔ سلطنتی آگاه کرد. روانش شادان و آرام باد.

و ادای تشکر به آقای محمد تقی دانش پژوه که بمانند همیشه درخواستهای دوستش را برآورد و اطلاعاتی که مربوط به نسخ از او خواستم به لطف تمام در اختیارم قرار داد.

. . . و این مقدمه را به عرض ادب نسبت به مراحم اعضای مؤسس انجمن آثار ملی و مخصوصاً عنایت سپهبد فرج‌الله آق‌اولی و دوستی مؤثر آقای محمد تقی مصطفوی به پایان می‌آورم که همواره نویسندهٔ این حروف را بطور دلپذیری مورد لطف قرار داده‌اند.

ایرج افشار

تهران،
۱۴ خرداد ۱۳۴۷

مراجع اصلی و کلی

۱- فهارس نسخه‌های خطی

برای معرّفی نسخه‌های خطی شاهنامه مستقیماً به فهرستهای چاپی نسخه‌های خطی کتابخانه ها مراجعه شد. چون اهل تحقیق فهرستها را می‌شناسند ودر قسمت اول نیز ذکر آنها آمده است از تجدید معرّفی درینجا خودداری می‌شود.

۲- کتب و مجلات

کتب و مجلاتی که حاوی اطلاعاتی مربوط به فردوسی است در قسمتهای اوّل کاملاً معرفی ومشخّص شده‌است.

۳- کتابشناسیها

افشار، ایرج: فهرست مقالات فارسی، جلد اول، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۴۰.

افشار، ایرج: کتابشناسی ده ساله (۱۳۴۲-۱۳۳۳)، با همکاری حسین بنی‌آدم، تهران، انجمن کتاب، ۱۳۴۷.

خیام‌پور، عبدالرسول: فرهنگ سخنوران، تبریز، ۱۳۴۰.

مشار، خانبابا: فهرست کتابهای چاپی فارسی، دو جلد، تهران، بنگاه ترجمه ونشر کتاب، ۱۳۳۷ - ۱۳۴۲.

مشار، خانبابا: مؤلفین کتب چاپی فارسی و عربی، جلد اول، تهران، ۱۳۴۰.

Cig, Kemal

Turk ve Islam eserleri Müzesi'ndeki minyatürlü Kitaplarin Katalogu. Istanbul, 1959.

Edwards, E.

A Catalogue of the persian printed books in the British Museum. London, 1922.

Guzalian, S. (v) Diakonov, A. A.

Rukopisi Shah nama v Leningradskikh sobraniakh. Leningrad, 1934.

Istanbul, Üniversitesi Kutuphanesi

Farsca Basmalar Katalogu, Istanbul, 1949.

London, School of Oriental and African Studies

Library Catalogue, Boston, 1963, 17 vol.

Michigan, University, Departement of the History of Art.

[list of Manuscripts of Shahname.]

Pearson, J. D.

Index Islamicus. Cambridge, 1958-1967. 3 vols.

Robinson, B. W.

A descriptive catalogue of the persian paintings in the Bodleian Library. Oxford, 1958.

Robinson, B. W.

The Kevorkian Collection: Islamic and Indian Manuscripts, miniatures paintings and drawings, New York, 1953.

Robinson, B. W.

Persian miniature painting from collec. tions in the British Isles. London, Victoria and Albert museum, 1967.

Saba, M.

Bibliographie française de l'Iran. 3e éd. Tehran, 1967.

Saba, M.

English bibliography of Iran.

(زیر چاپ است)

Smith, David Eugene

A Bibliographie of the principal manus. cripts and prited edition of the Shah-Na-meh in certain leading public libraries of the world, New York, 1936.

Wilson, A.T.

A Bibliography of Persia. Oxford, 1930.

بخش اول

تحقیق در شرح حال فردوسی

و

بحث دربارهٔ شاهنامه

۱ ـ مقالات و فصلها در زبانهای شرقی

۱ **آبراهیمیان، روبن:** مقایسهٔ داستانهای حماسی ایران با داستانهای حماسی ارمنی و یونانی و آلمانی، مهر، ۲ (۱۳۱۳): ۶۸۵ ـ ۶۸۸

۲ **آذری، فرهاد:** دربارهٔ داستان سیاوش، هنرهای ملّی، ش۱ (۱۳۳۴): ۳۴ـ۳۹

۳ **آربری، ا. ج.:** فردوسی (شعرای ایران و مترجمین انگیسی ایشان). روزگار نو، ج ٤ (۱۹٤۵) ش ۵: ۵۶ـ۶۰

٤ **آهی، مهری:** فردوسی [تألیف ن. ا. عثمانف به روسی]، راهنمای کتاب، ۳ (۱۳۳۹): ۶۶۹ـ۶۷۱

(معرفی و انتقاد کتاب عثمانف است که نامش درقسمت بعدی این بخش می‌آید)

۵ **ابن‌یوسف شیرازی:** شاهنامهٔ فردوسی. «فهرست کتابخانهٔ مجلس شورای ملی»، تهران، ۳ (۱۳۲۱): ٤۷٤ـ٤۷۹

۶ **اتحادیه، منصوره:** زن در نظرفردوسی، پیام نوین، ج ۷ (۱۳٤٤) ش ۱۱: ۳۸ـ٤۸

۷ **اته، هرمان:** «تاریخ ادبیات فارسی»، ترجمهٔ صادق رضازادهٔ شفق، تهران، ۱۳۳۷ ش. ص ٤۵ـ٤۹

۸ **ادیب‌الممالک فراهانی، محمدصادق:** [مقدّمه بر شاهنامه طبع معروف به امیر بهادری]
(به‌طبع مذکور و نیز چاپ امیرکبیر درقسمت چاپهای‌شاهنامه مراجعه شود.)

۹ **استاریکف، ا. ا.:** فردوسی و شاهنامه، پیام نوین، ج ۲ (۱۳۳۸/۹) ش ۳ : ۲ـ۱۶ و ش ٤ : ۳۰ـ۳۷ و ش ٦ : ۵٦ـ٦٦ و ش ۷ : ٦۱ـ٦۹ وش ۸ : ۵۳ـ٦۰ و ش ۹ : ۳۹ـ٤۵ و ش ۱۰ : ٦۰ـ۷۳ وش ۱۲/۱۱ : ۹۷ـ۱۰٦ و ج ۳ (۱۳۳۹/٤۰) ش ۱ : ۵۲ـ٦۰ وش۲ : ۲۲ـ۲۷ و ۵۱ وش ۳ : ٦۱ـ٦۸ و ش ٤: ٤۱ـ٤۸ وش ۵ : ٤۹ـ۵۸ و ش ٦ : ٦۸ـ۷۳ و ش ۱۰ : ۵۷ـ٦۳ و ش ۱۲/۱۱ : ۳۷ـ٤۱ و ج ٤ (۱۳٤۰/٤۱) ش ۱ : ۵٦ـ٦۵

۱۰ **استخر، محمد حسین:** فردوسی، باختر، ۲ (۱۳۱۳) : ٤۰۹ـ٤۱۷ و٤٦٦ـ٤۷۱

۱۱ **اسحق، محمد:** نفوذ فردوسی در هندوستان، «هزارهٔ فردوسی، ص ۱٤۹ـ۱۵۰

۱۲ **اسلامی ندوشن، محمدعلی:** خیام و فردوسی، جام‌جهان‌بین، تهران، ۱۳٤۵، ص ۹۵ـ۱٤۳

۱٤ ـــــــــ خیام و فردوسی، یغما، (۱۳٤۵) ۱۹ : ۱۱۳ـ ۱۲٤ و۱٦۹ـ۱۷۹ و ۲۲۵ـ۲۳۳

۱۳ **اسلامی ندوشن، محمدعلی** فدر وسودابه از نظر راسین و فردوسی،سخن،۷ (۱۳۳۵) : ۱۳۱-۱۴۵

۱۵ ———— سودابه و فدر از نظر فردوسی و راسین، «جام جهان‌بین»، تهران، ۱۳۴۵ ،ص ۱۳-۳۹

۱۶ ———— شب رومئووژولیت وشب زال و رودابه ، یغما، ۹ (۱۳۳۵) : ۱۰۱-۱۰۹و۱۵۲-۱۵۶

۱۷ ————تأمّل در شاهنامه (داستان ضحاک ماردوش) ، راهنمای کتاب ، ۵ (۱۳۴۱) : ۸۳۶-۸۴۸

۱۸ ————تأمّل درشاهنامه (داستان ضحاکِ مار دوش) ، کاوه[جدید] ، ج ۱ (۱۳۴۲) ش ۱ : ۷-۱۹

۱۹ ———— فریدون فرخ ، راهنمای کتاب ، ۶ (۱۳۴۲) : ۲۵۱-۲۶۲

۲۰ **اعلامی ، شهناز** : فردوسی و کلمات عربی ، وحید ، ج ۲ (۱۳۴۴) ش ۹ : ۱۴ و۶۶ و۷۰ وش ۱۰ : ۳۳-۳۷

۲۱ **اقبال، عباس** : تردید یکی از حکایات و یک قطعه شعر منسوب به فردوسی، مهر، ۲ (۱۳۱۳) : ۴۸۰

۲۲ ———— کاراسی‌شاهنامه خوان ، یادگار، ج ۲(۱۳۲۵) ش ۱۰ : ۲۰-۲۲

۲۳ ———— مشوقین اولیّهٔ فردوسی ، ارسلان جاذب ونصر

ابن ناصرالدین. یادگار، ج ٤ (۱۳۲۷) ش ۱۰/۹ : ۱۶۰-۱۶۳

۱۵ **اقبال، عباس:** نقش و نگار داستانهای ملی ایران قدیم، «هزارهٔ فردوسی»، ص ۱۵۱-۱۵۶

۲۵ ———— یکی از نسخ نفیسهٔ شاهنامه، مهر، ۲(۱۳۱۳): ۴۳۸-۴٤۱

۲۶ **اقبال، محمد:** شاهنامی کاجغرافیه، اورینتل کالج میگزین، ج ۲ (۱۹۲۶) ش ۳ : ۸-۱۲ (اردو)

۲۷ ———— شاهنامی مین طلوع آفتاب، اورینتل کالج میگزین، ج ۹ (۱۹۳۲/۳) ش ۱ : ۱-۲۲ وش ۲ : ۱۰۰-۱۰۶ (اردو)

۲۸ **امین ریحانی:** فردوسی از نظریک فیلسوف عرب، ایران و هند، ج ۱ (۱۳۳۱) ش۲.

۲۹ **اورنگ، عبدالحسین (شیخ الملک):** روزی که [رضا] شاه فردوسی شاعر حماسه سرای ایران را شناخت، سالنامهٔ دنیا، ۲۳ (۱۳٤۶) : ۲٤۰-۲٤۲

۳۰ **ایزدیار:** آیا اشعار نکوهش دقیقی از فردوسی است، ارمغان، ۲٤ (۱۳۲۸): ۱٤۱-۱٤۵ و۲۱۱-۲۱۳ و۲۷۶-۲۸۰ و۳۳۵-۳٤۱ و٤۲٤-٤۲۸

۳۱ **بدوی، امین عبدالمجید** : سنجشی بین شاهنامهٔ فردوسی و دومنظومهٔ ایلیاد وادیسهٔ همر، الدراسات الادبیة ، ۶ (۱۳۴۳) : ۲۶۶–۲۸۵

۳۲ **براون، ادوارد** : فردوسی، «تاریخ ادبیات ایران، از فردوسی تا سعدی» ، ترجمهٔ فتح‌الله مجتبائی، تهران ، ۱۳۴۱ ، ص ۱۸۲–۲۱۴

۳۳ **برتلس، آ. ی.** : دورنمای تحقیق و تتبع در بارهٔ متن شاهنامهٔ فردوسی در آینده ، پیام نوین، ج ۶ (۱۳۴۳) ش ۷ : ۱–۷

۳۴ ———— شاهنامهٔ فردوسی، ترجمهٔ محمد افضل بنووال، ادب، ج ۱۰ (۱۳۴۱) ش ۴ : ۳۹–۴۹ و ش ۵ : ۵۱–۵۷

۳۵ ———— منظور اساسی فردوسی، «هزارهٔ فردوسی»، ص ۱۵۷–۱۶۱

۳۶ **بوزانی، الکساندر** : فردوسی در ایتالیا ، سالنامهٔ دانشگاه تبریز (سال تحصیلی ۱۳۳۸–۳۹) ، ص ۶۴–۷۷

۳۷ **بوستان، مجدالعلی** : فردوسی ، ارمغان ، ۱۵ (۱۳۱۳) : ۵۹۰–۵۹۹

۳۸ **بهار، محمدتقی** : شعرهای دخیل و تصحیفها در شاهنامه و دیوان حافظ ، آینده ، ۳ (۱۳۲۴) : ۳۴۳–۳۵۰

۳۹ **بهار، محمدتقی:** شعر های دخیل و تصحیفها در شاهنامه، «فردوسی نامهٔ بهار»، (تبریز، ۱۳۳۹) ص ۱۵۹-۱۶۸

۴۰ ــــــــ فلسفهٔ فردوسی، سالنامهٔ شرق، ۲ (۱۳۱۷): ۴-۱۸

۴۱ ــــــــ فلسفهٔ فردوسی، «فردوسی نامهٔ بهار»، ص ۱۴۵-۱۵۷

۴۲ ــــــــ خط و زبان پهلوی درعصر فردوسی، مهر، ۲ (۱۳۱۳): ۴۸۱-۵۰۵

۴۳ ــــــــ خط و زبان پهلوی درعصر فردوسی، «فردوسی نامهٔ بهار»، ص ۹۶-۱۳۵

۴۴ ــــــــ فردوسی، باختر، ۱ (۱۳۱۲/۳): ۱۷۷-۱۸۴ و ۲۴۵-۲۵۳ و ۲۵۷-۲۶۲ و ۳۳۱-۳۳۴ و ۳۳۷-۳۴۴ و ۴۱۸-۴۲۷ و ۴۹۶-۵۰۴ و ۶۵۴-۶۶۳

۴۵ ــــــــ فردوسی، باختر، ۱ (۱۳۱۲/۳): ۷۸۱-۸۲۹. (تجدید چاپ سلسله مقالات قبل)

۴۶ ــــــــ شرح وحال فردوسی ازروی شاهنامه، «فردوسی نامهٔ بهار»، ص ۲۱-۷۹

۴۷ ــــــــ فردوسی بزرگترین شاعر ایران است، «فردوسی نامهٔ بهار»، ص ۸۹-۹۵

۴۸ **بهار، محمدتقی:** قبر فردوسی، فردوسی‌نامهٔ بهار، ص ۹-۱۶

۴۹ **بهارمست، احمد:** پندهای فردوسی، مهر، ۱۳ (۱۳۴۶): ۱۹۳-۱۹۵ و ۲۷۱-۲۷۲

۵۰ ———— حقّ پیران‌ویسه بخوبی‌ادا شده‌است، آموزش‌و پرورش، ج ۱۲ (۱۳۲۱) ش ۴/۳: ۴۴-۶۹

۵۱ **بهرامی، مهدی:** یک شاهنامه ازدورهٔ ایلخانی، مهر، ۶ (۱۳۱۷): ۳۸۰-۳۸۷

۵۱ [م] پاسخ انستیتوی خاور شناسی فرهنگستان علوم شوروی در بارهٔ نسخه های خطی شاهنامه، پیام نوین، ج ۱ (۱۳۳۸) ش ۱۰: ۸۰-۸۲

۵۲ **پژمان بختیاری، حسین:** برهنه‌سران، یغما، ۱۹(۱۳۴۵) ۵۵۵-۵۵۶
(بحث لغوی در بارهٔ این کلمه که درشاهنامه‌مذکور شده‌است)

۵۳ **بینش، تقی:** نکته‌ای از شاهنامه، نشریهٔ فرهنگ خراسان، ج ۵ (۱۳۴۵) ش ۱۱/۱۲: ۱۱-۱۲

۵۴ **پوپ، آرتوراپهام:** نفوذ فردوسی در جامعهٔ ایرانی، باختر، ۲ (۱۳۱۳/۴): ۹۹-۱۰۴

۵۵ **پورداود، ابراهیم:** فردوسی، شاهنامه. [مقدمهٔ

«بیژن ومنیژه ، داستانی‌ازروز گاران پهلوانی‌ایران ، برگزیده از شاهنامهٔ فردوسی». زیر نظر ابراهیم پورداود ، [تهران ، شرکتهای عامل نفت ایران ، ۱۳۴۴]،ص۱-۱۲۹

۵۶ **تقی‌زاده ، سید حسن :** چند کلمه دربارهٔ فردوسی، آینده، ۱ (۱۳۰۴) : ۱۴۱-۱۴۴

۵۷ ——— شاهنامه‌وفردوسی،«هزارهٔ فردوسی»، ص ۱۷-۱۰۷

۵۸ ——— شاهنامه‌های فارسی، کاوه ، ج ۶ (۱۳۳۹ ق.) ش ۳ : ۱۱-۱۶ وش ۷ : ۱۵-۱۶

۵۹ ——— فردوسی، کاوه ، ج۵ (۱۳۳۸ ق.) ش ۱ : ۳-۶و ش ۱۰ : ۹-۱۴ و ش ۱۱ : ۷-۱۲ وش ۱۲ : ۷-۱۲ وج ۶ (۱۳۳۹ق.) ش۱ : ۱۱-۱۶ وش ۷ : ۱۵-۱۶ وش ۱۰: ۱۲-۱۶ وش ۱۱ : ۱۲-۱۶ وش ۱۲ : ۱۷-۳۳

۶۰ **جمال‌زاده، محمدعلی :** کلمات عربی درشاهنامهٔ فردوسی، وحید ، ۳ (۱۳۴۵) : ۴۵۶-۴۶۱ و۵۵۲-۵۵۷ و ۶۷۵-۶۸۲

۶۱ ——— دو داستان همانند : داستان قدیم فرانسوی ،

رستم و اسفندیار فردوسی . یغما، ۲۰ (۱۳۴۶) : ۲۸۷–۲۹۰

۶۲ **جمال‌زاده، محمدعلی:** نه اندر نه آمد سه اندر چهار، مهر، ۲(۱۳۱۳):۴۱۵–۴۳۴

۶۳ **جواهر کلام، عبدالعزیز :** مهمترین ترجمه‌ها و چاپهای شاهنامه که ازطرف مستشرقین و دانشمندان اروپائی بعمل آمده‌است، «فهرست کتابخانهٔ عمومی معارف» ، [تهران] ۱۳۱۷ ، ۱۳–۱۵

۶۴ **چوآنو ، ولادبانا :** نسخه‌ای خطی از شاهنامه، مجلهٔ دانشکدهٔ ادبیات ، ج ۵ (۱۳۳۶/۷) ش ٤ : ۳۱–۳۶

۶۵ **خانلری، پرویز ناتل :** سپاه و جنگ در شاهنامهٔ فردوسی، مهر، ۲ (۱۳۱۳) : ۵۶۹–۵۷۸

۶۶ ———— لغتهای عربی در شاهنامه، سخن، ٤ (۱۳۳۱/۲): ۴۰۵–۴۱۰
(بحث در بارهٔ رسالهٔ P. Humbert که در بخش مربوط به کتب غربی معرفی می‌شود)

۶۷ **خطیبی ، حسین :** شاهکار زبان فردوسی، سالنامهٔ دنیا ، ۱۶ (۱۳۳۹) : ۱۸–۲۱

۶۸ **خیام‌پور، عبدالرسول :** یوسف و زلیخای فردوسی، نشریهٔ

دانشکدهٔ ادبیات تبریز، ۲ (۱۳۲۸) : ۱۹۱–۲۲۹

۶۹ **داراب، غلامحسین** : شاهنامه چگونه باید طبع شود، باختر، ۱ (۱۳۱۲/۳) : ۸۶۷–۸۹۵

۷۰ **دبستانی کرمانی، محمود** : زبان فردوسی و شاهکار جاودانی فردوسی، مهر، ۲ (۱۳۱۳) : ۶۶۴–۶۳۴

۷۱ **دست غیب، عبدالعلی** : تجزیه و تحلیل آثار ادبی کلاسیک فارسی، حماسهٔ هفت خوان. پیام نوین، ج ۶ (۱۳۴۳) ش ۱ : ۱۱–۲۹

۷۲ ———— تراژدی رستم و سهراب، پیام نوین، ج ۵ (۱۳۴۲) ش ۵ : ۹–۲۰

۷۳ ———— سخنی چند دربارهٔ شاهنامهٔ فردوسی، نگین، ج۲ (۱۳۴۶) ش۱۱ : ۸–۹ و ۶۰–۶۵

۷۴ ———— سیاوش، داستان بیگناهی، پیام نوین، ج ۵ (۱۳۴۲) ش۱۰ : ۱۷–۲۱ و ش ۱۱: ۴۵–۶۵

۷۵ **دشتی، علی** : فردوسی یا حافظ، مهر، ۲ (۱۳۱۳): ۷۰۵–۷۱۷

۷۶ ———— فردوسی یا حافظ، «سایه»، تهران، ۱۳۲۸، ص ۴۴–۶۳

۷۷ ———— نکته‌ای در بارهٔ شاهنامه، راهنمای کتاب،

٤ (۱۳٤۰) : ۷۱۰–۷۱۹

۷۸ **دهخدا، علی‌اکبر** : فـردوسی ، « لغت نامهٔ دهخدا » ، ض۱۵۰–۱۵۵.

۷۹ **راماسکوبیچ** : حمـاسه درایران باستانی و ایران کنونی ، «هزارهٔ فردوسی»،ص ۱۶۲–۱۶۶

۸۰ **رجائی، احمدعلی** : ارزش کار استاد طوس ، یغمـا ، ۱۲ (۱۳۳۸) : ۵۳۹–۵٤۷

۸۱ ــــــــــ مذهب فـردوسی ، نشریهٔ دانشکدهٔ ادبیـات تبریز، ج ۱۱ (۱۳۳۸) ش ۱ : ۱۰۵–۱۱۳

۸۲ **رحیم‌زادهٔ صفوی** : قوانین اساسی ایران درعهدساسانیان (آئین اردشیر به روایت شاهنامه) ، مهر، ۲(۱۳۱۳): ۵۱۳–۵۲۲

۸۳ **رحیمی، مصطفی** : مقدّمه‌ای بـررستم واسفندیار[نوشتهٔ شاهرخ مسکوب] ، انتقاد کتاب ، ج ۲ (۱۳٤۳)ش۲ : ۶–۱۹

(درانتقاد ازکتاب«مقدمه‌ای بررستم واسفندیار» که‌در قسمت بعد این بخش معرفی شود)

۸٤ **رشید یاسمی، غلامرضا** : اعتقاد فردوسی در باب کوشش و

تقدیر، هزارهٔ فردوسی ، ص ۱۷۳–۱۷۸

۸۵ **رشیدیاسمی ، غلامرضا :** اوصاف زنان درشاهنامه،مهر ، ۳ (۱۳۱٤/۵):۳٦–٤۰

۸٦ ——— عشق ومناعت درشاهنامه ، مهر، ۲(۱۳۱۳) : ۵٦۳–۵۲۸

۸۷ **رضازادهٔ شفق،صادق :** استاد نلدکه و شاهنامه ، باختر، ۲ (۱۳۱۳) : ۵–۱۰

۸۸ ——— اشعار متفرّقهٔ فردوسی ، مهر، ۲ (۱۳۱۳) : ٦۱۵–۵۱۸

۹۰ ———درسی که جوانان باید ازشاهنامه یادبگیرند، تعلیم وتربیت ، ٤ (۱۳۱۳) : ٤۰۵–٤۰۷

۹۲ ——— شاهنامه واوستا، مهر، ۲ (۱۳۱۳): ٤٤۲–٤٤۸

۹۳ ——— فردوسی ، «تاریخ ادبیات ایران» ، تهران ، ۱۳۲۱ ، ص ۷۷–۹۹

۹٤ ———فردوسی از لحاظ دینی ، هزارهٔ فردوسی ، ص ۱٦۷–۱۷۲

۹۵ ———وطن پرستی فردوسی را چطور باید فهمید ، باختر، ۱ (۱۳۱۳) : ۸۳۰–۸۳۷

۹٦ ———یوسف و زلیخای فردوسی، مهر، ٦ (۱۳۱۳) :

۵۸۷-۵۹۲

۹۷ رعدی آذرخشی، علامعلی: بقاءِ شاهنامه بزرگترین دلیل عظمت آن است، مهر، ۲ (۱۳۱۳) : ۵۷۹-۵۸۶

۹۸ ریاضی، غلامرضا : فردوسی طوسی، «دانشوران خراسان»، مشهد ، ۱۳۳۶، ص ۱۷۸-۱۹۰

۹۹ زرین کوب، غلامحسین: شاهنامه و ایلیاد ، یغما ، ۳ (۱۳۲۹) : ۱۹۶-۲۰۳

۱۰۰ ———— فردوسی آفریدگار رستم ، «با کاروان حله» ، تهران ، ۱۳۴۳،ص ۱۱-۲۵

۱۰۱ ———— ملاحظاتی چند درباب داستان رستم وسهراب، اثرماتیو ارنلد ترجمهٔ [منوچهر] امیری ، یغما ، ۷ (۱۳۳۳) : ۳۶۷-۳۷۱

۱۰۲ سامی، شمس‌الدین : فردوسی، «قاموس‌الاعلام»، استانبول، ص۱۳۰۶-۱۳۱۶

۱۰۳ سپهرم، امیرمسعود : فردوسی ، « تاریخ برگزیدگان و عده‌ای از مشاهیر ایران و عرب» ، تهران ، ۱۳۴۱ ، ص ۴۲۲-۴۲۴

۱۰۴ سیاح، فاطمه : انتقاد دانشمندان اروپائی درباب فردوسی،

مهر، ۲ (۱۳۱۳) : ۶۷۳-۶۸۲

۱۰۵ **سیاح، فاطمه:** نظریاتی چند در باب شاهنامه و زندگانی فردوسی، سخن، ۲ (۱۳۲۳/٤) : ۷۳۱-۷۳۶

۱۰۶ **الشابی، علی:** الادب‌الفارسی فی‌العصر الغزنوی، تونس، دارالنشر، ۱۹۶۵، وزیری، ص ۱۱۰-۱۷۸

۱۰۷ شاهنامهٔ فردوسی، راهنمای کتاب، ٤ (۱۳٤۰) : ۲۸-۳۱
(مقدمه‌ای است که بر چاپ مسکو نوشته شده است)

۱۰۸ **شبلی نعمانی:** فردوسی، «شعرالعجم»، ترجمهٔ محمدتقی فخرداعی گیلانی، تهران، ۱۳۱۶، جلداول، ص ۶۰-۱۲۷

۱۰۹ **شعار، جعفر:** شاهنامه و دستور [تألیف محمود شفیعی]، راهنمای کتاب، ۹ (۱۳٤۵) : ۶۵-۷۲
(نقدی است بر کتاب «شاهنامه و دستور»)

۱۱۰ **شفیعی، محمود:** نقد نقد، راهنمای کتاب، ۹(۱۳٤۵) : ۳۵۵-۳۶۱
(جواب مقالهٔ دکتر جعفر شعارست)

۱۱۱ **شهسواریان، آودیس:** داستان رستم زال بر طبق روایت ارمنی، پیام نوین، ج ۸ (۱۳٤۵) ش ۱ : ۸۷-۹۰

۱۱۲ **شیرانی، محمود:** شاهنامه کادیباچه قدیم، اورینتل کالج میگزین، ج ٥ (۱۹۲۹) ش ۲ : ۳-۱۹ (اردو)
(همین مقاله‌درمجلهٔ «اردو» هم ظاهراً طبع شده‌است)

۱۱۳ **صدیق اعلم، عیسی** : شرح حال وشخصیّت وآثارفردوسی، ایران وامریکا، ج ۲ (۱۳۲۵/٦) ش ۲ : ۱–۱۳

۱۱٤ **صفا،ذبیح‌الله** : حماسه سرائی درایران از قدیمترین عهد تاریخی تـا قرن چهاردهم هجری ، چاپ دوم، تهران، ۱۳۳۳، وزیری ، ٦۷۷ص.
(قسمتی از این کتاب‌منحصر به بحث مربوط به شاهنامه است. نیز تقلید ها و کتب دیگر متشابه در آن معرفی شده است . طبعاً ازمنابع اساسی راجع به‌فردوسی شمرده میشود.)

۱۱۵ ———— شعوبیّت فردوسی ، مهر ، ۲ (۱۳۱۳) : ٦۱۹–٦۲۳

۱۱٦ ———— فردوسی،«تاریخ ادبیات درایران»، چاپ دوم ، تهران،۱۳۳۵، ۱: ٤٦۱–۵۲۵

۱۱۷ **صورتگر،لطفعلی** : اکوان، «منظومه‌های غنائی‌ایران» ، تهران ، ۱۳٤۵، ص ۳۲–٤۱

۱۱۸ ———— پیران ویسه ، آمـوزش و پـرورش ، ج ۱۲ (۱۳۲۱) ش ۲/۱ : ۱–۱۰

۱۱۹ ———— تازیانهٔ بهرام ، «منظومه های غنائی ایران» ، تهران ، ۱۳٤۵، ص ۲۱–۳۱

۱۲۰ **صورتگر، لطفعلی**: شکار دلیران، «منظومه‌های غنائی ایران»، تهران، ۱۳۴۵، ص ۱۰–۲۰

۱۲۱ **طهرانی، آقابزرگ** : شاهنامه ، « الذریعة الی تصانیف الشیعة » ، نجف، ۱۳۷۸ق.، ۱۳: ۱۶–۲۰

۱۲۲ **عزام، عبدالوهاب** : الشاهنامة ، الرسالة، ۲ (۱۳۵۲ق.): ۱۷۷۵–۱۷۷۹ (عربی)

۱۲۳ ———— مقام شاهنامه در ادبیّات عالم، «هزارهٔ فردوسی»، تهران، ۱۳۲۲، ص ۱۷۹–۱۸۱

۱۲۴ **فتح اعظم، هوشمند**: شاهنامه و حملهٔ اسکندر به هندوستان، ایندوایرانیکا ، ج ٤ (۱۹٤۹/۵۰) ش ۱ : ۱۱

۱۲۵ **«فرخ اورمزد» (محمدعلی ندوشن)** : دربارهٔ « مقدّمه‌ای بر رستم واسفندیار » [نوشتهٔ شاهرخ مسکوب] ، راهنمای کتاب، ٦ (۱۳٤۱) : ٤۸۰ - ٤۸٦

(خود کتاب در صفحهٔ ۴۷ معرفی می شود)

۱۲٦ **فرشیدورد، خسرو** : شبهای فردوسی ، مهر، ۱۰ (۱۳٤٤) : ۲٦٤–۲٦٦

۱۲۷ **فروزانفر، بدیع الزمان**: ابوالقاسم فردوسی طوسی ، «سخن و

سخنوران»، چاپ دوم، تهران، ۱۳۱۸، ۱: ۲۹-۹۸

۱۲۸ **فروزانفر، بدیع‌الزمان:** فردوسی، «تاریخ ادبیّات، سلسلهٔ انتشارات مؤسسهٔ وعظ وخطابه»، سال دوم، ۱۳۱۷، ص ۸۱-۹۴

۱۲۹ ———— سبب اصلی عدم پیشرفت فردوسی در دربار غزنه، تعلیم و تربیت، ٤(۱۳۱۳): ۴۰۰-۴۰۴

۱۳۰ ———— شرح‌حال بزرگان (فردوسی)، [از] سخنرانی های آموزشگاه پرورش افکار. تهران، ۱۳۱۸، ص ۲-۲۶

۱۳۱ **فروغی، محمدعلی(ذکاءالملک):** مقام ارجمند فردوسی، ارمغان، ١٤(۱۳۱۲): ۷۴۵-۷۵۷

۱۳۲ ———— مقام فردوسی و اهمیّت شاهنامه، «هزارهٔ فردوسی»، تهران، ۱۳۲۲، ص ۱-۱۵

۱۳۳ ———— [مقدّمه بر]منتخب شاهنامه برای دبیرستانها. تهران، ۱۳۲۱، ص ۱ - ۴۵

۱۳۴ **فلسفی، نصرالله:** شاهنامهٔ فردوسی و ایلیاس امیروس،

چند مقاله ، تهران،۱۳۴۲، ص ۳۱۱ - ۳۲۳

۱۳۵ **فلسفی، نصرالله:** شاهنامهٔ فردوسی و ایلیاد همیروس ، « هزارهٔ فردوسی » ، تهران،۱۳۲۲، ص۱۸۲ - ۱۸۷

۱۳۶ ——— فردوسی،«چندمقاله»،تهران،۱۳۴۲، ص ۲۵۷- ۲۶۸

۱۳۷ ——— فردوسی وجشن هزارمین سال ولادت او،مهر، ۱ (۱۳۱۲) : ۶۴۱-۶۵۳

۱۳۸ ——— میهن پرستی‌فردوسی، «چند مقاله» ، تهران ، ۱۳۴۲، ص۳۷۹-۴۰۲

۱۳۹ ——— وطـن پرستی فردوسی ، مهـر ، ۲ (۱۳۱۳) : ۴۰۹-۴۲۴

۱۴۰ **فؤادی، حسین :** چند اشتباه در بـارهٔ شاهنامه ، مهر ، ۲ (۱۳۱۳) : ۵۲۹-۵۳۴

۱۴۱ ——— فردوسی زبـان ملّت ایران ، تعلیم و تربیت ، ٤ (۱۳۱۳) : ۴۰۸-۴۱۲

۱۴۲ **قاسمی ، احمد :** دربارهٔ فردوسی ، مردم ، ج ۳ (۱۳۲۷) ش ۲: ۳۱-۴۷

۱۴۳ **قریب، عبدالعظیم :** یوسف وزلیخای منسوب به‌فردوسی، آموزش وپرورش ، ج ۹ (۱۳۱۸) ش ۱۰ : ۱-۱۶ و ش۱۱/۱۲ : ۲-۱۶ و۸۱ وج ۱۴ (۱۳۲۳) : ۳۹۳-۴۰۰

۱۴۴ ـــــــــ یوسف وزلیخای منسوب به فردوسی ، ایندو ایرانیکا ، ج ۷ (۱۹۵۴) ش ۳ : ۲-۱۵ وش ۴ : ۱-۱۳ وج ۸ (۱۹۵۵) ش۲: ۱-۹

۱۴۵ **قزوینی، محمد :** فردوسی ، « یادداشتهای قزوینی » ، به‌کوشش ایرج افشار، تهران ، ۱۳۴۱ ،۶: ۱۰۱-۱۰۴

۱۴۶ ـــــــــ مقدّمهٔ قدیم شاهنامه ، « هزارهٔ فردوسی » ، تهران، ۱۳۲۲، ص ۱۲۳-۱۵۰

۱۴۷ ـــــــــ مقدّمهٔ قدیم شاهنامه ، «بیست مقالهٔ قزوینی»، تهران، ۱۳۱۳، ۲ : ۱-۶۴

۱۴۸ ـــــــــ یوسف و زلیخای منسوب به فردوسی ، « یادداشتهای قزوینی» به‌کوشش، ایرج افشار،تهران ، ۱۳۴۲،۷: ۳۳۴-۳۳۵

۱۴۹ **کاظم زادهٔ ایرانشهر، حسین :** ارزش تاریخی افسانهٔ پیشدادیان درشاهنامه ، مهر، ۲ (۱۳۱۳) : ۴۵۴-۴۵۸

۱۵۰ **کویاجی** : شاهنامهٔ فردوسی و فنگ شن ینی ، ترجمهٔ احمد طباطبائی، نشریهٔ دانشکدهٔ ادبیات تبریز، ۱۷ (۱۳۴۴) : ۲-۳۲

۱۵۱ **کهزاد ، احمدعلی** : شاهنامه‌ها و مقایسه میان بعضی پهلوانان آن و اوستا ، دکابل کالنی (۱۳۳۲) : ۱۲۹-۱۴۶

۱۵۱ ———— ممدوحین شاهنامه‌ها یا شاهان اولیهٔ آریانا ، دکابل کالنی (۱۳۲۰) : ۱۲۱-۱۳۲

۱۵۲ **کیلنادزه، رواز** : کتابی دربارهٔ فردوسی به زبان گرجی، پیام نوین ، ج ۶ (۱۳۴۴) ش ۱۰ : ۲۴-۲۸

۱۵۳ گزارش کنگرهٔ فردوسی، «هزارهٔ فردوسی» ،تهران، ۱۳۲۲، ص ۱-۱۴

۱۵۴ گزارش کنگرهٔ فردوسی، مهر ، ۲ (۱۳۱۳): ۶۹۳ - ۷۰۴

۱۵۵ **ماری، ی. ن.** : وزن شعری شاهنامه ، «هزارهٔ فردوسی» ، تهران ، ۱۳۲۲ ، ص ۱۸۸-۱۹۶

۱۵۶ **ماسه، هانری** : اوصاف مناظر طبیعت در شاهنامه، « هزارهٔ فردوسی» ،تهران، ۱۳۲۲، ص ۱۱۳-۱۲۱

۱۵۷ **ماسر، هانری** : فردوسی، «تمدن ایرانی»، ترجمهٔ عیسی بهنام ، چاپ‌دوم،تهران،۱۳۴۶، ص۲۶۷-۲۷۰

۱۵۸ **مجتبائی ، فتح‌الله** : ذکرچند سند ازتاریخ کبیرجعفری، در بارهٔ تاریخ وفات ناصر خسرو ، فردوسی ، خیّام . یغما ، ۱۵ (۱۳۴۱) : ۴۱۵-۴۱۸

۱۵۹ **محجوب ، محمد جعفر**: سبک خراسانی درشعر فارسی ، تهران ، ۱۳۴۵، ۷۵۰ ص.

(درین کتاب مواردبسیار راجع به‌فردوسی بحث‌شده و درفهرست اعلام‌آن به‌تفصیل مندرج است.)

۱۶۰ **محیط طباطبائی ، محمد** : عقیدهٔ دینی فردوسی ، مهر، ۲ (۱۳۱۳) : ۶۳۵-۶۷۲

۱۶۱ **مدرس تبریزی خیابانی ، محمدعلی** : فردوسی طوسی ، «ریحانةالادب» ، تهران، ۱۳۲۸، ۳ : ۲۰۵-۲۰۸

۱۶۲ **مسرور، حسین** : اشتباهات شاهنامه،وحید، ۳(۱۳۴۴/۵): ۱۰۵۰-۱۰۵۱

۱۶۳ ———— شعرهای قلابی در شاهنامهٔ فردوسی ، وحید ، ۳ (۱۳۴۴/۵) : ۱۷-۲۱

۱٦٤ **مسرور، حسین:** کلمات عربی در شاهنامهٔ فردوسی، وحید، ۳ (۱۳٤٤/٥) : ٦٤٣–٦٤٤

۱٦٥ **معین، محمد:** فردوسی، «مزدیسنا و تأثیر آن در ادبیات فارسی»، تهران، ۱۳۳٦، ص ۳٦٦–٤۰۸

۱٦٦ **معین، محمد:** مقدّمهٔ شاهنامه [چاپ مسکو]، پیام‌نوین، ج ٥ (۱۳٤۲/۳) ش ٥ : ۱–۸

۱٦۷ **مکان، ترنر:** [مقدّمه در احوال فردوسی]، «شاهنامه»، کلکته، ۱۸۲۹م. ، ۱ : ۱–٦۲

۱٦۸ **میان اختر، قاضی احمد:** فردوسی کابزمیه کلام، اورینتل کالج میگزین، ج ۱۰ (۱۹۳۳/٤) ش ۱ : ۱۰۰–۱۰۸ (به‌زبان اردو)

۱٦۹ **میکده، عبدالحسین:** فردوسی خداوند اخلاق، مهر، ۲ (۱۳۱۳) : ٥٦٦–٥٦۸

۱۷۰ **مینوی، مجتبی:** کتاب هزارهٔ فردوسی و بطلان انتساب یوسف‌وزلیخا به‌فردوسی، روزگار نو، ج ٥(۱۹٤٥/٦) : ش ۳ : ۱٦–۳٦

۱۷۱ ——— [توضیح دربارهٔ کلمات عربی شاهنامه]، وحید،

۳ (۱۳۴۵):۷۲۸

۱۷۱ **نفیسی، سیعد :** پس از هزارسال ،«ماه نخشب» ، تهران ، ۱۳۲۸ ، ص ۱۳۱ - ۱۵۲

۱۷۲ **نفیسی، سعید :** ابوالقاسم فردوسی الطوسی،«لباب الالباب»، تألیف محمّد عوفی، تهران، ۱۳۳۵، ص ۶۵۸-۶۶۰

۱۷۳ ———— چند سخن در بارۀ فردوسی، پیام نوین ، ج ٤ (۱۳٤۰/۱) ش ۵ : ۱-۲۰

۱۷٤ ———— «در پیرامون تاریخ بیهقی» ، تهران، ۱۳٤۲ ، ۲ جلد .
(موارد مختلف در بارۀ فردوسی دارد. باید به فهرست اعلام آن مراجعه شود.)

۱۷۵ ———— رستم پهلوان جهان ، سالنامۀ کشور ایران، ۳ (۱۳۲۷):

۱۷۶ ———— فردوسی، «تاریخ نظم و نثر درایران ودر زبان فارسی» ، تهران ، ۱۳٤٤، ۱ : ۳۹-٤۱

۱۷۷ ———— فردوسی شاعرجهان، مهر، ۲ (۱۳۱۳) :٤٦۸-٤۷۲

۱۷۸ ———— فردوسی و روحیّات ایرانیان ، باختر ، ۱

(۱۳۱۲/۳) : ۸۵۲–۸۵۸

۱۷۹ **نفیسی ، سعید:** فوایدشاهنامه‌ازحیث لغت‌وصرف‌نحو، مهر، ۲ (۱۳۱۳) : ۵۵۶–۵۶۶

۱۸۰ ———— «محیط زندگی واحوال و اشعار رودکی» ، چاپ‌دوم، تهران ، ابن سینا ، ۱۳۴۱، وزیری ،۶۸۳ص. (موارد متعدد در آن از فردوسی بحث شده‌است)

۱۸۱ ———— وزن شاهنامهٔ فـردوسی ، دانشنـامه ، ش ۲ (۱۳۲۶) : ۱۳۳–۱۴۸

۱۸۲ **نلدکه، تئودر :** حماسهٔ ملی ، ترجمهٔ بزرگ علوی،شرق ، ۱ (۱۳۰۹/۱۰) : ۱۱۵–۱۱۷ و۱۸۳–۱۸۶ و۲۴۱–۲۴۳ و ۲۹۳–۲۹۶ و۴۳۴–۴۳۶ و۵۰۱–۵۰۳

۱۸۳ ————شاهنامی کی مـآخذ [ترجمهٔ محمّد اقبال] ، اورینتل کالج میگزین،ج ۱ (۱۹۴۲/۳) ش ۱ : ۱۷–۲۴ (به زبان اردو ، ترجمه از کتاب نولدکه)

۱۸۴ **نوبار ، آبل :** عظمت مقام فردوسی درنظر شعرای‌فرانسه، ترجمهٔ لطفعلی صورتگر، تعلیم وتربیت ، ٤ (۱۳۱۳): ۶۶۸–۶۷۲

۱۸۵ **ونی‌فردهومز :** شاهنامهٔ فردوسی از کتابخانهٔ امپراطوران

مغول ، هلال ، ج ۱ ش ۳ (۱۳۳۱/۲) : ۱۲-۱۶

۱۸۶ **هاشمی حائری ، علی :** شخصیّت فردوسی ، باختر ، ۱ (۱۳۱۲/۳) : ۸۵۹-۸۶۷

۱۸۷ **هژیر ، عبدالحسین :** فردوسی ، مهر ، ۲ (۱۳۱۳) : ۵۰۶-۵۱۰

۱۸۸ **همایی ، جلال‌الدین:** نمیرم ازین پس که من زنده‌ام ، مهر ، ۲ (۱۳۱۳) : ۵۳۷-۵۵۵

۱۸۹ **یارشاطر ، احسان :** رستم در زبان سغدی ، مهر ، ۸ (۱۳۳۱): ۴۰۶-۴۱۱ و ۹ (۱۳۳۲) : ۲۲۶

۱۹۰ **یغمائی ، حبیب :** داستان بهرام چوبینه ، یغما ، ۳ (۱۳۲۹): ۱۰۳-۱۰۷

۱۹۱ ـــــــــ داستان رستم و اسفندیار ، یغما ، ۹ (۱۳۳۹): ۱۴۵-۱۵۰

۱۹۲ **یقانیانیچ ، لیدیا :** شاهنامهٔ فردوسی و حماسهٔ مانند آن در ادبیّات روسی ، نشریهٔ دانشکدهٔ ادبیّات تبریز ، ج ۲ (۱۳۲۸) ش ۱ : ۲۱-۳۰

۱۹۳ **یوسفی ، غلامحسین :** «فرخی سیستانی ، بحثی در شرح احوال و روزگار و شعر او» ، مشهد ، ۱۳۴۱ ، ۶۸۵ ص.

(موارد متعدد راجع به فردوسی در آن بحث شده است.)

۱۹٤ ـــــــ مقدّمه‌ای بر رستم و اسفندیار [نوشتهٔ شاهرخ مسکوب]، راهنمای کتاب، ٦ (۱۳٤۲) : ۳۰۷-۳۱۲

(انتقاد از کتاب «مقدمه‌ای بر رستم واسفندیار»، است که در صفحهٔ ۴۷ معرفی می‌شود)

۱۹۵ **پیریجک، اتو :** هملت در ایران، ترجمهٔ محمّد یزدانیان، یغما، ۲ (۱۳۲۸) : ۱۱۲-۱۱۷ و۱٦٤-۱٦۸

اضافات

۱۹٦ **بهروز، ذبیح‌الله :** [شاهنامه]، بررسیهای تاریخی، ج۲ (۱۳۳٦) ش ۳/٤ : ٦٦-۷۸

(اصل مقاله دربارهٔ «گوی وچوگان در ایران» است و نویسنده درمقدمهٔ آن دربارهٔ تاریخ شاهنامه بحث کرده است.)

۲- کتابهای مفرد و مجموعه‌های مستقل

۱ **آزاد همدانی، علی محمد:** کتاب عشق وادب یا داستان حکیم ابوالقاسم فردوسی. جلد اول. [طهران] ۱۳۱۳. ۲۲٤ ص.

(خانبابا مشار در "فهرست خود ستون ۱۱۱۶ نام مؤلف را علی‌محمد خوانساری نوشته است وما ازفهرست کتابخانهٔ موزهٔ لندن استفاده برده‌ایم.)

۲ **استاریکف، ا. ا.:** فردوسی و شاهنامه، ترجمهٔ رضا آذرخشی، تهران، مجلهٔ پیام نوین، ۱۳٤۱، رقعی، ۱۲ + ۱۳۷ ص.

(چاپ مستقل مقالاتی‌است که در مجلهٔ پیام نوین انتشار یافته است‌ودرشمارهٔ ۹قسمت قبل معرفی گردید.)

۳ **بهار، محمد تقی:** فردوسی‌نامهٔ بهار، بکوشش محمّد گلبن. [تهران، مرکزنشرسپهر، ۱۳٤۵]، وزیری، ۱۸۶ص.

٤ **بهارمست، احمد:** فرماندهی خداوند جنگ، سپهبد فردوسی. جلد اول، تهران، ۱۳۱۳، وزیری، ۳۰۶ص.

۵ پرده‌هایی از شاهنامه. تهران، بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۴۶، ۴۰ تصویر

(ازروی نسخهٔ مورخ ۹۷۱ متعلق به امیراسدالله اعلم)

۶ **تقی‌زاده ، سید حسن :** فردوسی و شاهنامه ، به اهتمام حبیب یغمائی ...

(تجدید چاپ مقالاتی است که درقسمت قبل ذیل شماره های ۵۹و۵۸ معرفی شد و توسط انجمن آثار ملی انتشار خواهد یافت) .

۷ **[تهران ، کنگرهٔ فردوسی]** : هزارهٔ فردوسی [تهران ، وزارت‌فرهنگ،۱۳۲۲]،وزیری‌بزرگ،۲۰۰+98ص.

۸ **شفیعی ، محمود :** شاهنامه ودستور ، یادستورزبان فارسی برپایهٔ شاهنامهٔ فردوسی وسنجش با سخن گویندگان ونویسندگان‌پیشین . [تهران] نیل[۱۳۴۳]، وزیری، ید+۵۳۷ص.

۹ **صدیق ، عیسی :** شرح حال و شخصیّت و آثار فردوسی، تهران ، شورای فرهنگی بریتانیا ، ۱۳۲۴ ، رقعی ، ۱۶+17ص (با ترجمهٔ انگلیسی)

۱۰ **صفا ، ذبیح‌الله :** حماسه سرایی درایران ازقدیمترین‌عهد تاریخی تا قرن چهاردهم هجری ، تحقیق در کیفیّت

تکوین وتدوین روایات ملی ونظم آنها به لهجات اوستائی وپهلوی ودری، حماسه‌های ملی وتاریخی و دینی، بنیاد داستانهای ملی. چاپ دوم، تهران، [امیر کبیر]، ۱۳۳۳، وزیری، ۶۷۷ص.

۱۱ **فاضل زادهٔ بدیع** : بزرگان ما، شرح حال ومنتخب اشعار فردوسی. شیراز، ۱۳۱۲.
(خان بابا مشار درفهرست کتابهای چاپی فارسی آن را معرفی کرده است وآن را ندیده‌ام.)

۱۲ فهرست مجالس تصاویر شاهنامهٔ فردوسی، [تهران] مطبعهٔ مجلس [۱۳۱۳]، ۱۷+۱۵ص. (متن به‌فرانسه است)

۱۳ **مسکوب، شاهرخ (م. بهیار)** : مقدّمه‌ای بر رستم و اسفندیار. [تهران، امیر کبیر، ۱۳۴۲]، رقعی، ۱۳۰ص.

۱۴ **مهر** : فردوسی‌نامهٔ مهر. [شماره‌های ۵ / ۶ سال دوم مجلهٔ مهر(چاپ تهران) که به مناسبت جشن هزارهٔ فردوسی چاپ شده‌است]، تهران، ۱۳۱۳، ۲ ۳۰۲ ص.

۱۵ **مهل، ژول** : دیباچهٔ شاهنامه، ترجمهٔ جهانگیر افکاری، تهران، سازمان کتابهای جیبی، ۱۳۴۵، جیبی، ۱۶۸ص.

۱۶ **مینوی، مجتبی** : فردوسی وشعر او. تهران، انجمن آثار

ملی ، ۱۳۴٦ ، وزیری ، ۲٤٦ ص.(انتشارات انجمن آثارملّی ، ش٥٦)

۱۷ **ندا ، طه** : دراسات فی‌الشاهنامه. اسکندریة، دارالطالب، [۱۹٥٤]، وزیری، ۳۲۱ ص.

(مفصل‌ترین کتاب به‌زبان عربی دربارهٔ فردوسی و شاهنامه است)

۱۸ **نلدکه ، تئودور** : حماسهٔ ملی‌ایران ، ترجمهٔ بزرگ علوی ، [بامقدمهٔ سعید نفیسی] ، تهران ، دانشگاه تهران[۱۳۲۷] وزیری ، ۱٦۸ص. (انتشارات‌دانشگاه تهران ، ش ۲٥)

(قسمتی‌ازین کتاب که در مجلهٔ شرق نشرشده بود درقسمت قبل ذیل شمارهٔ ۱۸۲ معرفی گردیده است.)

۲ـ کتب ومقالات در زبانهای غربی

1 **Abid, Amin**

فردوسی و ادبیات آذربایجان (به ترکی و خط روسی) . به Shahname مراجعه شود (ص xciv-cvii)

2 **Aga-oglu, M.**

The celebration of the millennium of Firdawsi. *Bull. Detroit Inst. Arts,* 14 (1935), pp. 95-96.

3 **Aliev, G. YU.**

Legendao Khosrove i Shirin v «Shakhname» Firdousi. *UZIV,* 19 (1958), pp. 190-210.

4 **Anklesaria, Bahram Gur**

The immortal Firdausi. *Millennium of Firdausi*, Tehran, 1944. pp. 1-15.

Ankleshria, Baaram Gur

The immortal Firdausi.

(به شماره های 4 و5 نگاه کنید)

5 **Anklesaria, Hoshang Tehmuras**

Firdausi. A monograph in English and Persian. Containing (1) Firdausi: being the section on Firdausi extracted from E. G. Browne's Literary History of Persia, with a Persian translation by H. Taki-zadeh; (2) The Immortal Firdausi: a lecture by

Bahramgor T. Anklesaria, with a Persian translation by Aga Sepenta; (3) Firdausi : a lecture by Dinshah J. Irarni. Published [and edited] by Hoshang T. Anklesaria [with a foreword by Din Muhammad]. Bombay, 1934. pp. viii, 47, 44, 4. 3 pl.

6 **Andersen, H.**
Sasanidisk tradition i Firdausis Kongebog. *Ost og Vest, afhandlinger tilegnede A. Christensen.* Copenhaven, 1945. pp. 84-93.

7 Anniversary number. Firdausi' s «Shahnamah» and the « Genealogia Regni Dei »: By F. W. Buckler; Maimonides and Spinoza on the interpretation of the Bible: By Isaac Husik.(*Journal of the American Oriental Society.* Supplement No. 1. September 1935. Firdausi-Maimonides) .

8 **Arberry, A. J.**
The Chester Beatty Librariy. A catalogue of the Persian mss. and miniatures. By A. J. Arberry, M. Minovi and the late E. Blochet. 4 vols. Dublin, 1959-64.

9 **Arberry, A. J.**
From The beginnings to Firdausi. *Classical Persian Literature*. London, 1958. pp. 30-52.

10 **Atesh, Ahmed**
La date de la dernière rédaction de Shahname de Firdavsi-i Tusi et sa satire contre

Sultan Mahmud. *TTK Bolleten,* 18 (1954), pp. 1569-178.

11 **Brthold, W.**
Zur Geschichte des persischen Epos. Deutsch von H. H. Schaeder. *ZDMG,* 98 (1944), pp. 121-157.

12 **Baumgartner, A.**
Die Alexandersage im Schahname. *Stimmen aus Maria_Laach,* XLIX, pp. 183-200.

13 **Baumgartner, A.**
Die Heldensage v. Iran. *Stimmen aus Maria_Laach,* XLIX, pp. 32-55.

14 **Baumgartner, A.**
Die perser und ihr Konigsbuch Schahname. *Stimmen aus Maria_Laach,* 1895. XIVIII, pp. 526-50.

15 **Baumgartner, A.**
Die Sagengeschichte d. Sasaniden im pers. Konigsbuche. *Stimmen aus Maria_Laach,* XLIX, pp. 290-316.

16 **Bausani, A.**
Storia della letteratura Persiana, Milano, 1960.

17 **Bertels, Evgeny Eduardovich**
[Abu-l-Kasim Ferdousi i ego tvorchestvo. Institut Vostokovedeniya. Seriya nauchno-populyarnoi literaturui.] Leningrad-Moskova, 1935.

18 **Bertels, E. E.**
Ferdousi i ego tvorchestvo. *Ferdovsi 934-1934,* pp. 97-118.

19 **Bertels, E. E.**
Shakh-name i kritika teksta. *Sov. Vost.,* 1955 (1), pp. 88-94.

20 **Bianchi, A. de**
Notice sur le Chah name de Firdoucy, et traduction de plusieurs pièces relatives a ce poème, ouvrage posthumé de M. le conseiller J. R. von Wallenbourg, précédé de la biographie de ce savant, par A. de Bianchi. Vienne, 1810.

21 **Blochet, Edgard**
شاهنامه *Catalogue des mss. persans de la Bibliothèque Nationale,* Paris, 1928. 2: 1 - 13.

22 **Bolotnikoff, A.**
Méthode poétique de Ferdouci. *Millennium of Firdausi,* Tehran. 1944. pp. 27-30.

23 **Bompiani, V.**
Livre de Rois. *Dictionnaire des Oeuvres.* vol. 3, Paris, 1953. pp. 258-261.

24 **Bonard, Abel**
Millénaire de la naissance du poète persan Firdousi célébré en Sorbonne le mardi 18

décembre 1934. Discours. Paris, Institut de France, 1934.

25 **Bottcher, H. M.**
Die Befreiung des Abu 'Ali Al-Hosain. Eine Erzahlung um Avicenna und Firdusi. Rudolfstadt, 1952.

26 **Bricteux, M.**
Discours. *Millénaire du grand poète persan...* Bruxelles [1935]. pp. 15-39.

27 **Browne, E. G.**
Firdawsi. *A Literary History of Persia. From Firdawsi to Sadi.* London, 1906. vol. I, pp. 129-147.

(Anklesaria نیز نگاه کنید ذیل)

Buckler, W.

(به شمارهٔ 7 نگاه کنید)

28 **Butler, Nicholas M.**
Address. *Firdausi Celebration.* pp. 3-6.

29 **Christensen, Arthur.**
Ferdousi et l'épopée nationale de la Perse. *Millennium of Firdausi,* Tehran, 1944. pp. 16-26.

30 **Christensen, A.**
The smith Kaveh and the ancient Persian imperial banner. *J. K. R. Cama Or. Inst.,* 5 (1925), pp. 22-39.

Coyaji, Sir Jahangir Kuvarji
(نگاه کنید به Koyaji)

31 **Darmesteter, James**
Points de contact entre le Mahabharata et le Shah Nameh. *Journal Asiatique.* série 8, vol. 10 (1887), pp. 38-75.

32 **Daulatabadi, Yahya**
Conférence. *Millénaire du grand poète persan...* Bruxelles [1935]. pp. 42-44.

33 **Davar, Firoze Cowasji**
The historical epic, with particular reference to the Shahnameh. *J. K. R. Cama Or. Inst*, 10 (1927), pp. 4-23.

34 **Dimand, M. S.**
Address. *Firdausi celebration,* pp. 14-24.

Dinshah Irani (نگاه کنید به Irani)

35 **Ethé, Herman**
Die alteste Urkunde uber Firdausi. *ZDMG,* 48 (1894), pp. 89-94.

36 **Ethé, H.**
Firdausi and imitators (Nos. 860-901). *Catalogue of Persian mss. in the Library of the India Office.* oxford, 1903. vol. I, cols. 546-563.

37 **Ethé, H.**
Firdusi als Lyriker. *Sitzungsbericht der phil.-*

philos. und hist. Classe der k. b. Akademie der Wissenschaften zu München, 1872. pp. 275-304; 1873, pp. 623-653.

38 **Ethé, H.**
Firdausis, Yusuf und Zalikha. *Verhandlungen des VII. Internationalen Orientalisten-Congresses.* Wien, 1888 (Semitische Section). pp. 19-45.

39 **Ethé, H.**
Die höfische und romantische Poesie der Perser. Hamburg, 1887. p. 25 sq.

40 [Ferdovsi, 934-1934. Leningrad, Institut Vostokovedeniya... i Gosudarstvennuy Ermitazh, 1934.]

41 **Firdausi**
Die Firdosi-Feier in Berlin. *ZDMG*, 88 (1934), pp. 111-117.

42 **Firdausi**
Firdausi Celebration, 935 : 1935. New York, Columbia University, 1936.
(Smith نگاه کنید به)

43 **Firdousi**
Numéro consacré a la Célébration du Millénaire de Firdousi à Paris (12-18 Décembre 1934). Paris, 1935. 72 p. (Public. de la S. des études iraniènnes, n°. 2.)

44 **Firdowsi**
Firdowsi London, 1934. 24p. illustrations. A

supplement to « *The Near East and India*». Contents: The life history of Firdowsi by Reuben Levy. Firdowsi, the poet and his work by prof. R. A. Nicholson. The Influence of Firdowsi in Persia by A. U. Pope. The homeland of Firdowsi by Brig.-Gen. Sir Persy Sykes. A portion of the text of the Shah-Nameh (with translation). Modern Iran by H. E. Hossein Ala. The Shah-Nameh, Some famous illustrated manuscripts by J. V. S. Wilkinson. Persian Literature by Sir Denison Ross. The Technique and Prosody of Persian Poetry by R. P. Dewhurst. Omar Khayyam, An Interpretation by H. P. Shastri.

45 **Flügel, Gustav**

شاهنامه *Die arabischen, persischen und turkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hof-bibliothek zu Wien.* Wien, 1865. Band I, pp. 492-496.

46 **Freiherr, O.**

Das Buch von Fechter von Firdowsi; aus dem Turkischen in Text und Ubersetzung Veroffentlicht von O. Freiherr von Schlechta-Wssehd. *ZDMG,* 17 (1863), pp. 1-38.

47 **Grube, Ernst J.**

Four pages from a Turkish 16th century Shahnameh in the Collection of the Metro-

politan Museum of Art in New York. *Beitrage zur Kunst Geschichte Asiens in Memoriam Ernst Diez.* Ankara, 1963. pp. 237-255.

48 **Grunebaum, G. E. von**
Firdausi' s concept of history. *Mélange Koprulu,* Ankara, 1953. pp. 177-193.

49 **Gruenbaum, M.**
Zu Schlechta-Wssehrd' s Ausgabe des «Jussuf und Suleicha.» *ZDMG,* 44 (1890), pp. 445-477.

50 **Gruenbaum, M.**
Zu « Jussuf und Suleicha. », *ZDMG,* 43 (1889), pp. 1-29.

51 **Gyuzaliyan, L· T· (and) Diyakonov, M. M.**
[Rukopisi Shakh-name v Leningradskikh sobraniyakh. / ترجمهٔ عنوان Manuscripts of the Shahnamah in Leningrad collections.] Leningrad, 1934.

52 **Hageman, G. E.** (مصور)
Monumenti Persepolitani e Ferdusio poeta Persarum heroico illustratio, illustratis proposuit G. E. Hageman. Gottingae, 1801.

53 **Hansen. Kurt Heinrich**
Das iranische Königsbuch. Aufbau und Gestalt des Schahname von Firdose, *Akademie der Wissenschaft und der Literatur; Abhandlungen der Klasse der Literatur,* Wiesba-

den, [1955]. (Jahrgang 1954, Nr. 3. pp. 65-217.)

54 **Hansen, K. H.**
Die Krone im Shahname. *Islam*, 31 (1953), pp. 1-16.

55 **Horn, Paul**
Geschichte der Persischen Literature. Leipzig, 1901. pp. 81-114.

56 **Horn, Paul**
Reimende «eiou» im Shah-nama. *Kuhns Zeitschrift*. 35 (1899), pp. 155-192,462.

57 **Horn, Paul**
Ross und Reiter im Shahname. *ZDMG*, 61 (1907), pp. 837-849.

58 **Horn, Paul**
Die Sonnenaufgange im Schahname. *Or. Studien. T. Noldeke gewidmet* II, 1906. pp. 1039-1054.

59 **Horn, Paul**
Zahlen im Schahname. *Strassburger Festschrift*. Strassburg, 1901. pp. 91-107.

60 **Huart, Clement**
Firdawsi. *Encyclopédie de l' Islam*. 2e éd, vol. 2, 1965 . pp. 939-942.
(نیز در ترجمهٔ انگلیسی آن)

61 **Humbert, Paul**

Firdousi et la rose. *Mél. M. Niedermann,* 1944. pp. 49-62.

62 **Humbert, Paul**

Obsérvations sur le vocabulaire arabe du Chahnameh. Neuchatel, 1953. 74 p. *(Mémoires de l' Université de Neuchatel. Tome vingt_deuxième.)*

63 **Husing, G.**

Beitrage zur Rostamsage. Leipzig, 1913. *(Mythologische Bibliothek, 3.)*

64 **Ibrahimov, Mohsen**

[Shahname (به ترکی وخط روسی) (به فردوسی‌وشاهنامه مراجعه شود، ص xiv-xciiii)

65 **Imoto, E.**

[Shahnameh no onin to inritsu ni kansuru kosatsu/ ترجمهٔ انگلیسی عنوان: On the metres of Shahnameh.] *Bulletin of the Society for Western and Southern Asiatic Studies.* No. 4 (1960), pp. 6-14.

(این مقاله به زبان ژاپونی است)

66 **Irani, Dinshah Jijibhai**

Firdausi, lecture at the Rotary Club. *Anklesaria (H. T.) Firdausi. A monograph.* pp. 38-47.

67 **Ivanow, W.**

Shahnama. *Concise descriptive catalogue of the persian Mss. in the collection of the Asiatic*

Society of Bengal. Calcutta, 1924. vol. 1, pp. 185-188.

68 **J. A. Bl.**
Firdausi, *En. Britanica.*

69 **Jackson, A. V. W.**
Address. *Firdausi Celebration*. pp. 9-13.

70 **Jackson, A. V. W.**
Early Persian Poetry. New york, 1920.

71 **Jackson, A. V. W.**
Firdausi. *A catalogue of the collection of persian manuscripts .... presented to the Metropolitan Museum of Art*. New york, 1914. pp. 95-44.

72 **Jackson, A. V. W.**
Notes on allussions /sic/ to ancient India in Pahlavi literature and in Firdausi's Shahnameh. *Festschrift E. Windisch,* 1914, pp. 209-212.

73 **Khan, Mohd.**
Shahnama epitomised. *IndoIranica*, II[1] (1958), pp. 78-87; II[2] (1958), pp. 9-22 ; II[3] (1958), pp. 44-71.

74 **Khurdah Ustaba**
[Dictionary of the unusual words in the Shah Nameh.] n. p., 1826. 520 p.

75 **Kosegarten, H. G. L.**
Bruchstucke aus dem Persischen Heldengedichte Barsunameh (Text und uberse-

tzung). *Fundgruben des Orients*. Wien, pp. 309-25.

76 **Kowalski, Tadeusz**

Przysiegi w « Shahname ». *RO,* 20 (1956), pp. III-138.

77 **Kowalski, T.**

Studin nad Shah-name (Etudes sur le Shah-name). Avec résumé francais. 2 vols. Krakow, 1952-1953. (*Polska Akademia Umiejetnósci Prace Komisji Orientalistyoznej, Nr. 39-40.*)

78 **Kowalski, T.**

Ze studiow nad Shah-Name. *Sprawozdania PAU,* 46 (1945), pp. 14-20.

79 **Kowalski, T.**

Les Turcs dans le Shah-name. *RO,* 15 (1939-49), pp. 84-99.

80 **Kowalski, T.**

Tysiaclecie narodzin Firdausiego, *Przeglad Orientalistyczny,* I (1948), pp. 9-16.

81 **Koyajee, Sir Jahangir Kuvarji**

The house of Gotarzes : a chapter of Parthian history in the Shahnameh. *JASB,* New Serie, 28 (1932), pp. 207-224.

82 **Kdyajee, Sir J. K.**

The Shahnameh and the Feng-Shen-Yenl. *JASB*, New Serie, 26 (1930), pp. 491-511.

83 **Koyajee, Sir J. K.**

Some Shahnameh legends and their Chinese parallels. *JASB,* New Serie, 24 (1928), pp. 177-202.

84 **Koyajee, Sir J. K.**

Studies in the Shahnameh. (The Government Fellowship Lectures, 1938), Bombay, 1939. 12, 325. p (*Journal of the K. R. Cama Oriental Institute, no. 33.*)

85 **Krebs, H.**

Firdusi and the Old High German lay of Hilde-brand, Academy. 1890. pp. 296.

86 **Kuroyanagi, T.**

[Ferdovsi izen no Shahnameh / ترجمهٔ عنوان Shahnamehs before Ferdovsi.] *Area and Culture Studies,*No. 14 (1966), pp- : 73-89. (به خط وزبان ژاپونی است)

87 **Kutta, Carl.**

Uber Firdusis Reime im Shah-namah und ihre Bedeutung fur die Neupersischen. *Preisschrift der Fakultät.* 1895.

88 **Lentz, Wolfgang**

Die nordiranischen Elemente in der neupersischen Literatursprache bei Firdosi. Leipzig, 1926. pp. 251-316 *(Gottingen, Phil. Diss. 1926/27).*

89 **Lescot, Roget**

Firdovsi. *Dictinnaire des auteurs.* vol. I, Paris,1953 pp. 507-509.

90 **Levy, Reuben**
The life history of Firdausi, *Firdausi supplement. Near East and India*. 1934.
(نیز به شمارهٔ 44 نگاه کنید)

91 **Lozinsky, M. L.**
Perevodui iz Shakh-name. *Ferdovsi 934–1934*, pp. 197-217.

92 **Macler, F.**
Armenie et Chah-Nameh. *JA*, 228 (1936), pp. 549-559.

93 **Mango, Andrew James**
Studies on the legend of Iskandar in the classical literature of Islamic Persia, with special reference to the work of Firdawsi, Nizami and Jami. London, 1955. 261p. (Thesis for the Ph. D. degree submitted to the University of London, Faculty of Arts.) [Typescript.]

94 **Marçais, G.**
Firdousi, poète nationale de l' Iran. [Par H. Massé: Les épopées persanes.] *J. des Savants*, 1935. pp. 214-223.

95 **Massé, Henri**
Les épopées persanes. Firdousi et l,épopée nationale. Paris, 1935, 304 p.

96 **Massé, Henri.**
Firdausi. *Encyclopédie de l' Islam*. 2e éd., vol. 2, 1965. pp. 939-942.

97 **Massé, Henri**
Le millénaire de Firdowsi. *Le monde moderne,*-(1934, IV-1), pp. 23-26.

98 **Massé, Henri**
Le millénaire du poète persan, Firdousi. *REI*, 8 (1934), pp. 393-420.

99 **Menage, V. L.**
Firdawsi, *Encyclopédie de l' Islam.* 2e éd, vol. 2, 1965. pp. 939-942.

100 Millénaire du grand poète persan Ferdauci. Hommage des orientalistes belges a l' auteur inégalé du Livre des Rois. Bruxelles, Societé Belge d' Etudes Orientales, [1935.]

101 The Millennium of Firdawsi, the great national poet of Iran. [The addresses, Persian, English, French and German, delivered at the Firdausi Millenary Congress in Tehran, 1934, collected and published, with other articles and photographs, by the Persian Ministry of Education. Tehran 1944]. pp. ii, 98, iii, 200.

102 **Minorsky, Vladimir Fedorovich**
L' épopée persane et la littérature populaire russe. *Millennium of Firdausi,* 1944. pp. 48-57.

103 **Minorsky, V. F.**
The Older Preface to the Shah-nama.

Estratto da Studi Orientalistici in onore di Giorgio Levi della Vida. Roma, 1956, Vol II. pp. 159-179.

(با ترجمهٔ انگلیسی متن مقدمه)

104 **Modi, Jivanji Jamshedji**

An instance of royal Swayamvara as described in the Shah Nameh of Firdausi. *JBRAS*, 25 (1917-21), pp. 167-174.

105 **Modi, Jivanji Jamshedji**

The game of ball-bat (*chowgan guy*) among the ancient Persians, as described in the epic of Firdousi..., Bombay, Education Society's Press, 1890.

106 **Modi, Jivanji Jamshedji**

The story of Alexander the Great and the poison-damsel of India. A trace of it in Firdousi's Shah-Nameh. *JBRAS,* New Serie, 3 (1928), pp. 212-230.

107 **Mohl, Jules**

[Introduction to shahnameh, translated] by J. D. Khandalwola, Baroda, 1890.

108 **Mohl, Jules**

Remarques sur un article du Journal des Savants (article de M. Quatremère sur le premier vol. du Livre des Rois de Firdoussi, publié par M. Mohl). Paris, 1841, 15 p.

109 **Molé, Marijan**

L' épopée iranienne après Firdosi. *Nouv. Clio,* 5 (1943), pp. 377-393.

110 **Molé, Marijan**

Garshasp et les Sagsars. *Nouv. Clio*, 3 (1951), pp. 128-138.

111 **Mzik, H. Von**

Die Schilderung der Schlacht zwischen Alexander dem Grossen und dem Inderkonig Porus in Firdousis «Konigsbuch». *ZDMG,* 104 (1954), pp. 357-361.

112 **Naficy, Said**

Le «Yusuf et Zalikha» attribué à Ferdowcy. *Arch. Or.,* 18$^{i\text{-}ii}$ (1950), pp. 351-353.

113 **Nallino, Carlo Alfonso**

Firdusi. Discorso per il millenario della sua nascita pronunziato nella R. Accademia d'Italia il 20 dicembre 1934-XIII Roma, R. Accademia d'Italia, 1935, 27 p.

114 **Nazim, Ali**

Shahname به فردوسی وصنعت کاریش (به ترکی وخط روسی)

مراجعه شود ص lx-xliv

115 **Nicholson, R. A.**

Firdausi : the poet and his work. *Firdausi Supplement Near East and India.* 1934.

117 **Nizamat, Jung**

The Battle of Qadisia/ Line-for-line translation of a chapter of the Shah nameh. *IC.*, 13 (1939), pp. 1-20, 134-149.

118 **Nöldeke, Theodor**

Ein Beitrag zur Schahname-Forschung. *Millennium of Firdawsi*, 1944, pp. 58-63.

119 **Nöldeke, Theodor**

Das iranische Nationalepos. *Grundriss der iranischen Philologie...* Strassburg, 1895-1904. Bd. 2, p. 130-211.

120 **Nöldeke, Theodor**

Das iranische Nationalepos. Berlin und Leipzig, 2e ed., 1920. ix+107 p.

121 **Nöldeke, Theodor**

The iranian national epic. Transl. from the German by L. Bogdanov. *J. K. R. Cama Or. Inst.* 6 (1925), pp. 1-161.

122 **Nöldeke Theodor**

Persische Studien II. *Sitzungsberichte der kais. Acad. der Wissenschaften in Wien,* 1892. vol. 126.

123 **Nour, Riza**

Le Chah-name(Livre des Rois) et les guerres entre le Touran et l' Iran. *Rev. Turcologie,* 4 (1934), pp. 1-309.

124 Novoeizdanie «Shakh-name» Firdousi ot redaktsii «Kratkikh soobshcheny». *Krat. soobshch. Inst. Vost.,* 13 (1955), pp. 3-71.

125 **Orbeli, I.**
L' argenterie sassanide et le Shah-Nameh. *Millennium of Firdawsi,* 1944, pp. 64-71.

126 **Orbeli, I.**
Shakh-name. *Ferdovsi 934-1934.* pp. 1-11.

127 **Osmanov, Mahomed-Nuri Osmanovich**
[Firdousi : zhizn' i tvorchestvo. The life and work of Firdausi. Russian text. Moskva], Akademiya Nauk SSSR. Institut Vostokovedeniya, 1959. 182. p. (Izdatel' stvo Vostochnoi Literaturui).

128 **Osmanov, M. N. O.**
Iz opuita tekstologicheskoy rabotui nad "Shakh-name" Firdousi. (Some experiences in work on the text of Firdowsi's "Shahanshah"). *Probl. vost.,* 1960 (4), pp. 123-129.

129 **Osmanov, M. N. O.**
Svodui iranskogo geroicheskogo eposa ("Khudai-name" i "Shakhname") kak istochniki "Shakh_name" Firdousi. *UZIV,* 19 (1958), pp. 153_189.

130 **Ouseley, G.**

Ferdovsi. *Biographies of the Persian poets.* London, 1846, pp. 54_99.

131 **Pagliaro, A.**

Les sources en langue pahlavi du "Livre des Rois" de Firdusi. *Millennium of Firdawsi,* 1944, pp. 72-74.

132 **Pagliaro, A.**

La Zoroastrismo e la Formazione dell epopea iranica *AION*, N. S. i (1940), pp. 241_251.

133 **Parakh, Eruchsh,w Ardeshir**

Some striking points of resemblance in the stories of Macbeth of Scotland and Behram Chobin of Persia. *Journal of the Anthropological Society of Bombay*. 6 (1903), pp. 387_402.

134 **Paris, Bibliothèque Nationale**

Exposition organisée à l' occasion du millénaire de Firdousi. [Paris, 1934.]

135 **Patell Bamanji Bairumji**

Ahevale Ferdosi; or, The life of Ferdosi Tusi, the great epic poet of Persia and the author of the Shahnameh, with an account of the Bastan nameh. Translated from the original Persian into Gujarati. Bombay, 1871. 111 p. (بزبان گجراتی است)

136 Persica antica e moderne. Conferenze tenuti a Roma.... in occasione del millenari della nascità di Firdusi, Roma, 1935.

137 **Pertsch, Wilhelm**

Die Handschriften Verzeichnisse der Königlichen Bibliothek zu Berlin. Berlin, 1888. Vierter Band. pp. 730-741.

138 **Perstsch, Wilhelm**

Die orientalischen Handshriften herzoglichcn Bibliothek zu Gotha. Wien, 1859. p. 68.

139 **Petrov, D. K.**

Zabuitaya poema o Firdusi. (Un poème oublié sur Firdousi.) *CRAS,* 1924, pp. 75-78.

140 **Pickering, C. J.**

Firdowsi's lyrical poetry. *Not. Rev.,* 1890.

141 **Pizzi, Italo**

Di un codice persiano della Reale Biblioteca Mediceo - Laurenziana. *Atti del iv Congresso internazionale degli orientalisti.* Firenze, 1881, vol. 2, pp. 81-85.

142 **Pizzi, I.**

L' epopea persiana. Florenz, 1888.

143 **Pizzi, I.**

[Firdousi], *Storia della Poesia Persiana,* vol. 1: 77-79, 137-140; vol. 2: 41-76, 93-133.

144 **Pizzi. I.**

Le Livre des Rois de Firdousi et ses cycles epiques. *Le Muséon,* 1882, p. 16.

145 **Pope, A. U.**

Influence of Firdausi in Persia. *Firdausi supplement, Near East and India.* 1934.

146 **Ptitzuin, G. V.**

K voprosu o geografii «Shah-name.» (On the geography of the « Shah-namah. »), *Gos. Ermitazh. Trud. Otd. Vostoka,* 4 (1947), pp. 293-310. (English summary, pp. 310-311).

147 **Prakash, Buddha**

Chandra Gupta Maurya in the Shah-Nama of Firdausi. *ABORI,* 36 (1955), pp. 270-291.

148 **Quatremère, E. M.**

[Compte rendu sur l' édition de Chah nameh par J. Mohl.] *Journal des Savants,* 1833.

149 **Rast, N. A.**

Russians in the medieval Iranian epos. *Amer. Slav. E. Bur. Rev.* 14 (1955), pp. 260-264.

150 **Richter, Egbert**

Rustem. Persische Heldensagen. Aus d. Schahname dem Dichter Firdusi nacherz. Mit Zeichn. von Karl Stratil. 1.-10. Tsd., Leipzig, [1956]. (2. Aufl. 1959).

151 **Rieu, Charles**
Catalogue of the Persian manuscripts in the British Museum, London. 1879–1895. pp. 533-546, Supplement, pp. 127–134.

152 **Ringgren, Helmer**
Fatalism in Persian Epics. Uppsala, 1952, 133 p.

153 **Ritter, Helmut**
Fierdovsi. *Islam Ansiklopedisi.* 1945. vol. 4, pp. 643-649.

154 **Robinson, B. W.**
A descriptive catalogue of the Persian paintings in the Bodleian Library. Oxford, 1958.
درین فهرست بسیاری از شاهنامه‌های مصور معرفی شده است .
به فهرست آن بر اساس مؤلف (ص۲۱۲-۲۱۴) مراجعه شود .

155 **Robinson, B. W.**
The Dunimarle Shahnama: A Timurid mss. from Mazandaran. *Aus der Welt der Islami schen Kunst. Festschrift für Ernst Kühuel.* Berlin, 1960 pp. 207–218.

156 **Robinson, S.**
Ferdusi. *Persian Poetry for English Readers.* Glasgow, 1883, pp. 5-102.

157 **Robinson, S.**
Sketch of the life and writings of Ferdusi, London-Manchester, 1823, 2e ed., London, 1876. 126 p.

158 **Rogers, Alexander**

The Shah Nameh, or Book of Kings. *Royal Society of Literature. Transactions.* 1905. Series 2, vol. 26, p. 45-66.

159 **Romaskevich, A. A.**

Ocherk istorii izucheniya Shakh-name. *Ferdovsi 934-1934,* pp. 13-50.

160 **Rosenberg, F. A.**

On wine and feasts in the iranian national epic. *J. K. R. Cama Or. Inst.,* 19 (1931), pp. 13-44.

161 **Rosenberg, F. A.**

O vine i pirakh v persidskoi natsionalnoi epopee. *Sb. Muz. Ant. Etn.,* Vi (*Radloff Festschrift*), 1918, pp. 375-394.

162 **Rückert, Friedrich**

Bemerkungen zu Mohl' s Ausgabe des Firdusi, Band 1. *ZDMG,* 8 (1854), pp. 239-329, 10 (1856), pp. 127-282.

163 **Rückert, Fr.**

Ferdosi's Königsbuch, aus dem Nachlars Herausgegebens von E. A. Bayer, Sage i-xiii, Berlin, 1890.

164 **Rypka, Jan**

Firdausi. *Iranische Literaturgeschichte,* Leipzig, 1959. pp. 155-169.

165 **Rypka; Jan**

La mètrique du mutaqarib. Etude comparative sur le Shah-name, Jusuf va Zalicha et le Garshasp-name. *Millennium of Firdawsi*. Tehran, 1944. pp. 75-87 [ایضاً] (*Travaux du Cercle Linguistique de Prague, 6;* Prague, 1936).

166 **Rypka, Jan**

Ritoricheskie priemui Firdausi. *Issledovaniya po istorii kulturui narodov Vostoka. Sbornik v chest' Akademika I. A. Orbeli,* 1960, pp. 427-432.

167 **Sadiq, Issa**

Ferdousi: his life, his personality and his work. به قسمت مآخذ فارسی نگاه کنید

168 **Salac; A.**

Firdousi et la religion babylonienne. *Arch. Or.*, 18[i-ii] (1950), pp. 479-484.

169 **Samoilovich, A. N.**

Iransky geroichesky epos v literaturakh tyurkskikh narodov Srednei Assi, *Ferdovsi 934-1934,* pp. 160-175.

170 **Sarfaraz, Abdul-Kadir**

Shahnama. *A descriptive catalogue of the Arabic, Persian.... in the Library of the University of Bombay,* Bombay, 1935. pp. 299-311.

171 **Saruxan, A.**

Firdowci et l' influence iranienne dans la littérature géorgienne. [Being an avant-propos of a work entitled:«Firdusi ew Movsês Xorenacin.»/ Firdausi and Moses of Choren. Armenian text.] Vienne, 1936. 106 p.

172 **Schach, Fr.**

Heldensagen, 3e ed., 3 vols., Stuttgart, 1877.

173 **Schaeder, H. H.**

Firdosi und die deutschen. *Forschungen u. Fortschritte,* 10 (1934), pp. 377-378. [نیزدر] *ZDMG,* N. F., 13 (88, 1934), pp. 118-129.

174 **Schlechta-Wssehrd, Ottokar Maria von**

Aus Firdussi's religiosromantischem Epos «Jussuf und Suleicha.» *ZDMG,* 41 (1887), pp. 577-595.

175 **Schlechta-Wssehrd, Ottokar Maria von**

Uebersetzungsproben aus Firdussi' s religiosromantischem Epos, Jussuf und Suleicha. *Verhandlungen des VII. Internationalen Orientalisten-Congresses.* Wien, 1888. Semitische Section, pp. 47-72.

176 **Schubert, J.**

Firdausi und seine Zeit. Eine Zusammenstellung von Firdausi-Literatur im Anschluss an die Ausstellung « Firdausi und

seine Zeit». *Universitats-Bibliothek zu Leipzig. Buch und Schrift*. N. F. *I* (1938), pp. 20-72.

177 **Shekhar, Indu**

The Shahnama of Firdausi. *Indo-Asian Culture,* 6 (1958), pp. 411-416.

178 Sketch of the life and writings of Ferdoosee.

(نگاه کنید به S. Robinson)

179 **Smith, David Eugene**

Firdausi Celebration, 935-1935. Addresses delivered at the celebration of the birth of the national poet of Iran held at Columbia University and the Metropolitan Museum of Art in the City of New York [and] A bibliography of the principal manuscripts and printed editions of the Shah-namah in certain leading public libraries of the world. Edited by David Eugene Smith. New York, 1936. x, [2], 138. p., pl. 5.

180 **Spiegel, Friedrich**

Awesta und Shahnameh. *ZDMG,* 45 (1891), pp. 187-203.

181 **Spiegel, F.**

Das persische Konigsbuch und seine Bedeutung fur Geographie und Geschichte. *Rubland,* 1866, Nr. 44, pp. 1041-6; Nr. 45, pp. 1066-75; Nr. 46, pp. 1088-90.

182 **Sprenger, A.**

A catalogue of the Arabic, Persian and Hindustani manuscripts of the libraries of the King of Oudh. Compiled under the orders of the Governement of India. Calcutta, 1854. p. 405.

183 **Tagirdzhanov, A. T.**

K voprosu o poeme Ferdousi « Yusuf i Zuleikha». *Sov. Vost.*, 5 (1948), pp. 334-338.

184 **Tavadla, J. C.**

Al-Burybu abd Furdaysu. *Visvabharati* Q. N. S., 15 (1949-50), pp. 51-59.

185 **Teichert, A.**

Ormus und Ahriman. Nachklange von der Harfe Firdusis. Eine Sammlung von Balladen. Romanzen und poetischen Erzahlungen. Berlin [1890].

186 **Trever, K. V.**

Sasanidsky Iran v Shakh-name. *Ferdovsi 934-1934*, pp. 177-196.

187 **Vaccha, P. B.**

Firdousi and the Shahnama. A study of the great Persian epic of the Homer of the East. Bombay, 1950. vi, 218. p.

188 **Veksler, L. F.**

Abul'-Kasim Firdousi. *Bibl. Vost.*, 8-9 (1935), pp. 61-68.

189 **V. T.**

"Shakhname" Ferdousi kak istorichesky istochnik. *Istorik Marksist,* 42-43 (1935), pp. 122-129.

190 **Wallenburg**

Notice sur le Chah Nameh de Firdoucy et traduction de plusieurs pièces relatives a ce poème. Ouvrage posthumé de M. le conseiller J. R. von Wallenburg, précédé de la biographie de ce savant par A. de Bianchi. Vienne, 1810.

191 **Wiet, Gaston**

Firdousi. *Journal Asiatique,* 227 (1935), pp. 101-122.

192 **Wikander, S.**

Sur le fonds commun indo-iranien des épopées de la Perse et de l' Inde. *Nouv. Clio,* 1-2 (1949-50), pp. 310-329.

193 **Wilkinson, James Vere Stewart**

The Shahnameh of Firdausi: the book of the Persian Kings. With 24 illustrations from a fifteenth-century Persian manuscript in the possession of the Royal Asiatic Society. Described [i. e. the stories behind the illustrations introduced and summarised] by N. S. Wilkinson, with an introduction on the paintings by Laurence Binyon. London, Oxford University Press, 1931. pp. xx, 92.

194 **Wilkinson, J. V. S.**

Firdausi supplement Near East and In.dia 1934. نگاه کنید ذیل

195 **Wilson, C. E.**

Contributions to the lexicography of the Shah Nama. *Islamic Culture,* 3 (1929), pp. 612-636; 5 (1931), pp. 282-319; 6 (1932), pp. 233-260, 642-656.

196 **Wolff, Fritz**

Liste von Shah-name-Zitaten. *ZII,* 8 (1931), pp. 300-303.

197 **Yarshater, Ehsan**

Firdowsi. *Cassell' s Encyclopaedia of Literature.* London, 1953. vol. I, p. 896.

٤- شرح حال در مآخذ قدیمی

١ **آذر بیگدلی، لطفعلی بیک شاملو: حکیم ابوالقاسم** فردوسی،«آتشکده»، باتصحیح و تحشیه و تعلیق حسن سادات ناصری . بخش دوم ـ [تهران ، امیر کبیر ، ۱۳۳۷] ص ۴۷۵-۴۹۱

(حواشی دکتر حسن سادات ناصری مخصوصاً از لحاظ اشاره به مراجع قابل استفاده است.)

٢ **آزاد بلگرامی، غلامعلی:** خزانهٔ عامره، کانپور [بی‌ت] ، ص ۳۶۵ - ۳۶۷

٣ **احمد علی احمد :** دیگر پهلوان میدان سخن گذاری ابوالقاسم منصور فردوسی طوسی ، « هفت آسمان » ، کلکته ، ۱۸۷۳ ، ص ۱۶

٤ **اسماعیل پاشا بغدادی :** هدیة العارفین (اسماء المؤلفین و آثار المصنّفین)، استانبول ، ۱۹۵۱.

٥ **اعتمادالسلطنه (صنیع الدوله)، محمد حسن:** مطلع الشّمس، طهران ، جلداول، ۱۳۰۱ ق . ، ص ۲۶۴-۲۷۰

۶ **اعتمادالسلطنه (صنیع الدوله) ، محمد حسن :** مـرآت‌ـ البلدان ناصری، تهران، ۱۲۹۲ق.، ٤: ۱۷۷–۱۸۸

۷ **جامی ،عبدالرحمن:** بهارستان[وین ، ۱۸٤٦م.]ص۸۵–۸۷

۸ **جعفری، جعفر بن محمد:** چندفصل از تاریخ کبیر، بکوشش ایرج افشار ، فرهنگ ایران زمین، ٦(۱۳۳۷):۸۹–۱۵۸

۹ **حسینی، میرحسینی دوست :** تذکرۂ حسینی ، لکهنو ، ۱۲۹۲ ق.، ص ۲٤٤–۲٤۹

۱۰ **حکیم ، محمدتقی :** حسّان العجم حکیم ابوالقاسم فردوسی طوسی علیه الرحمة ، « گنج دانش » ، طهران ، کارخانۂ میرزا حبیب الله ، ۱۳۰۵ ق.، ص۳۵۲–۳۵٤

۱۱ **دولتشاه سمرقندی :** ذکر سحبان العجم فردوسی طوسی رحمه الله،«تذکرة الشعرا» ، باهتمام و تصحیح ادوارد برون ،لیدن ،۱۹۰۱ م.،ص٤۹–۵۵

۱۲ **رازی ، امین احمد :** فردوسی ، « هفت اقلیم »،باتصحیح و تعلیق جواد فاضل ، [تهران] علی اکبر علمی [بی‌ت] ۲ : ۱۹۸–۲۰٦

۱۳ **زنوزی،محمدحسن :**«بحر العلوم»، شعبۂ ثانیه(نسخۂ خطی) (بنا به ذکر عبدالرسول خیام پور درفرهنگ سخنوران)

۱٤ **زنوزی ، محمدحسن :** «ریاض الجنّه» ، روضهٔ پنجم قسم دوم (نسخهٔ خطی)
(بنا به ذکر عبدالرسول خیام پور در فرهنگ سخنوران)

۱۵ **شوشتری ، قاضی نورالله :** سحبان العجم استاد ابوالقاسم فردوسی نورالله مشهده ، «مجالس المؤمنین» [تهران، کارخانهٔ آقامیر باقر طهرانی، ۱۲٦۸ق.] بی صفحه شمار
(در ابتدای مجلس دوازدهم ذکر فردوسی آمده است)

۱٦ **شیروانی (تمکین) ، زین العابدین :** ابوالقاسم حسن بن اسحق بن شرفشاه المتخلّص به فردوسی، «ریاض السیاحة»، چاپ دوم ، تهران ، کتابفروشی سعدی ، ۱۳۳۹ ش.، ص ۲۵۲-۲۷۳

۱۷ **شیروانی (تمکین) ، زین العابدین :** بستان السیاحة، تهران، ۱۳۱۵ ق.، ذیل شعبهٔ ثانیه .

۱۸ **صمصام الدوله ، نواب میرعبدالرزاق :** سحبان عجم فردوسی ، « بهارستان سخن » ، مدراس ، ۱۹۵۸ م.، ص ۲٤۹-۲۵٤

۱۹ **عروضی سمرقندی، احمدبن عمر :** حکایت، «چهارمقاله ، تصحیح محمّد قزوینی ، بکوشش محمّد معین ، چاپ

سوم ، تهـران،۱۳۳۳ ش.، ص ۷۵–۸۳و۲۳۴–۲۴۷

۲۰ **عوفی ، محمد :** ابوالقاسم فردوسی‌الطوسی،«لباب‌الباب»، تصحیح سعیدنفیسی، تهران ،۱۳۳۵ ش.،ص ۲۶۹–۲۷۰

۲۱ **فرشتۀ استرآبادی ، محمد قاسم هندوشاه:** تاریخ‌فرشته، [چاپ‌هند، بی‌ت] ص۶۵-۶۷

۲۲ **فروغی ، محمد حسین :** فردوسی،«تاریخ ادبیات ایران »، طهران ، ۱۳۳۵ ق.، چاپ سنگی ، ص ۱۲۸–۱۷۶

۲۳ **قاجار ، بهمن :** تذکرۀ شمارۀ ۹۰۲ نسخۀ خطی کتابخانۀ مجلس‌شورای‌ملی،رشتۀ اول ص۱۶۸–۱۳۷

(بنقل از فرهنگ سخنوران)

۲۴ **قزوینی ، زکریا بن محمود :**وینسب‌الیها [طوس] الحکیم الفروسی، «آثارالبلادواخبارالعباد»، بیروت،دارصادر، ۱۹۶۰ م.، ص ۴۱۵–۴۱۸

(ترجمۀ آن توسط عباس‌اقبال تحت‌عنوان «کتاب آثارالبلاد قزوینی وترجمۀ احوال شعرای فارسی» در مجلۀ یادگار (ج ۴ ش ۱۰/۹ ص ۸۶–۸۸ چاپ شده‌است).

۲۵ **کازرونی، ابوالقاسم‌بن ابی‌حامد:** حکیم‌فردوسی،«مرقوم پنجم کتاب سلم‌السّموات» ، به‌اهتمام یحیی قریب ، تهران ، ۱۳۴۰ ، ص ۵۴–۵۵

(با نضمام حواشی یحیی‌قریب در صفحات ۳۰۹–۳۱۰)

۲۶ **گوپاموی ، قدرت‌الله** : مقدمة الجیش معرکهٔ بلاغت و سرخیل محکمهٔ فصاحت شمع انجمن فیلقوس حکیم فردوسی، «نتایج الافکار»، بمبئی، ۱۳۳۶ ش.، ص ۵۲۲-۵۲۷

۲۷ **لودی، شیرعلی‌خان**: سحبان العجم فردوسی، «مرآة الخیال»، بمبئی ، ۱۳۲٤ ق.، ص ۲۵-۲۷

۲۸ **محمدصدیق حسن‌خان بهادر**: شمع انجمن، [چاپ هندوستان] ۱۲۹۳ ق.، ص ۳۵۷-۳۵۸

۲۹ **مستوفی، حمدالله** : فردوسی ، « تاریخ گزیده » ، باهتمام عبدالحسین نوائی [تهران] امیر کبیر [۱۳۳۹ ش.]، ص ۷٤۳

۳۰ **نوائی (امیرعلیشیر)، نظام‌الدین** : فردوسی ، « مجالس‌ـ النفائس»، ترجمهٔ حکیم شاه محمّد قزوینی ، باهتمام علی اصغر حکمت ، تهران، ۱۳۲۳ ش.، ص ۳٤۳-۳٤۵

۳۱ **هدایت (لله‌باشی)، رضاقلی** : فردوسی طوسی علیه الرحمة، « مجمع الفحصا » ، بکوشش مظاهر مصفا [تهران ، امیر کبیر] ۱۳۳۶ ش.، ۲: ۹٤۸-۱۰۵٤

۳۲ **هدایت (لله‌باشی) ، رضاقلی**: فردوسی طوسی علیه الرحمة، « ریاض العارفین » ،چاپ دوم ، تهران ، کتابفروشی مهدیه ، ۱۳۱۶ ش.، ص ۶۸٤-۳۸۸

۵ـ لغتنامه‌های شاهنامه

1 **Abdulgadiri Bagdâdensis**

لغت شهنامه : عبدالقادر بغدادی Lexicon Shahnâmianum cui accedunt ejusdem aucctoris in lexicon Shâhidianum (تحفهٔ شاهدی) commentariorum turcici particula prima, arabici excerpta. Adfidem codicum manuscriptorum recensuit annotationibus, indicibus instruxit, edidit Carolus Salemann. Tomi 1 Pars 1. Lexicon Shahnamianum conti neus. Petropoli, 1895. 17, 246 p.

2 **Horn, Paul.**

Abdul Gâdiri Bagdâdensis Lexicon Shahnamiânum. *ZDMG* 49 (1896). pp. 722-739.

3 **Wolff, Fritz**

Glossar zu Firdosis Schahnama. Herausgegeben von der Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft in Verbindung mit der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft. (Supplementband : Verskonkordanz der Schahname-Ausgaben von Macan, Vullers und Mohl.) 2 vols. Berlin, 1935.

(تجدید طبع آن بصورت افست به قطع کوچکتر از اصل در ۱۹۶۵ نشر شده است.)

٤ **رضازادهٔ شفق ، صادق :** فرهنگ شاهنامه با شرح حال فردوسی وملاحظاتی درباب‌شاهنامه،طهران ،۱۳۲۰ش ، ۵۲+۲۸۹ص.

دربارهٔ لغات شاهنامه دومتن‌چاپ نشده هم وجود دارد :

۱) فرهنگ شاهنامــه (فارسی ، پهلوی ، زند) تألیف مؤبد ابدال بن داراب (اوراق ۳۱ تا٤٤ مجموعهٔخطی Add. 42/413 موزهٔ بریتانیا .)

۲) گنج‌نامه درحلّ لغات شاهنامه تألیف علی‌مکی بــن طیفور بسطامی‌تألیف سال ۱۰۷۹

بخش دوم

ترجمه ها و منقولات شاهنامه

بترتیب الفبائی زبانها و تاریخ انتشار

آلمانی

4 1793

Wahl, S. F. G. (مترجم)

[ترجمهٔ ملخصی ازشاهنامه], Halle, 1793.

5 1811

Graf von Ludolf (مترجم)

Probe aus dem Schahname. *Fundgruben des Orients,* Wien, vol. 2 (1811), pp. 56 fol.

6 1813

Hammer-Purgstall, J. (مترجم)

Probe einer Uebersetzung des Schahname. *Fundgruben des Orients,* Wien, vol. 3 (1813), pp. 56-67.

7 1816

Wahl, S. F. G. (مترجم)

Proben einer Uebersetzung des Schahname. *Fundgruben des Orients,* Wien, vol. 5 (1816), pp. 109 fol.

8 1820

Goerres, J.

Das Heldenbuch von Iran aus dem Schah Nameh des Firdussi. Mit zwei Kupfern

und einer Charte. Berlin, G. Reimer, 1820.
2 vols. 2 fold. Pl.
(چاپ دیگر) : Köln, 1942.

9 1838

Rueckert, F.

Rostem und Suhrab; eine Heldengesch - ichte in zwölf Büchern. Erlangen, T. Bläsing, 1838. 262 p.
(چاپ دیگر) : Stuttgart, 1846. 260 p.

10 1840

Weiss, Victor (مترجم)

Sal und Rudabeh; episch-lyrisches Gedicht frei nach dem persischen... Wien, Ritter von Möesle's Witwe und Braumueller, 1840. 76 p.

11 1841

Weiss, Victor

Kej Kawus in Masenderan, aus dem Schah-name des Abulkasim Manssur el' Firdewsi. Metrisch übersetzt von Victor Weiss, Edlem von Starkenfels, und Theodor Ritter von Schwarzhuber, Wien, 1841. xxx, 177 p.

12 1841

Amthor, E.

Zwei Kleinere Episoden aus dem Schah-name. *Klänge aus dem Osten.* Leipzig, Engel-mann, 1841. xii, 215 p.

13 1846

Rueckert, F. (به شمارهٔ ۹ نگاه کنید)

14 1851

Schack, Adolph Friedrich von (مترجم)

Heldensagen von Firdusi. Zum ersten Male metrisch aus dem Persischen ubersetzt, nebsteiner Einleitung uber das iranische Epos. Bischen und Menische. Eien Persische Liebesgeschichte von Fir dusi. Berlin, W. Hertz, 1851. vi, 537 p.

15 1853

Schack, A. F. (مترجم)

Epische Dichtungen aus dem persischen des Firdusi. Berlin, W. Hertz, 1853. 2 vols. xxv, 363, 448 p.

16 1853

Jolowicz, H.

Firdusi (نمونهٔ اشعار). *Polyglotte der orientalischen Poesie.* Leipzig, 1853. pp. 439-499.

17 1865

Schack, A. F. (مترجم)

Heldensagen von Firdusi, in deutscher Nachbildung nebst einer Einleitung über das iranische Epos. Berlin, W. Hertz, 1865. vi, 439 p.

18 1871

Lauckhard

Persische Heldensagen des Firdusi, für die Jugend bearbeitet. Leipzig, Oehmigke's Verlag, 1871. 333 p., 6 pl.

19 1872

Beyer, C.

Arja; die schönsten Sagen aus Indien und Iran. Leipzig, C. und F. Amelang, 1872.

20 1872

Ethé, H. (مترجم)

(قطعاتی از اشعار فردوسی ، به شمارهٔ 37 قسمت سوم بخش اول
Firdusi als Lyriker... رجوع کنید)

21 1877

Schack, A. F.

Heldensagen des Firdusi... Stuttgert, J. G. Cotta, 1877. 3 vols.
(چاپ دیگر) Stuttgart, 1894. 3 vols.

22 1890-95

Rueckert, F. (مترجم)

Firdosi's Königsbuch (Schahname). Aus dem Nachlass hrsg. von E. A. Bayer. Berlin, G. Reimer, 1890-95. 3 vols.

23 1890

Telchert, A.

Ormus und Ahriman. Nachklänge von der Harfe Firdusis. Eine Sammlung von Balla-

den. Romanzen und poetischen Erzählungen. Berlin, 1890. 56 p.

24 1891

Ruckert, F. (مترجم)

«Rostem und Suhrab» im Nibelungenmass, ein Fragment mitgeteilt von E. Bayer. *Zeitschrift für vergl. Litteratur Geschichte, etc.*, Berlin, 1891, pp. 322-342.

25 1895

Schaupp-Horn, H.

Die schönsten Heldensagen aus dem persischen Königsbuche. Halle, Weisenhaus, 1895. vol. i (Rustem).

26 1919

Essigmann, A.

Sijawusch; persische Sagen. Berlin, A. Juncker, 1919.

27 1922

Leszcynski, G. L. (مترجم)

Siyawusch; eine alte persische Sage aus dem Schah-nameh (Königsbuch) des Firdusi. Aus dem Persischen Urtext. Übertragen von Georg Leon Leszczynski. Munchen, Schahin-Verlag, [1922.] xi, 281 p.

28 1942

Görres, J. (مترجم)

Das Heldenbuch von Iran. Aus dem Schah

Nameh des Firdussi Übersetzt J. Görres; hrsg. Willibald Kirfel. Köln, 1942, xix, 547 p.

29 1960

Witzleben, Uta von (مترجم)

Geschichten aus dem Schahnameh. Ausgewählt und übertragen von Uta von Witzleben. Düsseldorf-Köln, 1960. 282. p. (*Diederichs Taschenausgaben*, *No. 21.*)

30 1961

Witzleben, Uta von

Das Buch der Könige. Mit 16 Miniaturen zu dem altpersischen Epos. Übertragen von Uta von Witzleben. Düsseldorf & Köln, 1961. 139 p.

31 1967

Kanus-Credé, Helmhart. (مترجم)

Das Königsbuch. Lieferung I: Buch 1 bis 5. VI, 101 p.

ارمنی

32 1893

Gulzadiantz, S. (مترجم)

[رستم وسهراب], Schouski, M. Kakobiantz, 1893. 150 p.

33 1906

Tirlakyan, H. (مترجم)

[انتخاب شاهنامه ، ترجمه از پهلوی], Paris, 1906.

34 1909

Tirlakyan, H. (مترجم)

Shahnamog Firdusi, truiak artashir papagan. New York, 1909. x, 82 p.

35 1934

Asatour, G. (مترجم)

Rostam eu Sohrab. Eriwan, Pihrat, 1934. 144 p.

36 1934

Firdausi(بمناسبت هزارهٔ تولداو)

Firdausi, Eriwan, 1934. 260 p.

37 1934

Taronci, S. (مترجم)

Rostami eu Isp'endyari Krivn of Isp'endyari Mahe. *Krakan Tert,* No. 26, October 10, 1934.

انگلیسی

38 1785

Champion, Joseph (مترجم)

The poems of Ferdosi. Calcutta, John, Hay,1785. vol. i. 3, 315 p.

(فقط جلد اول نشر شده است)

39 1788

Champion, J. (مترجم)

The poems of Ferdosi. London, T. Cadell, 1788. vol. i. 448 p.

40 1814

Atkinson, James (مترجم)

Soohrab, a poem; freely translated from the original Persian of Firdousee; being a portion of the Shahnamu of that celebrated poet. By J. Atkinson. [With Persian text, با متن فارسی], Calcutta, p. Pereira, 1814. xxv, 267 p. (به شماره‌های 42 و 58 هم نگاه کنید)

41 1815

Weston, Stephen (مترجم)

Episodes from the Shah Nameh; or Annals of the Persian Kings by Ferdoose. Translated into English verse with notes... a verbal index, Persian and English and some

account of the contents of the whole poem. London,Baldwin, Cradock and Joy, 1815. iii, 135 p. front, facsim.

42 1828

Atkinson, James (مترجم)

Soohrab, a poem; freely translation from the original Persian of Firdousee, being a portion of the Shahnamu ... by James Atkinson... Second edition, revised. Calcutta, 1828.

43 1829

Robertson, W. T. (مترجم)

Roostum Zabolee and Soorab, from the history of Persia, entitled Shah Namuh ... by Firdousee, translated into English verse, with the original text annexed, notes, plates and an appendix by William Tulloh Robertson. Calcutta, Thacker & Co., 1829. xxviii, 188, 86, 88, xxiv p.

44 1832

Atkinson, J. (مترجم)

The Shah Nameh of the Persian poet Firdausi, translated and abridged [from Tavakkul Beg's abridgement] in prose and verse, with notes and illustrations. London, 1832. xxxi, 608 p. (*Oriental Translation Fund of Great Britain and Ireland.*)

45 1845

Costello, L. S.

Extracts from the Shah-namah. *The Rose Garden of Persia.* London, Longman, 1845.
(چاپهای دیگر آن : ۱۸۸۷ و ۱۸۹۹)

46 1849

J. W. B.

Ferdousi's denunciation of the Sultan Mahmood. Translation from the Shahnamah. Lahore, Kunniah Lall, 1859.

47 1882

Zimmern, Helen

The Epic of Kings; stories retold from Firdusi by Helen Zimmern. With two etchings by L. Alma Tadema... and a prefatory poem by E. W. Gosse. London, Unwin, 1882. xlvii, 339 p., front., pl.

48 1883

Zimmern, Helen

...Reprinted. New York, H. Holt & Co., 1883. xlvii, 339 p., front., pl.

49 1883

Robinson, S.

Persian poetry for English readers; being specimens of six of the greatest classical poets of Persia; Firdusi, etc. Glasgow, [privately printed], 1883. xvi, 646 p.

50 1886

Zimmern. Helen

Heroic tales..., London, Unwin, 1886. xlvii, 339 pp.

(به شماره‌های ۴۷و۴۸ نگاه کنید)

51 1886

Atkinson, J. A. (مترجم)

The Shah Nameh of the Persian poet Firdausi. Translated and abridged in prose and verse, by James Atkinson... Edited by Rev. J. A. Atkinson. London and New York, 1886. *(The Chandos Classics.)*

52 1887

Church, A. J.

Stories from the magicians ... Rustem and the Genii... London, Seeley, 1887.

53 1887

Costello, L. S.

Extracts from the Shah-Namah. *the Rose Garden of Persia.* London, 1887.

54 1892

Atkinson, J. A. (مترجم)

The Shah Nameh of the Persian poet Firdausi, translated and abridged in prose and verse [from Tavakkul Beg's abridgment], with notes and illustrations. London, 1892, xxxi, 412 p.

55 1892

Kanga, J. B. (and) Kanga, P. K. (مترجم)

Gems of Persian prose and poetry, containing among others the episode of Rustam and Sohrab from the Shah-Nameh. Bombay, 1892.

56 1896

Jackson, A. V. W. (مترجم)

Extracts from the Shah-namah, translated with biographical and critical sketch. *Warner's Library of the World's Best Literature.* New York, vol. 10 (1896) : pp. 5735-5754. (چاپ دیگر) 1902, 1917; and in his «*Early Persian Poetry*». New York, Macmillan, 1920. pp. 93-115.

(چاپهای دیگر: ۱۹۰۲ ۱۹۱۷، ۱۹۲۰.)

57 1896

Rabb, K. M.

Selections from the Shah-Nameh. *National Epics*. Chicago, 1896. pp. 225-235.

58 1899

Costello, L. S.

Extracts from the Shah-Namah. *The Rose Garden of Persia*. London, 1899.

59 1900

Atkinson, J. A. (مترجم)

The Shah nameh of the Persian poet Firdausi. Translated and abridged in prose and verse... by James Atkinson. *Persian Literature...* With a special introduction by Richard J. H. Gottheil. London and

New York, Colonial Press cop., 1900.

60 1901

Atkinson, J. A. (مترجم)

Soorab, a poem; freely translated from the original Persian of Firdousee; being a portion of the Shahnameh of that celebrated poet. *Flowers from Persian Poets*, edited by N. H. Dole and B. M. Walker. New York, T. Y. Crowell & Co., 1901. vol. I, pp. 1-80.

61 1901

Sykes, E. C.

The story-book of the Shah; or, Legends of old Persia... with illustrations by Claud Cooper and decorations by Ethel R. Sykes, from Persian sources. London, J. M. Maqueen, 1901. vi, 222 p., 12 pl.

62 1905

Tibbits, C. J.

Oriental fairy tales, folklore and legends. London, Hutchinson & Co., 1905. pp. 141-150.

63 1905-25

Warner, G. (and) Warner, E. (مترجم)

The Shahnama of Firdausi, done into English by A. G. Warner and E. Warner. London, K. Paul, Trench, Trubner & Co.,

1905-25. 9 vols. (*Trubner's Oriental Series*).

64 1906

Zimmern, Helen (مترجم)

The epic of Kings; stories retold from Firdusi by Helen Zimmern, with two etchings by L. Alma Tadema... and a prefatory poem by Edmond W. Gosse. Reprinted, London, 1906. 312 p

65 1907

Atkinson, J. A.

The Shahnameh of the Persian ...[Atkinson's abridgement is in *the sacred books and early literature of the East* ... Under the editorship of a staff of specialists directed by prof. Charles F. Horne.] New York and London, 1907.

(چاپ دیگر : ۱۹۲۶)

66 1907

Rogers, A. (مترجم)

The Shah-namah of Firdusi, translated from the original Persian. London, Chapman & Hall, 1907. xv, 551 p.

67 1907

Stigand, William (مترجم)

Poems original and edited with translations from *Zohrab and Rustem* of Firdusi and other oriental sources ... notes ... critical and excursive, *Acanthia*. London, Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., 1907. pp.151 - 183

68 1907

Wilmont-Buxton, E. M.

The book of Rustem, retold from the Shah-nameh of Firdausi. New York, T. Y. Crowell & Co., 1907. xii,7 - 240 p., 15 pl., map.

(چاپ دیگر) London, G. G. Harrap and Co., 1907. xii, 7-240 p., 16 pl.

69 1908

Wilmont-Buxton, E. M.

The book of Rustem. New York, T. Y. Crowell and co., 1908. xiii, 327 p., 8 pl.

(چاپهای دیگر: لندن۱۹۰۷، نیویورک ۱۹۰۸، لندن ۱۹۲۱، لندن ۱۹۳۲)

70 1909

Renninger, E. D.

The story of Rustem, and the Persian hero tales from Firdusi. Illustrated by J. L. S. Williams. New York, C. Scribner's Sons, 1909. xix, 361 p., col. front., 2 col. pl.

(چاپ دیگر: ۱۹۱۳)

71 1911

Bohra, V. B. (مترجم)

A translation of the Shah-namah of Firdausi (the portion prescribed for the P. E., 1911), with an introduction... explanatory notes... glossary of Pehlavi words and scientific terms... by V. B. Bohra. Ahmedabad, 1911. xvi, 124, 68 p.

72 1913

Guerber, H. A.

The Shah-Nameh. *The Book of the Epic.* Philadelphia and London, J. B. Lippincott Co., 1913. pp. 398-414.

73 1913

Renninger, E. D.

The Story of Rustem... New York, 1913. xix, 361 p.

74 1917

Atkinson, J. A.

The Shah-Nameh, or Epic of Kings. *The Sacred Books and Early Literature of the East.* New York and London. Parke, Austin and Lipscomb, 1917. vol. vii, pp. 255-401.

75 1920

Jackson, A. V. W. (مترجم)

Extracts from the Shah-Namah ... *Early Persian Poetry*. New York, 1920. pp. 93-115.

76 1921

Wilmont-Buxton, E. M.

The book of Rustem, retold from the Shah-Nameh of Firdausi by E. M. Wilmont-Buxton. London, G. G. Harrap & Co., 1921. xii,240 p.

77 1926

Zimmern, Helen

The Epic of the Kings... re-discovered and illustrated by Wilfred Jones. New York, The Macmillan Co., 1926. vii, 333 p.

78 1927

Browne, E. G.

[Extracts from the Shah-namah], *A Persian Anthology*. London, Methuen & Co., 1927.

79 1927

Lieber, M. (and) Williams, B. C.

Feridun and his three sons; from the Shah Nameh. *Great Stories of all Nations.* New York, Brentano's, 1927.

80 1928

Zimmern, Helen

The Epic of the Kings ... Printed for the blind. Louisville, Ky., American Printing House for the Blind, 1928. (Revised Braille.)

81 1929

Colt, D.

The ivory throne of Persia. With four illustrations in color and twelve in black ane white. New York, F. A. Stokes Co., 1929. xii, 241 p.

82 1930

Chidsey, A. L.

Rustam, lion of Persia. With decorations by Lois Lenski. New York, Minton, Balch & Co., 1930. xvi, 271 p.

83 1930

Pavry, B.

The heroines of ancient Persia. Stories retold from the Shahnamah of Firdausi. With fourteen illustrations. Cambridge, The University Press, 1930. x,iii p. front., pl.

84 1931

Wilkinson, James Vere Stewart

The Shah-namah of Firdausi; the book of the Persian Kings. With 24 illustrations from a fifteenth-century Persian manuscript in the possession of the Royal Asiatic Society. Described by J. V. S. Wilkinson, with an introduction on the paintings by Laurence Binyon. London, Oxford University Press, 1931. xx, 92 p.

85 1932

Wilmont-Buxton, E. M.

The Book of Rustam... London, G. G. Harrap, 1932. 240 p.

86 1965

Warner, A.

An abridged version of Bizhan and Manizha. A story taken from the Shahnama.

[Couplets selected by Pur-Dâ'ud, with English rendering by Arthur and Edmond Warner.] Tehran, The Iranian Oil Operating Companies, 1965. 263, 59. p., illus.

87 1966

Levy, Ruben

The Epic of the Kings. Shah-Nama the national epic of Persia by Ferdowsi. Translated by Ruben Levy [with introduction by Amin Banani]. London, 1967. 423 p. (*Persian Heritage Series*).

مقدمهٔ این کتاب از دکتر امین بنانی است . قید نام او در کتاب فراموش شده است .

او کرانی

88 1896

Krymskii, A. (مترجم)

Shag-name, abo, Iranska kniga tsariv. L'viv, z drukarni Instituta Stavropiriis'kogo, 1896. vol. i.

ایتالیائی

89 1872

Pizzi, Italo (مترجم)

Storia di Sohrab, episodio del Shahnameh di Firdusi, recato dal persiano in versi italiani... con altre brevi traduzioni. Parma, 1872. 270 p.

90 1877

Pizzi, I.

Racconti Epici del Libro dei Re di Firdusi, recati per la prima volta dal persiano in versi italiani ... con un discorso d'introduzione sull' Epopea persiana. Torino, 1877. xxiv, 886 p.

91 1877

Pizzi, I.

Epopea Persiana, il Libro dei Re di Firdusi. *Antologia Epica.* Torino, 1877. pp. 1-84.

92 1882

Pizzi, I.

Aventure di un princioe di Persia, episodio dal Libro dei Re di Firdusi, recato dal persiano in versi Italiani. Firenze, Le Monnier, 1882. ix, 376 p.

93 1886-8

Pizzi, I.

Il Libro dei Re; poema epico recato dal persiano in versi Italiani. Torino, V. Bona, 1886-88. 8 vols.

94 1888

Pizzi, I.

L'invenzione del giuoco degli scacchi. Torino, V. Bona, 1888. 46 p.

95 1891

Pizzi, I.

Epopea Persiana; il Libro dei Re di Firdusi. *Antologia Epica* Torino, 1891. pp. 1-85.

96 1891

Pizzi, I.

Antologia Firdusiana, con un compendio di grammatica Persiana e un vocabolario, del Dott. Prof. Italo Pizzi. 2e edizione con l'aggiunta delle correzioni. Lipsia, 1891. xix, 492. p.

97 1891

Rugarli, V. (مترجم)

Kuk il Montanaro. Bologna, Zanichelli, 1891. 79 p.

بنگالی

98 **Visvesavara Datta**

[Shah-namah. A Bengali prose summary of Firdausi's Persian epic Shah-namah ...]

(ازفهرست موزهٔ بریتانیا نقل شد)

پشتو

99 **شاهنامه به زبان افغانی :** ترجمهٔ پشتو توسط ملا نعمة‌الله، پشاور ، ۱۳۶۹ ق .، ۴۰۰ ص .

ترکی واوزبکی

۱۰۰ **۸۵۴ هجری**

ترجمه به نثر ترکی (ناشناس) در ۸۵٤ (فلوگل: فهرست وین، ۱: ٤۹٥. قرطای: فهرست طوپقاپوسرای، ۲ : ش ۲۱٥٤ . بلوشه: فهرست ترکی پاریس، ۲ : ۲۲۰.)

۱۰۱ ترجمه به شعر توسط شریف یاشریفی (سمیرنف، فهرست ترکی پطرزبورگ، ص ۸۷ - ۸۲ . قرطای : طوپقا پوسرای شمارهٔ ۲۱٥٥ .)

۱۰۲ ترجمه به نثر در اوائل قرن ۱۱ (بلوشه :فهرست ترکی پاریس ۱ : ۳۱٤)

۱۰۳/٤ دو ترجمه به اوزبکی (بلوشه، فهرست ترکی پاریس: ۲ : ۱۲۹)
(نیز برای ترجمهٔ قدیمی ترکی به شمارهٔ ۱۱۰ نگاه کنید)

***

104 1863

Schlechta-Wssehrd, O. (مترجم)
Das Buch von Fechter von Firdewsi; aus dem turkischen in Text und Ubersetzung veröffentlicht. *ZDMG,* 17 (1863) pp. 1-38.

۱۰۶ **۱۹۰۶**

رشیدبیك افندی‌زاده

شاهنامهٔ فردوسی دن اتاوا و غول ، رستم و سهراب، حکایه‌سی تفلیس ،۱۹۰۶م.، ۵۶ ص.

۱۰۷ **۱۹۰۸**

ناظر ، عباس غایب‌زاده (مترجم)

مصوررستم و سهراب . ناظر و ناشری «ناظر» تخلص عباس‌غایب‌زاده، تفلیس، ۱۹۰۸م./۱۳۲۶ق.، ۱۱۹ص.

۱۰۸ **۱۹۲۸**

جودت ، م .(مترجم)

شرق «ایلیاد» سی شهنامه ، یازان‌ارن کوی لیسه سی معلملرندن م. جودت . استانبول ، ۱۹۲۸ م.، رقعی ، ۸۸ص. (ترجمهٔ منثورست)

***

109 1934

Akhundov, Ruhulla

Shahname. Secilmis dastanlar. Baku, 1934. 320 p.

مجموعه‌ای‌است به‌ترکی که ترجمهٔ داستانهایی چند ازشاهنامه در آن هست:اثرعلی نظمی ، ابراهیم طاهر ، آذر ، صابر ،اباصلت، م . مشفق ، سیّد زاده ، عبدالله شائق ، محسن ابراهیمی .

110 1945

Lugal, Necati (مترجم)

Terceme eden Necati Lugal ve Kenan Akyuz... Istanbul, 1945. 3 vols.

(بخط جدید ترکی یعنی لاتین چاپ شده است)

111 1965

Zajaczkowski, A (مصحح)

Turecka wersja Shah-name z Egiptu Mameluckiego. (La version en turc du Shahname de l'Egypte mamelouk.) [edited by A. Zajaczkowski.] Warszawa, Panstwowe Wydawnictwo Naukowe, 1965. 486. p. (*Zaklad Orientalistyki Polskiej Akademii Nauk. Prace Orientalistyczne, tom XV.*)

چکی

112 1910

Borecky, Jaromir (مترجم)

Kniha Kralu (Shah-name). Prekládá a vysvetlivkami provazi Jaromir Borecky. Praha, 1910. (*Biblioteka Klasiku orientalniach, I.*)

113 1958

Kubickova, Vera (مترجم)

Zal a Rudabe. Z pershting prelozila Vera Kubickova. Praha, 1958, 88 p.

دانمارکی

114 1900

Christensen, Arthur (مترجم)

Beschen og Menische: en Episode af Schah-name. Oversat af Arthur Christensen. Kobenhavn, 1900. 55 p. (*Det Philologisk-Historiske Samfund. Studier fra Sprog-og Oldtids-forskning : nr. 46.*)

115 1931

Christensen, Arthur (مترجم)

Firdausis Kongebog. Udvalgte sagn af det persiske nationalepos i metrisk gen-givelse, med en indledning om digteren og hans vaerk. Kobenhavn, Gyldendal, Nordisk forlag, 1931. 400 p.

روسی

116 1815

[انتخاب از شاه‌نامه], *Verstnik Evropy,* No. 10, May 1815, pp. 92-99.

117 1815

Satira Ferdusieva na Makhmuda. *Vestnik Evropy,* No. 10, May 1815, pp. 89-92.

118 1818

Otryvok iz perevoda o Bizhene i Manizhe. *Vestnik Evropy,* No. 23, 1818, pp. 193-196.

119 1826

Baldyrev, A. (مترجم)

Satira na Makhmuda. *Persidskaia Khristo_ matiia.* Moscow, 1826.

(چاپ دیگر: ۱۸۳۳)

120 1849

Zhukovski, V. A. (مترجم)

Rustem i Zorab. *Novye stikhotvoreniia Zhu_ kovskogo,* St. Petersburg, 1849. vol. i, pp. I-122.

121 1905

Sokolov, S. I. (مترجم)

[انتخاب از شاهنامه], Moscow, 1905.

122 1915

Sokolov, S. I. (مترجم)

Rustem i Sokhrab. *A. Krimskii's Istoria Persii...* Moscow, 1915. vol. iv, pp. 345-404.

123 1915

Sokolov, S.

[انتخاب از شاهنامه], *A. Krimskii's Istoria Persii..* Moscow, 1915. vol. i, No. ix, pp. 277-408.

124 1934

Diakonov, M. M. (مترجم)

Bizhan i Manizhe. *Bakinkii Rabochii,* September 1934.

125 1934

Diakonov, M. M. (مترجم)

Bitva Gudarza s Piranom. *Stroim,* 24, p. 1934.

126 1934

Diakonov, M. M. (مترجم)

Otryvok iz rasskaza o Bizhane i Manizhe. *Vestnik Znamiia,* No. 7, 1934.

127 1934

Gruzinski, A. E. (مترجم)

Bor'ba Minuchikhra za nezavisimost' irana. *Krasnoarmeets i Krasnoflotets,* No. 21, November, 1934.

128 1934

Gruzinski, A. E. (مترجم)

[انتخاب ازشاه‌نامه], *Znamia,* No. ii, November 1934. p. 63-72,

129 1934

Lozinski, M. (مترجم)

Bakhram Gur i Azabi,[تصحیح ومقدمه: I. Orbeli], Leningrad, [موزهٔ آرمیتاژ], 1934. 24+۸ p.

(با نضمام متن فارسی)

130 1934

Volgin, P. (و) Legran, B. V.

Firdovsi, 934-1934. Leningrad, Akad. Nauk SSSR, 1934. 2, 217 p.

(مجموعه‌ای‌ازمقالات‌است‌که هرمقاله‌جداگانه فهرست شده‌است)

131 1957

Banu, Ts. B.

Shaxname. [ترجمهٔ] Ts. B. Banu, A. Lakhuti. [و] A. A. Starikov. Moskva, 1957. vol i.

ژاپونی

132 1964

Kuroyanagi, T.

[The Translation of «Haft Khwan-e Rostam and Bab-e Sohrab»]. by T. Kuroyanagi. *World Literatures, No. 69.* Tokyo, 1964.

صربی

133 1928

Bajraktarevic, F. (مترجم)

Rustem i Suhrab. Beugradu, 1928. Ixxx, 107 p.

عبری

134 1943

Benshalom, B.

[Ahâbhath Zal ve Rudhâbhâh.] The Love of Zal and Rudabah, from [The] Shâhnâmeh... Hebrew [metrical] version from Persian [with an introduction] by B. Benshalom. Tel-Aviv, 1943. 92, p., 4 pl.

عربی

۱۳۵ ۱۹۳۲

البنداری ، فتح بن علی

الشاهنامه. تصحیح عبدالوهاب عزّام. قاهره، دارالکتب المصریة ، ۱۳۵۰/۱۹۳۲ . دوجلد دریک مجلّد .
(ترجمه از آن سالهای ۶۱۵ تا ۶۲۴ هجری است .)

فرانسوی

136 1788

Langlès, L. M. (مترجم)

Contentes, fables et sentences, tirés de différents auteurs arabes et persans, avec une analyse du poëme de Ferdoussy, sur les rois de Perse... Paris, 1788. v,xliv, 179 p.

137 1810

Wallenbourg, J. (مترجم)

Notice sur le Schah-Name de Ferdoussi, et traduction de plusieurs pièces relatives a ce poème ... Publiée par A. de Bianchi. Vienna, 1810. 96 p.

138 1838

Mohl, Jules (مترجم)

Le Livre des Rois. Paris, Imprimerie Royale, 1838-78. 7 vols.

با نضمام متن فارسی

(چاپ دیگر : ۱۸۷۶)

139 1844/5

Reinaud, Joseph Toussaint

Fragments arabes et persans... relatifs à

l'Inde. [Extrait du Schah-nameh, Histoire de Djemhour, Raja... de l'Inde; de Son fils Gou et de son neveu Thalhend, avec le récit de la découverte du jeu d'échecs.] *Journal Asiatique*. 1844. (Tirage à part: 1845. 257 p.)

140 1869

Delvau, A.

Rustem, roman de chevalerie persan, du poète Firdousi. Paris, 1869. *(Collection des Romans de Chevalerie, vol. 3.)*

141 1876-8

Mohl, Julesi (مترجم)

Le Livre des Rois, traduit et commenté par Jules Mohl. Paris, 1876-8. 7 vol.

142 1919

Histoire de Minoutchehr selon le Livre des Rois. illustrée par Simonidy. Paris, 1919.

143 1924

Mohl, Jules (مترجم)

Le livre de Feridoun et de Minoutchehr, rois de Perse. Paris, L'Edition d'Art, 1924. xlvi, 271 p.

144 1934

Quelques pages du Chah-Nameh de Fir-

dusi. Paris. Les Editions d'Art et d'Histoire, 1934, 48 p. illus.

145 1938

Bricteux, Auguste

Roustem et Sohrab: épisode du Livre des Rois. Traduit du persan par Auguste Bricteux. Liège-Paris, 1938. 91. p. (*Bibliothèque de la Faculté de Philosophie et Lettres de l'Université de Liége. Fascicule LXXVI.)*

146 1948

Patris, René

La guirlande de l'Iran. Poèmes de Firdousi [etc.] Paris, 1948. 96 p.

147 1950

Massé, Henri

Anthologie Persane (xie-xixe siècles). Paris, 1950.

***

148 ——————

Simond, Charles

Poésie épique. le Livre des Rois. *La Perse littéraire.* Paris, [s.d.], pp. 46-100.

(حاوی ترجمهٔ داستانهایی از شاهنامه که ظاهراً میان سالهای ۱۸۹۰ تا ۱۹۰۰ نشر شده.)

کردی

149 1966

Mokri, M. (مصحح ومترجم)

La légende de Bizan-u Manija: version populaire du sud du Kurdistan en langue gouranie. Episode du Shâhnâma, épopée Iranienne. Texte établi, introduction, traduction, thèmes folkloriques, notes linguistiques et glossaire par Mohammad Mokri. Paris, Klincksieck: 1966. [6], 191, 50. p.
(متن کردی با ترجمهٔ فرانسه)

گجراتی

150 1900

Antia, E. K. (مترجم)

Karnamaki-i Artakhshir Papakan. The original Pahlavi text, with transliteration in Avesta characters, translations into English and Gujarati, and selections from the *Shah - nameh*. Bombay, Fort Printing Press, 1900.

151 1904

Modl, J. J. (مترجم)

Shah-nameh. Translated into Gujarati from Firdousi, from the commencement up to the reign of King Minoocheher, with an appendix containing an account of the Kings, according to the Avesta, Pahlavi and other Persian books. Bombay, 1904, 144 p.

152 1906

Modl, J. J.

Episodes from the Shah-nameh. Bombay, 1906-7. 2 vols.

153 1908

Modl, J. J.

The episodes of the famous women of the Shah-nameh. Bombay, Dustur Ashkara Press, 1908. 13, 126 p.

154 1914

Kutar, M. N. (و) **Kutar, F. N.** (مترجم)

[ترجمهٔ تمام‌متن شاهنامه بامقدمه‌دراحوال فردوسی]
بمبئی، ۱۹۱٤

گرجی

155 1891

Thurmanidze, Khosro

Rostamiani. [ترجمهٔ] Khosro Thurmanidze, [تصحیح] S. Mdivonovi. [تفلیس ، چاپ دهم] 1891. 32 p.

156 1916

Abuladze, Justin (مترجم)

[ترجمهٔ قدیم گرجی با نضمام مقدمه و لغتنامه، تفلیس، ۱۹۱۶، جلد اول] .
(جلد دوم در ۱۹۳۴ نشر نشده است)

157 1934

Abuladze, J. (مترجم)

Shahnameh. [A critical edition of the old Georgian verse and prose translations of sections of the Shahnameh, generally known under the title Rostomiani.] Edited by Abuladze (Justin) and others. Tp'ilisi 1934. vol. II. x, 652. p. 10 pl.

158 1934

Sabashvili, S. (مترجم)

Rostom i Zurab. *Mnadobi*. No. 9, 1934, pp. 136-143.

لاتینی

159 1778

[منتخب اشعار] *Anthclogia Persica, seu selecta e diversis Persis auctoribus exempla in Latinum.* Ttranslata ac Mariae Theresiae Augustae honoribus dicata a Caesarea Regia Linguarum Orientalium Academia. Vienna, Kurzbok, 1778.

160 1801

Hagemann, G. E.

Monumenti Persepolitani e Ferdusio poeta Persarum heroico illustratio. Proposuit Godofredus Ernestus Hagemann. Gottingae, 1801. 32 p.

161 1839

Hallsten, Julius

Carminis epici Schahnameh fragmentum de Dario et Alexandro, Hexametris Suethicis redditum... pobl. proponit Alexand. Gust. Julius Halisten. Helsingforsiae, 1839.

لهستانی

162 1961

Machalski, F. (مترجم)

Opowiesc o mitosci Zala i Rudabe. Wyjeta z *Szachname.* Z originatu perskicgo przetozyt, wstepem i przypisami npatrzyt Franciszek Machalski. Wroctaw-Krakow, 1961, xlvi, 101 p. (*Biblioteka narodowa. Ser 2. No. 123*).

(با کتابشناسی مفید و نمونهٔ عکسی)

مجاری

163 1888

Karoly, F. (مترجم)

Szohrab; Költöi elbeszélés. Budapest, Franklin-Tarsulat, 1888. 122 p.

164 1931

Antal, Rado

A Sahname ébol. Feridunés fial-Sziavus-Zal és Rudabé. Budapest, 1931.

هندی

165 1846

Mulchand

خسرو عجم [ترجمهٔ هندی منظوم از روی خلاصهٔ تو کلی بیگ معروف به شمشیرخانی، مصحّح غلام حیدر] کلکته، ۱۸۴۶، ۱۶ + ۵۹۲ ص.

(چاپهای دیگر: کانپور ۱۸۵۲، میرتهه ۱۸۷۶، لکهنو ۱۸۷۲)

166 1947

Srivastava, Rama-Chandra

[ترجمهٔ از فارسی به هندی موسوم به چندره و هردیالو سیمها]

[Chandra and Hara-dayalu Simha, Agra 1947.]

بخش سوم

نسخه های خطی

شاهنامه

قسمت اول

نسخه‌های تاریخ‌دار

ارقامی که ریزتر بالای تواریخ قرار داده شده بمناسبت آنست که تاریخ نسخه را در مآخذ به سنوات میلادی ذکر کرده‌اند و در تبدیل ناچار هر دو وجه ذکر شد تا با تاریخ نسخه قابل تطبیق باشد.

۱ **۶۷۵** لندن، موزهٔ بریتانیا، Add. 21103

۲ **۷۰۵** قاهره، دارالکتب، شمارهٔ ۴۹ تاریخ فارسی

۳ **۷۳۱** استانبول، طوپقاپوسرای، H. 1479
(خط حسن بن علی بن الحسین البهمنی، با هشتاد و نه مجلس)

۴ **۷۳۳** لنین گراد، کتابخانهٔ عمومی، فهرست گوزلیان شمارهٔ ۱
(خط عبد الرحمن الح ... [عبدالله] ... بن الظهیر، با پنجاه و دو مجلس)

۵ **۷۴۱** دوبلن، چستربیتی، P. 110
(قسمتی از شاهنامه است، با چهارده مجلس)

۶	۷۴۱[۲]	نیویورک، مجموعهٔ Monroe Gutman
۷	۷۴۱[۲]	لوتسرن(سویس)، مجموعهٔ Kofler Truniger
۸	۷۴۱[۲]	کلیولند، موزهٔ هنر، No. 44. 479
۹	۷۴۱[۲]	سیاتل، موزهٔ هنر، IS. 36. 14
۱۰	۷۴۱	قاهره، دارالکتب، ۶۰۰۶ س (خط محمدبن محمدبن محمد الکیشی، برای ارغون شمسی کریمی کازرونی)
۱۱	۷۵۱	نیویورک، مجموعهٔ کورکیان، 406 و 407 (فقط دو ورق مجلس است)
۱۲	۷۵۲[۳]	کلیولند، موزهٔ هنر، No. 45. 387
۱۳	۷۵۳	نیویورک، مجموعهٔ کورکیان، No. 8
۱۴	۷۵۵	استانبول، طوپقاپوسرای، H. 674 (خط حسن رکن‌الدین، باپنج مجلس)
۱۵	۷۷۲	استانبول، طوپقاپوسرای، No. 1423 (خط مسعود بن منصور بن احمد شیرازی، با دوازده مجلس)
۱۶	۷۷۳	قاهره، دارالکتب، شمارهٔ ۱۸ تاریخ فارسی

۱۷	**۷۸۹**	بانکی‌پور ، کتابخانهٔ عمومی‌شرقی ، No. 1795 (نیمه دوم و ناقص ، با بیست وپنج مجلس)
۱۸	**۷۹۶**	قاهره ، دارالکتب ، شمارهٔ ۷۳ تاریخ فارسی (خط نستعلیق لطف‌الله بن محیی بن محمد در شیراز ، با شصت‌وهفت مجلس)
۱۹	**۷۹۹**	دوبلن ، کتابخانهٔ چستربیتی، Cat . No. 114 (باپنج مجلس)
۲۰	**۸۰۳**	استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1515 (خط هبة‌الله بن محمودبن مسعودبن یحیی)
۲۱	**۸۰۵**	قاهره ، دارالکتب ، شمارهٔ ۴۹ تاریخ فارسی (باسی‌وشش مجلس)
۲۲	**۸۰۹**	استانبول ، No. 7924/310 (با نوزده مجلس ، این نسخه را Smith نشان داده است)
۲۳	**۸۳۱**	نیویورک، مجموعهٔ ایرمافراد(Irma Fraad) (نستعلیق محمود بن محمد ، برای خواجه نورالدین‌محمد)
۲۴	**۸۳۳**	تهران ، کتابخانهٔ سلطنتی

(خط جعفر بایسنغری، با بیست و دو مجلس، نسخهٔ ممتاز و بسیار مشهور)

۲۵	۸۳۳[۴]	اکسفورد، بودلیان ، Ousely, add. 76
۲۶	ح ۸۳۸ تا ۸۴۴	کمبریج (انگلستان) موزهٔ Fitzwilliam ، Ms. 22 - 1948 (با بیست و پنج مجلس)
۲۷	۸۳۹[۴۰]	نیویورک، موزهٔ متروپولیتن، No. 20 . 120 . 2
۲۸	۸۴۰	دانشگاه لیدن ، No. 494 (خط عمادالدین عبدالرحمن با نوزده مجلس)
۲۹	۸۴۱	کمبریج (انگلستان)، کتابخانهٔ دانشگاه ، Or. 420
۳۰	۸۴۱	لندن ، موزهٔ بریتانیا ، Or. 1403 (با نود و سه مجلس، بخط نستعلیق)
۳۱	۸۴۲	استانبول ، طوپقاپوسرای ، H . 1547 (خط عبدالله بن محمد صدر)
۳۲	۸۴۳[۴]	کلیولند، موزهٔ هنر ، No. 49. 169
۳۳	۸۴۳[۴]	کلیولند ، موزهٔ هنر ، No. 56 .10
۳۴	۸۴۴	قاهره ، دارالکتب ، شمارهٔ ۵۹ تاریخ فارسی

(خط نستعلیق محمّد السمرقندی المشتهر بمعینی، بایکصد و شصت و شش مجلس)

۳۵	۸۴۴	پاریس ، کتابخانهٔ ملی ، Sup. pers. 493 (خط نستعلیق یعقوب بن عبدالکریم، باپنجاه و سه مجلس)
۳۶	۸۴۷	تهران ، کتابخانهٔ سلطنتی ، شمارهٔ ٤٧٥ (خط محمّد بن محمود حنفی الشسنقی، باچهارده مجلس)
۳۷	۸۴۸	پاریس ، کتابخانهٔ ملی ، Sup. pers. 494 (خط نستعلیق محمّد السلطانی ، با هفده مجلس)
۳۸	۸۴۸	واتیکان ، کتابخانهٔ پاپ ، Ms. pers. 118 (خط علی بن نظام دامغانی در یزد)
۳۹	۸۴۸	نیویورک ، مجموعهٔ کورکیان ، No. 876 (خط محمود کاتب ، با چهارده مجلس)
٤٠	۸۴۹	لنین گراد ، انستیتوی خاور شناسی ، فهرست گوزلیان، شمارهٔ٤ (خط نستعلیق محمود بن جلال الرشید، با بیست و نه مجلس)

۴۱	۸۵۰	لندن، موزهٔ بریتانیا، Or. 1688 (خط فتح‌الله بن احمد سبزواری و متعلق به سلطان محمد بن مرتضی از امرای محلی مازندران، با صد و پنجاه و سه مجلس، این نسخه بوسیلهٔ J. Durmmond Erskine of Torrie از بنارس تهیه شده و در مجموعهٔ خانوادگی او در Dunimarle Castle بوده است)
۴۲	۸۵۲	اکسفورد، بودلیان، 1977/MS.Pers.C.4 (خط نستعلیق عبدالله بن شعبان بن حیدر اشترجانی، با پنجاه و چهار مجلس)
۴۳	۸۵۳	برلین، فهرست پرچ (Pertch)، No. 128 (به خط نسخ و مصور)
۴۴	۸۵۴	تاشکند (Smith به همین مقدار معرفی میکند)
۴۵	۸۵۵	استانبول، مجموعهٔ حمیدیه، شمارهٔ ۱۷۷۷ (خط شیخ‌الاسلام بن حسین بن علی بن محمد، با شصت و سه مجلس)
۴۶	۸۵۹	نیویورک، مجموعهٔ کورکیان، No. 77 (با هفت مجلس)
۴۷	۸۶۰	منچستر، کتابخانهٔ John Rylands (ظ منتقل از کتابخانهٔ لیندزیانا Lindesiana، No. 8)

(با ورده مجلس ، Smith آن را معرفی کرده است)

۴۸ ۸۶۱ نیویورک ، مجموعهٔ کورکیان ، No. 61
(خط محمود بن محمد بن محمود جمالی، با پنجاه وسه مجلس)

۴۹ ۸۶۴ تهران ، کتابخانهٔ دانشکدهٔ ادبیات ، ۸۱ ب
(خط تعلیق احمد حسن بن قطب بن زاهد بن عمر همدانی)*

۵۰ ۸۶۸ استانبول ، طوپقا پوسرای ، H. 1496
(خط محمد بن محمد البلخی ، باسی مجلس)

۵۱ [۸۶۹] فیلادلفیا ، کتابخانهٔ دانشگاه پنسیلوانیا
(Smith آن را معرفی کرده است)

۵۲ ۸۷۸ نیویورک ، مجموعهٔ کورکیان ، No. 877
(با پنجاه ونه مجلس)

* ـ آقای محمد تقی دانش پژوه در فهرست نسخه‌های خطی دانشکدهٔ ادبیات (ص) آن را مورخ ۱۰۰۴ معرفی کرده‌اند. ولی نسخه به خط تعلیق قدیم است و نسخه خود گواه بر قدمت آن . علت قراءت ایشان ناخوانا بودن عبارت کاتب در انتهای نسخه است که به کمک مرحوم دکتر مهدی بیانی چنین خوانده شد : « تمت هذا الکتاب ... (چند کلمه محو شده) الثالث من الشاهنامه (یك کلمه ساقط) ملك الفضلا المعروف بفردوسی طوسی علیه الرحمة والغفران بخط عبدالضعیف احمد حسن بن قطب بن زاهد بن عمر همدانی (؟) [یایمنی ؟] غفرالله له بوقت نماز ظهر فی یوم الاثنین السادس عشر من شوال سنة اربع وستین و ثمانمائة هلالیة»

۵۳	۸۸۲	کلکته ، انجمن آسیائی بنگال ، Na. 69 (خط بهاءالدین بن قـوام‌الدین بن کمال‌الدین یوسف‌علمدار)
۵۴	۸۸۴	وین، کتابخانهٔ‌پادشاهی، Mxt. 578(Cat. 201)
۵۵	۸۸۵	دوبلن ، کتابخانهٔ چستر بیتی ، P.127 (خط محمد بقال ، با سی مجلس)
۵۶	۸۸۵	دوبلن ، کتابخانهٔ چستر بیتی ، P.128 (با بیست‌وهفت مجلس)
۵۷	۸۸۶[۷]	نیویورک ، موزهٔ متروپولیتن ، No. 40. 38
۵۸	۸۸۷	استانبول ، طوپقاپوسرای ، No. 1489 (باسی‌وهفت مجلس)
۵۹	۸۹۰	نیویورک ، مجموعهٔ کورکیان ، No. 62 (با شصت‌ونه مجلس ، رابینسون نوشته است که تاریخ نسخه‌را به ۷۹۰ عوض کرده‌اند)
۶۰	۸۹۰	تاشکند ، کتابخانهٔ فرهنگستان اوزبکستان ، Cat. 1639 (خط علی‌درویش بدخشی)
۶۱	۸۹۱	استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1506

(خط هیبة‌الله بن جلال‌الدین محمود شیرازی، با پنجاه‌و دو مجلس)

۶۲	۸۹۱	لندن، موزهٔ بریتانیا، Add. 18188 (خط نستعلیق غیاث‌الدین بن بایزید صراف، با هفتاد و دو تصویر)
۶۳	۸۹۳	پاریس، مجموعهٔ Jeunniette
۶٤	۸۹۵	تهران، موزهٔ ایران‌باستان، شمارهٔ ۳۵۹۰ (خط نستعلیق درویش محمدمخلص)
٦٤	۸۹۵	پاریس، کتابخانهٔ ملی، No. 228 (خط نستعلیق علی‌اکبر بن خواجه جمال‌الدین حسین بن خواجه محمدعلی سلیمانی مرشدی، با یازده مجلس)
۶۵	۸۹۵	استانبول، کتابخانهٔ دانشگاه، No. 7922/311 (با چهل مجلس، Smith معرفی کرده است)
۶۶	۸۹۹	لندن، مجموعهٔ Sotheby، Lot 44 (خط حاجی علی ملقب به کاتب احسن در شیراز با یازده مجلس، رابینسون آن را معرفی کرده است)

۶۷	۸۹۹	اکسفورد، کتابخانهٔ بودلیان، Ms. Elliot 325 (Cat .493) (نستعلیق سلطان حسین بن علی بن اصلان شاه الکاتب، با شصت‌ودومجلس)
۶۸	۹۰۰	استانبول، طوپقاپوسرای، A. 1057 (خط علاءالدین بن سیدی، باشصت‌وپنج مجلس)
۶۹	۹۰۰	استانبول، طوپقاپوسرای، R.1542 (خط محمود بن امیر حاج الحسینی اصفهانی)
۷۰	۹۰۱	پاریس، کتابخانهٔ ملی، 1165
۷۱	۹۰۱	استانبول، طوپقاپوسرای، H.1491 (خط حاجی علی کاتب، باچهل‌وپنج مجلس)
۷۲	۹۰۱	استانبول، طوپقاپوسرای، A. 3065 (باپنجاه‌وهفت مجلس)
۷۳	۹۰۱	مادرید، کتابخانهٔ قصر پادشاهی، II.3.218 (باهفتادوسه‌مجلس)
۷۴	۹۰۳	استانبول، طوپقا پوسرای، H. 1508 (خط محمّدالحسینی، با سی‌ودومجلس)
۷۵	۹۰۳	نیویورک، مجموعهٔ کورکیان، 52 و 53 (دوجلد)

(خط پیر حسین ، باچهل‌وچهار مجلس)

۷۶	۹۰۲/۹	مجموعهٔ Schulz که قدیماً درلیپرنگ معرفی شده درفهرست مونیخ توسط Aumer بشمارهٔ 8 (خط نستعلیق حمدالله بن قوام الدین بن نظام الدین القاسم الادیب لباسانی ، با شصت مجلس)
۷۷	۹۰۲/۱۰	برلین ، فهرست پرچ ، شمارهٔ 174 (باسی‌وهشت مجلس)
۷۸	۹۰۳	استانبول ، طوپقاپوسرای ، H . 1510 (خط منصوربن محمدبن ورقة بن عمر بختیار، با سی‌وپنج مجلس)
۷۹	۹۰۵	قاهره ، دارالکتب ، شمارهٔ ۶۰ تاریخ فارسی (خط نستعلیق ، باچهل‌وچهار مجلس)
۸۰	۹۰۵	دوبلن ، کتابخانهٔ چستربیتی ، No. 295 (خط محمد معصوم بن سلطان محمد هروی ، با پنجاه و نه مجلس)
۸۱	۹۱۰	بمبئی ، No. 1 (Smith بهمین مقدار معرفی کرده است)
۸۲	۹۱۲	نیویورک ، مجموعهٔ کورکیان ، No. 76 (بایکصدوپانزده مجلس)

۸۳	۹۱۴	استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1504 (خط محمود بن جلال بن محمود بن یوسف قمی ، با هشتاد و پنج مجلس)
۸۴	۹۱۵	استانبول ، مجموعهٔ عاشر افندی ، شمارهٔ ۱۹۵۵ (خط معین الدین الاوحدی در شیراز ، با چهل و یک مجلس)
۸۵	۹۱۸	نیویورک ، مجموعهٔ کورکیان ، No. 107 (خط علی بن محمد بن نجم الدین فوهنجی ؟، با هفتاد و هشت مجلس)
۸۶	۹۲۶	استانبول ، طوپقاپوسرای ، شمارهٔ 1398
۸۷	۹۲۷	استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1480 (خط حاجی محمد الکاتب المشهدی ، با یکصد و بیست و هشت مجلس)
۸۸	۹۲۸	استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1485 (خط محمد بن جلال الدین الکاتب ، با چهل و سه مجلس)
۸۹	۹۲۹	تهران ، کتابخانهٔ سلطنتی ، شمارهٔ ٤٧٣ (خط محمد محمود ، مصور)
۹۰	۹۳۱	لنین گراد ، انستیو خاورشناسی ، فهرست

گوزلیان ، شمارهٔ ۷
(خط نستعلیق محمد هروی در تبریز ، با بیست‌وهفت مجلس)

۹۱	۹۳۸	تهران ، موزهٔ ایران‌باستان ، شمارهٔ ٤٣٦١ (نستعلیق شاه محمد کاتب ، با چهل‌وسه مجلس)
۹۲	۹۳۹	استانبول ، طوپقاپوسرای ، H.1482 (خط پیرحسین بن حسن، باچهل‌وهفت مجلس)
۹۳	۹۴۲	بانکی‌پور، کتابخانهٔ عمومی شرقی (خدابخش)، فهرست جلد اول ، شمارهٔ ۱ (خط نستعلیق مرشدالکاتب الشیرازی)
۹٤	۹۴۲[۳]	نیویورک ، مجموعهٔ Monif
۹۵	۹۴۲	نیویورک ، موزهٔ بروکلین (Brooklyn) ، 45.5.2
۹۶	۹۴۲	استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1514 (خط محمودبن‌محمدالبلخی، باسی‌وشش‌مجلس)
۹۷	۹۴۳	لندن ، موزهٔ بریتانیا ، Add. 15531 (نستعلیق، باچهل‌وهشت‌مجلس)
۹۸	۹۴۴	پاریس ، مجموعهٔ Rothschild

(دارای دویست‌وپنجاه‌وشش مجلس)

۹۹	۹۴۵	نیویورک، مجموعهٔ کورکیان، No. 84 (خط مرشدالکاتب‌الشیرازی، باچهارده مجلس)
۱۰۰	۹۴۹	(منچستر، کتابخانهٔ Jhon Rylands (منتقل از کتابخانهٔ لیندزیانا، شمارهٔ ۹۳۲) (باسی‌وهشت مجلس)
۱۰۱	۹۵۰	استانبول، طوپقاپوسرای، H.1481 (خط علی‌الکاتب، باسی‌وهفت مجلس)
۱۰۲	۹۵۳	پاریس، کتابخانهٔ ملی، Sup. Pers.489 (نستعلیق، با شصت‌وهشت مجلس)
۱۰۳	۹۵۴	استانبول، طوپقاپوسرای، H. 1516 (خط حسن‌الحسینی‌الکاتب‌الشیرازی، با بیست‌و شش مجلس)
۱۰۴	۹۵۵	دوبلن، کتابخانهٔ چستربیتی، P.214 (دوجلد) (قسمتی ازشاهنامه وناقص، باشصت‌ودومجلس)
۱۰۵	۹۵۵	بالتیمور، Walters Art Gallery No. 10. 600

۱۰۶	**۹۵۶**	لنین گراد، انستیتو خاور شناسی، فهرست گوزلیان، شمارهٔ ۸ (خط نستعلیق، با بیست‌وپنج مجلس)
۱۰۷	**۹۵۶**	استانبول، مجموعهٔ والده سلطان، شمارهٔ ۲۲۳۳ (خط محمد کاتب شیرازی، با بیست‌وچهار مجلس)
۱۰۸	**۹۵۷**	پاریس، کتابخانهٔ ملی، شمارهٔ 1167
۱۰۹	**۹۵۹**	اکسفورد، کتابخانهٔ بودلیان، Ouseley 369 (Cat. 494) (نستعلیق احمد بن حسن بن احمد کاتب، با بیست‌و چهار مجلس)
۱۱۰	**۹۶۰**	استانبول، طوپقاپوسرای، H. 1495 (خط فانی الکاتب الشیرازی، با هیجده مجلس)
۱۱۱	**۹۶۴**	تاشکند، کتابخانهٔ عمومی اوزبکستان، 1811 (با یکصد و شانزده مجلس از محمّد مراد سمرقندی) رابینسون نسخه‌ای مورخ ۹۶۳ متعلق به‌همین کتابخانه بنقل از کتاب B. P. Denike معرفی می‌کند (؟)
۱۱۲	**۹۶۷**	لندن، دیوان هند، Cat. 863 (نستعلیق حسن بن محمّد، مصور)

۱۱۳	۹۷۱	تهران، مجموعهٔ امیر اسدالله علم (خط نستعلیق حاجی عزالدین بن ابراهیم استرآبادی، با چهل و چهار مجلس)
۱۱۴	۹۷۱	استانبول، طوپقاپوسرای، H.1477 (خط شریف الکاتب)
۱۱۵	۹۷۲	لندن، موزهٔ بریتانیا، Or. 12084-6 (خط استرآبادی، با سی و پنج مجلس)
۱۱۶	۹۷۲	کمبریج (انگلستان)، کتابخانهٔ دانشگاه، Or. 1356 (10) (خط نستعلیق بهاءالدین پیشاوری، با دوازده مجلس)
۱۱۷	۹۷۲	استانبول، طوپقاپوسرای، H. 1488 (خط محمّدباقی الکاتب، با بیست‌وهشت مجلس)
۱۱۸	۹۷۳	استانبول، طوپقاپوسرای، H. 1493 (خط شریف منشی بن خلیفه امیر بن معین‌الدین آلتونی علامه، با هشتاد و دومجلس)
۱۱۹	۹۷۴	پاریس، مجموعهٔ آندره گدار (A. Godard) (خط نستعلیق شهر امیر الکاتب الشیرازی، آنرا دکتر مهدی بیانی در «احوال و آثار خوشنویسان» - ۲ : ۳۱۹ - معرفی کرده‌است)

۱۲۰ ۹۷۶ نیویورک ، مجموعهٔ کورکیان ، No. 1052
(خط عبدالوهاب بانوزده مجلس

۱۲۱ ۹۷۷ ناپل ، کتابخانهٔ ملی ، Ms. III. G. 68
(بخس نستعلیق بابیست‌وهفت مجلس

۱۲۲ ۹۷۸ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1483
(بخط محب‌علی‌الکاتب باسی‌ودو مجلس

۱۲۳ ۹۷۹ ادینبورگ ، کتابخانهٔ ملی ، N. L. S. Ms. 738
(بخط نستعلیق محمد قاسم در تبریز

۱۲۴ ۹۸۲ زاگرب ، بایگانی دولتی ، A. I
(بخط نستعلیق ومصور

۱۲۵ ۹۸۲ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1497
(خط حسن‌الحسینی الکاتب درشیراز با بیست‌و
پنج مجلس

۱۲۶ ۹۸۳ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1244
(بابیست‌وسه مجلس

۱۲۷ ۹۸۵ بانکی‌پور ، کتابخانهٔ عمری شرقی ، شمارهٔ
(خط نستعلیق سعدالله بن ابوالمکارم حجازی با
چهل مجلس

۱۲۸ ۹۸۷ لندن ، دیوان هند ، Cat . 869

۱۲۹	۹۸۷[۸]	کنزاس سیتی، مجموعهٔ W. R. Nelson Gallery، 32.133
۱۳۰	۹۹۰	فلورانس، کتابخانهٔ Laurenziana، Ms. pal. Or. 5
۱۳۱	۹۹۱	نیویورک، مجموعهٔ کورکیان، No. 126 (دارای سی مجلس)
۱۳۲	۹۹۱	لندن، کتابخانهٔ دیوان هند، Cat. 872
۱۳۳	۹۹۳	لنین گراد، کتابخانهٔ عمومی، فهرست گوزلیان، شمارهٔ ۱۳۰ (به خط نستعلیق، دارای بیست‌وشش مجلس)
۱۳۴	۹۹۴	لندن، موزهٔ بریتانیا، Add. 27302 (به‌خط نستعلیق، با پنجاه‌ودو مجلس)
۱۳۵	۹۹۶	معرفی شده در فهرست جکسن تحت شمارهٔ ۱، و ظاهراً همان است که به‌شمارهٔ 13. 228. 11 کنون در «متروپولی‌تن» است. (نستعلیق شاه‌محمد سبزواری، با سی‌ویک مجلس)
۱۳۶	۹۹۸	نیویورک، مجموعهٔ Rosenbach (خط قوام بن محمد الشیرازی)

۱۳۷	**۹۹۹**	بانکی‌پور، کتابخانهٔ عمومی شرقی (خدابخش)، **Cat. Vol. I, No. 3** (خط کمال‌الدین بن ابراهیم)
۱۳۸	**۱۰۰۰**	معرفی شده در فهرست **Smith** تحت شمارهٔ ۲ و آن را درایران دیده بوده‌است (با بیست وپنج مجلس)
۱۳۹	**۱۰۰۰**	استانبول ، طوپقاپوسرای ، **H.1476** (خط درویش علی بن منصور الانصاری)
۱۴۰	**۱۰۰۰**	معرفی شده در فهرست **Smith** که آن را در فیلادلفیادیده بوده است (با هفده مجلس)
۱۴۱	**۱۰۰۰**[۱]	اکسفورد ، کتابخانهٔ بودلیان ، **Pers. d. 44** (خط نستعلیق ، مصور)
۱۴۲	**۱۰۰۱**	تهران، کتابخانهٔ مرکزی‌دانشگاه،شمارهٔ۱۳۳۹ (جلددوم ، خط نستعلیق برهان،بایکصدوپنجاه و نه مجلس)
۱۴۳	**۱۰۰۲**	برلین ، معرفی شده درفهرست‌پرچ شمارهٔ **703**
۱۴۴	**۱۰۰۴**	پاریس ، کتابخانهٔ ملی، شمارهٔ ۱۱۶۸

۱۴۵	۱۰۰۵	نیویورک ، مجموعهٔ کور کیان ، No. 125 (باهفتاد و دو مجلس)
۱۴۶	۱۰۰۵	تهران ، مجموعهٔ دکتراصغر مهدوی، شمارهٔ ۶۳ (خط نستعلیق ، با هیجده مجلس)
۱۴۷	۱۰۰۶	استانبول ، طوپقاپوسرای ، H.1492 (با سی مجلس)
۱۴۸	۱۰۰۷	حیدرآباد (دکن) ، کتابخانهٔ آصفیه ، ش262
۱۴۹	۱۰۰۷	لنین گراد، کتابخانهٔعمومی، فهرست گوزلیان، شمارهٔ ۱۵ (نستعلیق ، با پنجاه و نه مجلس)
۱۵۰	۱۰۰۷[۸]	لندن ، کتابخانهٔ دیوان هند ، Cat. 860 (خط محمدحافظ چشتی)
۱۵۱	۱۰۰۸	بانکی‌پور، کتابخانهٔ عمومی شرقی (خدابخش)، Cat. 1, No. 4 (خط نستعلیق کمال‌الدین بن ابراهیم)
۱۵۲	۱۰۰۸	نیویورک ، مجموعهٔ کور کیان ، No. 116 (خط محمدبن‌حسین الکاتب اصفهانی ، با یکصد و سه مجلس)

۱۵۳	**۱۰۰۸**	لندن ، کتابخانهٔ دیوان هند ، Cat. 873 (23 Jones) (خط نستعلیق آدینهٔ بخارائی در سمرقند ، با بیست وپنج مجلس)
۱۵٤	**۱۰۰۹**	لندن ، کتابخانهٔ دیوان هند ، Cat. 875 (خط نستعلیق یعقوب بن اسحق)
۱۵۵	**۱۰۰۹**	لندن ، کتابخانهٔ دیوان هند ، Cat. 861 (خط نستعلیق حافظ احمدبن محمد ، ومصور)
۱۵٦	**۱۰۰۹**	اکسفورد ، کتابخانهٔ بودلیان ، Cat. 496 (Ouseley 344) (بخط نستعلیق محمّد القوامی ، ومصور)
۱۵۷	**۱۰۱۰**	استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1501 (باسی ونه مجلس)
۱۵۸	**۱۰۱۱**	نیویورک ، مجموعهٔ کورکیان ، No. 76 (خط علی جان بن حیدرعلی الهروی ، باشصت ودو مجلس)
۱۵۹	**۱۰۱۱**	معرفی شده در فهرست جکسن ، No. 2 (بخط نستعلیق کمال الدین بن ابراهیم ، باهفتاد و دو مجلس)

۱۶۰	۱۰۱۱	لوند (Lund)، کتابخانهٔ دانشگاه (خط مرادبن علی الکاتب شیرودی، باسی و یک مجلس)
۱۶۱	۱۰۱۱	لنین گراد، کتابخانهٔ عمومی، فهرست گوزلیان، شمارهٔ ۱۶ (خط نستعلیق میرزامحمدبن عزیز البخاری، با بیست و سه مجلس)
۱۶۲	۱۰۱۲	تاشکند، کتابخانهٔ فرهنگستان اوزبکستان، Cat. 372 (با بیست و دو مجلس)
۱۶۳	۱۰۱۲	تهران، کتابخانهٔ مرکزی دانشگاه، شمارهٔ ۷۷۵۱ (نسخ شمس‌الدین حسین امامی)
۱۶۴	۱۰۱۲	لندن، کتابخانهٔ دیوان هند، Cat. 864 (نستعلیق مجدالدین ابراهیم حافظ، ومصور)
۱۶۵	۱۰۱۲	لندن، کتابخانهٔ دیوان هند، Cat. 876 (به‌خط نستعلیق، با شصت و سه مجلس)
۱۶۶	۱۰۱۲	پاریس، کتابخانه ملی، Cat. 1171 (به خط نستعلیق، مصور)

۱۶۷	۱۰۱۳‌/۱۴	نیویورک،موزهٔمتروپولیتن، No. 12. 228. 16 (بخط نستعلیق محمدبن‌ملامیرحسین الاستاد،با هشتادو پنج مجلس ، معرفی شده در فهرست جکسن، No. 3)
۱۶۸	۱۰۱۵	سیدنی (Sydney) ، مجموعهٔ Garling (خط محمدبن عنایت‌الله، بابیست‌وهشت‌مجلس)
۱۶۹	۱۰۱۶	اکسفورد، کتابخانهٔ‌بودلیان ، مؤسسهٔ تحقیقات هندی ، No. 2539 (بخط نستعلیق کبیربن شیخ نظام‌کاتبی)
۱۷۰	۱۰۱۶	وین ، کتابخانهٔ سلطنتی ، Cat. 502
۱۷۱	۱۰۲۱	لندن ، موزهٔ بریتانیا ، Add. 7724 (بخط نستعلیق محمّد مؤمن بن کمال‌الدین ، با ده مجلس)
۱۷۲	۱۰۲۱	بمبئی ، کتابخانهٔ ملافیروز ، Cat. 95
۱۷۳	۱۰۲۱	تهران ، کتابخانهٔ سلطنتی ، شمارهٔ ۱۱۰۶۵ (باسیزده مجلس)
۱۷۴	۱۰۲۲	اکسفورد ، کتابخانهٔ بودلیان ، Cat. 497
۱۷۵	۱۰۲۳	لندن موزهٔ بریتانیا ،Add 16761

(خط نستعلیق محمد زمان بن حسین خاتون آبادی،
با چهل مجلس)

۱۷۶ **۱۰۲۳** نسخهٔ معرفی شده در فهرست Smith که آن را
درنیویورک دیده بوده است

۱۷۷ **۱۰۲۳** پاریس ، کتابخانهٔ ملی ، Cat. 1307
(خط نستعلیق ، با بیست و شش مجلس)

۱۷۸ **۱۰۲۳** پاریس ، کتابخانهٔ ملی ، Cat. 1172

۱۷۹ **۱۰۲۴** منچستر، کتابخانهٔ John Reylands (منتقل از
کتابخانهٔ لیندز یانا ، No. 121)

۱۸۰ **۱۰۲۵** برلن،معرفی شده درفهرست پرچ ، Cat. 129
(خط نستعلیق ومصور)

۱۸۱ **۱۰۲۶** وین ، کتابخانهٔ سلطنتی ، Cat 503
(خط نستعلیق ، با بیست و چهار مجلس)

۱۸۲ **۱۰۲۷** پاریس ، کتابخانهٔملی، Cat. 1173
(بهخط نستعلیق ، مصور)

۱۸۳ **۱۰۲۸** نیویورک ، مجموعهٔ کورکیان ، 875 a-b
(دوجلدبهخط مداری؟ بن حاجی شاهین دهلوی،
با پنجاه مجلس)

۱۸۴ ۱۰۲۸ کراکوی، موزهٔ کراکوی لهستان، No. 1800 ،
(خط کمال الدین اصیل)

۱۸۵ ۱۰۲۸ بالتیمور ، مجموعهٔ Walters Gallery of Art،
No. 10602

۱۸۶ ۱۰۲۹ کراچی ، موزهٔ ملی ، N. M. 1957. 881
(خط نستعلیق عبدالله، باسه مجلس)

۱۸۷ ۱۰۳۰ تهران، کتابخانهٔ مدرسهٔ سپهسالار ، شمارهٔ ۳۱۴
(خط محمد امین قمی)

۱۸۸ ۱۰۳۰ مجموعهٔ Clarke ، No. 19 ، درفهرست Smith
معرفی شده است

۱۸۹ ۱۰۳۰ گوتینگن، کتابخانهٔ دانشگاه، No. 70 Asch.
(خط نستعلیق ، بانوزده مجلس)

۱۹۰ ۱۰۳۵ بمبئی ، کتابخانهٔ ملافیروز ، No. 93

۱۹۱ ۱۰۳۷ لندن ، موزهٔ بریتانیا ، Add. 27258
(خط نظام بن میرعلی ، با شصت و سه مجلس)

۱۹۲ ۱۰۳۸ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H.1498
(خط ابن طرخان در بغداد ،باپنجاه وسه مجلس)

۱۹۳	۱۰۳۹	لنین گراد، کتابخانهٔ عمومی، فهرست گوزلیان، شمارهٔ ۱۷ (نستعلیق با هفتاد و پنج مجلس)
۱۹۴	۱۰۴۰	کمبریج (انگلستان) ، موزهٔ Fitzwilliam، Ms. 311 (باشصت و هفت مجلس)
۱۹۵	۱۰۴۱	ادنبورگ، کتابخانهٔ دانشگاه، No. 266 و 267 (دوجلد)
۱۹۶	۱۰۴۱	[ترکیه]، فهرست Kemal Çig، شمارهٔ ۲۷ (خط ملک حسن بن محمود شاه اردکانی، باهفده مجلس)
۱۹۷	۱۰۴۲	برلین، موزهٔ پادشاهی، No. 181، فهرست چاپ سال ۱۹۱۰ (بانود و شش مجلس)
۱۹۸	۱۰۴۳	باکو ، کتابخانهٔ فرهنگستان ، M-151 / 2698
۱۹۹	۱۰۴۸	مونیخ ، کتابخانهٔ دولتی ، فهرست Aumur شمارهٔ ۱٤
۲۰۰	۱۰۴۸	مونیخ ، کتابخانهٔ دولتی ، فهرست دوم مونیخ (۱۹۱۰) ، شمارهٔ ۱۷۸

۲۰۱	۱۰۴۹	اکسفورد ، کتابخانهٔ بودلیان ، Cat.498
۲۰۲	۱۰۵۱	گوتینگن ، کتابخانهٔ دانشگاه ، No. 28
۲۰۳	۱۰۵۲	معرفی شده در فهرست Smith که در ایران دیده
۲۰۴	۱۰۵۲	لنین گراد ، کتابخانهٔ عمومی، فهرست گوزلیان، شمارهٔ ۲۰
۲۰۵	۱۰۵۳	تاشکند ، کتابخانهٔ فرهنگستان اوزبکستان ، شمارهٔ ۱۳۷۳ (خط عرب شیرازی)
۲۰۶	۱۰۵۳	لندن ، کتابخانهٔ دیوان‌هند ، Cat. 877
۲۰۷	۱۰۵۳	کمبریج (انگلستان) ، کتابخانهٔ دانشگاه ، Cat. 786
۲۰۸	۱۰۵۴	لندن ، موزهٔ بریتانیا ، Add 4943 (به‌خط نستعلیق
۲۰۹	۱۰۵۵	تهران ، کتابخانهٔ مجلس شورای ملی ، شمارهٔ ۴۵۳۹ (به‌خط نستعلیق
۲۱۰	۱۰۵۸	لندن ، کتابخانهٔ پادشاهی در کاخ ویندسور ، Ms. A/6

(خط محمد حکیم الحسینی، با یکصد وچهل و هشت مجلس)

۲۱۱	۱۰۶۰	منچستر، کتابخانهٔ John Reylands (منتقل از کتابخانهٔ لیندزیانا، No. 909) (با یکصد مجلس)
۲۱۲	۱۰۶۰	مجموعهٔ No. 11، Clarke، معرفی شده در فهرست Smith (با یکصد مجلس)
۲۱۳	۱۰۶۱	لنین گراد، کتابخانهٔ عمومی، فهرست گوزلیان، شمارهٔ ۱۸ (خط محمد شفیع بن عبدالجبار، با یکصدو نودودو مجلس)
۲۱۴	۱۰۶۱/۸	تهران، کتابخانهٔ سلطنتی، شمارهٔ ٤٦٨ (مصور)
۲۱۵	۱۰۶۴	مونیخ، کتابخانهٔ دولتی، فهرست Aumer، شمارهٔ ۹
۲۱۶	۱۰۶۶	قاهره، دارالکتب، شمارهٔ ۵۳ تاریخ فارسی (نستعلیق صفی قلی بن فرهاد غلام، با دوازده مجلس)

۲۱۷	**۱۰۶۶**	دوبلن ، کتابخانهٔ چستربیتی ، P.270 (با بیست و یک مجلس، کار معینی مصور)
۲۱۸	**۱۰۶۷**	دوبلن، کتابخانهٔ Trinty College، Ms. M. 2. 1. (باسی و هفت مجلس)
۲۱۹	**۱۰۶۸**	نسخهٔ معرفی شده درفهرست Smith که آن رادر ایران دیده (با سی وهفت مجلس)
۲۲۰	**۱۰۷۳**	برلین،معرفی شده درفهرست پرچ، شمارهٔ ۷۰۴
۲۲۱	**۱۰۷۴**	نیویورک ، موزهٔ متروپولیتن ، 17 .228 .13 (خط نستعلیق شیخ محمدبن‌شمس‌الدین، باچهل ودو مجلس)
۲۲۲	**۱۰۷۴**	لندن ، کتابخانهٔ دیوان هند ، 2859 (خط عبدالمجید ترکان دهلوی)
۲۲۳	**۱۰۷۷**	نسخهٔ معرفی‌شده‌در R.A.S(سال 1892)شمارهٔ 238 (نقل از فهرست Smith)
۲۲۴	**۱۰۸۱**	لنین گراد، کتابخانهٔ عمومی، فهرست گوزلیان شمارهٔ ۲۰
۲۲۵	**۱۰۸۵**	تهران ، کتابخانهٔ ملی،فهرست کتابخانهٔ عمومی

معارف ، شمارهٔ ۱۱۶۹
(نستعلیق با هشتاد و پنج مجلس)

۲۲۶	۱۰۸۵	بستن ، مجموعهٔ Edwin Binney
۲۲۷	۱۰۹۴	بانکی‌پور، کتابخانهٔ عمومی‌شرقی ، فهرست ۱ : ۵ و ۷ و ۸
۲۲۸	۱۰۹۷	استانبول ، طوپقاپوسرای ، R.1541 (خط ابوالحسن بن کلب علی اصفهانی دزفولی)
۲۲۹	۱۰۹۹	گوتا ، کتابخانهٔ دولتی ، فهرست تألیف پرچ (۱۸۹۲)، ص ۵۰٤

قسمت دوم

نسخه‌های بی‌تاریخ

قرن هفتم

١ بستن ، موزهٔ هنر ، 20. 1839 *

٢ بستن ، موزهٔ هنر ، 20. 1840 *

٣ بستن ، موزهٔ هنر ، 20. 1841 *

٤ بستن ، موزهٔ هنر ، 20. 1840/1 *

٥ لندن ، موزهٔ بریتانیا ، 49483
(فقط بیست و دو ورق است)

٦ لندن ، موزهٔ بریتانیا ، Add. 21203
(به‌خط نسخ)

---

* ــ مأخوذ از صورتی کـه «بخش تاریخ هنر» دانشگاه میشیگان در اختیار بنده گذاشته است

قرن هشتم

۷ نسخهٔ مشهور Demotte که اوراق شده‌است ومجالس آن در کتابخانه ها و مجموعه های مختلف پراکنده است *، بدین شرح :

(چهار ورق)	Boston, Museum of Fine Art
(پنج ورق)	Cambridge, Mass., Fogg Museum
(دو ورق)	Cleveland, Museum of Art
(یک ورق)	Detroit, Institute of Arts
(شش ورق)	Dublin, Chester Beatty Library
(دو ورق)	Kensas City, M. R. Nelson Gallery
(یک ورق)	London, British Museum
(یک ورق)	Lyon, Charles Gillet Coll.
(یک ورق)	Montreal, McGill University Library
(دو ورق)	New York, Kevorkian Coll.
(دو ورق)	New York, Metropolitan Museum of Art
(یک ورق)	New York, Rockffeller Coll.

*- مأخوذ از صورت «بخش تاریخ هنر» دانشگاه میشیگان

Now York, Heeramaneck Coll (یک ورق)

Paris, Demotte Coll. (یک ورق)

Paris, H. Vever Coll. (هفت ورق)

Paris, Pozzi Coll. (دو ورق)

Paris, Indjidjian Coll. (یک ورق)

Paris, Ctesse de Brehague Coll. (سه ورق)

Paris, Musée de Louvre (سه ورق)

Washington, Freer Gallery (شش ورق)

Worchester, Art Museum (یک ورق)

۸ استانبول ، طوپقاپوسرای، H. 2153

۹ بستن ، موزهٔ هنرهای زیبا ، 14. 539

۱۰ تهران، کتابخانهٔ ملی ملک، شمارهٔ ۵۹۹۴
(خط تعلیق محمود بن میرن (؟) بن ابراهیم)

۱۱ بالتیمور، Walters Gallery of Art، 10677

۱۲ دوبلن ، کتابخانهٔ چستربیتی ، A. J. A. 111
(ده ورق، باهفت مجلس)

۱۳ دوبلن، کتابخانهٔ چستربیتی، E. B. M. M. 104
(هفتاد و هفت ورق)

۱۴ سینسیناتی، مؤسسهٔ هنرها، 1947. 496*

۱۵ سینسیناتی، مؤسسهٔ هنرها، 1947. 497*

۱۶ سینسیناتی، مؤسسهٔ هنرها، 1947. 499*

۱۷ سینسیناتی، مؤسسهٔ هنرها، 1947. 500*

۱۸ کلیولاند، موزهٔ هنر، 44. 480 *

۱۹ کنزاس سیتی، گالری 46. 41, N. R. Nelson *

۲۰ لندن، موزهٔ بریتانیا، 1948-12-11-022
(فقط یک ورق است)

۲۱ میناپولیس، مؤسسهٔ هنرها، 11997-B *

۲۲ نیویورک، موزهٔ متروپولیتن، 36. 113 *

۲۳ نیویورک، موزهٔ متروپولیتن، 29. 160*

۲۴ نیویورک، موزهٔ متروپولیتن، 34. 24 *

۲۵ نیویورک، موزهٔ متروپولیتن، 57. 51 *

* - مأخوذ از صورت «بخش تاریخ هنر» دانشگاه میشیگان

۲۶ نیویورک، مجموعهٔ کورکیان ، 400 - 405, 576 - 577,
163. 52
(جمعاً نه مجلس است)

۲۷ نیویورک ، مجموعهٔ کورکیان ، 561-75
(جمعاً پانزده مجلس است)

۲۸ نیویورک، مجموعهٔ کورکیان ، 396, 579, 580
(فقطسه مجلس است)

۲۹ نیویورک ، مجموعهٔ کورکیان ، 1031
(با نودوهشت مجلس)

۳۰ نیویورک ، موزهٔ بروکلین (Brooklyn) ، 36. 239 *

۳۱ نیویورک ، موزهٔ بروکلین (L 63. 9. 76 (ee/pn5 *

۳۲ نیویورک، موزهٔ بروکلین (L63. 9. 77 (ee/pn5 *

۳۳ واشنگتن ، فریر گالری (Freer Gallery.) ،
*29. 55-46, 30. 1-17, 40. 12, 4013

۳۴ واشنگتن ، فریر گالری ، 40 14, 40. 15, 44. 56 *

۳۵ واشنگتن ، فریر گالری ، 40. 20 *

۳۶ واشنگتن ، فریر گالری ، 23. 5 *

* ـ مأخوذ ازصورت «بخش تاریخ هنر» دانشگاه میشیگان

۳۷ واشنگتن ، فریر گالری ، 29. 39-46, 29. 25-37 *

۳۸ واشنگتن ، فریر گالری ، 30 2-17, 78, 89, 90 *

۳۹ واشنگتن ، فریر گالری ، 31. 21 *

۴۰ واشنگتن ، فریر گالری ، 35. 23-4 *

۴۱ واشنگتن ، فریر گالری ، 38-3 *

۴۲ واشنگتن ، فریر گالری ، 40. 12-15 *

۴۳ واشنگتن ، فریر گالری ، 42. 2, 11, 12 *

۴۴ واشنگتن ، فریر گالری ، 44. 56 *

۴۵ واشنگتن ، فریر گالری ، 45. 7, 21-23, 26 *

۴۶ واشنگتن ، فریر گالری ، 46. 16 *

۴۷ واشنگتن ، فریر گالری ، 48. 15 *

۴۸ واشنگتن ، فریر گالری ، 52. 35 *

قرن نهم

۴۹ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1478

۵۰ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1499

* ـ مأخوذ ازصورت «بخش تاریخ هنر» دانشگاه میشیگان

(با پنجاه و هفت مجلس)

۵۱ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1509

(با چهل و نه مجلس)

۵۲ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1513

(با سی‌ودو مجلس)

۵۳ استراسبورگ ، کتابخانهٔ ملی و دانشگاهی ، شمارهٔ 4694

۵۴ اکسفورد ، کتابخانهٔ بدلیان ، Ms. Ouseley Add. 176

(Cat. 501)

۵۵ ان‌آربور ، موزهٔ میشیگان ، 1963/1039 *

(با سی و سه مجلس)

۵۶ بالتیمور ، Walters Gallery of Art ، شمارهٔ ۱۰۶۷۸

۵۷ بانکی‌پور ، کتابخانهٔ عمومی شرقی ، فهرست ۱ : ۲

۵۸ بستن ، مجموعهٔ Edwin Binney *

(کار هرات)

۵۹ بستن ، مجموعهٔ Edwin Binney *

(کار قزوین)

* ـ مأخوذ ازصورت «بخش تاریخ هنر» دانشگاه میشیگان

۶۰ بستن، موزهٔ هنرهای زیبا، 14. 566, 19. 775 *

۶۱ بستن، موزهٔ هنرهای زیبا، 17. 1360 *

۶۲ بستن، موزهٔ هنرهای زیبا، 17. 1361 *

۶۳ بستن، موزهٔ هنرهای زیبا، 14. 576 *

۶۴ بستن، موزهٔ هنرهای زیبا، 14. 551/2 *

۶۵ بمبئی، مجموعهٔ حکیم، درفهرست Robinson معرفی شده (با یکصد و دو مجلس)

۶۶ پاریس، مجموعهٔ Riefstahl، در فهرست Robinsen معرفی شده

۶۷ باریس، کتابخانهٔ ملی، Sup. pers. 1280
(با بیست و چهار مجلس، ۲۴ ورق آخر آن تازه نویس است)

۶۸ تهران، کتابخانهٔ مجلس شورای ملی، شمارهٔ ۳۶۹۹ (نسخهٔ ناقصی است)

۶۹ تهران، کتابخانهٔ ملی، شمارهٔ ۹۷۲ ف

۷۰ دوبلن، کتابخانهٔ چستربیتی، J. V. 118

* ـ مأخوذ ازصورت «بخش تاریخ هنر» دانشگاه میشیگان

۷۱ فلورانس، کتابخانهٔ ملی، II. III. 2
(با نه مجلس)

۷۲ فیلادلفیا، درفهرست Smith معرفی شده
(با چهار مجلس)

۷۳ کلکته، کتابخانهٔ انجمن آسیائی، Na 70

۷۴ کلیولاند، موزهٔ هنر، 44486 *

۷۵ کمبریج(انگلستان)، موزهٔ Fitzwilliam ، Ms. 22-1948
(با سی و یک مجلس)

۷۶ کنزاس، W. R. Nelson Gallery ، 47. 44 *

۷۷ لندن، انجمن پادشاهی آسیائی، Morley 239
(با سی و یک مجلس)

۷۸ لندن، موزهٔ بریتانیا، Or. 4348
(با نه مجلس)

۷۹ منچستر، John Rylands Library ، Pers. Ms. 933,
(حدود یکصد مجلس، اوراق آخرش مورخ ۱۱۹۵)

* ــ مأخوذ ازصورت «بخش تاریخ هنر» دانشگاه میشیگان

۸۰ منچستر ، Pers. Ms. 9, John Reylands Library
(با چهل و دو مجلس)

۸۱ نیویورک،مجموعهٔ کورکیان، شمارهٔ ۵۱
(باسی‌وسه مجلس)

۸۳ نیویورک، مجموعهٔ کورکیان ، 160-52, 592-920, 421-419
(فقط سی‌ویک مجلس است)

۸۴ لنین‌گراد ، فهرست گوزلیان ، شمارهٔ ۲
(با بیست و نه مجلس)

۸۵ لنین‌گراد ، فهرست گوزلیان ، شمارهٔ ۳
(با سی‌ویک مجلس)

۸۶ لنین‌گراد ، فهرست گوزلیان ،شمارهٔ ۵
(بخط نستعلیق،با سیزده مجلس)

۸۷ لنین‌گراد ، فهرست گوزلیان ،شمارهٔ ۶
(به‌خط نستعلیق،با هفتادوچهار مجلس)

۸۸ نیویورک،مجموعهٔ کورکیان ، No. 51
(با سی‌وسه مجلس)

۸۹ نیویورک، موزهٔ متروپولیتن، 13. 160 *

۹۰ نیویورک، موزهٔ متروپولیتن، 45. 150 *

۹۱ نیویورک، موزهٔ متروپولیتن، 20. 120 *

۹۲ نیویورک، موزهٔ متروپولیتن، 13. 228. 22 *

۹۳ واشنگتن، فریر گالری، 67. 610 *

۹۴ واشنگتن، فریر گالری، 28. 11 *

۹۵ واشنگتن، فریر گالری، 30. 48/9 *

قرن دهم

۹۶ ادنبورگ، کتابخانهٔ دانشگاه، Cat. 265
(خط نستعلیق، باپانزده‌مجلس)

۹۷ ادنبورگ، کتابخانهٔ دانشگاه، دو جلد، Cat. 268-9

۹۸ استانبول، مجموعهٔ حالت افندی، شمارهٔ ۳۰۷۹
(با دویست و دو مجلس)

۹۹ استانبول، طوپقاپوسرای، H. 1475
(با سی‌وهشت مجلس)

*ـ مأخوذ ازصورت «بخش تاریخ هنر» دانشگاه میشیگان

۱۰۰ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1484
(بخط کاتب الفارسی، با چهارده مجلس)

۱۰۱ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1486
(با پنجاه ودو مجلس)

۱۰۲ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1487
(با بیست ودو مجلس)

۱۰۳ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1490
(با سیزده مجلس)

۱۰۴ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1494
(با هفتادوشش مجلس)

۱۰۵ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1500
(با چهل مجلس)

۱۰۶ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1502
(با چهل‌وهشت مجلس)

۱۰۷ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1503
(با سی مجلس)

۱۰۸ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1505
(با شانزده مجلس)

۱۰۹ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1512
(با بیست‌وشش مجلس)

۱۱۰ استانبول ، طوپقاپوسرای ، H. 1656
(با بیست‌ونه مجلس)

۱۱۱ استانبول ، طوپقـاپوسرای ، MS. 6831
(در فهرست Robinson معرفی شده)

۱۱۲ استانبول ، طوپقاپوسرای ، R. 1546
(با هفده مجلس)

۱۱۳ استانبول ، طوپقاپوسرای ، R. 1548
(با بیست مجلس)

۱۱۴ استانبول ، طوپقاپوسرای ، R. 1549
(با چهل‌وسه مجلس)

۱۱۵ استانبول، موزهٔ هنرتر ک ، No. 2233
(بخط محمد الکاتب در شیراز)

۱۱۶ اکسفورد ، کتابخانهٔ‌بودلیان ، Dep. b. 5
(با تصویر)

۱۱۷ ایتالیا ، (که‌در فهرست Smith معرفی شده ، شمارهٔ ۱)
(با نه مجلس)

۱۱۸ بالتیمور ، Walters Gallery of Art ، 10. 680 *

۱۱۹ بالتیمور ، Walters Gallery of Art ، 10. 681 *

۱۲۰ بانکی پور ، کتابخانهٔ عمومی شرقی (خدابخش) ، فهرست ۱:۲
(خط شاه محمد کاتب)

۱۲۱ برلین ، فهرست پرچ ، شمارهٔ ۳۳۹
(با چهل مجلس)

۱۲۲ بستن ، موزهٔ هنرهای زیبا ، 06. 131 *

۱۲۳ بستن ، موزهٔ هنرهای زیبا ، 14. 601, 14. 603 *

۱۲۴ بستن ، موزهٔ هنرهای زیبا ، 14. 600, 14. 625 *

۱۲۵ پاریس ، کتابخانهٔ ملی ، Sup. Pers. 1360
(با دوازده مجلس)

۱۲۶ پاریس ، کتابخانهٔ ملی ، Cat. 1169

۱۲۷ پاریس ، کتابخانهٔ ملی ، Cat. 229

۱۲۸ پاریس، مجموعهٔ Anet

* ـ مأخوذ از صورت «بخش تاریخ هنر» دانشگاه میشیگان

۱۲۹ پاریس، مجموعهٔ André Godard
(با بیست مجلس)

۱۳۰ تاشکند، کتابخانهٔ فرهنگستان اوزبکستان، فهرست شمارهٔ ۷۸۲

۱۳۱ تاشکند، کتابخانهٔ فرهنگستان اوزبکستان، فهرست شمارهٔ ۲۱۳۹

۱۳۲ تهران، کتابخانهٔ سلطنتی، شمارهٔ ۴۶۷
(با چهل‌وسه مجلس)

۱۳۳ تهران، کتابخانهٔ سلطنتی، شمارهٔ ۱۲۱۶۲
(با چهار مجلس)

۱۳۴ تهران، کتابخانهٔ مجلس شورای ملی، شمارهٔ ۱۲۹۱۹

۱۳۵ تهران، کتابخانهٔ مجلس شورای ملی، شمارهٔ ۱۱۰۰

۱۳۶ تهران، کتابخانهٔ مجلس شورای ملی، شمارهٔ ۱۵۲۳۵

۱۳۷ تهران، کتابخانهٔ ملی ملک، شمارهٔ ۵۹۸۶
(با مجالس)

۱۳۸ تهران، کتابخانهٔ ملی ملک، شمارهٔ ۶۳۸۲

۱۳۹ تهران، موزهٔ ایران باستان، شمارهٔ ۴۳۳۶
(با بیست‌وهفت مجلس)

۱۴۰ دوبلن، کتابخانهٔ چستر بیتی، P. 137 Add.
(خط محمد معصوم بن‌سلطان محمدالهروی، با پنجاه‌ونه مجلس)

۱۴۱ دوبلن، کتابخانهٔ چستر بیتی، Cat. 256
(با چهل وشش مجلس)

۱۴۲ فیلادلفیا، موزهٔ هنر، 3 .56-93 *
(با چهل‌وشش مجلس)

۱۴۳ کلکته، کتابخانهٔ بهار، Cat. 276

۱۴۴ کلکته، کتابخانهٔ بهار، Cat. 277

۱۴۵ کلوژ (رومانی)، کتابخانهٔ فرهنگستان، دردوجلد
(با مجالس)

۱۴۶ کمبریج (امریکا)، کتابخانهٔ دانشگاه هاروارد، Ms. Pers. 25

۱۴۷ کمبریج (امریکا)، مجموعهٔ هوفر Hofer
(با مجالس)

۱۴۸ کمبریج (انگلستان)، کتابخانهٔ دانشگاه، Add. 269

* ـ مأخوذ از صورت «بخش تاریخ هنر» دانشگاه میشیگان

۱۴۹ کمبریج (انگلستان)، کتابخانهٔ دانشگاه، Cat. 197
(با سه مجلس)

۱۵۰ کمبریج (انگلستان)، کتابخانهٔ دانشگاه، Cat. 199

۱۵۱ لندن، موزهٔ بریتانیا، Add. 5600
(با نود مجلس)

۱۵۲ لندن، موزهٔ بریتانیا، Add. 27257

۱۵۳ لندن، کتابخانهٔ دیوان هند، Cat. 867
(خط هدایت‌الله شیرازی، باچهارده مجلس)

۱۵۴ لندن، کتابخانهٔ دیوان هند، Cat. 878
(خط مهدی علی کشمیری)

۱۵۵ لندن، کتابخانهٔ پادشاهی(Windsor)[۱]، Ms. A/5
(با هشتادوهشت مجلس)

۱۵۶ لنین گراد، فهرست گوزلیان، شمارهٔ ۶
(با هفتادوچهار مجلس)

۱۵۷ لنین گراد، فهرست گوزلیان، شمارهٔ ۹
(با دوازده مجلس)

---

۱ ــ ویندسور شهر کوچکی است که مقر پادشاهان انگلیس است.

۱۵۸ لنین گراد ، فهرست گوزلیان ، شمارهٔ ۱۰

۱۵۹ لنین گراد ، فهرست گوزلیان ، شمارهٔ ۱۱
(با بیست‌وپنج مجلس)

۱۶۰ لنین گراد ، فهرست گوزلیان ، شمارهٔ ۱۲
(با ده مجلس)

۱۶۱ لنین گراد ، فهرست گوزلیان ، شمارهٔ ۱٤
(با سی مجلس)

۱۶۲ مشهد ، کتابخانهٔ آستان قدس ، شمارهٔ ٤۹٤۲

۱۶۳ منچستر ، کتابخانهٔ John Rylands ، Ms. 8
(با نوزده مجلس)

۱۶٤ نجف ، مکتبة‌الامام امیرالمؤمنین
(بنقل از دانش‌پژوه ، نسخه های خطی، دفتر ۵)

۱۶۵ نیویورک ، فهرست جکسن، شمارهٔ ۵
(با بیست وهشت مجلس)

۱۶۶ نیویورک، دانشگاه کلمبیا
(با پنجاه وهشت مجلس)

۱۶۷ نیویورک، مجموعهٔ کورکیان، شمارهٔ ۱۱۸
(نیمهٔ دوم، با بیست مجلس)

۱۶۸ نیویورک، مجموعهٔ کورکیان، شمارهٔ ۸۷۴
(خط محمّد صالح بن محمد، با بیست مجلس)

۱۶۹ نیویورک، مجموعهٔ کورکیان، شمارهٔ ۸۷۸
(با سیزده مجلس)

۱۷۰ نیویورک، مجموعهٔ کورکیان، شمارهٔ ۸۹۶
(با نوزده مجلس)

۱۷۱ نیویورک، مجموعهٔ کورکیان، شمارهٔ ۱۰۵۳
(ناقص، با بیست ودو مجلس)

۱۷۲ نیویورک، موزهٔ بروکلین (Brooklyn) .No. 35 . 1028*

۱۷۳ نیویورک، موزهٔ متروپولیتن، No. 36. 13 *

۱۷۴ نیویورک، موزهٔ متروپولیتن، No. 13. 228. 14 *

قرن یازدهم

۱۷۵ ادنبورگ، کتابخانهٔ دانشگاه، Cat. 266/7
(دو جلد)

* مأخوذ از «بخش تاریخ هنر» دانشگاه میشیگان.

۱۷۶ ادنبورگ ، کتابخانهٔ دانشگاه ، Cat. 295
(با پانزده مجلس)

۱۷۷ استانبول ، طوپقاپوسرای ، R. 1543

۱۷۸ استانبول ، طوپقاپوسرای ، R. 1545

۱۷۹ استانبول ، مجموعهٔ علی پاشا ، شمارهٔ ۶۹۸
(با سی و دو مجلس)

۱۸۰ اکسفورد، کتابخانهٔ بودلیان ، Cat. 495

۱۸۱ اکسفورد ، کتابخانهٔ بودلیان، Dep. b. 5
(با بیست و یک مجلس)

۱۸۲ بالتیمور ، Walters Gallery of Art ، No. 10. 686 *

۱۸۳ بانکی‌پور ، کتابخانهٔ عمومی شرقی ، No. 1792
(با بیست و شش مجلس)

۱۸۴ برلین ، فهرست پرچ ، شمارهٔ ۳۳۸۰
(با پنجاه مجلس)

۱۸۵ بستن ، موزهٔ هنرهای زیبا ، No. 15. 22 *

* مأخوذ از «بخش تاریخ هنر» دانشگاه میشیگان .

۱۸۶ بیـرمنگـام ، (Mingana ، Selly Oak Colleges Pers. 9)

(با هفتادودو مجلس

۱۸۷ تاشکند، کتابخانهٔ فرهنگستان اوزبکستان، شمارهٔ ۱۱۰۰۸

۱۸۸ تهران ، کتابخانهٔ دانشسرای عالی ، مجموعـهٔ عبد العظیم قریب ، شمارهٔ ۱۱۹

۱۸۹ تهران ، کتابخانهٔ سلطنتی ، شمارهٔ ۴۷۱

(با نودوسه مجلس

۱۹۰ تهران ، مجموعهٔ دکتر اصغرمهدوی ، شمارهٔ ۶۲

(با پنج مجلس

۱۹۱ تهران ، کتابخانهٔ مدرسهٔ سپهسالار ، شمارهٔ ۳۱۳

(خط شاه محمود آراسته

۱۹۲ تهران ، موزهٔ هنرهای تزئینی ، شمارهٔ ۱۲۷۳۳

(با پنجاه و یک مجلس

۱۹۳ حیدرآباد ، کتابخانهٔ آصفیه ، شمارهٔ ۲۱۲

۱۹۴ دوبلن ، کتابخانهٔ چستربیتی ، P. 270

(خط معین مصور، با بیست و یك مجلس

۱۹۵ دوبلن، کتابخانهٔ چستربیتی، P. 271

(با نه مجلس)

۱۹۶ دوبلن، کتابخانهٔ چستربیتی، P. 277

(با شانزده مجلس، یکی مورخ ۱۰۸۶ از محمد زمان و چهار تا احتمالاً کار آقا رضا، تذهیبها کار زین‌العابدین تبریزی)

۱۹۷ سیاتل، موزهٔ هنر، No. IS. 36. 19 *

۱۹۸ سیاتل، موزهٔ هنر، No. IS. 36. 20 *

۱۹۹ فیلادلفیا، موزهٔ هنر *

(با بیست‌وسه مجلس)

۲۰۰ فیلادلفیا، موزهٔ هنر *

(با یکصد و هیجده مجلس)

۲۰۱ فیلادلفیا، موزهٔ هنر *

(با شانزده مجلس)

۲۰۲ کلکته، کتابخانهٔ انجمن آسیائی، شمارهٔ ۴۲۲

۲۰۳ کمبریج (انگلستان)، کتابخانهٔ دانشگاه، Nn. 1. 20

* مأخوذ از «بخش تاریخ هنر» دانشگاه میشیگان.

۲۰۴ کمبریج (انگلستان)، کتابخانهٔ دانشگاه، شمارهٔ ۱۹۸

۲۰۵ کمبریج (انگلستان)، کتابخانهٔ دانشگاه Add. 269
(با سیزده مجلس)

۲۰۶ کمبریج (انگلستان)، کتابخانهٔ دانشگاه، Add. 312

۲۰۷ کمبریج (انگلستان)، کتابخانهٔ دانشگاه، Add. 835

۲۰۸ کمبریج (انگلستان)، Pote Coll. 135، Kings College

۲۰۹ لندن، کتابخانهٔ دیوان هند، شماره‌های ۱۵۹و۱۶۰

۲۱۰ لندن، کتابخانهٔ دیوان هند، Cat. 2992
(با پنجاه و نه مجلس)

۲۱۱ لندن، کتابخانهٔ دیوان هند، Cat. 868
(با بیست وهشت مجلس)

۲۱۲ لندن، کتابخانهٔ دیوان هتد، Cat. 874
(خط علی جان بن حیدرقلی‌الهروی، باسی و نه مجلس)

۲۱۳ لندن، موزهٔ بریتانیا، No. 1950
(با سی‌وهشت مجلس)

۲۱۴ لندن، موزهٔ بریتانیا، Add. 6609
(با پنج مجلس)

۲۱۵ لندن، موزهٔ بریتانیا، Add. 6610
(با چهل و هفت مجلس)

۲۱۶ لندن، موزهٔ بریتانیا، Add. 27257
(با پنجاه و یک مجلس)

۲۱۷ لندن، موزهٔ بریتانیا، Or. 4906

۲۱۸ لندن، موزهٔ بریتانیا، Or. 25294

۲۱۹ لندن، موزهٔ بریتانیا، Or. 21381

۲۲۰ لندن، موزهٔ ویکتوریا و آلبرت، 691-1876
(با چهل و چهار مجلس)

۲۲۱ لنین گراد، فهرست گوزلیان، شمارهٔ ۱۸
(با یکصد و نود و دو مجلس)

۲۲۲ لنین گراد، فهرست گوزلیان، شمارهٔ ۱۹
(با پنجاه مجلس، کار رضا مصور)

۲۲۳ لنین گراد، فهرست گوزلیان، شمارهٔ ۲۱

۲۲۴ لنین گراد ، فهرست گوزلیان ، شمارهٔ ۲۲

۲۲۵ لنین گراد ، فهرست گوزلیان ، شمارهٔ ۲۳

۲۲۶ لنین گراد ، فهرست گوزلیان ، شمارهٔ ۲۴
(با شصت وچهار مجلس)

۲۲۷ لیدز ، کتابخانهٔ Ms. P. 42

۲۲۸ منچستر، کتابخانهٔ John Rylands ، Ms. Pers. 910
(با یکصد مجلس)

۲۲۹ نجف ، مکتبة‌الامام امیرالمؤمنین
(بنقل دانش‌پژوه ، نسخه های خطی دفتر ٥)

۲۳۰ نیویورک ، دانشگاه کلمبیا*

۲۳۱ نیویورک ، مجموعهٔ کور کیان ، شمارهٔ ۱۰۶۸
(با بیست وهشت مجلس)

۲۳۲ ورشلاو Wroclawiu (لهستان)، Zaklad Narodowy
im Ossolinskich ، 11552/II

* ـ مأخوذ از صورت «بخش تاریخ‌هنر» دانشگاه میشیگان

قسمت سوم

نسخه‌های بدون تاریخ وغیر مشخص وقطعات شاهنامه

از آوردن مشخصات این نوع نسخ که تعداد معتنابهی است و در فهرستها به زمان آنهـا اشاره کافی نشده است خـودداری شد. چـون عده‌ای از آنها مشخصات را اسمیث در فهرست خود نقـل کرده است علاقه مندان به آن فهـرست مراجعه خواهند کرد.

قسمت چهارم

نسخه های عربی

۱	**۶۷۵**	برلین، ش ۸٤٤۰
۲	**۷۵۴**	پاریس، کتابخانهٔ ملی، ش ۱۸۹۷
۳	**۸۳۴**	لیدن، کتابخانهٔ دانشگاه؛ ش ۶۳۲ پاریس، کتابخانهٔ ملی، ش ۱۸۹۶
٤	**قرن نهم**	

قسمت پنجم

منتخبات و نثر شاهنامه

شاهنامه توسط توکل بیک بن تولک بیک در ۱۰۶۳ بنام تاریخ دلگشای شمشیرخانی خلاصه و منتخب شده است و نسخ متعدد آن در کتابخانه ها دیده می‌شود.

از شاهنامهٔ «بختاور خانی» که صورت دیگری از تلخیص آن است نیز نسخ متعدد در کتابخانه‌ها هست.

همچنین شاهنامه بصورت نثر نقل و روایت شده است که نسخ آن در کتابخانه‌ها هست و باهتمام نورعلی جونپوری در ۱۲۴۵ ق. در مطبع قادری هند طبع شده است.

برای مشخصات نسخ خطی منتخبات شاهنامه به فهارس کتابخانه‌ها مراجعه شود.

بخش چهارم

چاپ های متن شاهنامه

و

خلاصه های آن

قسمت اول

چاپهای متن کامل شاهنامه بر اساس تاریخ چاپ

Lumsden, M.

۱ ۱۸۱۱
[۱۲۲۶]

[شاهنامه ، جلد اول] ،کلکته ، قطع وزیری ، سربی ، ۴+ ۴۰+۵۴۷+۱۳۱ ص.

عنوان آن به زبان انگلیسی چنین‌است:

The Shah namu, being a series of heroic poems, on the ancient history of Persia. [Persian text, revised and edited by Ilahdâd, Mirzâ Mahdi, and others, superintended by Mathew Lumsden, with English preface by the latter.]... In eight volumes. Volume first. Calcutta, 1811.

Macan, T.

۲ ۱۸۲۹
[۱۲۴۴/۵].

کتاب شاهنامه تصنیف ابوالقاسم طوسی متخلص به‌فردوسی که به‌سعی واهتمام کمترین بندگان آن بی‌نشان و لامکان کپتان ترنرمکان به‌نسخ متعدد قدیم ومعتبرمقابله وتصحیح

یافته مع فرهنـج الفاظ نادر واصطلاحات غـریب واحوال آن سخن سنج فصیح وادیب به دارالحکومت کلکته به‌قالب طبع درآمد .

عنوان ومشخصات آن به‌انگلیسی چنین‌است :

The Shah Nameh: an heroic poem. Containing the history of Persia... Carefully collated with a number of the oldest and best manuscripts, and illustrated by a copious glossary of obsolete words and obscure idioms: with an introduction and life of the author, in English and Persian; and an appendix ... By T. Macan. [Assisted by Hâfiz Ahmad Kabir.] 4 Vols. Calcutta, 1829.

این چاپ اولین چاپ کامل‌ومعتبریست که ازشاهنامه انتشار یافت ومورد استفادهٔ محققـان ودانشمنـدان درتحقیقات و مطالعات علمی واقع شد .

۳ **Mohl, J.** **۱۸۳۷-۷۸**
[۱۲۵۴-۹۵]

[شاهنامه ، تصحیح ژول موهل ، پاریس ، قطع سلطانـی ، هفت‌جلد.]

عنوان ومشخصات آن به‌فرانسوی چنین است :

Le livre des rois, par Abou'lkasim Firdousi. Publié, traduit et commenté par M. Jules Mohl.

[Concluded by Barbier de Meynard.] 7 vols. Paris, 1838-1878.
(Collection Orientale, Manuscrits inédits de la Bibliothèque Royale traduits et publiés par l'ordre du Roi.)

این چاپ اززیباترین ونیز معتبرترین چاپهای شاهنامه است که براساس دستور پادشاه فرانسه طبع شده . وترجمهٔ فرانسه نیزصفحه‌به‌صفحه بامتن همراه است . ازروی همین چاپ تجدید طبعی بصورت قطع جیبی درتهران انتشار یافته است. (شمارهٔ ۳۵)

٤ **۱۲۶۵ر۷**
[۱۸۴۸/۹]

شاهنامه ، طهران ، ۷ـ ۱۲٦٥ ق . ، رحلی ، سنگی ، ٥٩٥ ورق .

٥ **۱۸۴۹**
[۱۲۶۵/۶]

کتاب شاهنامه تصنیف حکیم ابوالقاسم طوسی متخلص به فردوسی که بسعی واهتمام ... آقامحمّد باقرصاحب تاجر شیرازی ... در بندر معمورهٔ بمبئی درکارخانهٔ کنپت رادکرشناجی بزیور طبع درآمده . ۱۲٦٤ ق . / ۱۸٤۹ ، رحلی ، سنگی ، نستعلیق ومصور .

درانتهای آن آمده است :

«حسب‌الامر آقا محمد باقر تاجر شیرازی به ید سید رضا بن احمد حسینی شیرازی و چهاب در کارخانهٔ کنپت ـ راد کرشناجی، محرم ۱۲٦٤ ق. / ۱۸٤۹.»

عنوان انگلیسی آن عبارت است از:

The Shah Nameh. An heroic poem. Containing the history of Persia from Kioomurs to Yesdejird, etc. [with appendix and glossary of Macan. With hand-coloured illustrations] Bombay, 1849. 23, 1102, 32 p.

نسخه‌ای ازین چاپ بشمارهٔ ۱۰۵٦۷ در کتابخانهٔ ملی موجودست که تصاویر آن نیز با دست رنگین شده است.

٦ **۱۲٦۷**

[۱۸۵۰/۱]

شاهنامه، طهران، ۱۲٦۷ ق.، رحلی، سنگی و مصور.

در باب طبع آن نوشته‌اند:

«حسب‌الفرمایش حاجی محمد حسین تاجر طهرانی علی ید مصطفی قلی بن مرحوم محمد هادی سلطان کجوری بلده‌ای ... در چهاب خانهٔ مبارکهٔ صناعت دستگاهی استاد الاسادید (کذا) سرکار با اقتدار فی فن‌الشریف اشرف‌الحاج والمعتمدین حاجی عبدالمحمد رازی، محرم ۱۲٦۷ ق.»

۷ **۱۲۷۰**

[۱۸۵۳/٤]

شاهنامه، بمبئی، ۱۲۷۰ق.، رحلی، سنگی، خط آقابابا.

۸ ۱۲۷۲ر۵ [اولیا سمیع]

[۱۸۵۵]

شاهنامه، بمبئی، ۱۲۷۵ ق.، ۶۸۷ ص.

(نسخهٔ مشهور به چاپ اولیا سمیع بخط محمدابراهیم الشهیر به آقا خلف محمد حسین خان اولیا سمیع شیرازی که در کارخانهٔ عبدالغفور مشهور به دادومیان بن محمدعبدالله دهایلی طبع شده است.)

۹ ۱۲۷۵ر۶

[۱۸۵۷/۸]

شاهنامه [به خط نستعلیق عسکر اردوبادی از روی چاپ ترنز ماکان و مقابلهٔ شش نسخهٔ دیگر]، تبریز، کارخانهٔ مشهدی حاجی آقا، ۱۲۷۵ ق.، رحلی، سنگی، مصور.

۱۰ ۱۲۷۶

[۱۸۵۹/۶۰]

شاهنامه، حسب الفرمایش آقامیرزا محمد باقر بن حاجی-میرزا کوچك تاجر شیرازی بخط میرزا محمدرضا بن آقا میرزا محمد حسین خوش نویس شیرازی طبع کارخانهٔ خودجناب میرزای مذکور... مطبع محمدی، بمبئی، ۱۳۷۶ق.

درصفحهٔ عنوان نوشته‌اند:

«حسب الفرمایش ... آقامحمد صادق شیرازی ... لهذا عبدالکریم بن محمد ابراهیم الطباطبائی الاصفهانی الاردستانی ازابتدای این صفحه تاانتهای دیباچه به‌قید تحریر درآورد ...

۱۲۷۵.»

ودرصفحهٔ مقابل ورق ۱۶ نوشته : «بمبئی چهاپ».

۱۱ **۱۸۷۰**
[۱۲۸۶/۷]

شاهنامه ، چاپ سنگی ، ۱۶+۶۳۱ ورق .

(نسخه‌ای از آن بشمارهٔ ۱۳۷۰۲ درموزهٔ بریتانیاموجودست.)

۱۲ **۱۸۷۴**
[۱۲۹۰/۱]

شاهنامه ، کانپور ، ۶۲۲ ص .

در«فهرست کتابهای چاپی فارسی » تألیف خان‌بابا مشار به آن اشاره شده است .

۱۳ **۱۸۷۷-۸۴** **Vullers, J. A.**
[۱۲۹۴/۱۳۰۱]

شاهنامه ، تصحیح ژ. ا. وولرس (فولرس)، لیدن ، ۱۸۷۷ -۱۸۸۴ ، سه جلد .

از چاپهای مشهور ومعتبر ودقیق ، وعنوان لاتینی آن بدین شرح‌است :

Firdusii Liber Regum, qui inscribitur Schahname. Editionem Parisiensem diligenter recognitam et emendatam lectionibus variis et additamentis editionis Calcuttensis auxit, notis . . . criticis illustravit Joannes Augustus Vullers. [Opus

morte editoris interruptum ad finem perduxit Samuel Landauer.] 3 vols. Lugduni Batavorum, 1877-1884.

۱۴ **۱۸۸۳**
[۱۳۰۰/۱]

شاهنامه ، به‌اهتمام نور محمد بن عبد الصمد ومحمدحسین کشمیری، بمبئی ، مطبع‌حیدری، ۱۸۸۳ ، رحلی ، سنگی ، ۱۸۴+۱۲۰+۱۴۱+۱۸۴ ص .
(ظاهراً خط سید علی‌خان فسوی)

۱۵ **۱۳۰۱**
[۱۸۸۳/۴]

شاهنامه ، لکهنو ، مطبع نولکشور ، ۱۳۰۱ ق .

۱۶ **۸ر۱۳۰۶**
[۱۸۸۸/۹۱]

شاهنامه ، به‌اهتمام عبد الکریم بن نورمحمد ، بمبئی،مطبع فتح‌الکریم ، ۸-۱۳۰۶ق. ، رحلی، سنگی، مصور .

۱۷ **۱۸۹۶**

شاهنامه،کانپور ، ۱۸۹۶ ، رحلی، سنگی ، ٤جلد دردوجلد .

۱۸ **۱۳۱۵**
[۱۸۹۷/۸]

شاهنامه، بمبئی،۱۸۹۷ ، سنگی ، ۱۵+۱۲٦٤۲۹+٦۲ ص .

۱۹ **۱۸۹۸**
[۱۳۱۵/۶]

آئینهٔ خورشید یا شاهنامه، بمبئی، ۱۸۹۸.

۲۰ **۱۳۱۶**

شاهنامه، به سعی حاجی علی آقا، تبریز، دارالطباعهٔ استاعلی، بخط محمد علی دلخون بن محمدجواد تبریزی، رحلی، سنگی، تبریز، ۱۳۱۶ ق.

۲۱ **۱۳۲۱**
[۱۹۰۳/۴]

شاهنامه، بمبئی، ۱۳۲۱ ق.

۲۲ **۱۳۲۲/۲۶** **[امیر بهادری]**
[۱۹۰٤]

شاهنامه، با مقدمهٔ محمد صادق امیری ادیب الممالک فراهانی، به‌دستور امیر بهادر و خط عمادالکتاب، طهران، ۱۳۲۲-۶ ق.، قطع سلطانی.

از روی آن عیناً پس از سال ۱۳۳۰ شمسی چندبار توسط مؤسسه‌امیر کبیر و نیز علی اکبر علمی تجدیدچاپ شده‌است.

۲۳ **۱۹۰۹**

شاهنامه [براساس چاپ ترنر ماکان، کانپور، ۱۹۰۹]، ٤ جلد در دو جلد.

۲٤ **۱۳۳۳**
[۱۹۱۴/۵]
شاهنامه ، آموزندهٔ شیرمـرد ایرانی ، [تجدید طبع چاپ مشهور به‌اولیاسمیع] ، بمبئی ، ۱۹۲٤ ، ٦۸۷ ص .

۲۵ **۱۳۱۲ ش رمضانی ، محمد**
شاهنامه ، به تصحیح و مقابله و همّت محمد رمضانی ، [با مقدمهٔ غلامرضا رشید یاسمی] ، طهران، ۱۳۱۲،۵جلد .

۲٦ **۱۳۱۳**
شاهنـامهٔ فردوسی به یـادگـار جشن پیروز هزارمین سال بهشتی روان فردوسی توسی [بانضمام‌فرهنگ شاهنامه] ، باهتمام سیف آزاد ، چاپ دوم ، [تهران ، ۱۳۱۳]،رحلی ، دوجلد با ضمائم .

۲۷ **۱۳۳۱/۱۵ [بروخیم]**
شاهنامهٔ فردوسی ازروی چاپ وولرس پس ازمقابله با نسخ خطی دیگـر وترجمهٔ حواشی‌لاتینی آن به فـارسی،دارای یکصد نقش بقلم درویش پروردهٔ ایران . تهران ، ۱۳۱۳ - ۱۳۱۵، ۱۰جلد.
(ج ۱: تصحیح مجتبی مینوی با مقدمهٔ عباس اقبال ، ج۲-٦ باهتمام عباس‌اقبال ، ج۷-۱۰ براساس‌چاپهای وولرس و ترنر ماکان و ژول مول باهتمام سعید نفیسی.)

۲۸ **۱۳۳۵ دبیرسیاقی، محمد**

شاهنامه، به کوشش محمد دبیرسیاقی، تهران، محمد علی علمی و کتابفروشی ابن‌سینا، ۱۳۳۵، رقعی، ۶جلد.

۲۹ **۱۹۶۰-۸ برتلس، ا.**

شاهنامۀ فردوسی، متن انتقادی، تحت نظر ی. ا. برتلس، مسکو، ۱۹۶۰-۱۹۶۷، وزیری بزرگ، ۶ جلد (سلسلۀ آثارادبی ملل خاور. متون.)

جلداول: تصحیح متن به‌اهتمام ل. گوزلیان، او. اسمیرنوا، و ع. فردوس.

جلددوم: تصحیح‌متن به‌اهتمام آندره‌برتلس، ل. گوزلیان، م. عثمانوف، او. اسمیرنوا، ع. طاهرجانوف.

جلد سوم: تصحیح متن به اهتمام او. اسمیرنوا (ازین پس تحت نظر ع. نوشین.)

جلد چهارم: تصحیح متن به‌اهتمام ر. علی‌یف، آ. برتلس، م. عثمانوف.

جلد پنجم: تصحیح متن به‌اهتمام رستم‌علی‌یف.

جلد ششم: تصحیح متن به اهتمام م. ن. عثمانوف.

(تاکنون شش جلد ازین‌چاپ شده نشرشده‌است ودنبالۀ آن ادامه دارد.)

۳۰ **۱۳۴۱**

شاهنامهٔ حکیم ابوالقاسم فردوسی . متن کامل چهار کتاب اصلی وسه داستان الحاقی با مقابله و تصحیح ازروی مشهور ترین نسخه ها به‌انضمام ... مقدمهٔ بایسنغری معروف به مقدمهٔ جدید شاهنامه ازروی نسخهٔ طبع امیر بهادر با فرهنگ لغات شاهنامه ، تهران ، امیر کبیر ، ۱۳۴۱ ، رحلی ، ۶۱۴ ص .

۳۱ **۱۳۴۱ رمضانی ، محمد**

شاهنامه ، باهتمام محمد رمضانی ، تهران ، کتابفروشی اسلامیه ، ۱۳۴۱ ، رقعی ، ۵جلد .
(تجدید طبع شمارهٔ ۲۵ که درسال ۱۳۱۲ انتشار یافت .)

۳۲ **۱۳۴۲**

شاهنامه، چاپ دوم، تهران، امیر کبیر، ۱۳۴۲، رحلی، ۶۱۴ ص.
(تجدید چاپ شمارهٔ ۳۰)

۳۳ **[۱۳۴۴]**

شاهنامه با مقدمهٔ محمد علی فروغی و [ادیب الممالک فراهانی] . ازروی چاپ امیر بهادر، تهران، جاودان [۱۳۴۴] ، رحلی ، ۲۴ + ۵۹۵ ص .

۳٤ **۱۳۴۴ دبیرسیاقی ، محمد**

شاهنامه ، بکوشش محمد دبیرسیاقی، تهران ، علی‌اکبر علمی ، ۱۳٤٤، رقعی ، ٦ جلد .
(تجدید طبع شمارهٔ ۲۸)

۳۵ **۱۳۴۴**

شاهنامه ، [از روی چاپ ژول موهل] ، تهران ، سازمان کتابهای جیبی، ۱۳٤٤، جیبی ، ده‌جلد.
برای‌مقدمهٔ‌آن‌رجوع کنیدبه شمارهٔ۱۵قسمت‌دوم‌ازبخش‌اول
(تجدید طبع شمارهٔ ۳)

۳٦ **۱۹۶۴/۶ عینی ،کمال**

شاهنامه ، به‌چاپ طیار کننده کمال عینی ، بهرام سیروس ، طاهر احراری . دوشنبه ، ٦-۱۹٦٤ . نه جلد .
(به‌خط روسی است وبا توجه به ضبط کلمات در لهجه‌های ماوراءالنهرچاپ شده است .)

۳۷ **۱۳۴۶**

شاهنامه ، چاپ سوم ، تهران ، امیر کبیر، ۱۳٤٦ ، رحلی ، ٦۱٤ ص .
(تجدید چاپ شمارهٔ ۳۰ و۳۲)

قسمت دوم

خلاصه، منتخبات، قصص

Hagemann, E. G.

۱ ۱۸۰۱

Monumenti Persopolitani e Firdusio poeta Persarum heroico illustratio. Gottingae. 1801, 32 p.

Atkinson,

۲ ۱۸۱۴

نگاه کنید ذیل شمارهٔ ۴۰ بخش دوم، این کتاب داستان رستم و سهراب است.

Mohl, J.

۳ ۱۸۲۹

Fragmants du Schahnameh. *Fragmants relatifs à la religion de Zoroastre...*, Paris, 1829.

Vullers, I. A.

۴ ۱۸۳۳

Chrestomathia schahnamiana; in usum scholarum edidit annotationibus et glossario locupleti instruxit Joannes Augustus Vullers. Bonnae, 1833, XIII, 267 p.

(فقط قسمت مربوط به‌اسکندر وداراست.)

۵ **۱۲۸۱**
[۱۸۶۴/۵]

منتخبات شاهنامه، منتخبات کامل [بالغتنامه به ترکی]، قسطنطینیه، ۱۲۸۱ ق.، وزیری، سنگی، ۹٤ ص.

۶ **۱۸۸۰** **Jarret, H. S.**

«منتخب شاهنامهٔ فردوسی طوسی برای امتحان افسران صیغهٔ میلتری و سیویل یعنی منصب داران اهل سیف و اهل قلم در دگری آف آنر، منتخبهٔ ایچ. اس. چئریت، کلکته، ۱۸۸۰، وزیری، سربی، ۵۱۳ ص.

عنوان انگلیسی به شرح زیر است:

Selections from the Shah Namah for the degree of honor examination in Persian for officers in the military and civil services, by Major H. S. Jarrett. Calcutta, 1880. 513 p.

۷ **۱۸۸۳** **Pizzi, I.**

Manuale della lingua persiana, grammatica, antologia, e vocabolario. Lipsia, 1883. xv, 479 p.

قسمتی از متن فارسی آن شاهنامه است.

۸ **۱۸۹۱** **Pizzi, I.**

Antologia Firdusiana; con un compendio di grammatica persian, e un vocabolario. Lipsia, W. Gerhard, xix, 492 p.

۹ ۱۸۹۶ **Kanga, P. K.**

The Episodes of Rustam and Sohrab. *Selections from Persian prose and poetry*. **Bombay, Education Society's Steem Press, 1896.**

۱۰ **۱۸۹۶**

[منتخبات شاهنامه در جزء کتاب] «کارنامهٔ اردشیر بابکان»، بمبئی، ۱۸۹۶.

۱۰ **۱۹۲۶**

داستان ضحاک تازی، تاشکند، ۱۹۲۶.

(اسمیث از آن نام برده است.)

۱۲ **۱۹۳۱** **Hermelin, Axel Eric**

Shahnämeh: I-V. (Scripsit Abû'l Qasim Firdausi. Edidit Joannes Augustus Vullers. Reddidit Axel Eric Hermelin.) Stockholm, 1931. 88 p.

۱۳ **۱۳۴۹ق.** **قدیمی، ذبیح‌الله**
[۱۹۳۰/۱]

برگزیده‌ترین داستانهای شاهنامه، باهتمام ذبیح‌الله قدیمی، طهران، ۱۳۴۹ ق.، رقعی، ۲۰۱ ص.

۱۴ **۱۹۳۲**

The Reigns of Ardashir I and Shâpur I, extracted from the Shâhnâmeh of Firdausi Turner Macan's edition. Cambridge, Cambridge

University Press, 1932. Vol. III. pp. 1365-1420. (E. G. Browne Memorial Fund Series, Vol. 2. Reproduced by photography.)

۱۵ ۱۳۱۳ فروغی، محمد علی

خلاصهٔ شاهنامهٔ فردوسی، به انتخاب محمد علی فروغی (ذکاءالملک)، طهران، ۱۳۱۳، رقعی، ۲۸+۸۴۴ص.

۱۶ ۱۳۱۳ مقدم، محمد

رستم وسهراب ازشاهنامه برای جشن هزارسالهٔ فردوسی، [انتخاب] محمّد مقدم، طهران، ۱۳۱۳، خشتی، ۱۵۱ ص.

۱۷ ۱۳۱۳ ایران جوان

هزار بیت از شاهنامه به‌یادگار هزارمین سال به‌جهان آمدن فردوسی، [تهران]، ۱۳۱۳، خشتی، ۵۷ ص. (ارمغان ایران جوان)

۱۸ ۱۹۳۵ مناف زاده، م. ا.

داستانی چند از شاهنامهٔ فردوسی. مقدمه، ترتیب واضافت آخر کتاب م. ا. مناف زاده، عشق آباد، ۱۹۳۵، ۴۸+۱۹۵ص.

(به‌خط روسی)

۱۹ **۱۹۳۷**

داستان بیژن ومنیژه از شاهنامهٔ فردوسی، بمبئی، شرف الدین الکتبی ، ۱۹۳۷، وزیری ، ٦٧ ص .

۲۰ **۱۳۲۰ قدیمی ، ذبیح الله**

گلچین از داستانهای گرانبهای شاهکار شعر ایرانی، شاهنامهٔ فردوسی . به‌انتخاب ذ . قدیمی ، [تهران ، ۱۳۲۰] ، رقعی ، ۲۰۰ ص .

(ظاهراً همان شمارهٔ ۱۳ می‌باشد که با تاریخ جدید دوباره نشر شده)

۲۱ **۱۳۲۱ فروغی ، محمد علی (و) یغمائی ، حبیب**

منتخب شاهنامه برای دبیرستانها ، به‌اهتمام محمد علی فروغی وحبیب یغمائی ، [تهران]، وزارت فرهنگ ،۱۳۲۱، ٤٥+٦٢٤ص .

۱۳۲۷ به شمارهٔ ۳۱ نگاه‌کنید.

۲۲ **۱۳۲۷ معرفت ، حسن**

گلچینی از شاهنامهٔ فردوسی ، انتخاب حسن معرفت ، تهران ، کانون معرفت ، ۱۳۲۷ ، بغلی ، بی‌صفحه شمار .

۱۳۲۹ به شمارهٔ ۳۲ نگاه‌کنید.

۲۳ **۱۳۳۰ حمیدی ، مهدی**

شاهکارهـای فردوسی ، گرد آورنده دکتر مهدی حمیدی ، تهران ،امیر کبیر، ۱۳۳۰، بغلی، ۳۱۱ ص.

۲٤ **۱۳۳٤ روحی ، عطاءالله**

زبدهٔ شاهنامه، به‌اهتمام عطاءالله روحی، تهران ، ابن‌سینا، [۱۳۳٤]، وزیری ، ٤۰٤ ص .

۲۵ **۱۹۵۹ Lipkin, S.**

Poemy iz Shakname. Stalinabad, 1959. 522 p.

(به‌خط روسی)

۲٦ **۱۳٤۱ متینی ، جلال**

خلاصهٔ بیژن و منیژه ، به‌اهتمام جـلال متینی ، مشهـد ، کتابفروشی باستان ، ۱۳٤۱ ، وزیری ، ٦۰ ص .

۲۷ **۱۳٤۲ رضی، هاشم**

داستان رستم وسهراب ، از هاشم رضی ، تهران ، [پیروز] ، ۱۳٤۲، رقعی ، ۹۸ ص .

۲۸ **۱۳٤۲ نخعـی ، حسین**

داستـان بهرام وآرزو ، بکـوشش حسین نخعی ، تهران ،

طهوری، ۱۳۴۲، وزیری، ۴۶ ص. (زبان و فرهنگ ایران، ۲۶)

۲۹ **۱۳۴۳ گوهرین، سید صادق**

داستان بهرام گور، به‌اهتمام دکتر سید صادق گوهرین، تهران، جاویدان، ۱۳۴۳، رقعی، ۴۰ ص. (منتخبات ادبیات فارسی، ش۱)

۳۰ **۱۳۴۴ پورداود، ابراهیم**

بیژن و منیژه، داستانی از روزگاران پهلوانی ایران، برگزیده از شاهنامهٔ فردوسی، زیرنظر ابراهیم پورداود، [تهران، شرکتهای عامل نفت ایران، ۱۳۴۴]، وزیری بزرگ، ۲۶۳ ص. مصور.

۳۱ **۱۳۴۵ خانلری، پرویز ناتل**

رستم وسهراب ازشاهنامهٔ فردوسی [با مقدمهٔ دکتر پرویز ناتل خانلری]، چاپ هشتم، [تهران] امیر کبیر، ۱۳۴۵، رقعی، ۴۸ ص. (شاهکارهای ادبیات فارسی، ۲)
(چاپ اول این کتاب ظاهراً درسال ۱۳۲۷ نشرشده است.)

۳۲ **۱۳۴۵ صفا، ذبیح‌الله**

رستم واسفندیار ازشاهنامهٔ فردوسی [با مقدمهٔ دکتر ذبیح‌الله

صفا]، چاپ هفتم، [تهران، امیر کبیر]، ۱۳۴۵، رقعی، ۴۴ص. (شاهکارهای ادبیات فارسی، ش۵)
(چاپ اول این کتاب در سال ۱۳۲۹ نشر شده است.)

۳۳ ۱۳۴۶ خانلری، پرویز ناتل

تاج‌نامه [حاوی ابیات شاهنامه درباره آئین تاج گذاری بامقدمهٔ دکتر پرویز ناتل خانلری وتصویرهای نسخهٔ مورخ ۹۷۱ امیر اسدالله علم]، تهران، مجلهٔ سخن، ۱۳۴۶، وزیری، ۵۶ ص. مصور.

۳۴ ۱۳۴۶ پورداود، ابراهیم

فریدون، برگزیده‌ازشاهنامه. زیرنظرابراهیم‌پورداود [با مقدمه ویادداشتهایی‌درحاشیهٔ سرگذشت فریدون‌ازابراهیم پورداود، تهران]، شرکتهای عامل نفت ایران، [۱۳۴۶]، وزیری‌بزرگ، ۱۱۵ ص. مصور.

۳۵ ۱۳۴۶ مینوی، مجتبی

نخبه‌ای ازشاهنامه [در کتاب] «فردوسی‌وشعر او»، تهران، انجمن آثار ملی، ۱۳۴۶، ص ۱۵۱-۲۴۶

توضیح

منتخب اشعار وداستانهای شاهنامه در بسیاری از کتابهای

آموزش زبان و دستورهای فارسی که به زبانهای خارجی نوشته اند درج شده است، مانند کتابهای اشپیگل (١٨٤٦)، زالمان (١٨٨٩) ، احمد آتش (١٩٦٢) که خود مبحث دیگری است و از آوردن مشخصات آنها چون در تحقیقات مربوط به فردوسی مؤثر نیست خودداری شد .

در کتابهای منتخبات کـه در ایران نشر شده است مانند بهشت سخن (دکتر مهدی حمیدی) ، گنج سخن (دکتر ذبیح‌الله صفا)، سیر سخن (احمد احمدی) و تذکره‌ها و منتخب اشعار نیز قسمتهای زیاد از شاهنامه نقل شده است.

قسمت سوم

آثاری که بر اساس شاهنامه تألیف شده است

۱ ۱۹۲۳/۴ **Kazemzadeh, H.**

Rostam et Sohrab. Drame en 5 actes tiré du «Livre des Rois» de Firdovsi par. H. Kazemzadeh. Berlin, 1342/1924. 64. p. (Publications Iranschahr: No. 4.)

(متن به فارسی است)

۲ ۱۹۴۱ **جلالی، ع.**

Rostam et Sohrab. Drame en six actes. Adaptation de A. Djalali. Traduction de M. Broukhim, [Tehran, 1941], 65 p.

۳ ۱۳۲۶ **بهار مست، احمد**

[نمایشنامهٔ] بیژن و منیژه، اقتباس از شاهنامه. توسط احمد بهارمست، تهران، ۱۳۲۶، وزیری، ۳۳ ص.

۴ ۱۳۳۹ **یارشاطر، احمد**

داستانهای شاهنامه، [از] احسان یارشاطر، تهران، بنگاه

ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۳۹، رقعی، ۱۸۶ ص.
(چاپ سوم آن در سال ۱۳٤ نشر شده است.)

۵ ۱۳۴۶ خانلری (کیا)، زهرا

داستانهای دل‌انگیز ادبیات فارسی، [تهران]، بنیاد فرهنگ ایران، [۱۳٤۶]، وزیری، ۲٤۰ ص. (انتشارات بنیاد فرهنگ ایران، ش ۳۲ ـ زبان و ادبیات فارسی، ش ۲.)
(همین چاپ درقطع جیبی بعنوان «کتاب همه» نیز نشر شده.
درین مجموعه داستانهای سیاوش، بهرام گور و لنبک آبکش، یك داماد و سه عروس، بیژن و منیژه، اسکندر و کید هندی، داستان پیدایش شطرنج به نثر نقل شده است.)

۶ ۱۳۴۷ پوریا، ارسلان

تازیانهٔ بهرام، نمایشنامه‌ای به سخن آهنگین بر بنیاد داستانی از داستانهای شاهنامهٔ فردوسی، تهران، ۱۳٤۷، رقعی، ۶۸ ص.

۷ مرسده

افسانه‌هایی از شاهنامه، با نثر از مرسده، تهران، پدیده، ۱۳٤۷، وزیری، ۱۵۸ ص.

قسمت چهارم

چاپهای یوسف وزلیخا

با تحقیقاتی که از استاد مجتبی مینوی ومرحوم عبدالعظیم قریب منتشر ودربخش اول این کتابشناسی معرفی شده است اکنون مسلم است که یوسف و زلیخا از فردوسی نیست . مع هذا چاپهای یوسف وزلیخا را درینجا می‌شناسانیم. برای شناختن نسخه‌های خطی آن مراجعه به فهرست Smith مفید خواهد بود .

۱ **۱۸۷۱**
[۱۲۸۷]

یوسف وزلیخا، لکهنو ، وزیری ، سنگی ، ۲۹۵ص.

۲ **۱۲۹۹**

یوسف وزلیخا، تهران ، دارالطباعهٔ مدرسهٔ مبارکهٔ دارالفنون، خشتی ،سنگی ، ۲۳۴ ص. مصور .

۳ **۱۸۸۱**
[۱۲۹۹]

یوسف وزلیخا ، کانپور .

۴ ۱۸۸۷ **Schlechta-Wssehrd, O.**

Aus Firdussi's religiös-romantischem Epos, Jussuf und Suleicha. *ZDMG*, XLI (1887): pp. 577-599.

۵ ۱۸۸۷ **Ethé, H.**

Yusuf und Zalikha. Wien, A. Holder, 1887. 29 p.

توضیح و ترجمه و چند قسمت کوتاه ازمتن است .

۶ ۱۸۸۸ **Schlechta-Wssehrd, O.**

Ubersetzungen aus Firdussi's religiös-romantischem Epos, Jussuf und Suleicha. *Verhandlungen des Vii lnternationalen Orientalisten-Congress.* Wien, 1888. (Semitische Abteilung, pp. 47-72.)

۷ ۱۸۸۹ **Schlechta-Wssehrd, O.**

Jussuf und Sulaicha. Romantisches Heldengedicht von Firdussi... Aus dem persischen zum ersten Male übersetzt. Wien, C. Gerold's Sohn, 1889. xiii, 267 p.

۸. **۱۳۰۶**
[۱۸۸۹]

منتخبات یوسف و زلیخا ، استانبول ، ۱۳۰۶ ق.، ۲۲۳ ص .

۹. **۱۳۱۶**
[۱۸۹۸]

یوسف وزلیخا ، طهران ، تصحیح کلیم کامرانی ، ۱۳۱۶ ق.، ۱۶۶ ص .

۱۰ **۱۳۱۷**

یوسف وزلیخا، بامقدمهٔ عبدالحسین‌خان پسر لسان‌الملک ، طهران، ۱۳۱۷ ق.، سنگی، نستعلیق شیخ‌محمدحسین قاسانی، ۱۶۷ ص . مصور .

۱۱ **۱۹۰۸** **Ethé, H.**

Yûsuf and Zalîkhâ by Firdausi of Tûs. Edited from the manuscripts in the Bodleian Library, of the Royal Asiatic Society, and the two lithographed texts of Teheran and Lucknow (or Cawnpore) by Hermann Ethé. Fasciculus primus. Oxford, 1908, 376 p. (Anecdota Oxoniensia)

۱۲ **۱۹۱۶**

یوسف وزلیخا، کانپور ،۱۹۱۶، وزیری ، ۱۲۳ ص .

۱۳ **۱۹۲۳** **Roenan, Ernst.**

Dil Josephslegende. Den Persischen dichtern Firdusi und Dschami. Nacherzählt von Ernst Roenan, Leipzig, 1923.

۱۴ **۱۳۴۹**
[۱۹۳۰]

یوسف وزلیخا، بمبئی ، ۱۳۴۹ ق.، خط محمود بن علی‌نقی، رقعی ، ۳۴۷ ص .

۱۵ **۱۳۳۶ش**

تفسیر سورهٔ یوسف ، تهران ، اسلامیه ، ۱۳۳۶ ، ۲۷۹ ص .

ملحقات

پس‌از چاپ بخشهای قبل با منابع دیگری آشنایی حاصل گردید که مشخصات آنها درین صحائف به‌صورت ملحقات (بدون تفکیک نوع آنها) جهت تتمیم فایده درج می‌شود .

قسمت اول

منابع فارسی و اردو

۱ **آذری ، سید علی**

زندگی حکیم ابوالقاسم فردوسی ، چاپ دوم ، تهران ، اقبال ، ۱۳۲۷ ، ۱۵۰ ص .

۲ **استاریکف ، ا. ا.**

فردوسی و شاهنامه، ترجمهٔ رضا آذرخشی ، [چاپ دوم]، تهران ، سازمان کتابهای جیبی ، [۱۳۴۶] ، جیبی ، ۳۱۱ ص .

۳ **اعتماد مقدم ، علیقلی**

پادشاهی و پادشاهان از دیدهٔ ایرانیان بر بنیاد شاهنامهٔ

فردوسی، [تهران]، وزارت فرهنگ و هنر، [۱۳۴۶]، وزیری بزرگ، ۲۵۳ ص. (انتشارات ادارهٔ فرهنگ عامه، ش ۶)

۴ **اعتماد مقدم، علی‌قلی**

تاجگذاری در ایران باستان [بر بنیاد شاهنامهٔ فردوسی، تهران]، وزارت فرهنگ‌وهنر، [۱۳۴۶]، وزیری بزرگ، ۹۴ ص.

۵ **اقبال، محمد**

فردوسی کامذهب، «هفت مقاله»، کراچی، [۱۳۴۶ش.]، ص ۱۵۷–۱۷۵

۶ **رجائی، احمد علی**

شاهنامه برای دریافت صله سروده نشده است، مجلهٔ دانشکدهٔ ادبیات مشهد، ۴ (۱۳۴۶) : ۲۵۵–۲۹۳

۷ **زایاچکوفسکی، ا.**

قدیمترین ترجمهٔ شاهنامه به ترکی، مجلهٔ دانشکدهٔ ادبیات، ۱۵ (۱۳۴۷): ۳۵۷ – ۳۶۵

(نام نویسنده در مجله «یاساکوفسکی» نوشته‌شده)

۸ **طهرانی، آغابزرگ**

دیوان فردوسی طوسی، «الذریعة الی تصانیف الشیعة»، تهران،

۹ (۱۳۴۲) : ۸۲۱-۸۲۳

۹ **قادری ، شمس الله**

شاه‌نامی کا دیباچه قدیم، «هفت مقاله»، کراچی، [۱۳۴۶ ش.]، ص ۱۰۵-۱۵۶

۱۰ **قوکاسیان ، هراند**

شاهنامهٔ فردوسی به زبان ارمنی ، ارمغان ، ۳۶ (۱۳۴۶) : ۵۱۸-۵۲۰

۱۱ **لسان ، حسین**

نکته‌ای از شاهنامه ، آموزش و پرورش، ج ۳۷ ش ۷ و ۸ (۱۳): ۹۱-۹۸

۱۲ **محمد ریاض**

فردوسی و حمد خدا، هلال ، ج ۱۵ ش ۱۰ (۱۳۴۶) : ۳۸-۴۰

مستوفی ، ابوالفضل یوسف بن علی

خرد نامه (احتمالاً از اوائل سده ششم هجری) ، به تصحیح و کوشش [عبدالعلی] ادیب برومند، تهران، انجمن آثار ملی ، ۱۳۴۷ ، وزیری ، ۱۰۴ ص . (انتشارات انجمن آثار ملی ، ش ۵۷)

این رساله مشتمل بر اقوال حکما و کلمات قصار و تطبیق با

ابیاتی از فردوسی است .

۱۳ **وهمن، فریدون**

رستم‌وسهراب وداستانهای شبیه‌به‌آن‌درافسانه‌های دیگران، سخن ، ۱۸ (۱۳۴۷) :۲۴-۳۶

۱۴ **یغمائی ، حبیب**

[انتقاد بر] داستان فریدون از شاهنامهٔ فردوسی ، به‌اهتمام ابراهیم پورداود، یغما، ۲۰ (۱۳۴۶) :۶۱۰-۶۱۳و۶۵۸-۶۶۱ و ۲۱ (۱۳۴۷) : ۵۴-۵۶ و۱۰۷-۱۰۹ .

۱۵ **یکتائی، مجید**

سند بزرگ و کهنسالی از تاریخ ایران ، بررسیهای تاریخی ، ج ۲ ش ۵ (۱۳۴۶) : ۳-۱۳

۱۶ پرده‌هایی ازشاهنامه‌به یاد گارجشن فرخندهٔ‌تاج گذاری، [تهران ، بنیاد فرهنگ‌ایران ، ۱۳۴۶]، وزیری بزرگ ، ۳۹ تصویر.

(این مجموعه‌حاوی ۳۹ مجلس ازشاهنامهٔ مورخ۹۷۱ متعلق به مجموعهٔ امیر اسدالله علم است).

قسمت دوم

منابع اروپائی

1 **Belenitsky, A. M.**

Ancient pictorial and plastic arts and the Shah-nama. *Trud. xxv Mezhdunarod. Kong. Vostokovedov, Moskva 1960*, III (1963), pp. 96-101

2 **Devereux, R.**

A note on Afrasiyab. *Muslim World,* 53 (1963): pp. 141-144.

Guzalyan, L. T. (و) **Dyakonov, M. M.**

Iranskie Miniatyury v Rukopisyakh Shahk-Name Leningradskikh Sobranü. Leningrad, Gosudarstvennyi Ermitazh, 1934. 92 p., 43 plates.

3 **Hermelin, Erik Axel**

Firdusi, Shah-namah. Översatt av Erik Axel Hermelin. Stockholm, 1931.

ترجمهٔ سوئدی شاهنامه است .

4 **Jewett, Iran B.**

Matthew Arnold's Version of the Episode of Sohrab. *Orientalia Sueccana,* XVI (1967), pp. 127-134.

5 **Nushin, A.**

Nekotoruie zamechniya ktekstu Shakh-name Firdovsi. *Narodni Azii i Afriki,* 1962 (I), pp. 156-160.

6 **Osmanov, M. N. O.**

Otnositel'no nekotorikh dat zhiznennogo puti Firdousi. *KSINA,* 65 (*Sbornik pamyati E. E, Bertel'sa, 1964*), pp. 128-139.

7 **Osmanov, M. N. O.**

Tekstologicheskie Zametki k Shakh - name, *KSINA,* 63 (1963), pp. 136-142.

8 **Spiegel, F.**

Die Sage von Sam und das Shah-nameh. *ZDMG*.,..

قسمت سوم

چند مرجع به روسی

در ترجمهٔ فارسی کتاب «شاهنامه و فردوسی» اثر استاریکف به چند مرجع به زبان روسی اشاره شده‌است که متأسفانه مشخصات اصلی آنها نیامده و ما عیناً بنحوی که در ترجمهٔ کتاب مذکور در فوق دیده می‌شود در اینجا نقل می‌کنیم.

۱ **دیاکنوف، م.**

فردوسی، زندگی و خلاقیت وی. فرهنگستان علوم اتحاد شوروی. ۱۹۴۰.

۲ **زینوویف، ای.**

داستانهای حماسی ایران ... سنت پتربورگ، ۱۸۵۸، ۱۲۵ص. (از لحاظ نقل مفصل مفاد قسمت پهلوانی شاهنامه با مستخرجاتی از متن اهمیت دارد.)

۳ **ژوکوفسکی، و. آ.**

تفسیر تمثیل در هجای فردوسی، ۱۸۹۱.

۴ **ژوکوفسکی، و. آ.**

قبر فـردوسی (از مسافرت به خراسان در تابستـان سال ۱۸۹۱).

۵ **عثمانوف، ن.**

دربارهٔ تمـایلات ملی در شاهنـامه، «اطلاعـات مختصر انستیتوی خاورشناسی فرهنگستان علوم اتحاد شوروی»، نشریهٔ ۹، مسکو، ۱۹۵۲.

۶ **عینی، صدرالدین**

دربارهٔ فردوسی وشاهنامهٔ او، لنینگراد ـ استالین آباد، ۱۹۴۰.

(بزبان تاجیکی باحروف لاتین)

۷ **کاظم بک**

اساطیر فارسها برطبق اثرفردوسی، مجلهٔ مطالب شمال، جلد۳ (۱۸۴۸): ۱ـ۱۲

۸ **کریمسکی، آ. ی.**

فردوسی، دائرة المعارف، جلد ۳۶، ۷۱ نصف جلد،

پطرزبورگ ، ۱۹۰۲ ، صفحات ۳۰–۳۵ .

۹ مسلمان بودن رستم دستان ، مجلهٔ داستانهای زنده باستانی ، چاپ چهارم ، پطرزبورگ ، ۱۸۹۱ .

۱۰ نازاریانتس ، س .

ابوالقاسم فردوسی طوسی ، خلاق کتاب شاهان که تحت عنوان «شاهنامه» معروف است ... کتاب اول ، شهرقازان ، ۱۸۴۹.

توضیح

موقعی که صفحهٔ ۲۲۵ ببعد این کتابشناسی به‌چاپخانه می‌رفت «کتابشناسی‌ایران» Bibliograrfia Irana (چاپ مسکو ، ۱۹۶۷) که نام‌و نشان و مشخصات آثار روسی در بارهٔ‌ایران میان سالهای ۱۹۱۷ تا ۱۹۶۵ را دربردارد به‌طهران رسید. پس مناسب دیده شد برای‌تکمیل مآخذ روسی مربوط به فردوسی آن قسمت خاص که در آن کتاب به فردوسی اختصاص دارد عیناً بصورت اصلی درینجا چاپ شود ، و اینک‌عکس آن صفحات به‌چاپ می‌رسد .

Фирдоуси Абулькасим

936. В. Т. «Шахнамэ» Фердоуси как исторический источник.— ИМа, 1935, 1—2, с. 122—129.

1374. Тревер К. В. Сасанидский Иран в Шах-намэ.— В кн.: «Фердовси. 934—1934». Л., АН СССР, 1934, с. 177—196.

6468. **Фердовси.** Переводы из «Шах-Намэ». Пер. М. Л. Лозинский.— В кн.: «Фердовси. 934—1934». Л., АН СССР, 1934, с. 197—217.

6469. **Фердоуси.** Отрывок из поэмы «Шах-Намэ». Пер. М. Лозинский. — «Атака», 1934, № 5, с. 21—22.

6470. **Фердоуси.** Рустем и Зораб (Персидская повесть, заимствованная из «царственной книги» Ирана «Шах-Намэ»). Пер. В. А. Жуковский.— РН, 1934, кн. 9, с. 61—66.

6471. **Фердоуси.** Сказ о Бахраме и девушке-гуслярке на охоте. [Из Шах-Намэ). Пер. М. Лозинский.— РН, 1934, кн. 9, с. 60—61.

6472. **Фердоуси.** Шах-Намэ. Главы из поэмы. Пер. А. Е. Грузинский.— «Знамя», 1934, № 11, с. 63—71.

6473. **Фирдауси.** Бахрам Гур и Азадэ. Из Шах-Намэ. Л., 1934, 24 (10) с.

6474. **Фирдауси.** Начало повести о Бехаже и Манежа. Пер. А. Эдельман.— ЛТ, 1956, № 8, с. 196—198.

6475. **Фирдауси.** Плач Фирдауси об умершем сыне. Пер. А. Эдельман.— ЛТ, 1958, № 8, с. 198—199.

6476. **Фирдауси Абу-л Касим Ал-Туси.** Книга царей Шах-намэ. Избранные места. Пер. М. Лозинского. Под ред., с комм. и статьей Ф. А. Розенберга. [М.—Л.]. «Academia», 1934, 156 с.

Рец.: **Аршаруни А. М.**— ХЛ, 1935, № 4, с. 52—54.

6477. **Фирдовси.** Шах-Намэ. Избранные поэмы. Под общ. ред. Р. Ахундова. Баку, Азернешр, 1934, CVII, 320 (4) с.

6478. **Фирдоуси.** Афоризмы Пер. И. Сельвинский.— В кн.: «Таджикская поэзия». Сталинабад, 1949, с. 53—54.

6479. **Фирдоуси.** Бой Рустама с Ашкабусом. Пер. И. Сельвинский.— В кн.: «Таджикская поэзия». Сталинабад, 1949, с. 45—48.

6480. **Фирдоуси.** На смерть сына. Пер. И. Сельвинский.— В кн.: «Таджикская поэзия». Сталинабад, 1949, с. 52.

6481. **Фирдоуси.** Жалобы Фирдоуси на старость и время.— В кн:. Пеньковский Лев. Избранные стихотворные переводы. М., «Советский писатель», 1959, с. 45—46.

6482. **Фирдоуси.** Из «Шах-Намэ». Пер. М. Лозинский, Бану-Лахути, К. Липскеров, М. Дьяконов.— В кн.: [Климович Л. И.] Хрестоматия по литературе народов СССР. М., 1959, с. 272—287.

6483. **Фирдоуси.** Памятник. Пер. И. Сельвинский.— В кн.: «Таджикская поэзия». Сталинабад, 1949, с. 54.

6484. **Фирдоуси.** Поэмы из Шах-Намэ в переводах С. Липкина. Душанбе, Таджикгосиздат, 1959, 522 с.

6485. **Фирдоуси.** Рустам и Сохраб. Пер. Вл. Державина. [Предисл., ред. и прим. Н. Османова]. М., Гослитиздат, 1959, 158 с.

6486. **Фирдоуси.** Сказ о Кова-кузнеце. Пер. И. Сельвинский.— В кн.: «Таджикская поэзия». Сталинабад, 1949, с. 39—45.

6487. **Фирдоуси.** Сказание о Заххаке.— В кн.: Липкин С. Строки мудрых. Переводы. М., «Советский писатель», 1961, с. 34—76.

6488. **Фирдоуси.** Царствование Искендера. [Отрывки из «Шах-Намэ»].— В кн.: Пеньковский Лев. Избранные стихотворные переводы. М., «Советский писатель», 1959, с. 9—46.

6489. **Фирдоуси.** Шах-Намэ. Пер. М. Лозинский, Ц. Бану.— В кн.: [Климович Л. И.] Хрестоматия по литературе народов СССР. М., 1947, с. 30—41.

6490. **Фирдоуси.** Шах-Намэ. Поэмы. Пер. и предисл. С. Липкина. М., Детгиз, 1955, 239 с.

6491. **Фирдоуси.** Шах-Наме. Пер. с тадж. [фарси]. [Пер. под ред. И. Брагинского и С. Шервинского. Сост. и вступит. статья И. Брагинского]. М., Гослитиздат, 1957, 974 с.

6492. **Фирдоуси.** Шахнаме. Т. 1—3. М., АН СССР, «Наука», 1957—1965.

Т. 1. От начала поэмы до сказания о Сохрабе. Изд. подгот. Ц. Б. Бану, А. Лахути, А. А. Стариков. (Отв. ред. Е. Э. Бертельс. Ред. пер. А. Лахути). АН СССР, 1957, 676 с.

Т. 2. От сказания о Ростеме и Сохрабе до сказания о Ростеме и Хакане Чина. Пер. Ц. Б. Бану-Лахути. Комм. А. А. Старикова. (Отв. ред. А. А. Стариков. Ред. пер. А. Азер). АН СССР, 1960, 643 с.

Т. 3. От сказания о битве Ростема с Хакани Чина до царствования Лохраспа. Пер. Ц. Б. Бану-Лахути. Комм. А. Азера и Ц. Б. Бану-Лахути. (Отв. ред. А. Н. Болдырев). «Наука», 1965, 591 с.

Рец.: **Болдырев А. Н.**— ИАН, отд. лит-ры и языка, т. 17, 1958, вып. 1, с. 67—72; **Брагинский И. С.**— ВАН, 1958, № 2, с. 126—128.

6493. **Фирдоуси.** Шах-Наме. Критический текст. Т. I—IV. М., ИВЛ, «Наука», 1960—1965.

Т. I. Под ред. Е. Э. Бертельса, ИВЛ, 1960, 30 с., текст.

Т. II. Под ред. Е. Э. Бертельса. Сост. текста А. Е. Бертельс, Л. Т. Гюзалььян, О. И. Смирнова, М. Н. О. Османов, А. Т. Тагирджанов, ИВЛ, 1962, 16 с., текст.

Т. III. Сост. текста О. И. Смирнова. Под ред. А. Нушина, «Наука», 1965, 14 с., текст.

Т. IV. Сост. текста Р. М. Алиев, А. Е. Бертельс, М. Н. О. Османов. Под ред. А. Нушина, «Наука», 1965, 19 с., текст.

Рец.: **Нушин А.**— НАА, 1962, № 1, с. 156—160.

6494. **Фирдоуси.** Шах-наме в двух книгах. Пер. с фарси Вл. Державина и С. Липкина. (Ред. колл. И. Брагинский, Б. Гафуров, М. Турсун-заде. Вступит. статья И. Брагинского. Подготовка текста Н. Османова). М., Гослитиздат, 1964.

Кн. 1, 751 с.

Кн. 2, 743 с.

6495. **Фирдоуси Абуль-Касим.** Из Шахнаме. Пер. Вл. Державина. Душанбе, Таджикгосиздат, 1949, 213 с.

6496. **Фирдоуси Абулькасим.** Из Шахнаме. [Пер. Вл. Державина, С.Липкина. Вступит. очерк, сост. и ред. М. Явич]. [Сталинабад], Таджикгосиздат, 1954, 335 с.

6497. **Фирдоуси Абулькасим.** Изготовление игры шахмат для матери Талханда. [Отрывок из поэмы «Гав и Талханд»]. Пер. М. Дьяконов.— ШВС, 1958, № 1, с. 27.

6498. **Фирдоуси Абулькасим.** Кей-Кубад и Кей-Кавус. Пер. Вл. Державина. Душанбе, Таджикгосиздат, 1960, 159 с.

6499. **Фирдоуси Абулькасим.** Отрывки из «Шах-наме». Пер. М. Лозинский, С. Липкин, В. Левик, К. Липскеров, В. Державин, Л. Пеньковский.— В кн.: «Антология таджикской поэзии». М., 1957, с. 54—206.

6500. **Фирдоуси Абулькасим.** Плач Фирдоуси о смерти сына. Пер. С. Липкин.— В кн.: «Антология таджикской поэзии». М., 1957, с. 207.

6501. **Фирдоуси Абулькасим.** Сатира на султана Махмуда. Пер. К. Липскеров.— В кн.: «Антология таджикской поэзии». М., 1957, с. 208—212.

6502. **Фирдоуси Абулькасим.** Сказание о Бахраме Чубина. Из «Шахнамэ». Пер. С. Липкина [Сталинабад], Таджикгосиздат, [1952], 342 с.

6503. **Фирдоуси Абулькасим.** Сказание о Бижане и Маниже. Пер. С. Липкин.— В кн.: «Страницы таджикской поэзии». Сталинабад, 1961, с. 36—119.

6504. **Фирдоуси Абулькосим.** Бой Исфандиора с Рустамом.—В кн.: «Образцы таджикской поэзии». Сталинабад, Таджикгосиздат, 1955, с. 7—120.

6505. **Фирдоуси Абулькосим.** Шахнамэ. Пер. В. Левик, В. Звягинцева, И. Сельвинский, К. Липскеров, В. Державин, М. Петровых.— В кн.: «Антология таджикской поэзии». М., 1951, с. 117—235.

قسمت چهارم

مآخذی که بعداً دیده شد *

استعلامی ، محمد

۱

فردوسی طوسی (تحقیق درزندگانی و آثار وافکار و شخصیت او) ، بامقدمهٔ دکتر صادق رضازادهٔ شفق، [تهران] گلستان ، ۱۳۳۵ ، رقعی ، ۱۳۴ص. (نشریهٔ شمارهٔ ۵)

2 **Avril, Adolphe, d'**

Les Femmes dans l'épopée iranienne. Paris, E. Leroux, 1888, 72 p. (Bibliothèque orientale Elzévirienne T. 57.)

3 **Bricteux, A.**

Firdousi et le Châh Nâmeh suivi de « les amours de Zâl et de Roudabeh », traduit en vers blancs dans le mètre de l'original par Auguste Bricteux, *Le Flambeau* (Bruxelles), Décembre 1934 et Janvier 1935.

* ـ اکثراً مأخوذ ازکتابشناسی کتابهای فرانسه راجع به تمدن‌ایران تدوین دکترناصر پاکدامن ودکتر ابوالحمدست .

4 **Bricteux, A.**

Le millénaire de l'Homère persan, *Bull de l'Association des Amis de l'Université de Liège,* Avril 1935, pp. 64-81 .

5 **Farahmand, Malhe**

Le Shah Nameh et la Chanson de Roland. Etude sur certains points de contact entre la chanson de Roland et l'épisode de Siavash dans le Livre des Rois, Thèse, Lettres, Paris, 1961. 166 f., Dactylo.

6 Histoire de la poésie épique en Perse et du Chah Nameh de Ferdoucy *Revue Britaniqve,* Juillet 1837, pp. 5-34.

7 **Nikitine, B.**

L'oeuvre de Ferdowsi, *Asie Francaise,* 1935, pp. 55 et suiv.

8 **Paris, Bibliothèque Nationale**

Exposition organisée à l'occasion du millénaire de Firdousi: manuscrits à miniatures autographes, estampes, imprimés, cartes, monnaies concernant l'histoire des relations franco-persanes et des études iraniennes en France, Paris, 1934, 2o p.

9 **Pizzi, I.**

Les coutumes nuptiales aux temps héroiques de l'Iran. *M. T.* 2, Fas. 3, (1883,) pp. 365-380.

10 **Pizzi, I.**

Quelques particularités de la langue de Firdousi, *M. T.* 8 (1889), pp. 138-139.

11 **Quatremère, E.M.**

Le Schah-Nameh ou le Livre du roi, *Journal des savants,* 1841, pp. 398 et suiv., pp. 588 et suiv.

12 **Renan, E.**

Le livre des Rois, traduit par J. Mohl, *Journal des Débats,* 7 Tév. 1877 .
Reproduit sous le titre de «Shahnameh», E. Renan, *Mélanges d'histoire et de voyages,* Paris, Calmann Levy, 1878, pp. 135-145.

13 **Rypka, Jan**

History of Iranian Literature, Edited by Karl Jahn, Dordrecht, 1968. pp. 154 - 166 ; Bibliographiy, pp. 782-783.

14 **Safa, Mohammad**

Etude sur le poème «Youssef et Zoleikha» attribué a Ferdowsi.Thèse, Lettres, Paris, 1960, 102 f. Dactylo.

15 **Silvestre de Sacy, A. I. le Baron**

Observations sur le Schah-Nameh, *Journal des Savants.* 1832, pp. 82 et suiv.

16 **Simond, Ch.**

Les grandes épopées (orient) Firdoucy: le livre des rois... avec une étude littéraire sur les épopées persanes, par Charles Simond. Paris, H. Gautier, 1890, paginé 385-416. (Nouvelle Bibliothèque populaire à 10 centimes, no. 179).

17 **Tabatabal, Ahmed**

Le merveilleux dans l'épopée persane. Thèse, lettres, Paris, 1953, 222 f. Dactylo.

18 **Wlet, Gaston**

L'épopée iranienne. *R. C. T.* 2)1939) pp. 203-221.

شاهنامه من کلام حکیم ابو القاسم [illegible] الطوسی

بنام خداوند جان و خرد / کزین برتر اندیشه برنگذرد
خداوند نام و خداوند جای / خداوند روزی ده رهنمای
خداوند کیوان و گردان سپهر / فروزندهٔ ماه و ناهید و مهر
ز نام و نشان و گمان برترست / نگارندهٔ بر شده پیکرست
خرد را و جان را همی سنجد اوی / در اندیشهٔ سخته کی گنجد اوی
نیابد بدو نیز اندیشه راه / که او برتر از نام و از جایگاه
یقین دان که هرگز نیابد بدو / بوهم اندر آنکس که [illegible]
سخن هرچه زین گوهران بگذرد / نیابد بدو راه جان و خرد
ز بینندگان آفریننده را / نبینی مرنجان دو بیننده را
خرد گر سخن برگزیند همی / همان را گزیند که بیند همی
بدین آلت رای و جان و زبان / ستود آفریننده را کی توان
بهستیش باید که خستو شوی / ز گفتار بیکار یکسو شوی
پرستنده باشی و جوینده راه / بژرفی بفرمانش کردن نگاه
توانا بود هر که دانا بود / ز دانش دل پیر برنا بود
ازین پرده برتر سخن گاه نیست / ز هستی مر اندیشه را راه نیست
[illegible] کرد کار / دگر خاطر خویش رنجه مدار

گفتار اندر ستایش خرد

کنون ای خردمند وصف خرد / بدین جایگه گفتن اندرخورد
خرد بهتر از هرچه ایزد بداد / ستایش خرد را به از راه داد
خرد رهنمای و خرد دلگشای / خرد دست گیرد بهر دو سرای
ازو شادمانی وزویت غمیست / وزویت فزونی وزویت کمیست
خرد تیره و مرد روشن روان / نباشد همی شادمان یک زمان
چه گفت آن خردمند مرد خرد / که دانا ز گفتار او برخورد
هشیوار دیوانه خواند ورا / همان خویش بیگانه خواند ورا
ازویی بهر دو سرای ارجمند / گسسته خرد پای دارد ببند
خرد چشم جانست چون بنگری / تو بی چشم شادان جهان نسپری
نخست آفرینش خرد را شناس / نگهبان جانست و آن سه پاس
سپاس تو چشمست و گوش و زبان / کزین سه رسد نیک و بد بیگمان

گفتار اندر ستایش آفرینش

خرد را و جان را که یارد ستود / وگر من ستایم که یارد شنود
حکیما چو کس نیست گفتن چه سود / ازین پس بگو کافرینش چه بود
تویی کردهٔ کردگار جهان / ببینی همی آشکار و نهان
بگفتار دانندگان راه جوی / بگیتی بپوی و بهر کس بگوی
ز هر دانشی چون سخن بشنوی / ز آموختن یک زمان نغنوی
چو دیدار یابی بشاخ سخن / بدانی که دانش نیاید به بن
ز آغاز باید که دانی درست / سرمایهٔ گوهران از نخست
که یزدان ز ناچیز چیز آفرید / بدان تا توانایی آمد پدید
سرمایهٔ گوهران این چهار / برآورده بی رنج و بی روزگار
یکی آتشی برشده تابناک / میان آب و باد از بر تیره خاک
نخستین که آتش بجنبش دمید / ز گرمیش پس خشکی آمد پدید
وزان پس ز آرام سردی نمود / ز سردی همان باز تری فزود
چو این چار گوهر بجای آمدند / ز بهر سپنجی سرا آمدند

گفتار اندر آفرینش افلاک

گهرها یک اندر دگر ساخته / ز هرگونه گردن برافراخته
پدید آمد این گنبد تیزرو / شگفتی نماینده نو بنو
ابر ده و دو هفت شد کدخدای / گرفتند هر یک سزاوار جای
در بخشش و دادن آمد پدید / ببخشید دانا چنان چون سزید
فلکها یک اندر دگر بسته شد / بجنبید چون کار پیوسته شد
چو دریا و چون کوه و چون دشت و راغ / زمین شد بکردار روشن چراغ
ببالید کوه آبها بر دمید / سر رستنی سوی بالا کشید
ز سبزه بلندی بهر گونه [illegible] / یکی مرکزی تیره بود و سیاه
ستاره بسر بر شگفتی نمود / بخاک اندرون روشنایی فزود
همی بر شد آتش فرود آمد آب / همی گشت گرد زمین آفتاب
گیا رست با چند گونه درخت / بزیر اندر آمد سرانشان ز بخت
ببالد ندارد جز این نیرویی / نپوید چو پویندگان هر سویی

گفتار اندر آفرینش مردم

وزان پس چو جنبنده آمد پدید / همه رستنی سوی خویش آورید
[illegible] بسان درخت / نگه کرد باید بدین کار سخت
خور و خواب و آرام جوید همی / وزان زندگی کام جوید همی
نه گویا زبان و نه جویا خرد / ز خاک و ز خاشاک تن پرورد
نداند بد و نیک فرجام کار / نخواهد ازو بندگی کردگار
چو دانا توانا بد و دادگر / ازیرا نکرد ایچ پنهان هنر
چنینست فرجام کار جهان / نداند کسی آشکار و نهان
چو زین بگذری مردم آمد پدید / شد این بندها را سراسر کلید
سرش راست بر شد چو سرو بلند / بگفتار خوب و خرد کاربند
پذیرندهٔ هوش و رای و خرد / مر او را دد و دام فرمان برد
ز راه خرد بنگری اندکی / که مردم بمعنی چه باشد یکی
مگر مردمی خیره خوانی همی / جز این را نشانی ندانی همی
ترا از دو گیتی برآورده‌اند / بچندین میانجی بپرورده‌اند

صفحهٔ اول نسخهٔ مورخ ۶۷۵ موزهٔ بریتانیا

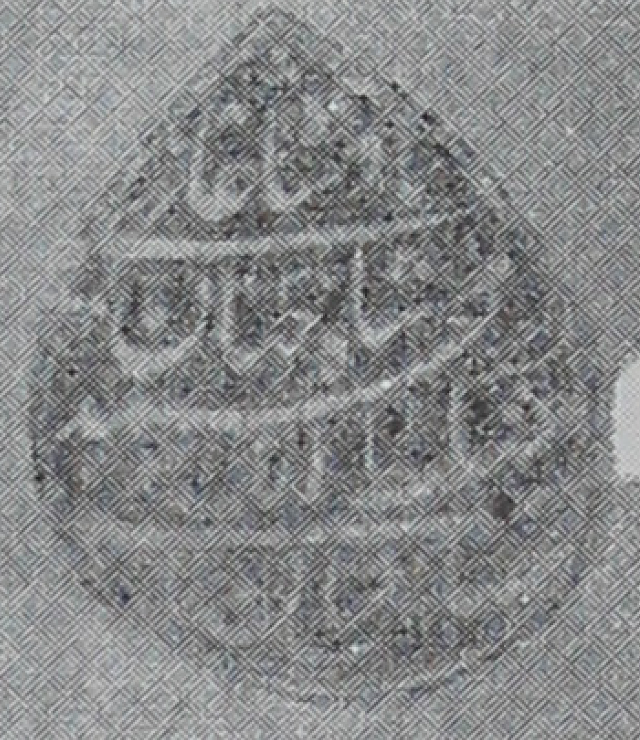
(۱)

(۲) فریدون و مرگ ایرج، کار علی نقی در ۱۰۱۴ (معرفی‌شده در فهرست جکسن)
(و نسخه خط شیخ محمد بن شمس‌الدین است)

(۳) نسخهٔ شمارهٔ ۷۵۱ کتابخانهٔ تاشکند مجالس آن کار محمد مراد سمرقندی است

بسم الله الرحمن الرحیم

الهی

این شاهنامه بتاریخ بیست و پنجم ماه بهمن الهی

مطابق بیست و ششم شهر جمادی الاول سنه ۱۰۳۷ سنه هجری که روز

جلوس مبارکست داخل کتابخانهٔ این

نیازمند درگاه شد حضرت شهاب الدین محمد شاهجهان

پادشاه ابن جهانگیر پادشاه ابن اکبر پادشاه غازی

(۴) صفحهٔ اول نسخه‌ای که Wilkinson معرفی کرده است (ص۷۸)

چنین گفت با نامور بخردان / گر باشید بدرود تا جاودان

نماید فزون زین به ریگ درنگ / نباشید اگر بارد از ابر سنگ

ببارد همی برف از ابر سیاه / شما سوی ایران نیابید راه

چو بهری ز تیره شب اندر چمید / کی نامور پیش یزدان خمید

بجنبید از آنجایگه شاه جوی / بریگ و بیابان نهادند روی

همه تنگ دل گشته و تافته / سپرده زمین شاه نایافته

بدان آب هر کس که آمد فرود / همی داد شاه جهان را درود

که چون من بتنگی نبیند کسی / وگر باز ماند بماند بسی

دریغ آن بلند اختر و رای او / بزرگی و دیدار و بالای او

که داند ز گیتی که با او چه بود

همانگه برآمد یکی باد و ابر

ناپدید شدن کیخسرو

چو برف از زمین بادبان بر کشید / شدند آن دلیران همه ناپدید

کنون چون برآرد سنان آفتاب / نبینید دیگر مرا جز بخواب

ز کوه اندر آمد یکی باد سخت / بکاهش کند برگ و شاخ درخت

سر مهتران زان سخن شد گران / بخفتند با درد کندآوران

چو از کوه خورشید سر بر کشید / ز چشم جهان شاه شد ناپدید

ز خسرو ندیدند جایی نشان / ز ره باز گشتند چون بیهشان

خروشان بدان چشمه باز آمدند / پر از غم دل و پر گداز آمدند

بر چشمه یکسر فرود آمدند / ز خسرو همی داستانها زدند

کزین رفتن شاه یادی ام / ز گردنکشان نیز نشنیده ام

خردمند ازین کار خندان شود / که زنده کسی پیش یزدان شود

نخوردند و سوی خوراب رفتند زود

هوا خشک بر پای کام ...

THE

SHAH NAMU,

BEING A SERIES OF

HEROIC POEMS,

ON THE ANCIENT

HISTORY OF PERSIA,

FROM THE EARLIEST TIMES DOWN TO THE SUBJUGATION
OF THE PERSIAN EMPIRE BY ITS

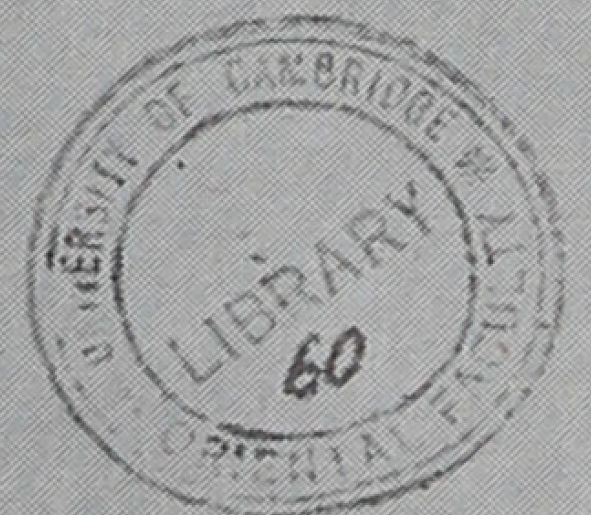
MOHUMMUDAN CONQUERORS,

UNDER THE REIGN OF

KING YUZDJIRD.

BY THE CELEBRATED
ABOOL KAUSIM I FIRDOUSEE,
OF TOOS.

IN EIGHT VOLUMES.

VOLUME FIRST.

CALCUTTA:
PRINTED AT THE HONORABLE COMPANY's PRESS,
BY THOMAS WATLEY.
1811.

صفحهٔ اول نخستین شاهنامهٔ چاپی در ۱۸۱۱ (۶)

اندیشه کنان که ای کاردیده پدر منوچهر اگرچه از ایران کم شده ولیکن

سپه سالار سام نیرم کشته و مانند گرشاسب و قارن و دیگر نامداران نیز

هستند نومیدانی که از ایشان بر نوذر و سلم چه رسیده و هر گاه نیاز ادشم

با آن شکوه باین کین کمر نه بسته اگر ما نیز نشوریم بهتر باشد و پاسخ دادن

پشنگ او را که افراسیاب چنین دلاور زور آور دست باید که تو نیز

با وی رفیق باشی و چون دامن صحرا پر از گیاه خضرا گردد بدهستان

بتازید و گرد از سر کشان بر ارید و بعد از منوچهر همه مشتی غبار است

و نوذر نا تجربه کار است پس اگر با قارن و گرشاسب بکوشید و دست

یابید روان نیاکان را خوش کنید و گردن نهادن اغریرث بر ان

۲۳۳ جنبش کردن افراسیاب با سپاهی بی کران هنگام سبزه ناک شدن دشت

و میدان و رسیدن نزدیک جیحون و خبر شدن نوذر ازان و لشکر

کشیدن بسر لشکری قارن و رسیدن نزدیک دهستان و سراپرده

کشیدن بر دشت حصار و ازان طرف روان کردن افراسیاب

از ارمان شماساس و خزروان را باسی هزار گرد بزابلستان بجنگ

دستان و شادان شدنش از شنیدن مرگ سام و خود رسیدنش با هفتاد

صد هزار سپاهیان بپیش دهستان و نگاه کردن افراسیاب سواران

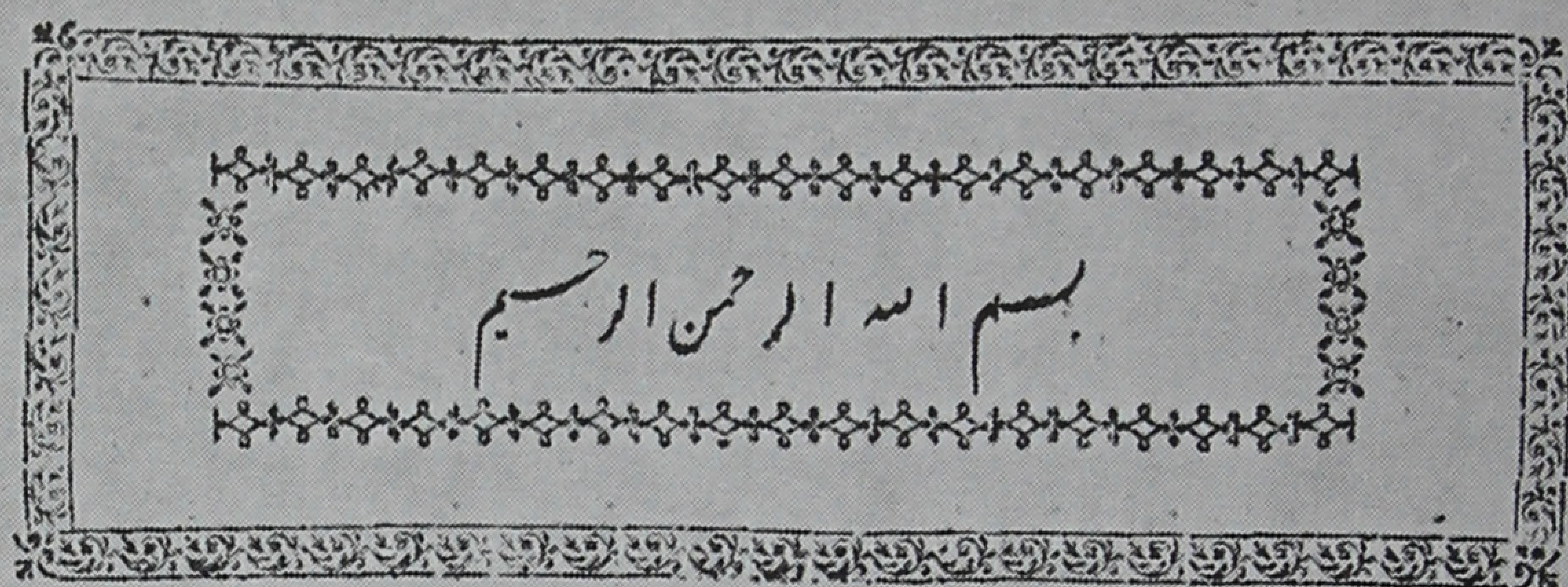
نمونه‌ای از چاپ سال ۱۸۱۱

(۷)

مراد بیک ماست زیرا که همه لشکر نوذر کوپاشکار است و سام نیز از
میان رفت و شماساس در نیم روز سرگرم است و مقابل شدن
لشکر از هردو طرف برای جنگ به فاصله دو فرسنگ و آمدن بارمان
از زکان بدیدن لشکر و بارگاه نوذر و باز آمدنش نزد افراسیاب
و نشان دادن ازان و دستوری خواستن ازو برای کارزار و مانع
شدن اغریرث ازان که اگر بر بارمان گزندی رسد دل دیگران شکسته شود
مردی کم نام برای این کام باید گزید و چین بر جبین شدن افراسیاب
از گفتار اغریرث و تحریض کردن بارمان برای کارزار و آمدن بارمان
بدشت هردو گفتن بقارن که از لشکرت کدام باشد که به رزم من بیاید
و نگه کردن قارن بمردان و پاسخ ندادن یکی ازان . بجز قباد پیر گشته و تند
شدن قارن بر لشکر که از چندین نامجو بجز پیری رزم جو نیست و فرمودنش
به قباد که عمرت در خور رزم نیست و بارمان جوانی دلاور چون شیر نر ماست
اگر کشته شوی بدلیران نامی بهم رسد و پاسخ دادن قباد او را که ای برادر
این جهان گذشتنی و گذاشتنی است بهرطوریکه افتد پس اگر ازین جهان بشوم
هرچه تر برادری دارم که بعد از رفتنم مهربانی کند و سر مرا دکافور و مشک
[illegible] خسروانی بیزدان سپارد .

نمونه‌ای ازچاپ سال ۱۸۱۱ (۸)

بنام خداوند جان وخرد ٭ کزین برتر اندیشه برنگذرد

خداوند نام وخداوند جای ٭ خداوند روزی ده رهنمای

خداوند کیهان وگردان سپهر ٭ فروزندهٔ ماه وناهید ومهر

زنام ونشان وگمان برترست ٭ نگارندهٔ برشده گوهرست

به بینندگان آفریننده را ٭ نه بینی مرنجان دو بیننده را

نیابد بدو نیز اندیشه راه ٭ که او برتر از نام واز جایگاه

سخن هرچه زین گوهران بگذرد ٭ نیابد بدو راه جان وخرد

خرد را وجان را همی سنجد او ٭ در اندیشهٔ سخته کی گنجد او

ستودن نداند کس اورا چو هست ٭ میان بندگی را ببایدت بست

خرد گر سخن برگزیند همی ٭ همان را گزیند که بیند همی

بدین آلت ورای وجان وروان ٭ ستود آفریننده را کی توان

صفحهٔ اول متن شاهنامه چاپ سال ۱۸۱۱

مرا نام [illegible] ز رنگ * ز بهره گردیدم اید زسبک

چه چرخست این گرگ بآب اندرست * دبادر هوا با عقاب اندرست

زمینست کو هست و دشتست بیست * ز نسناس از آدمی باید بیست

چو زو این شنیدند لرزان شدند * ز اندیشه بر خویشتن بیجان شدند

ز رخ رنگشان رفت و از حلق نم * ز بی‌دوده گفتار گشته دژم

پشیمان شده هر دو زین سخن * که پرسید از ایشان گو پیلتن

چو رستم چنان دید بخشید زر * بدان تا نترسند از آن نامور

چو آمد دل هر دو از نو بجای * بپرسید از ایشان گو پاکرای

که باید سخن راست باشد همه * اگر هست از گرگ ور از رمه

یکی گفت ای نامور پهلوان * دل کارزار و خسرو داروان

یکی بدرگ است این گرگ کوهزاد * که چون او ندارد زمانه بیاد

نهنگی دمانست و شیر ژیان * به نیروی او کس نبسته میان

یکی بر گرگیست آن بدگهر * همیشه به بیداد بسته کمر

نژادش ز اولاد سپاه [illegible] * ابر دشت خرگاه بگزیده کوچ

[illegible] همه دشت خرگاه [illegible] * بدو زوحی زند روز و شب [illegible]

بپرسید رستم از ایشان سخن * [illegible] سام این بد اندرین

بکوشید با او سپهبد ارمسام * بپرداخت از [illegible] کنام

[illegible] پهلو شیر مرد * فراوان بکوشید با او نبرد

[illegible] رزم کردست با سام شیر * بسی کشته زان پهلوان دلیر

ز پیمان گو رنگ رفتش بجنگ * بیاورد زان گو ه سنگی بچنگ

کنون می ستاند همی باژ و ساو * ز دستان بهر سال ده چرم گاو

چو دیدیم دست و بر و یال تو * همی فر و نیروی و کوپال تو

از آن روی بردیم نام گرگ * همانا که هست او بر تو سبک

چو بشنید رستم همه سر سخن * بپیچید از کار آن اهرمن

چو دریا بر آورد از کینه جوش * کفی بر لب آورد و برزد خروش

به تندی بر میاد و کشواد گفت * که از من چرا داشتید این نهفت

به هنگام مردی و نیروی من * بگویید بهره ز آن اهرمن

که از سیستان باژ گیرد و بزد * نساز بد تیره براو باد و مور

چرا مانده این راز از من نهان * من اندر جهان پهلوان اندر جهان

ز نیکوست نزد یکی سرفراز * که پوشیده دارید زین گونه راز

بو بره دلیری چو من روز جنگ * که از ژرف دریا برارم نهنگ

[illegible] اکرم اندر مصاف * نتابد بر کرزمن کوه قاف

[illegible] ز پا آورم * بهر رزم مردی [illegible] آورم

به هنگام من باژ گیرد [illegible] * چرا زنده مانم [illegible]

(۱۰)

دوصفحه از شاهنامه چاپ سال ۱۸۱۱

خاتمة الطبع

حمد بی حد خداوند صمد را که پیش بارگاه عظمت دستگاه جبروتش طنطنهٔ جاه
و جلال سلاطین نامدار و طمطراق خواقین ذوی الاقتدار سرابی ست *
و وجود جمیع ممکنات از این و آن و عیان و پنهان در جنب بحر مواج قدرتش
حبابی * شاهنامهٔ اکاسرهٔ عالی شان خبری ست از داستانهای ایجاد و ابداع
او * و کارنامهٔ قیاصرهٔ بزرگ نشان اثری ست از آثار اصطناع و اختراع او *
اما بعد موجب تصحیح این کتاب و سبب طبع این نامهٔ مستطاب این بوده که هرگاه
صاحب عالی منزلت * والا قدر بلند همت * ممیز نیک و بد * سراپا دانش و خرد * مائل
بالطبع به معارف و معانی * نافر بالذات از مزخرفات و مالایعنی * نیک اندیش
نیک پسند نیک کردار * مصروف بمرضات حضرت آفریدگار * یعنی مدرس
عربی و فارسی * جناب میتهو لمسدین مدظله العالی را پس از مزاولت و ممارست
کتب فارسیهٔ پیشینیان و پسینیان و مطلع شدن بر رطب و یابس مصنفات
آنان و اینان و بعد متنبه گشتن بر اغراض اصلی و اهم واقعی متقدمین و متاخرین
که نظر اکثری از قدما بسوی تهذیب و تنقیح معانی بوده * و فکر اکثری از متاخرین در پی
تزیین و ترصیع الفاظ رفته * چنانچه همت یکی اکثر به تشیید مبانی معانی و تحکیم
خیالات مصروف * و نهمت دیگری اغلب به تمهید رنگینی الفاظ و استخوان بندی

قسمتی از خاتمه الطبع چاپ سال ۱۸۱۱

(۱۱)

که از تخم کورنگ دارد نژاد — ز پیوند و خویشی ما گشت شاد
سلیحم گه رزم دارد نگاه — به بزم اندرون هست ما را پناه
بیا تا کنون سوی ایران شویم — بشادی سوی کاخ دستان شویم
به بینیم تا رای این کار چیست — همان پهلوان ترک فرخنده کیست
نیامد سوی کاخ دستان فراز — یل پهلوان رستم سرفراز
خود و گیو در کاخ نیرم شدند — زمانی ببودند و بی غم شدند
چنین گفت رستم گزین باک نیست — که آخر سرانجام جز خاک نیست
نگوید کس این نامدار از کجاست — ندانم کنون کاین سوار از کجاست
فرسته چنین پاسخ آورد باز — که دیری نباشد ازان سرفراز
ببالا شود همچو سرو بلند — بدست اندرون گرز و بر زین کمند
ببازو قوی و به تن زورمند — ستاره درآرد ز چرخ بلند
همانا که سالش نباشد دو هفت — بمردی بر چرخ گردنده رفت
ولیکن هنوزش گه رزم نیست — همان درخور سور و در بزم نیست
ازین سان که گوئی تو ای پهلوان — که آمد سوی رزم ایرانیان
ز باره هجیر دلاور فگند — به بستش سراسر بخم کمند
نباشد چنین کار آن پنجه شیر — وگر چند گشت است گرد و دلیر
گر او نیست از و نیست هان ترس و باک — که یزدان ز دشمن بر آرد هلاک
بگیو انگهی گفت پس پیلتن — که ای گرد سالار لشکرشکن
هم اندر نشینیم امروز شاد — ز گردان و خسرو نگیریم یاد
نباشیم یک روز و دم برزنیم — یکی بر لب خشک نم برزنیم

(۱۲) نمونه‌ای ازچاپ رستم وسهراب در۱۸۱۴

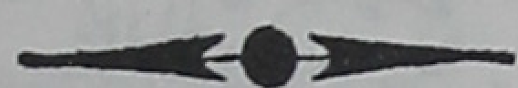
Death of Soohrab

Death of Roostum Zaboolee

چاپ ۱۸۱۴

که یزدان هرانچت هوا بود داد — سرانجام این کار فرخنده باد
همی کارسازید روداوه زود — نهانی زخویشان او هرکه بود
یکی خانه بودش چو خرم بهار — ز چهر بزرگان برو برنگار
بدیبای چینی بیاراستند — طبقهای زرین بپیراستند
عقیق و زبرجد فرو ریختند — می و مشک و عنبر برآمیختند
بنفشه گل و نرگس و ارغوان — سمن شاخ سنبل بدیگر کران
همه زر و پیروزه بد جام شان — بروشن گلاب اندر آشام شان
ازان خانهٔ دخت خورشیدروی — برآمد همی تا بخورشید بوی

رفتن زال نزد روداوه وباهمدیگر پیمان عروسی بستن

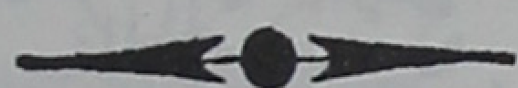
چو خورشید تابنده شد ناپدید — درحجره بستند و گم شد کلید
پرستنده شد سوی دستان سام — که شد ساخته کار بگذار گام
سپهبد سوی کاخ بنهاد روی — چنان چون بود مردم جفت جوی
برآمد سیه چشم گلرخ ببام — چو سرو سهی برسرش ماه تام
چو از دور دستان سام سوار — پدید آمد آن دختر نامدار
دو بیجاده بگشاد و آواز داد — که شاد آمدی ای جوانمرد شاد
درود جهان آفرین بر تو باد — بر آنکس که او چون تو فرزند زاد
پرستنده خرم دل و شاد باد — چنانی سراپای کو کرد یاد
شب تیره از روی تو روز گشت — ز بویت جهانی دل افروز گشت
پیاده بدینسان ز پرده سرای — برنجیدت این خسروانی دو پای
سپهبد کزان باره آوا شنید — نگه کرد و خورشید رخ را بدید
شده بام ازو گوهر تابناک — ز تاب رخش سرخ یاقوت خاک
چنین داد پاسخ که ای ماه چهر — درودت ز من آفرین از سپهر
چه مایه شبان دیده اندر سماک — خروشان بدم پیش یزدان پاک
همی خواستم تا خدای جهان — نماید بمن رویت اندر نهان
کنون شاد گشتم باواز تو — بدین چرب گفتار با ناز تو
یکی چارهٔ راه دیدار جوی — چه پرسی تو بر باره و من بکوی

(۱۴) نمونه‌ای ازچاپ ترنرماکان درسال ۱۸۲۹

ابر شاه زشتست خون ریختن — باندک سخن دل بر انگیختن
همان چون سبکسار شد شهریار — بی اندیشه دست اندر آرد بکار
همان با خردمند گیرد ستیز — کند دل زنادانی خویش تیز
دل شاه گیتی چو پر آز گشت — روان ورا دیو انباز گشت (۱۴۴۰)
ورایدون که داور بود تیز مغز — نه آید زگفتار اوکار نغز
دگر کارزاری که هنگام جنگ — بترسد زجان ونترسد زننگ
توانگر که باشد دلش تنگ وزفت — بزیر زمین بهتر اورا نهفت
ابر مرد درویش کنداوری — نه زیبد.نه زیبندهٔ مهتری
چو کژی کند پیر ناخوش بود — پس از مرگ جانش بر آتش بود (۱۴۴۵)
چو کاهل بود مرد برنا بکار — ازو سیر گردد دل روزگار
نماند روان تندرست وجوان — مبادش روان ومبادش زبان
چو بوزرجمهر آن سخنهای نغز — شنید وبدانش بیاراست مغز
چنین گفت کای شاه خورشید چهر — بکام تو بادا درخشان سپهر
چنان کن که هرکس که دارد خرد — بدانش روانرا همی پرورد (۱۴۵۰)
زنادان بنالد دل سنگ وکوه — از ایرا ندارد بر کس شکوه
نداند از آغاز انجام را — نه از ننگ داند همی نام را
نکوهیده بر کار برده گروه — نکوهیده‌تر نزد دانش پژوه
یکی آن که داور بود پر دروغ — نگیرد بر مرد دانش فروغ
سپهبد که باشد نگهبان گنج — سپاهی که او سر بپیچد زرنج (۱۴۵۵)
دگر دانشومند کو از بزه — نترسد چو چیزی بود با مزه
پزشکی که باشد بتن دردمند — زبیمار چون باز دارد گزند
چو درویش مردم که نازد بچیز — که آن چیز گفتن نیرزد پشیز
همان سفله کز هرکس آرام وخواب — زدریا دریغ آیدش روشن آب
وگر باد نوشین بتو بر جهد — سپاسی از آن بر سرت بر نهد (۱۴۶۰)
بهفتم خردمند کاید بخشم — بچیز کسان بر گمارد دو چشم

نمونه‌ای ازچاپ ژول موهل (۱۸۳۷)

که یزدان هرانچت هوا بود داد   سرانجام این کار فرخنده باد
همی کارسازید رودابه زود   نهانی زخویشان او هرکه بود
یکی خانه بودش چوخرم بهار   زچهر بزرگان برو برنگار
بدیبای چینی بیاراستند   طبقهای زرین به پیراستند
عقیق وزبرجد فرو ریختند   می ومشك وعنبر برآمیختند
بنفشه گل ونرگس وارغوان   سمن شاخ سنبل بدیگر کران
همه زرّ وپیروزه بدجام شان   بروشن گلاب اندر آشام شان
ازان خانهٔ دخت خورشیدروی   برآمد همی تابخورشید بوی

رفتن زال نزد رودابه وباهمدیگر پیمان عروسی بستن

چوخورشید تابنده شد ناپدید   درحجره بستند وگم شد کلید
پرستنده شد سوی دستان سام   که شد ساخته کار بگذار گام
سپهبد سوی کاخ بنهاد روی   چنان چون بود مردم جفت جوی
برآمد سیه چشم گلرخ ببام   چوسروسهی برسرش ماه تام
چوازدور دستان سام سوار   پدید آمد آن دختر نامدار
دو بیجاده بگشاد وآواز داد   که شاد آمدی ای جوانمرد شاد
درود جهان آفرین بر تو باد   برآنکس که او چون تو فرزند زاد
پرستنده خرم دل وشاد باد   چنانی سراپای کو کرد یاد
شب تیره از روی تو روزگشت   زبویت جهانی دل افروز گشت
پیاده بدینسان زپرده سرای   برنجید تا این خسروانی دوپای
سپهبد کزان باره آوا شنید   نگه کرد وخورشید رخ را بدید
شده بام ازو گوهر تابناك   زتاب رخش سرخ یاقوت خاك
چنین داد پاسخ که ای ماه چهر   درودت زمن آفرین از سپهر
چه مایه شبان دیده اندر سماك   خروشان بدم پیش یزدان پاك
همی خواستم تا خدای جهان   نماید بمن رویت اندر نهان
کنون شاد گشتم باواز تو   بدین چرب گفتار با ناز تو
یکی چارهٔ راه دیدار جوی   چه پرسی تو بر باره ومن بکوی

(۱۴)   نمونه‌ای ازچاپ ترنرماکان درسال ۱۸۲۹

ابر شاه زشتست خون ریختن   باندك سخن دل بر انگیختن
همان چون سبکسار شد شهریار   بی اندیشه دست اندر آرد بکار
همان با خردمند گیرد ستیز   کند دل زنادانی خویش تیز
دل شاه گیتی چو پر آز گشت   روان ورا دیو انباز گشت ۱۴۴۰
ورایدون که داور بود تیز مغز   نه آید زگفتار او کار نغز
دگر کارزاری که هنگام جنگ   بترسد زجان ونترسد زننگ
توانگر که باشد دلش تنگ وزفت   بزیر زمین بهتر اورا نهفت
ابر مرد درویش کنداوری   نه زیبد.نه زیبندهٔ مهتری
چوکژّی کند پیر ناخوش بود   پس از مرگ جانش بر آتش بود ۱۴۴۵
چوکاهل بود مرد برنا بکار   ازو سیر گردد دل روزگار
نماند روان تندرست وجوان   مبادش روان ومبادش زبان
چوبوزرجمهر آن سخنهای نغز   شنید وبدانش بیاراست مغز
چنین گفت کای شاه خورشید چهر   بکام تو بادا درخشان سپهر
چنان کن که هرکس که دارد خرد   بدانش روانرا همی پرورد ۱۴۵۰
زنادان بنالد دل سنگ وکوه   ازایرا ندارد برکس شکوه
نداند از آغاز انجام را   نه از ننگ داند همی نام را
نکوهیده برکار برده گروه   نکوهیده‌تر نزد دانش پژوه
یکی آن که داور بود پر دروغ   نگیرد بر مرد دانش فروغ
سپهبد که باشد نگهبان گنج   سپاهی که او سر بپیچد زرنج ۱۴۵۵
دگر دانشومند کواز بزه   نترسد چو چیزی بود با مزه
پزشکی که باشد بتن دردمند   زبیمار چون باز دارد گزند
چو درویش مردم که نازد بچیز   که آن چیز گفتن نیرزد پشیز
همان سفله کز هرکس آرام وخواب   زدریا دریغ آیدش روشن آب
وگر باد نوشین بتو بر جهد   سپاسی از آن بر سرت بر نهد ۱۴۶۰
بهفتم خردمند کاید بخشم   بچیزکسان برگمارد دو چشم

نمونه‌ای ازچاپ ژول موهل (۱۸۳۷)

ببرد ان کٔی فرش نزدیک شاه — گرانمایگان بر کشادند راه
بگسترد روز نوآن جامه را — زشادی جدا کرد خودکامه را
بر آن جامه بر مجلس آراستند — نوازندهٔ رود و می خواستند ۳۷۲۰
همی آفرین خواند سرگش برود — شهنشاه‌را داد چندی درود
بزرگان گوهر بر افشاندند — که فرّ بزرگیش همی خواندند

داستان باربد رامشگر

همی هر زمان شاه برتر گذشت — چوشد سال شاهیش بربیست وهشت
کسیرا نبد بر درش کار بد — زدرگاهش آگاه شد باربد
بدوگفت هرکس که شاه جهان — گزیدست رامشگران از مهان ۳۷۲۵
که گر با تو اورا برابر کنند — ترا بر سر سرگش افسر کنند
چو بشنید مرد آن بجوشید آز — اگرچه نبودش بچیزی نیاز
زکشور بشد تا بدرگاه شاه — همی کرد رامشگرانرا نگاه
چوبشنید سرگش دلش تیره گشت — بزخم سرود اندرون خیره گشت
بیامد بنزدیک سالار بار — درم کرد ودینار چندی نثار ۳۷۳۰
بدوگفت رامشگری بر درست — که از من بسال وهنر برترست
نباید که در پیش خسرو شود — که ما کهنه گشتیم واو نو شود
زسرگش چو بشنید دربان شاه — زرامشگر ساده بربست راه
چو رفتی بنزدیک او باربد — همش کار بد بد همش بار بد
نه دادی ورا بار سالار بار — نه نیزش بدی مردمی خواستار ۳۷۳۵
چو نومید برگشت از آن بارگاه — ابا بربط آمد سوی باغ شاه
کجا باغبان بود مردوی نام — شد از دیدنش باربد شادکام
بدان باغ رفتی بنوروز شاه — دو هفته ببودی بدان جشنگاه
سبک باربد نزد مردوی شد — هم آن روز با مرد همبوی شد
چنین گفت با باغبان باربد — که گوئی تو جانی ومن کالبد ۳۷۴۰

(۱۶) نمونه‌ای از چاپ افست تهران از روی چاپ ژول موهل

P. 5. 4. 1748 C. 1242.

پادشاهی بهمن اسفندیار

نود ونه سال بود

کین خواستن بهمن از بهر خون اسفندیار

چو بهمن بتخت نیا بر نشست — کمر بر میان بست وبگشاد دست

سپه‌را درم داد ودینار داد — همان کشور ومرز[1] بسیار داد

یکی انجمن ساخت از بخردان — بزرگان وکارآزموده سران[2]

چنین گفت کز مرگ[3] اسفندیار — زنیک وبد گردش روزگار

٥ همه یاد دارید پیر وجوان — هر آنکس که هستید روشن روان

که رستم گه زندگانی چه کرد — همان زال افسونگر آن پیر مرد

فرامرز جز کین ما در جهان — نجوید همی آشکار ونهان

سرم پر زدرد است ودل پر زخون — جز از کین ندارم بمغز اندرون

دو جنگی چو نوش آذر ومهر نوش[4] — بزاری بدان سان سپردند هوش[5]

١٠ چو اسفندیاری که اندر جهان — نباشد چنو آشکار ونهان[6]

---

1) C. وچیز et inserit vs.:

چو چندین بر آمد برین روزگار — گراینده شد سوی کین شهریار

2) P. ردان. 3) P. کار. 4) Cfr. supra p. 1694; P. ونوش زاد ut infra vs. 39. 5) P. که از مرگ هرگز نکردند یاد. 6) P. بدو تازه بد روزگار مهان.

نمونه‌ای از چاپ فولرس (لیدن ، ۱۸۷۷)

ژی *žī* Wasser-Reservoir

AB Nr. 1339.

ژیان *žiyān** wild, grimmig, wütend

1) **2** 35× **5** 147 **6** 1019 **7** 797 *(mury)* **12** 767 **12b** 373 [V **12d** 908, aM] **13b** 360 **13e** 894 **13f** 758, 2390 **14** 463 **15** 581 **43** 341.

2) *pīl ī ž°* **5** 488 **7** 815(V *pīlē*) [V 1065, M ohne *ž°*], 1075, 1841 **10** 54, 83, 117×(V *+šēr*) **12** 357 **12b** 45×(V *+gōr*), 631(V *z°* Druckf.) **12c** 523 **12d** 2515 **12e** 113 **13** 792 **13b** 1453× (V *+šēr*), 1468×(=), 1568 [V **13c** 67, aM]' 158(V *damān*), 336(V ohne *ž°*) [V 561×, M *+šēr*], 1194, 1280, 1338 **13f** 704 **14** 461 *(pīlē)* **15** 1606, 2582, 2807×(V *+šēr*), 4279 **20** 160 **21** 78 **41** 3196, 3209 — (vgl. **6** 1019).

3) *šēr ī ž°*: s. *šēr* Nr. 10).

4) *gōr ī ž°* **2** 35× **7** 985 [V **12b** 45×, M *+pīl*] **13e** 549 **15** 503 *(ž° g°*, V ohne *ž°)* **21** 161(aC) **35b** 321 **42** 1432.

5) *hizabr ī ž°* **6** 720, 796 **8** 79* **12** 753 **13c** 858 **13f** 552 *(hizabrē)*, 635 **13g** 760* **15** 1104, 2161 **29** 55(C *damān*) **50** 323*.

* M **12b** 169 und **12d** 1985 Druckf. f. *ziyān*!

* M Druckf. *hižabr*.

س *s*

ساج *sāj* (indische) Eiche (?) eichen (?) (jedenfalls ein hoher Baum mit schwarzem Holz)

7 385, 525 **12c** 778 **12e** 524 **13** 932, 1686 [C **13b** 456, aM] [C 1251α, fM] [V **13f** 201, aM], 2491 [V **13g** 1698, aM] **14** 597 **15** 3589, 4305 **20** 831 **29** 93, 496(aC) **34** 370 **35** 858, 876 **41** 1771, 2238(aC), 2698², 2729, 2759, 2793, 3342.

ساختن *sāxtan* A machen, zurechtmachen, bereiten, rüsten

1) **E** 43 *(°xte)*, 47(=, aV besser), 108 *(°xte)*, 129 **1** 9, 49 *(°z)* **4** 35, 49, 123 *(ba-°zam)*, 148, 160 *(°zad)*, 181, 192 *(°xte)* **5** 13 *(°xt-ē)*, 22, 283 *(°zand)* **6** 5, 166 *(ba-°zad)*, 206, 221, 245(*na-°zad*, aV), 266 *(°xt-astīm)*, 353, 545, 746 *(°xte)*, 787, 895 *(°xte)*, 921, 925 *(ba-°zam)*, 1008 **7** 311, 341 *(°xte)*, 755(=), 950, 1133, 1143, 1171, 1392 *(ba-°zam)*, 1396, 1429 *(°zī)*, 1472(=), 1548, 1634, 1797 *(ba-°zam)*, 1819 *(°z)*, 1862, 1928 *(°xte)*, 1998 **8** 58, 144 *(h °zad)*, 155(=), 237, 370 *(°xte)*, 389 [V 528 *°zēd*, Imper., aM], 542, 581 **9** 44 **10** 19(aV), 31 *(ba-°z)*, 45, 48 *(°zam)*, 51 *(°zī)* **11** 55 **12** 51, 62 *(ba-°zīm)*, 169, 309, 381 *(zī)*, 417 *(°xte)*, 482 *(°zam)*, 505(=), 802 **12b** 19, 36, 131, 162, 199, 245 *(°zīm)*, 303 *(°xte)*, 381(=), 426, 477 *(°zad)* **12c** 157(=), 317 *(ba-°zīm)*, 412 *(°zīm)*, 620× *(ba-°zīm)*, 788² *(°zī, °xt-ast)*, 1032(*ma-°z*, M *na-* Druckf.), 1046 *(°zad)*, 1272 *(ba-°zīm*, V *na-)*, 1286(*°zand*, aV), 1306 *(°zad)* [V 1334(=), aM], 1340 *(°zī)*, 1453 *(ma-°z)* **12d** 24×(V *+bar°*), 86, 318 *(°zad)*, 345 *(ba-°zam)*, 423 *(°z)*, 539, 566 *(°xtī)* [V 574 *°zī*, aM], 575, 576 *(°zam)*, 593, 614 *(°zad)*, 623 *(°zam)*, 631, 819, 1031 *(ba-°zand)*, 1051 *(ba-°zad)*, 1055 *(ba-°z)*, 1087, 1122 *(°z)*, 1168, 1193 *(°zad)* [V 1234 *ba-°zam*, aM], 1270 *(h °zam)*, 1332 *(ba-°zam)* [V 1392, aM schlecht], 1441, 1492 *(ba-°zīm)*, 1554 *(°z*, V richtig *ba-°z)*, 1572(=), 1618 *(ba-°z)*, 1638, 1687 *(ba-°zam)*, 1695 *(°zam)*, 1740 *(°xte)*, 1748, 1751, 1762, 1833, 1840 *(°xte)*, 1907 *(°z)*, 2054, 2193, 2221 *(ma-°z)* [V 2248 *°zī*, aM], 2265 *(°zī)*, 2292, 2570, 2592 *(°z*, V *+h)*, 2593 *(ba-°z)*, 2598 *(ba-°zam)*, 2642 *(°zī)* **12e** 224 *(°xte)*, 268 *(na-°zad)*, 380 *(°zīm)*, 386, 389a *(°xte)*, 389b(Inf.=Nom.), 427, 784(*°zēd*, Imp.), 837, 981(*°zad*, aV), 1271 *(°zam*, V *ba-)* **13** 47, 381 *(°zīm)*, 443(*ba-°zīm*, fV), 471, 479, 572 *(ma-°z)*, 606 *(°zam*, M *+h)*, 723 *(na-°zand)*, 803 *(ba-°zand)*, 841 *(ba-°zam)*, 1042×, 1527 *(°zīm)* [V 1552, aM schlecht], 1557 *(ba-°zīm)*, 1631 *(°zam)*, 1661 *(ba-°zad)* **13b** 37 *(°xte)*, 108, 123 *(°xte)*, 155(aV), 189 *(ba-°zīm)*, 291 [V 343 *°zand*, aM], 363(*°zand*, V *°zēd*, Imp.) [V 481 *°zīm*, aM], 497, 534 *(h °xtīm)*, 537 *(°xte)*, 780, 922 *(°zīm)*, 1010 *(na-°zīm)*, 1038 *(°zīm)*, 1097(=), 1158(=), 1251, 1518(*ba-°zēd*, Imp.) **13c** 34 *(ba-°zīm)*, 103(*na-°zīm*, aV), 291 *(°zad)*, 400 *(°xtīm)*, 423×, 451(aV), 574 *(°xte)*, 781(*ba-°zīm*, aV), 832 *(°zad)* [V 918β, fM], 941, 968 *(°zīm)*, 1070, 1146 *(°zad)* **13d** 103(*ba-°zam*, aV) [V 108α *°zī*, fM], 113 **13e** 22², 41(aV), 45 *(na-°zad)*, 151, 191 *(°zam)*, 218 *(h °zam)*, 251, 262(*°xte*, aV) [V 320 *°zēd*, aM], 329(*ba-°zī*, aV), 449 *(°z)*, 503, 558 *(°zīm)*, 598, 609 *(°z)*, 690 *(ba-°zī)*, 754, 779(fV), 789 *(°xte)*, 844, 992 *(ba-°zīm)* [V 1145 *°xte*, aM] [V 1168 *ba-°zī*, aM], 1196 *(°zēd*, M *+h)*, 1207(*na-°zad*, aV) [V 1228α *°zad*, fM], 1242(*°zad*, aV) [V **13f** 28 *ba-°zand*, aM], 33 *(ba-°zīm)*, 36, 53× *(°z)* [V 87, aM], 131 *(°z)*, 182, 254 *(°zīm*, V *°zī h)*, 286, 329, 484 *(na-°zad)*, 558 *(na-°zīm)*, 559(*°zand*, aV), 564 *(°xte)*, 624, 737 *(°xte)*, 747(aV), 946, 959, 977, 1035 *(°xte !)*, 1098, 1183 *(na-°zī)*, 1208, 1287, 1321 *(°zīm)*, 1354(*°zad h*, aV), 1379, 1688 *(°zand)*, 1818, 1842 *(°xte)* [V 1957(=), aM], 2142 *(°zīm)*, 2154 *(na-°zī)*, 2359 **13g** 128 *(°xte)*, 209(=), 211, 246, 282× [V 342, aM], 670 *(ba-°zīm)* [V 690 *ba-°zad*, aM], 743, 923(*ba-°z*, fV), 949 *(°xte)*, 955 *(ma-°zēd)*, 959(=, fV), 1023, 1319, 1320 (aV), 1330 *(°xt*, V *°xte)*, 1552, 1627 *(°zad)*, 1691×, 1704, 1713 [V 1732 *ba-°zad*, aM], 1849, 1898(*ba-°zīm*, aV), 1966(*°zēd*, Imp.), 2008 *(°xt-ē)*, 2012, 2095, 2109 *(°xte)*, 2165 *(°z)*, 2227, 2260² [V 2281 *°xte*, aM], 2322 *(°zad)*, 2350 *(°xte)*, 2401, 2552(*ba-°zēd*, Imp.), 2598, 2670, 2781, 2782 *(na-°zand)*, 2817(*ba-°zēd*, Imp.), 2818(=), 2850, 3146 (fV) **14** 12(*ba-°zēd*, Imp.), 21, 37 *(na-°zad)*, 488, 690 *(ba-°zīm)*, 708(*ma-°z*, aV), 818, 840(*ba-°zīm*) **15** 459 *(ba-°z)*, 628(*ba-°xtam h*, aV), 1304, 1342 *(°zam)*, 1677, 1682× *(°xte)*, 1735(=, aV), 1921, 2043 *(ba-°zad)* [V 2047×, M *+bar°*], 2056, 2108 *(°zam)*, 2112 *(°xt-astam*, V *°xtam)*, 2139, 2540 *(°zand)* [V 2661, aM], 2861 *(h °zad)*, 3002 *(ma-°z)*, 3157 *(ba-°zam)*, 3431, 3466, 3557 *(°zī)*, 3565 *(ba-*

روانه کردن کیخسرو سردارانرا بتسخیر ممالك

نخستین ازان لشکر بیشمار … سواران شمشیرزن سی هزار
گزین کرد خسرو برستم سپرد … بدو گفت «کای نامبردار گرد
«ره سیستان گیرو بر کش سپاه … بهندوستان اندرون کینه خواه
«فرامرز را ده کلاه و نگین … کسی کو بخواهد ز لشکر گزین»
الانان و غرچه بلهراسب داد … بدو گفت «کای گرد خسرو نژاد
«برو با سپاهی بکردار کوه … گزین کن ز گردان لشکر گروه
«سواران شایستهٔ کارزار … ببر تا بر آری ز ترکان دمار»
باشکش بفرمود تا سی هزار … دمنده هژبران نیزه گزار
بردسوی خوارزم کوس بزرگ … سپاهی بکردار درنده گرگ
سپاهی چهارم بگودرز داد … چه مایه ورا پند و اندرز داد
که رو با بزرگان ایران بهم … چو گرگین وچون زنگهٔ و گستهم
بفرمود بستن کمرشان بجنگ … سوی مرز توران شدن بی درنگ
بگودرز فرمود پس شهریار … که «رفتی کمر بستهٔ کارزار
«نگر تا نیاری به بیداد جنگ … بکردار بد هیچ مگشای چنگ
«کسی کو بجنگت نبندد میان … چنان ساز کز تو نه بیند زیان
«که نپسندد از ما بدی دادگر … سپنجست گیتی و ما بر گذر
«بهر کار باهر کسی داد کن … ز یزدان نیکی دهش یاد کن
«جهاندیدهٔ سوی پیران فرست … هشیوار وز یادگیران فرست
«به پند فراوانش بگشای گوش … برو چادر مهربانی بپوش»
چنین گفت سالار لشکر بشاه … که «فرمان تو برتر ازچرخ ماه
«بدانسان شوم کم تو فرمان دهی … تو شاه جهانداری و من رهی»
بی آزار لشکر بفرمان شاه … همیرفت منزل بمنزل براه
چو گودرز نزدیك ریبد رسید … سرانرا ز لشکر همه بر گزید
سپهدار پس گیورا پیش خواند … همه گفتهٔ شاه با او براند

اتمام حجت کردن گودرز به پیران

بدو گفت «کای پور هشیار سر … بر افراخته سر ز بسیار سر
«بدان تا بنزدیك پیران شوی … بگوئی و گفتار او بشنوی
«بگوئی به پیران که بامن سپاه … به ریبد رسیدم بفرمان شاه
«دروغست بر تو همی نام مهر … نه بینمت اندر دل آرام مهر
«همانست کان شاه آزرم جوی … مرا گفت با او همه نرم گوی

نمونه‌ای از خلاصهٔ شاهنامه چاپ فروغی (تهران، ١٣١٣)

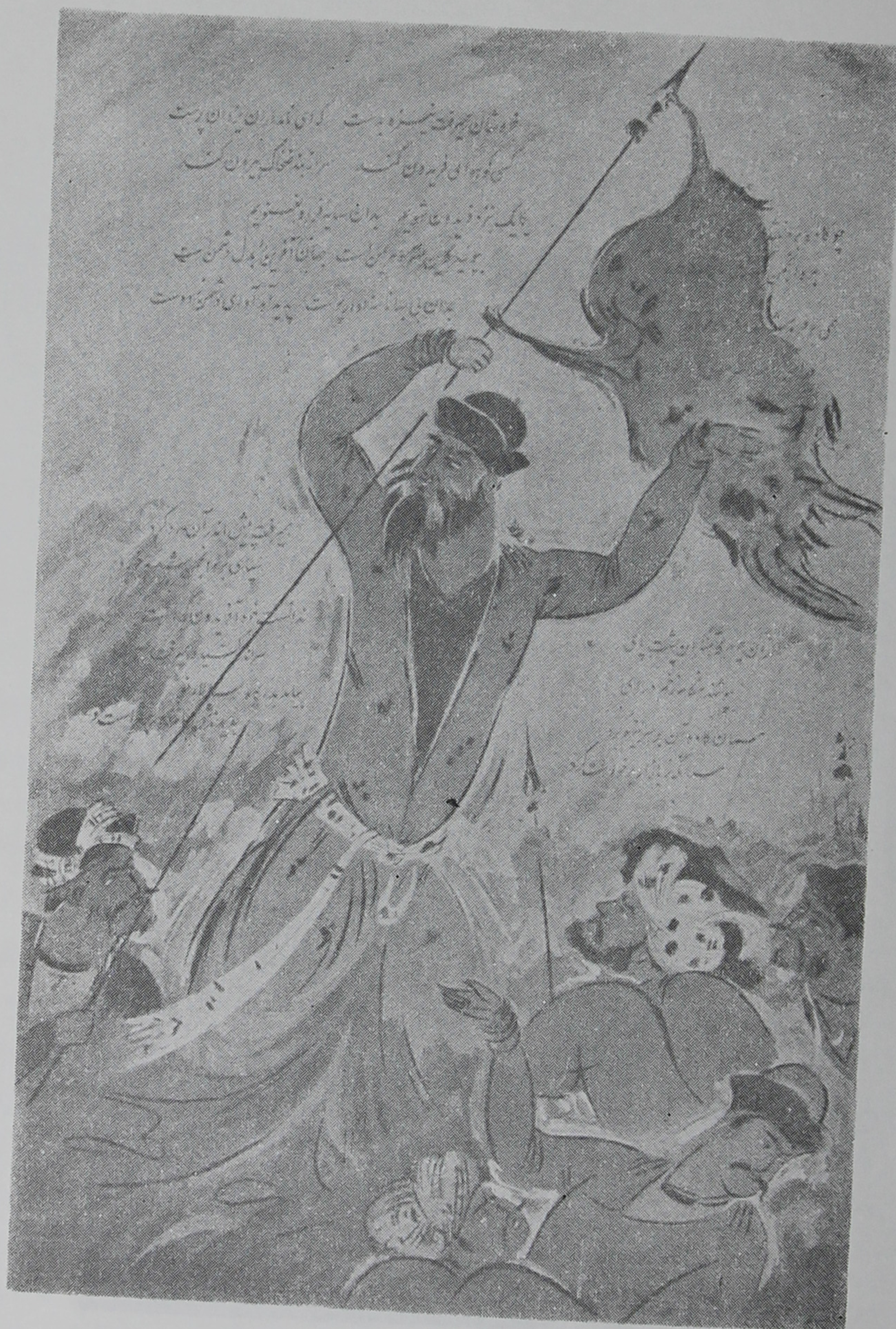
فرستاد بر هر دری ۱ لشکری نگهبان هر کشوری ۲ مهتری
بهر جای بر باره شد ۳ دیدبان نگهبان بروز ٤ و بشب پاسبان
ردومو بدش بود بر دست راست نویسندهٔ نامه را پیش خواست ۱۰۷۰

نامهٔ افراسیاب نزدیك فغفور چین

یکی نامهٔ سوی فغفور چین نوشتند با صد هزار آفرین
چنین گفت کز گردش روزگار نیامد مرا بهره جز کارزار
بپروردم او را ٥ که بایست کشت کنون گشت ازو روزگارم درشت
چو فغفور چین گر بیاید رواست که بر دوستیش ٦ روانم گواست
وگر خود نیاید فرستد سپاه کزین سو خرامد سوی کینه خواه ۱۰۷۵
فرستاده از پیش افراسیاب بچین اندر آمد بهنگام خواب
سر افراز فغفور بنواختش یکی خرّم ایوان بپرداختش
وزانسو بگنگ ۷ اندر افراسیاب برآمد ز آرام وز خوردو خواب ۸
بدیوار عرّاده بر پای کرد ببرج اندرون رزم را جای کرد
بفرمود تا سنگهای گران کشیدند برباره افسونگران ۱۰۸۰
بسی کاردانان رومی بخواند سپاهی بدیوار دژ بر نشاند
بر آورد بیدار دل جاثلیق بران باره عرّاده و منجنیق
کمانهای چرخ و سپر های گرگ همه برجها پر ز خفتان و ترگ
گروهی ز آهنگران رنجه کرد ز پولاد بر هر سویی پنجه کرد
ببستند بر نیزهـــای دراز که هر کس که رفتی بر دژ فراز ۱۰۸۵
بدان چنگ تیز اندر آویختی وگر نه ز دژ زود بگریختی

---

۱ - P: سوی (منافی وزن). ۲ - P : لشکری. ۳ - P : پیاده بر آن باره بر.
٤ - P : روز. ٥ - P : آنرا. ٦ - P : که بر مهر او بر. ۷ - P : وزین
سوی گنگ. ۸ - P : نه آرام بودش نه خورد و نه خواب.

(۲۱) نمونه‌ای از مجالس چاپ بروخیم
(کار درویش پروردهٔ ایرانی)

(۲۲) کشتن رستم سودابه را (کار درویش پروردهٔ ایرانی)
نمونه‌ای از مجالس چاپ بروخیم

بکین[1] سیاوش کزین رزمگاه | تو برگردی و من بپویم براه
نخواهم برین[2] کار فرمانت کرد | که گویی مرا باز گرد از نبرد
2260 چو بشنید گیو این سخن بازگشت | برو آفرین کرد و اندر گذشت
که پیروز بادی[3] و شاد آمدی | مبیناد چشم تو هرگز[4] بدی
همی تاخت بیژن پس گستهم | که ناید[5] بروبر ز توران[6] ستم[7]
چو از دور[8] لهاک و فرشیدورد | گذشتند پویان ز[9] دشت نبرد[10]
بیک ساعت از[11] هفت فرسنگ راه | برفتند ایمن ز[12] ایران سپاه
2265 یکی بیشه دیدند و آب روان | بدو اندرون سایهٔ کاروان[13]
ببیشه درون مرغ و نخچیر و شیر | درخت از بر و[14] سبزه و آب زیر
بنخچیر کردن فرود آمدند | وزان[15] تشنگی سوی[16] رود آمدند
چو آب[17] اندر آمد ببایست نان | باندوه[18] و شادی نبندد[19] دهان[20]
بگشتند بر گرد آن مرغزار | فگندند بسیار مایه شکار[21]
2270 برافروختند[22] آتش و زان[23] کباب | بخوردند و کردند سر سوی[24] خواب[25]
چو بد[26] روزگار دلیران دژم | کجا خواب سازد[27] بریشان ستم
فرو خفت[28] لهاک و فرشیدورد | بسر بر همی پاسبانیش[29] کرد[30]

---

[1] VI — بخاک [2] K, IV, VI — بدین [3] K, IV — رفتی I — باشی [4] K — سینه و دل گشاده I, IV — دست بسته و [در — I] دل گشاده [5] VI — یابد [6] K — ز ترکان بروبر IV, VI — ز توران بروبر [7] I — этот и след. бб. оп.; K — доб. заголовок: رفتن گستهم بر عقب لهاک و فرشیدورد و کشتن ایشان را و خسته شدن گستهم Л — доб.:

پس گستهم تازیان شد براه * بجنگ سواران توران سپاه

[8] K — بیم IV — رود VI — آن روز [9] VI — به [10] K, IV — بکردار گرد [11] K — آن [12] K, I, IV — از [13] K, IV — سایه گاه گوان I — آهوان را دوان [14] Л, I, IV — و оп. VI — پس [15] K, I, IV — ازان [16] K — نزد VI — بیشه بر سوی [17] I, VI — زاب [18] K — از اندوه [19] I, IV, VI — ببندد [20] I, VI — میان [21] I — доб.:

ز پیکان تیر آتش افروختند * ترو خشک هیزم همی سوختند

[22] K — برافراختند [23] K — آتش وز (нарушен метр); I — چندی فگندند برآتش [24] K — سرها [25] IV — آب [26] K, IV — چو شد I, VI — بُوَد [27] K — چیره باشد I, IV — خیره باشد [28] K — بخفتند [29] K — باز بانیش VI — بپاسود [30] IV — доб. заголовок: کشته شدن لهاک و فرشیدورد بر دست گستهم

برادوکخت باپیلسم نامدار
بکشتند چندان زتوران سوار
بمستی همی کیو را خواستی
برانگیخت الکوس شبرنگ را
چو فرماند هرمرز شهریار
همه باسنان سرافشان شدند
کمانی چنان برد کو رستم است

نتابید با او دلاور سوار
کزان کشته شد پشته تا چرخ ماه
همه رزم با رستم آراستی
بخون شسته دیدیکان چنگ را
به تنها ردم من بدین کارزار
چو ناهید و هرمز درخشان شدند
بدانست کز تخمه نیرم است

گریزنده شد پیلسم زاژدها
که کرد افراسیاب آن بدید
همیشه زایران بدی یادوی
بیامد دمان تا بقلب سپاه
چو بشنید از و شاه توران زمین
چو آمد بنزدیک ایران سپاه

که دانست کزوی نیابد رها
یکی باد سرد از جگر برکشید
کجا شد کنون آتش و باد وی
بر شاه توران بپیمود راه
بگفتش زلشکر سران برگزین
بپوشید از گرد خورشید و ماه

کشتن رستم الکوس را ورزم با افراسیاب و شکست ترکان

دلیران ایران سراسر سران
بپرسید کالکوس جنگی کجاست
بالکوس شد آگهی زین سخن
بآواز گفتا که جنگی منم
برون رفت با او ز لشکر سوار
زواره پدیدار بد جنگجوی
زواره بر او تاخت با او بهم

بدست اندران گرز و تیر و کمان
که چندین همی رزم شیران بخواست
که سالار ترکان چه افکند بن
به پیش صف اندر زنگی منم
ز مردان جنگی فزون از هزار
بدو تیز الکوس تنها دروی
به نیزه بکردار شیر دژم

نمونه‌ای ازچاپ اولیاسمیع (بمبئی، ۱۲۷۲ق.)

هنر نمودن بهرام در شکارگاه پیش منذر

آمدن بهرام با نعمان نزد یزدگرد

نمونه‌ای از چاپ اولیاسمیع (بمبئی ۱۲۷۲ق.)

نیوشیدن	شنیدن

باب الواو

واژونه	برگشته وناْمبارک
وان	نگهبان
وبال	رنج
ورازاد	نام پادشاهی ازولایت سجاب
ورز	کشت وکشت کاری
ورزیدن	کشتکاری کردن وپیاپی کاری نمودن وحاصل کردن
وریب	کج
وریغ	نام شهریست ازملک روم
وشتی	پارچهٔ لطیف
ولوله	شور وغوغا
ویر	یاد وفهم وفریاد
ویژه	خلاصه وخصوص
ویسه	نام سپهسالارشنگ پدرپیران
ویله	آواز ونعره

باب الهاء

هار	گردن
هال	قرار وآرام
هامال	همال
هامراه	همراه
هاهیای	کلمه ایست که وقت رنج دانده برزبان آرند
هجیر	نام پسر گودرز که بدرسپید بدست سهراب گرفتار شد
هرا	گلوله های طلا ونقره که بر زین وساز اسب نشانند
هرچون	هرطور
هرزه	بیهوده
هرکاره	دیگ سنگین وآهنی
هرمز	نام پسر نوشیروان وپسر بهمن وستارهٔ مشتری وروز اول از هر ماه شمسی را نیز هرمز گویند
هری	نام شهریست ازخراسان که هرات مشهوراست
هریسه	طعامیست که ازگوشت وگندم پزند
هزمان	مخفف هرزمان
هزینه	نفقه وخزانه
هژیر	ستوده وبرگزیده وچست
هستی	معروف وخودبینی وخودپسندی
هشیوار	هشیار
هفت کرد	هفت ستاره
هفتواد	نام کسی بود که هفت پسر داشت ودشکون کرم همه مرزکرمان گرفت
هلا	کلمه ندا است برای آگاهانیدن
هلد	بگذارد
هم آواز	موافق
همال	قرین وشریک
همام	بزرگ وپهلوان
همانند	مانند
هماور	مخفف هم آوردن
همباز	انباز
همداستان	راضی وموافق
هم گوشه	هم جنس
همگنان	همکسان وهمچنان
همیدون	همیدم وهمین وهمچنین
هنجار	راه وروش
هندیا	شهریست
هنُز	مخفف هنوز
هنگ	سنگینی وغار وشکاف کوه
هوخت	بیت المقدس
هوش	زیرکی وجان ومرگ
هوشنگ	نام پسر سیامک
هور	آفتاب وبخت
هومان	برادر پیران که بدست بیژن کشته شد
هیتال	ولایت ختلان ازملک بدخشان
هیربد	خادم آتشکده
هیرمند	رودخانه در ولایت نیمروز
هیکل	حمایل است که بگردن دراویزند
هین	آگاه باش وشتاب ودرنگ
هیون	شتر سوار وشتر

باب الیاء

یا	درآخر کلمه گاهی نداید می آید
یار	همسر وبرابر
یاره	دست برنجن
یاز	ارش
یازیدن	اراده وآهنگ کردن
یافه	بیهوده
یال	گردن وبازو وموی گردن اسب
یزدان	خدا
یزدگرد	نام پادشاه اشکانیان وهم نام پادشاه ساسانیان
یلان سینه	نام پهلوانی ایرانی که بجنگ خاقان همراه بهرام چوبینه رفته بود
یشک	چهار دندان بزرگ پیشین پلنگان
یَغلَغ	تیر وپیکان باشد
یَلَه	رها وکج ورها کرده شده
یکایک	ناگاه
یلی زن	خواننده وسازنده را گویند
یمگ	شهر وولایتی است

بحمد الله وتوفیقه تمام شد کتاب شاهنامهٔ حکیم ابوالقاسم فردوسی طوسی رحمة الله علیه مع ملحقات ولغات در بندر معمورهٔ بمبئی ازمین همت والانهمت عالیشان معلّی مکان عزّت وسعادت توامان عمدة الاعاظم والاعیان قبله مکرّم سرور محترم جناب آقا محمد باقر صاحب تاجر شیرازی بخط ودقت اقل عباد الله محمّد ابراهیم الشهیر باقا خلف مرحمت وغفران پناه جنّت ورضوان آرامگاه المستغرق فی بحار رحمت الله الملک المنّان محمّد حسین خان اولیا سمیع الشیرازی ودر کارخانهٔ استاد المطبّعین اکمل المعاصرین عبد الغفور المشهور بدادومیان ابن محمّد عبد الله دهالیلی سمت انطباع پذیرفت فی غرّهٔ شهر جمادی الثانی من شهور سنه ۱۲۷۲

(۲۶) نمونه‌ای ازچاپ اولیاسمیع (بمبئی ۱۲۷۲ق.)

هو الله تبارک و تعالی شانه

بعون الله و حسن توفیقه کتاب مستطاب

شاهنامه حکیم

در عهد دولت ملک ملوک عجم وارث ملک

دیهیم و جم قهرمان الماء و الطین ظل الله فی الارضین سلطان السلاطین

و خاقان الخواقین السلطان صاحبقران ناصرالدین شاه قاجار

خلد الله ملکه

ابوالقاسم فردوسی

طوسی علیه الرحمه در دار السلطنه تبریز صانها الله عن الحدثان

بزیور طبع آراسته شد

صفحهٔ اول چاپ تبریز در ۱۳۱۶ق.

(۲۸) نمونه‌ای از مجالس چاپ تبریز در ۱۳۱۶ق

(۲۹) نمونه‌ای از مجالس چاپ تبریز ۱۳۱۶ق.

نمونهٔ چاپ مشهور به امیربهادری

بنام همایون ایزد یکتا و خداوند بیهمتا که بودش بایسته هستی است و نمودش در هر بلندی و پستی گوهر پاکش از سومند سوی و جا و در جای و دمان و دما برتر است و فروزه‌ها بیانکش

در پرده پوشاننده پوشیدگان نهان و پدیدار زهی دارنده هر زی و راز و کننده بی چون و انباز گرگر بی کوشش و رنج و داور بی همدست و همسنج که در زی بخشایشش

لنگر او چیزها را در پهنه هستی رخت کسی در برد و درخت و روشنگر نمایش سپند از پرتو هش را در شبستان مغز مردم دانا برافروخت هوش و خرد را چشم گرفت و اندیشه بدرا گشید و کشید

روان را بدانش ستایش نمود سخن را ترازوی دانش نمود سپس خامه را با زبان جفت کرد نی گنگ را داور گفت کرد زبان هست چون خسروی با شکوه و را خامه دستور دانش پژوه

جهان چون به دستور پیروزبخت هویدا شود در ز سالار تخت شود خوانده از خامه راز زبان ازیرا که باشد ورا ترجمان

درود بیکران به پاک روان فرخ سالار رهبران و سرکرده آئینگران مهین شاهان شاه بزرگوار و بهین کارآگاه خجسته تبار پیغمبر تازی نژاد روشنگر داد و دهناد جهان ارژند

کیهان خدیو و خسروان وخشور ایزدی فر نور خدیوان خدیو برهمزن بنیاد رنگ و ریو که شارستان هشتش گلین بوستان و نگارستان سپهرش فرودین آستان شاخ توبا

سبز برگیست که بندگانش را ترا هی دهند و کرزمان پگاهی است که چاکرانش را دستگاهی نهند شبی که خداوندش بمهمانی خواست جامه چالاکی بر پیکر بندگی بیاراست

بارهٔ آسمانی در زیر کشید و آواره یزدانی بوی برگرفت تا بجائی راند که سروش بدانجا شدن بار نیافت و پرده راز از رخ نگار همایون خداوندی برافتاد سخن کوتاه از سومند سوی

بیرون آمد و در تیمسار نهانی جهان اندرون شد باتن بهستی دم جان میشمرد خواجه جان را بتن می سپرد پرده نشینان که زهش را شنید توسن او یک تنه بگذاشتند

برکه جز او برد ران را زماند او همه را ز اندیشه خود بازماند زهی ارورد که بافره یزدانی فرتاب و فرتور آسمانی تاب فرشیم و چراس نوی نامه اندر بست و برگ

دگر اسپ باستانی نامها همه در هم نوشت خانه آباد را از گفت ترک و تازی کرد و نماز بردن سوی دمان نیازی فرو شد بفرمان یزدان پاک زرخشنده گردون برین تیره خاک

یکی نامه آسمانی بدست نبشته در آن از بالا و پست همه رازها در دل یکدگر نهفته چو شیرینی اندر شکر کلید در این فروزنده گنج سپرده نهان در کف هفت و پنج

که هستند پاکان گذاران وی همه از درون رازداران وی و فرزندش بسیار بر او فدرو داماد خجسته نهادش که بنیروی ایزدی فر جود و فره آسمانی فرنود بند جادوی اهرمنان

از هم گسیخت و خانه فرهت دیوان در هم شکست زهی تاب و نیرو که در خیم خشمش توسن ناره و از منش را با تازیانه فرهنگ و خرد سخت برانگیخت و خوی فر و فره که بیاغ هوش بنیش

برنگ جهان را با رنگ خامه دانش در نامه هستی نیک برانگیخت ای آن شهریاری که دیهیم و تخت نبینید چو تو شاه پیروزبخت نیارد ستاره چو تو روشنی

نمونهٔ چاپ مشهور به امیر بهادری

(۳۱)

بنام همایون شاهنشاه ایران

از او رفت مملکت را شکوه — رعیت دل آسوده دشمن ستوه
برون آرد از کلک معجز نگار — ز مشک سیه گوهر شاهوار
گر از وی بتابند زی خدای — شود خورد انگشت او زانسری
ز افزونی دانش و عقل و هوش — بدین نامه یازد همی چشم و گوش
ولی بی کم و بیش اندر عیان — نبد چون از و نسختی در میان
پس از خطی نغز و آراسته — برآزندش از طبع پیراسته
برون آمد این قصهٔ شاهوار — بنام امیر پسندیده کار
امیر بهادر که جنگ آزمای — ز پشت پدر آوریدش خدای
اگر کوه پیش آیدش در نبرد — شود از یکی زخم گرزش چو گرد
خداوند گفتار و کردار نیک — گرانمایه سردار و میر کشیک
هم از سرگذشت جهان باخبر — از امروز تا آدم بوالبشر
زهی شهریار پسندیده خوی — هنردوستار و هنرمند جوی
برون آورد کژی از راستی — براندازد افزونی از کاستی
سخن سنج و راد و عطا گستر است — چو محمود صد چاکرش بر در است
دل خلق عالم همه شاد از وی — همه ملک موروث آباد از وی

سر انگشت اگر نبودی تر آب — شدی عنبر اشهب و مشک ناب
گرفته فلک شکل انگشتری — نگین کرده از زهره و مشتری
غرض این شهنشاه والاتبار — که هر بخردی راست آموزگار
که دارد همی خاطر خویش شاد — ز نیکو منشهای شاهان راد
بفرمود تا برکشند از قلم — همه کمش از بیش و از بیش کم
که این نامه ماند بجا دیرباز — ز آثار شاهان گردن فراز
امیر سخن سنج دانش پژوه — بهر کار ستوار پایش چو کوه
بمیدان او شیر و ببر و پلنگ — بدندان برآرند ناخن ز چنگ
دلیران گیتی غلامش همه — هژبران نزد درگهش همه
ادیب و سخن سنج و پرمایه او — ز گردون گردان برش پایه او
چنان کرد این نامه را خوب سلک — که تیر فلک بوسه دادش بکلک
خدیوی که دین در پناه وی است — بدین گفت نامش گواه وی است
به پیش کف راد او مهر و میغ — نهان زیر دامان خجل کرده تیغ
در آیین شاهی و کردار نغز — شهان جهان پوست و اوست مغز
بقا تا فزون شد بدین جست چند — در آغاز این نامه دل بسته چند

نمونهٔ چاپ مشهور به‌امیر بهادری (۳۲)

رفتن گیو بجنگ فرود و کشته شدن اسبش

(۳۳)

متعلق بصفحهٔ (۱۰۶۰) از جلد اول

از مجالس چاپ مشهور به‌امیر بهادری

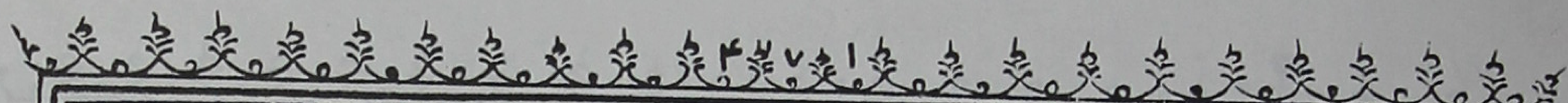
(۳۴) سرلوحهٔ چاپ تبریز در ۱۲۷۵ ق.

(۳۵) یکی دیگر از سرلوحه‌های چاپ ۱۲۷۵ق. در تبریز

نمونهٔ مجالس چاپ تبریز در ۱۲۷۵ ق.

جفا پیشگان ترا هم کنون / بیاویزم از دارها سرنگون
چو بشنید دارا به آواز گفت / که همواره با تو خرد باد جفت
بمن مرگ نزدیکتر زانکه تخت / بپرداخت تخت از نگونگشته بخت
بد و نیک هر دو ز یزدان شناس / وزو دار تا زنده باشی سپاس
همانا نبرد چند از آن سلیح و سپاه / گرانمایه اسبان و تخت و کلاه
جوانی همه بخت بیگانه شد / همه کاخ و ایوان چو ویرانه شد
ز خویشان کسی نیست فریادرس / امیدم به پروردگار است و بس
بزرگی بفرجام هم بگذرد / شکار است و مرگش همی بشکرد
بدو گفت کمری گزین سود نیست / ز آتش مرا بهره جز دود نیست

جهانا چون پیران شنیدم دوش / دلم گشت پرخون لب و پرخروش
از آن نامور پاک دادار خویش / بیابی تو پاداش گفتار خویش
بر نیست فرجام چرخ بلند / خراشش همه رنج و سوکش گزند
نمودار گفتار من بس بسم / به بیداستان عبرت هر کسم
همان نیز فرزند و پیوستگان / چه پیوستگان داغ دل خستگان
ز نیکی جدا ماندم زین نشان / گرفتار در دست مردم کشان
بدینگونه خسته بخاک اندرم / ز گیتی بخاک هلاک اندرم
سکندر ز دیده ببارید خون / بر آن شاه خسته بخاک اندرون
چنین بود بخشش ز بخشنده ام / همه زور و کار درخشنده ام

که هر دو ز یک بیخ و پیراهنیم / به بیشی چرا تخمها بر کنیم
یکی آنکه گفتی که ایران تراست / سر تاج و تخت دلیران تراست
بمردی نگر تا نکویی کنون / فرو ماندم از بن مدار انجمن
که چندان بزرگی و شاهی و گنج / مرا بود و از من نبد کس برنج
زمین و زمان بنده بد پیش من / چنین بود تا بخت بدخویش من
ز فرزند و خویشان شده نا امید / سیه شد جهان دیدگان سفید
بر نیست آیین چرخ روان / اگر شهریاری اگر پهلوان
چو دارا بدید آن ز دل درد وی / سرشک روان بر رخ زرد وی
به اندرز من سر به سر گوش دار / پذیرنده باش و بدل هوش دار

سکندر بدو گفت فرمان تراست / بگوی آنچه خواهی که پیمان تراست
زبان تیز دارا بر او برگشاد / همی کرد سر تا سر اندرز یاد
نخستین چنین گفت کای نامدار / بترس از جهاندار و کردگار

نمونهٔ مجالس چاپ تبریز در ۱۲۷۵ ق.

(۳۷)

وز آنجایگه شد سوی روم باز / شهنشاه نازان به راه دراز

همی راند تا سوی ایران رسید / به نزدیک شاه دلیران رسید

چو لهراسب بشنید کامد زریر / ابر درش گشتاسب آن نره شیر

پذیره شدندش همه مهتران / بزرگان ایران کند آوران

فرود آمد از اسب گشتاسب زود / برد آفرین کرد و شادی نمود

چو دیدش پسر را ببر در گرفت / ز جور فلک دست بر سر گرفت

زره چون با یوان شاهی شدند / چو خورشید در برج ماهی شدند

بدو گفت لهراسب از من مبین / چنین بود رای جهان آفرین

نبشته چنین بد مگر بر سرت / که بر تخت ماند ز نو کشورت

بدو شادمان گشت لهراسب شاه / مر او را نشاند از بر تخت و گاه

ببوسید و تاجش بسر بر نهاد / همی آفرین کرد و از دل گشت شاد

بدو گفت گشتاسب کای شهریار / مبیناد بی تو مرا روزگار

توئی شهریار و منت کهترم / سر بخت دشمن همی بسپرم

همه نیک باد اسر انجام تو / مبادا که باشیم بی نام تو

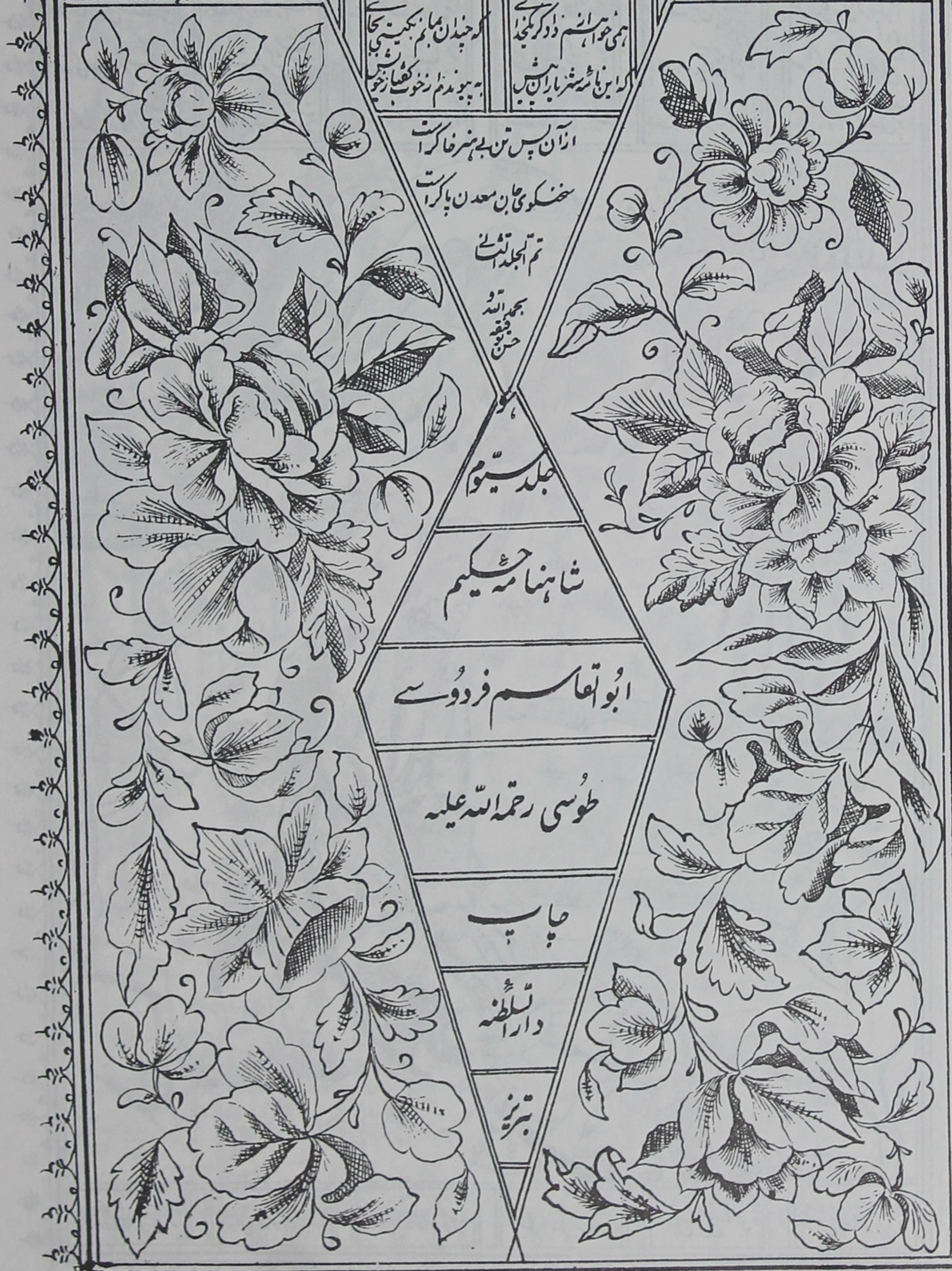
که گیتی نماند همی بر کسی / چو ماند بتن رنج یابد بسی

چنین است کیهان ناپایدار / درد تخم بد تا توانی مکار

یکی روز مردار زد آمدند / دگر روز بر کشوری مرزبان

همی خواهم از دادگر یکخدای / که چندان بمانم بگیتی بجای

که این نامهٔ شهریاران پیش / به پیوندم از خوب گفتار خویش

برون آمد از پرده خورشید — جهان گرد مانند سیم سپید
ز توران بیان بر نیامد نفس — فرستاد هم در زمان شاه کس
دوان مژده آورد زی شهریار — که آسوده شد شاه از کارزار
بلشکر چنین گفت شاه زمین — مبادا که گیرند ره در کمین
با یران ندیدند از یشان نشان — چنین گفت خسرو بگردنکشان
با یران بر آسیم زاید رکنون — که بخت نکو گشتمان رهنمون
بخسرو چنین گفت کای شهریار — بیزدان دادار پروردگار
بباشیم یکماه پیروز و شاد — بدید از کیخسرو پاک زاد
بهر جای ایوان بپا ساختند — می و رود و رامشگران خواستند
بایوان دستان جهانجوی شاه — چو خورشید تابان میان سپاه
چو خسرو ببرزو نگه کرد گفت — که مردی نیابی بگیتی جفت
چو بشنید رستم ببوسید تخت — بدو گفت کای شاه فرخنده بخت
تو شاهی و او پهلوان تو است — چو من بنده شاه کیخسرو است
کنون زور برزو ببین گاه جنگ — بهر جا که بر سازید جنگ
ز یاقوت می پر ز پیروزه جام — دو اسب گرانمایه زرین ستام
ز مردان شمشیرزن ده هزار — همه نامداران خنجرگذار
بدو گفت کاین کشور آباد دار — گشاده زر و پیوسته با داد دار
فرامرز و برزوی و رستم زبان — گشادند بر شهریار جهان
سراپرده هنگام بانگ خروس — ببستند بر کوهه پیل کوس
جهانجوی رستم همانجا بماند

در رفتن کیخسرو بزابلستان و منشور غور و هری دادن به برزو

که آن پیر سر جادوی بدکنش — که هر دم دگرگونه آرد منش
که دشمن گریزان یکی چه بهست — اگر چه بهر جای کشور مراست
بسازیم از بهر برزوی کار — جهانجو نبود در خور نامدار
که از آرزو برنتابی سرم — گزین کام از مهر و مه بگذرم
چو بشنید کیخسرو نامجوی — ز فرمان دستان نتابید روی
بدان سان بیاراسته بام و در — همی ریختی پای خسرو گهر
جهان پهلوان رستم زال زر — بگردون گردان برآورد سر
وز آن پس چنین گفت با پهلوان — که ای نامور گرد روشن روان
جهانجوی برزو ترا بنده است — بفرمان و رایت سرافکنده است
مرا برف پیری بسر بر نشست — نیارم بکینه همی آخت دست
چو بشنید خسرو از او شاد شد — تو گفتی یکی سرو آزاد شد
دو صد تخته جامه ز دیبای چین — بسی جوشن و ترک از بهر کین
سپردش ببرزو شاه جهان — بنزدیک فرزانگان و مهان
بدان بزم خرم همی باش شاد — نباید که پیچی سر از داد
نیایش کنان هر یکی آفرین — گرفتند بر شاه ایران زمین
دو منزل سپهبد جهان پهلوان — همی رفت شادان و روشن روان
خود و نامداران ز زابل براند — بپایان رسانیدم این داستان

تبیره برآمد ز پرده سرای — خروشیدن بوق با کرنای
ز آن نامداران یکی را ندید — که از دور آواز مردم شنید
گریزان شد از بیم افراسیاب — همانا که بگذشت از تیز آب
سواران برفتند هر سو دوان — همان پهلوانان روشن روان
سراپرده و چارپای و ستور — بسی بهتر از دشمن روز کور
چو بشنید دستان ز خسرو چنین — ببوسید پیش سپهبد زمین
بیاراید ایوان بنده خرم — از آنجا سپهبد ز فرخنده بام
برفتند شادان بایوان زال — خود و پهلوانان با فر و یال
بزابل همه شادمان مرد و زن — نشاندند هر جایگه رود زن
فرامرز و برزوی شاد و بپای — بر تخت خسرو به پرده سرای
بیا تا کنون ساز برزو کنیم — ز ایران در پهلو نو کنیم
که کین سیاوخش بسته میان — بکوشند توران چو شیر ژیان
مرا سال از چار صد بر گذشت — بسی بر سرم چرخ گردان بگشت
بفرمود تا باره و تاج زر — طلا تا رومی بزرین کمر
درفشی که بد پیکر آن عقاب — که بود از نخست آن افراسیاب
نبشتند منشور غور و هری — ببرزو سپردن ز بهر خوری
چو بشنید برزو زمین بوسه داد — بسی آفرین کرد بر شاه یاد
چو خسرو یکی ماه در سیستان — بشادی همی بود همداستان
جهاندار دستان و برزو بهم — برفتند با شه چو شیر دژم
بدین سان که بشنیدم از باستان

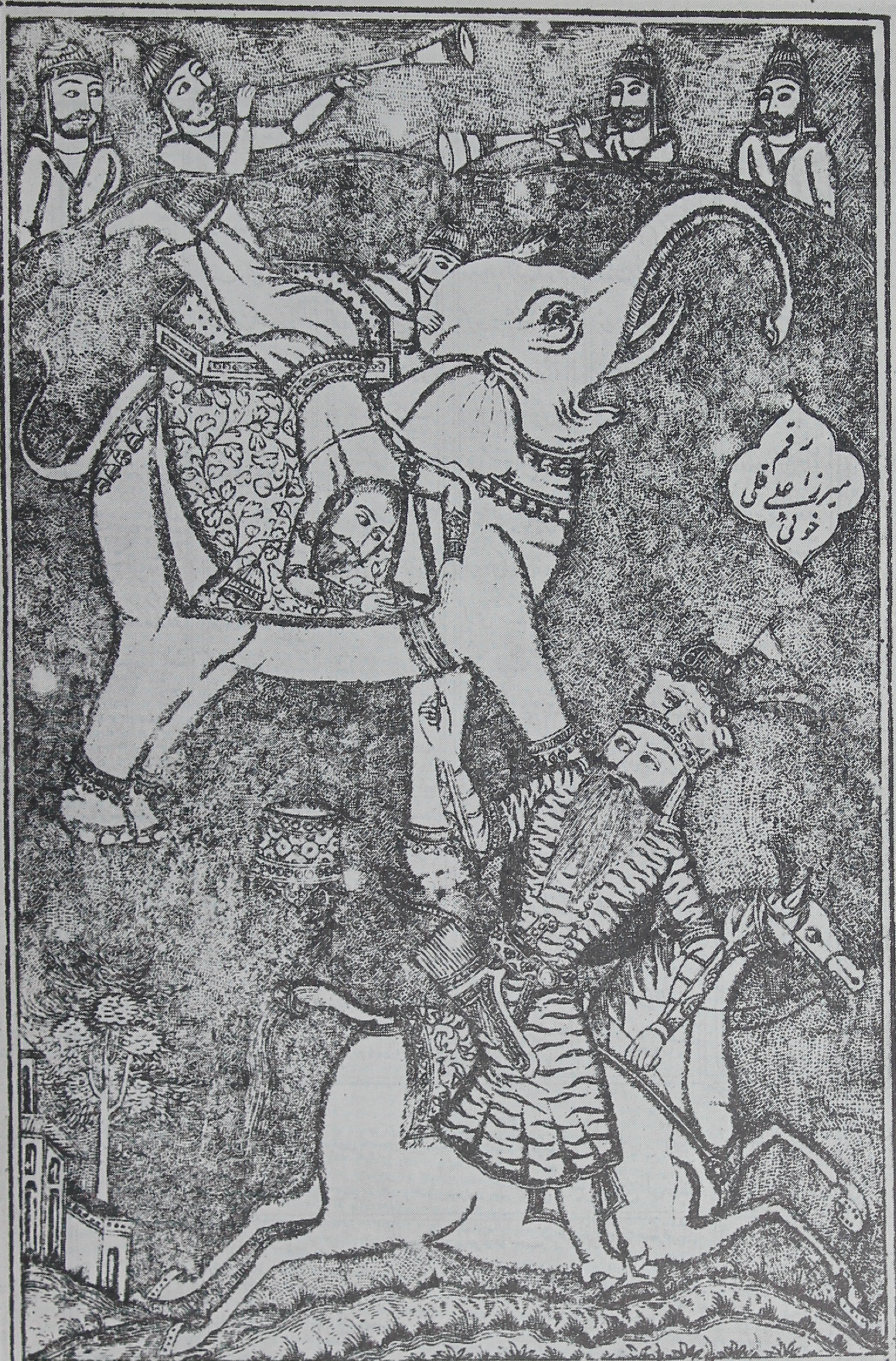
الحمد لله رب العالمین و الصلوة و السلم علی اشرف مخلوقاته و مظهر صفاته و علی آله الطیبین و اولاده الطاهرین الذین هم سفینة النجات سیما ابن عمه و خلیفته و وصیه بلا فصل امیر المؤمنین و وصی رسول رب العالمین

صلوات الله و سلامه علیه و آله و لعنة الله علی اعدائهم و غاصب حقوقهم و مخالفیهم و منکر فضائلهم اجمعین الی یوم الدین بعدد ما عنده من العدد فی کل لمحة من الازل الی الابد

کتاب شاهنامه فردوسی طوسی رحمة الله علیه در چاپخانه عالیشان سمو القدر و المکان مشهدی حاجی آقا خلف مرحوم آقا محمد باهتمام استاد ماهر فی هذا الفن کربلائی محمد تقی صورت اتمام پذیرفت

راقمه العبد الاحقر عسکر بن حسین اردوبادی فی شهر جمادی الاول ۱۲۷۵

چاپ تبریز در ۱۲۷۵ به‌خط عسکر اردوآبادی

(۴۰) نمونه‌ای از چاپ ۱۲۶۷ق. در تهران

(۴۱) نمونه‌ای از شاهنامه چاپ بمبئی در: ۱۲۶۴ ق.

(۴۲) صفحهٔ عنوان یوسف وزلیخا چاپ تهران ، (بدون تاریخ)

نمونهٔ صفحه‌ای ازیوسف و زلیخای چاپ قدیم

بپرسید یعقوب دلخسته را / که آن پیر امید بگسسته را
سوی ابن یامین نگه کرد باز / شه پاکدین یوسف سرفراز
بدو گفت کای زاده بی‌نظیر / برخسار روشن چو بدر منیر
توئی آنکه همزاد اگر گرگ خورد / ترا از برادر چنین فرد کرد
توئی آنکه با یوسف پرهنر / هم از مادری زاده هم از پدر
دریغا بسی بر تو بیداد هست / ز بخت بدت سخت فریاد هست
که تنها بماندی ز همزاد خویش / از آن جفت همتا و دلشاد خویش
زبان برگشاد ابن یامین و گفت / که ای ملک و فرهنگ شاه نهفت
عزیز همایون سپهر ملوک / بفر فرشته بچهر ملوک
منم ابن یامین ثنا گوی شاه / هوادار خاک در بارگاه
منم آنکه با یوسف پرهنر / برادر ز یک مادر و یک پدر
منم آنکه بر من ستم کرد گرگ / منم آنکه همزاد او خورد گرگ
چنین کرد حکم ایزد کردگار / بجز شکر با حکم وی نیست کار
مرا تا ز یوسف جدا کرد بخت / نبودم جز از زر دلشاد بخت
که دیدم دل افروز دیدار شاه / درخشنده برتر ز مهر و ماه
که گوئی یکی یوسف دیگر است / ز یوسف بصد پایه نیکوتر است

ازین در زمانی سخن گفت چند / ابا آن همایون شه ارجمند

مهمانی نمودن حضرت یوسف اسباط را و شناختن ابن یامین او را

سرانجام خوان خواست شاه جهان / نهادند پیش جای شاهانه خوان
یکی پیش شه پنج دیگر جدا / نشستند با شاه فرخ نشان
ولیکن دو ده هر دو را یکتا گم / ببین علم آن شاه فرخ شیم
که آن خوان و ترتیب آرایش چه بود / بفرهنگ و دانش چه گویم نبود

(۴۴) یوسف و زلیخای چاپ ۱۳۱۷ق. در طهران

اعلام نویسندگان

ستاره کنار اعلام نشانهٔ آن است که به قسمت اروپائی نیز باید مراجعه شود

آ

آبراهیمیان ، روبن: ۱۹
*آتش،احمد:۵۰
آخوندوف ، روح‌الله : ۱۱۲
آذر: ۱۱۲
آذر بیگدلی : ۸۰
آذرخشی ، رضا : ۲۰ ، ۴۵ ، ۲۱۷
آذری ، علی : ۲۱۷
آذری ، فرهاد : ۱۹
آربری ، ا. ج. : ۱۹
آزادبلگرامی ، غلامعلی : ۸۰
آزاد همدانی ، علی‌محمد : ۴۵
آهی ، مهری : ۱۹

ا

اباصلت: ۱۱۲
ابدال‌بن داراب:۸۶
ابراهیمی، محسن : ۱۱۲ ، ۵۹
ابن یوسف شیرازی : ۱۹
اتحادیه ، منصوره : ۱۹
*اته ، هرمان : ۱۹
احراری ، طاهر : ۲۰۲
احمدعلی‌خان : ۸۰
احمدی ، احمد : ۲۱۱
ادیب‌الممالک‌فراهانی ، صادق : ۲۰ ، ۱۹۸ ، ۲۰۱
استاریکف ، ا.ا. : ۲۰ ، ۱۱۷،۴۵، ۲۱۷
استخر ، محمدحسین : ۲۰
استعلامی ، محمد : ۲۲۸
اسحق ، محمد : ۲۰
اسمیرنوا ، او : ۲۰۰
اسلامی ندوشن ، محمدعلی : ۲۱:۲۰، ۳۴
اسماعیل پاشا بغدادی : ۸۰
اعتمادالسلطنه ، محمد حسن : ۸۰ ، ۸۱
اعتماد مقدم ، علی‌قلی: ۲۱۷، ۲۱۸
اعلامی ، شهناز: ۲۱
افکاری ، جهانگیر : ۴۷
اقبال ، عباس : ۱۹۹،۸۳،۲۲،۲۱
اقبال ، محمد : ۲۱۸،۴۲،۲۲
امین ریحانی : ۲۲
اورنگ ، عبدالحسین : ۲۲
ایزدیار : ۲۲

ب

بدوی ، امین‌عبدالمجید : ۲۳
*براون ، ادوارد : ۲۳
*برتلس ، آ.ی. : ۲۳ ، ۲۰۰
بسطامی ، علی‌بن مکی : ۸۶

بغدادی ، عبدالقادر : ۸۵
بنانی ، امین : ۱۰۷
بنداری ، فتح‌بن‌علی:۱۱۹
بنووال ، محمدافضل : ۲۳
*بوزانی ، الکساندر : ۲۳
بوستانی ، مجدالعلی : ۲۳
بهار ، محمدتقی : ۴۵،۲۵،۲۴،۲۳
بهارمست ، احمد :۲۱۲،۴۵،۲۵
بهرامی ، مهدی : ۲۵
بهروز ، ذبیح‌الله : ۴۴
بهنام ، عیسی : ۳۹
بهیار ، م. = مسکوب
بینش ، تقی : ۲۵

پ

پژمان بختیاری ، حسین : ۲۵

پ

*پوپ ، آرتور اپهام : ۲۵
پورداود ، ابراهیم : ۲۱۰،۲۰۹،۲۵،
۲۲۰
پوریا ، ارسلان:۲۱۳

ت

تقی‌زاده ، سیدحسن : ۴۹،۴۶،۲۶

ج

جامی، عبدالرحمن: ۸۱
جعفری یزدی ، جعفر : ۳۹ ، ۸۱
جلالی ، ع. : ۲۱۲
جمال‌زاده ، سیدمحمدعلی : ۲۷،۲۶
جواهر کلام ، عبدالعزیز : ۲۷
جودت، م. : ۱۱۲

چ

چوانو ، ولادبانا : ۲۷

ح

حسینی ، میرحسینی دوست : ۸۱
حمیدی ، مهدی : ۲۱۱،۲۰۸
حکیم ، محمدتقی : ۸۱

خ

خانلری ، پرویز ناتل : ۲۷ ، ۲۰۹ ،
۲۱۰
خانلری(کیا) ، زهرا : ۲۱۳
خطیبی ، حسین : ۲۷
خیام‌پور ، عبدالرسول : ۲۷

د

داراب ، غلامحسین : ۲۸
دبستانی کرمانی ، محمود : ۲۸
دبیرسیاقی ، محمد : ۲۰۲،۲۰۰
دست‌غیب ، عبدالعلی : ۲۸
دشتی ، علی : ۲۸
دولت‌آبادی ، یحیی : ۵۴
دولتشاه سمرقندی : ۸۱
دهخدا ، علی‌اکبر : ۲۹

ر

رازی ، امین احمد : ۸۱
*راماسکویچ : ۲۹
رجائی ، احمدعلی : ۲۹ ، ۲۱۸
رحیم‌زادهٔ صفوی : ۲۹
رحیمی ، مصطفی : ۲۹
رشیدبیک افندی‌زاده : ۱۱۲

رشید یاسمی ، غلامرضا : ۲۹ ، ۳۰ ، ۱۹۹
رضازادهٔ شفق ، صادق : ۱۹ ، ۳۰ ، ۸۶
رضی ، هاشم :۲۰۸
رعدی آذرخشی ، غلامعلی : ۳۱
رمضانی ، محمد :۲۰۱،۱۹۹
روحی ، عطاءالله:۲۰۸
ریاضی ، غلامرضا : ۳۱

ز

*زایاچکوفسکی ، ا. : ۲۱۸
زرین کوب ، عبدالحسین : ۳۱
زنوزی ، محمدحسن : ۸۲،۸۱

ژ

*ژوکوفسکی ، و. آ. : ۲۲۴

س

سادات ناصری ، حسن : ۸۰
سامی ، شمس الدین : ۳۱
سپنتا ، عبدالحسین : ۵۰
سپهرم ، امیرمسعود : ۳۱
سیاح ، فاطمه : ۳۲،۳۱
سیدزاده : ۲۱۱
سیروس ، بهرام : ۲۰۲
سیف آزاد : ۱۹۹

ش

شائق ، عبدالله : ۱۱۲
الشابی ، علی : ۳۲
شبلی نعمانی : ۳۲
شرف (شریفی) : ۱۱۱
شیرانی ، محمود : ۳۲
شیروانی ، زین العابدین : ۸۲

ص

صابر : ۱۱۲
صدیق اعلم ، عیسی : ۳۳ ، ۴۶ ، ۷۴
صفا ، ذبیح‌الله : ۳۳ ، ۴۶ ، ۲۰۹ ، ۲۱۱
صفا ، محمد : ۲۳۰
صمصام الدوله ، عبدالرزاق : ۸۲
صورتگر ، لطفعلی : ۴۲،۳۴،۳۳

ط

طاهر ، ابراهیم : ۱۱۲
*طاهرجانوف ، ع : ۲۰۰
طباطبائی ، احمد : ۳۸ ، ۲۳۱
طهرانی ، آقابزرگ : ۲۱۸،۳۴

ع، غ

عبدالحسین بن لسان الملک : ۲۱۶
*عثمانف ، ن. ا. :۱۹ ، ۲۲۴،۲۰۰
عروضی سمرقندی : ۸۲
عزام ، عبدالوهاب : ۱۱۹،۳۴
*علی یف ، رستم : ۲۰۰
علوی ، بزرگ : ۴۲ ، ۴۸
عوفی ، محمد : ۸۳
عینی ، صدرالدین :۲۲۴
عینی ، کمال : ۲۰۲
غایب زاده ، عباس: ۱۱۲

ف

فاضل زادهٔ بدیع: ۴۷
فتح اعظم ، هوشمند : ۳۴

شعار ، جعفر : ۳۲
شفیعی ، محمود : ۳۲،۴۶
شوشتری ، قاضی‌نورالله : ۸۲
شهسواریان ، آودیس : ۳۲

ف

فخرداعی گیلانی ، محمدتقی : ۳۲
فرخ اورمزد= اسلامی ندوشن
فردوس = نوشین
فرشتهٔ استرآبادی ، محمدقاسم : ۸۳
فرشیدورد، خسرو : ۳۴
فروزانفر ، بدیع‌الزمان : ۳۴،۳۵
فروغی، محمدحسین (ذکاءالملک): ۸۶
فروغی ، محمد علی (ذکاءالملک‌دوم) : ۳۵،۲۰۱،۲۰۶،۲۰۷
فرهمند، ملیحه : ۲۲۹
فلسفی ، نصرالله : ۳۵،۳۶
فؤادی ، حسین : ۳۶

ق

قاجار ، بهمن : ۸۳
قادری ، شمس‌الله : ۲۱۹
قاسمی ، احمد : ۳۶
قدیمی ، ذبیح‌الله : ۲۰۵ ، ۲۰۷
قریب ، عبدالعظیم : ۳۷،۲۱۴
قریب ، یحیی : ۸۳
قزوینی ، شاه محمد : ۸۴
قزوینی ، محمد : ۳۷،۸۲
قوکاسیان ، هراند: ۲۱۹

ک

کازرونی ، ابوالقاسم : ۸۳
کاظم‌زادهٔ ایرانشهر ، حسین : ۳۷ ، ۲۱۲
کاظم‌بک : ۲۲۴
*کریمسکی: ۲۲۴
*کویاجی: ۳۸
کهزاد ، احمدعلی : ۳۸
کیلنادزه ، رواز : ۳۸

گ

گوپامومی ، قدرت‌الله : ۸۴
*گوزلیان ، ل . : ۲۰۰
گوهرین ، صادق : ۲۰۹

ل

لاهوتی ، ابوالقاسم : ۱۱۷
لودی ، شیرعلی : ۸۴
لسان ، حسین : ۲۱۹

م

*مار، ی. ن . : ۳۸
*ماسه ، هانری : ۳۸ ، ۳۹
متینی ، جلال: ۲۰۸
مجتبائی ، فتح‌الله : ۲۳ ، ۳۹
محجوب ، محمدجعفر : ۳۹
محمد ریاض : ۲۱۹
محمدصدیق حسن : ۸۴
محیط طباطبائی ، سید محمد : ۳۹
مستوفی ، حمدالله : ۸۴
مدرس تبریزی خیابانی ، محمد علی : ۳۹

مرسده : ۲۱۳
مستوفی ، ابوالفضل یوسف:۲۱۹
مسرور، حسین : ۴۰،۳۹
مسکوب ، شاهرخ (م. بهیار) : ۲۹ ، ۳۴، ۴۴، ۴۷
معرفت ، حسن: ۲۰۷
معین ، محمد : ۸۳،۴۰
مقدم ، محمد : ۲۰۶
*مکان ، ترنر : ۱۹۹،۱۹۸،۴۰
مکری ، محمد : ۱۲۳
منافزاده ، م . ا . : ۲۰۶
* مهل (موهل) ، ژول : ۴۷ ، ۱۹۹، ۲۰۲
میان اختر ، قاضی احمد : ۴۰
میکده ، عبدالحسین : ۴۰
مینوی ، مجتبی : ۴۰ ، ۴۷ ، ۵۰ ، ۱۹۹ ، ۲۱۰ ، ۲۱۴

ن

نازاریانتس ، س.: ۲۲۵
ناظر ، عباس غایب‌زاده : ۱۱۲
نخعی ، حسین : ۲۰۸
ندا ، طه : ۴۸
نظمی، علی: ۱۱۲،۶۶
نعمة‌الله (ملا) : ۱۱۰
نفیسی ، سعید : ۴۱ ، ۴۲ ، ۴۸ ، ۶۶، ۱۹۹
*نلدکه ، تئودر : ۴۲ ، ۴۸
نوائی ، امیرشیرعلی : ۸۴
نوبار، آبل : ۴۲
نور ، رضا : ۶۷
نوشین ، عبدالحسین: ۲۲۲،۲۰

و

ونی‌فردهومز : ۴۲
*وولرس : ۱۹۶ ، ۱۹۹
وهمن ، فریدون: ۲۲۰

ه

هاشمی حائری ، علی : ۴۳
هدایت ، رضاقلی : ۸۴
هژیر ، عبدالحسین : ۴۳
همایی ، جلال‌الدین : ۴۳

ی

یارشاطر ، احسان : ۴۳ ، ۲۱۲،۷۹
یزدانیان ، محمد : ۴۴
یغمائی ، حبیب : ۲۲۰،۲۰۷،۴۳
یقانیانیچ ، لیدیا : ۴۳
یکتائی ، مجید : ۲۲۰
ییریجک ، اتو : ۴۴

اعلام اروپائی

A

Abid, Amin : ۴۹
Abuladze, J. : ۱۲۵
*Aga-oglu, M. : ۴۹
Aliev, G. Yu. : ۴۹
Amthor, E. : ۹۰
Andersen, H. : ۵۰
Ankelsaria, B. G. : ۴۹
Ankelsaria, H. T. : ۴۹
Antal, R. : ۱۲۷
Antia, E. K. : ۱۲۳
Arberry, A. J. : ۵۰
Asatour, G. : ۹۵
*Atesh, A. : ۵۰
Atkinson, J. : ۹۶و۹۷و۹۹و۱۰۰و۱۰۱و۱۰۲و۱۰۴و۲۰۳
Avril, A. : ۲۲۸

B

Bajraktarevic, F. : ۱۱۸
Baldyrev, A. : ۱۱۵
Banu, Ts. B. : ۱۱۷
Barthold, W. : ۵۱
Baumgartner, A. : ۵۱
*Bausani, A. : ۵۱
Belentsky, A. M. : ۲۲۱
Benshalom, B. : ۱۱۹
*Bertels, E. E. : ۵۱و۵۲و۲۰۰
Beyer, C. : ۹۲
Bianchi, A. : ۵۲
Blochet, E. . ۵۲
Bohra, V. B. : ۱۰۳
Bolotnikoff, A. : ۵۲
Bompiani, V. : ۵۲
Bonard, A. : ۵۲
Borecky, J. : ۱۱۴
Bottcher, H. M. : ۵۳
Bricteux, M. : ۵۳و۱۲۲و۲۲۸و۲۲۹
*Browne, E. G. : ۵۳و۵۰۱
Buckler, W. : ۵۳
Butler, N. M. : ۵۳

C

Champion, J. : ۹۶
Chidsey, A. L. : ۱۰۵
Christensen, A. : ۵۳و۱۱۴
Church, A. J. : ۹۹
Colt, D. : ۱۰۵
Costello, L. S. : ۹۷و۹۹و۱۰۰
Coyaji = Koyaji

D

Darmesteter, J. : ۵۴
Davar, F. C. : ۵۴
Delvau, A. : ۱۲۱
Devereux, R. : ۲۲۱
Diakonov, M. M. : ۱۱۶
Dimand, M. S. : ۵۴
Dinshah Irani : ۵۴و۵۹
Diyakonov, M. M. : ۵۷و۲۲۱و۲۲۳

E

Essigmann, A. : ۹۳
*Ethé, H. : ۱۹و۵۴و۵۵و۹۲و۲۱۵

F

Flügel, G. : ۵۶
Freiherr, O. : ۵۶

G

Göerres, J. : ۸۹و۹۳
Graf von Ludolf : ۸۹
Grube, E. J. : ۵۶
Grunebaum, G. E. : ۵۷
Grunebaum, M. : ۵۷
Gruziuski, A. E. : ۱۱۶و۱۱۷
Guerber, H. A. : ۱۰۴
Gulzadiantz, S. : ۹۵
*Guzaliyan, L. T. : ۵۷ و ۲۰۰ و ۲۲۱

H

Hageman, G. E. : ۵۷و ۱۲۶و ۲۰۳
Halisten, J. : ۱۲۶
Hammer-Purgstall, J. : ۸۹
Hansen, K. H. : ۵۷و۵۸
Hermelin, A. E. : ۲۰۵و۲۲۱
Horn, P. : ۵۸و۸۵
Huart, C. : ۵۸
Humbert, P. : ۵۹
Husing, G. : ۵۹

I

Ibrahimov, M. : ۵۹
Imoto, E. : ۵۹
Irani=Dinshah
Ivanow, W. : ۵۹

J

Jackson, A. V. W. : ۶۰و۱۰۰
Jarret, H, S. : ۲۰۴
Jewett, I. B. : ۲۲۱
Jolowicz, H. : ۹۱

K

Kanga, J. B. : ۹۹
Kanga, P. K. : ۲۰۵
Kanus-Credé, H. : ۹۴
Karoly, F. : ۱۲۷
Kerbs, H. : ۶۲
Khan, M. : ۶۰
Kosegarten, H. G. L. : ۶۰
Kawalski, T. : ۶۱
*Koyaji, J. K. : ۶۱و۶۲
Kubickova, V. : ۱۱۴
*Krymkii, A. : ۱۰۷
Kuroyanagi, T. : ۶۲و۱۱۸
Kutar, M. N. : ۱۲۴
Kutta, C. : ۶۲

L

Langlès, L. M. : ۱۲۰
Lauckhard : ۹۲
Lentz, W. : ۶۲
Legran, B. V. : ۱۱۷
Lescot, R. : ۶۲
Leszcynski, G. L. : ۹۳
Levy, R. : ۶۳و۱۰۷
Lieber, M. : ۱۰۵
Lozinsky, M. L. : ۶۳و۱۱۷
Lugal, N. : ۱۱۳
Lumsden, M. : ۱۹۱

M

*Macan, T. ۱۵۱,۱۹۴
Machalski, F. : ۱۲۷
Macler, F. : ۶۳
Mango, A. J. : ۶۳
*Marr,y.: ۳۸
Marçais, G. : ۶۳
*Massé, H. : ۶۳و۶۴و۱۲۲
Menage, V. L. : ۶۴
Minorsky, V. F. :۶۴
Modi; J. J. : ۶۵و۱۲۴
Mohl, J. : ۶۵و۷۱ و۱۲۰ و۱۲۱ و۱۰۳و۱۹۱
Molé, M. : ۶۶
Mulchand,: ۱۲۸
Mzik, H. : ۶۶

N

Nallino, C. A. : ۶۶
Nicholson, R. A. : ۶۶
Nizamat, J. : ۶۷
*Nöldke, T. : ۶۷
Nour, R. : ۶۷

O

Orbeli, I. : ۶۸
*Osmanov, M. O. : ۶۸و۲۲۲
Ouseley, G. : ۶۹

P

Pagliaro, A. : ۶۹
Parakh, E. A. : ۶۹
Patell : ۶۹
Patris, R. : ۱۲۲
Pavry, B. : ۱۰۶
Pertsch, W. : ۷۰
Petrov, D. K. : ۷۰
Pickering, C. J. : ۷۰
Pizzi, I. : ۷۰ و۷۱ و۱۰۸ و۱۰۹و ۲۰۴و۲۲۹و۲۳۰
*Pope, A. U. : ۷۱
Prakash, B. : ۷۱
Ptitzuin, G. V. : ۷۱

Q

Quatremère, E. M. : ۷۱و۲۳۰

R

Rabb, K. M. : ۱۰۰
Rast, N. A. : ۷۱
Reinaud, J. T. : ۱۲۰
Renninger, E. D. : ۱۲۳و۱۰۴
Richter, E. : ۷۱
Rieu, Ch. : ۷۲
Ringgren, H. : ۷۲
Ritter, H. : ۷۲
Robertson, W. T. : ۹۷
Robinson, B. W. : ۷۲
Robinson, S. : ۷۲و۹۸
Rogers, A. : ۷۳و۱۰۲
Romaskevich, A. A. : ۷۳
Rosenberg, F. A. : ۷۳
Rückert, F. : ۷۳و۹۰و۹۱و۹۲و ۹۳
Rugarli, V. : ۱۰۹
Rypka, J. , ۷۳و۷۴و۲۳۰

S

Sabashvili, S. : ۱۲۵
Salac, A. : ۷۴
Salemann, C. : ۸۵

Samoilovich, A. N. : ۷۴
Sarfaraz, A. : ۷۴
Saruxan, A. : ۷۵
Schach, A. Fr. : ۷۵و۹۱و۹۲
Schaeder, H. H. : ۷۵
Schaupp-Hon, H. : ۹۳
Schlechta - Wssehard, O. : ۷۵و۱۱۱و۲۱۵
Schubert, J. : ۷۵
Shekhar, I. : ۷۶
Silvestre de Sacy : ۲۳۰
Simond, Ch. : ۱۲۲و۲۳۱
Smith, D. E. : ۷۶
Smirnova : ۲۰۰
Sokolov, S. : ۱۱۶
Spiegel, F. : ۷۶و۲۲۲
Sprenger, A. : ۷۷
Srivastava, R. : ۱۲۸
*Starikov, A. A. : ۱۱۷
Stigand, W. : ۱۰۲
Sykes, E. C. : ۱۰۱

T

*Tagirdzhanov, A. T. : ۷۷
Taronci, S. : ۹۵
Tavadia, J. C. : ۷۷
Teichert, A. : ۷۷و۹۲
Thurmanidze, Kh. : ۱۲۵
Tibbits, C. J. : ۱۰۱
Tiriakyan, H. : ۹۵
Trever, K. V. : ۷۷

V

Vaccha, p. B. : ۷۷
Veksler, L. F. : ۷۷
Visvesavara Datta, : ۱۱۰
Volgin, P. : ۱۱۷
*Vullers, J. A. : ۱۹۶و۲۰۳

W

Wahl, S. F. G. : ۹۰
Walker, B. M. ۱۰۱
Wallenburg, : ۷۸و۱۷۰
Warner, A. : ۱۰۱و۱۰۶
Warner, E. : ۱۰۱و۱۰۶
Weston, S. : ۹۶
Weiss, V. : ۹۰
Wiet, G. : ۷۸و۲۳۱
Wikander, S. : ۷۸
Wilkinson, J. V. S. : ۷۸ و ۷۹و ۱۰۶
Williams, B. C. : ۱۰۵
Wilmont-Buxton, E. M. : ۱۰۳و ۱۰۴و۱۰۶
Wilson, C. E. : ۷۹
Witzleben, U. : ۹۴
Wolff, F. : ۷۹و۸۵

Z

*Zajaczkowski, A. : ۱۱۳
*Zhukovski, V. A. : ۱۱۵
Zimmern, H. : ۹۸و۱۰۲ و۱۰۴و ۱۰۵

اعلام کاتبان و خوشنویسان

آدینهٔ بخارائی ۱۵۱
ابن‌طرخان ۱۵۵
ابوالحسن بن کلب علی اصفهانی دزفولی ۱۶۰
احمدبن‌حسن بن احمدکاتب ۱۴۵
احمد حسن بن قطب بن زاهد بن عمر همدانی ۱۳۷
احمدبن محمد (حافظ ـ) ۱۵۱
استرآبادی (شاید عزالدین؟) ۱۴۶
برهان ۱۴۹
بهاءالدین پیشاوری ۱۴۶
بهاءالدین بن قوام‌الدین بن کمال‌الدین یوسف علمدار ۱۳۸
پیرحسین بن حسن ۱۴۳
جعفر بایسنغری ۱۳۴
حسن‌الحسینی الکاتب الشیرازی ۱۴۴، ۱۴۷
حسن رکن‌الدین‌الکاتب‌الشیرازی ۱۳۲
حسن بن‌علی بن‌حسین بهمنی ۱۳۱
حسن بن محمد ۱۴۵
حمدالله بن‌قوام‌الدین بن نظام‌الدین قاسم ادیب لباسانی ۱۴۱
درویش‌علی بن منصور انصاری ۱۴۹
درویش محمدمخلص ۱۳۹
سعدالله بن ابوالمکارم حجازی ۱۴۷
سلطان‌حسین بن علی بن‌اصلان شاه کاتب ۱۴۰
شاه محمدکاتب ۱۴۳، ۱۷۴
شریف‌الکاتب ۱۴۶
شریف‌منشی بن خلیفه‌امیر بن معین‌الدین آلتونی علامه ۱۴۶
شمس‌الدین حسین‌امامی ۱۵۲
شهرامیرالکاتب شیرازی ۱۴۶
شیخ‌الاسلام بن حسین بن علی بن محمد ۱۳۶
صفی‌قلی بن فرهادغلام ۱۵۸
عبدالرحمن‌الحـ... ۱۳
عبدالمجید ترکان ۱۵۹
عبدالله ۱۵۵
عبدالله بن‌شعبان بن حیدراشترجانی ۱۳۶
عبدالله بن محمدصدر ۱۳۴
عبدالوهاب ۱۴۷
عرب شیرازی ۱۵۷
عزالدین بن‌ابراهیم‌استرآبادی (حاجی) ۱۴۶
علاءالدین بن‌سیدی ۱۴۰
علی‌جان بن حیدرعلی‌هروی ۱۵۱
علی‌اکبر بن خواجه جمال‌الدین حسین بن خواجه محمد علی سلیمانی‌مرشدی ۱۳۹
علی درویش بدخشی ۱۳۸
علی‌الکاتب ۱۴۴
علی کاتب‌احسن (حاجی) ۱۳۹، ۱۴۰ (ظ)
علی بن محمد بن‌نجم‌الدین فوهنجی ۱۴۲

Publications of Anjuman-e Athare Melli
(Society for Protection of National Monuments)
No: 59

BIBLIOGRAPHY

on

FIRDOWSĪ

By

IRAJ AFSHAR

TEHRAN - 1968

شماره	فهرست انتشارات انجمن آثار ملی	تاریخ انتشار
۱	فهرست مختصری از آثار وابنیهٔ تاریخی ایران	شهریورماه ۱۳۰۴
۲	آثار ملی ایران (کنفرانس پرفسور هرتسفلد)	مهرماه ۱۳۰۴
۳	شاهنامه وتاریخ (کنفرانس پرفسور هرتسفلد)	شهریورماه ۱۳۰۵
۴	کشف دو لوح تاریخی در همدان (تحقیق پرفسور هرتسفلد ـ ترجمهٔ آقای مجتبی مینوی)	اسفند ماه ۱۳۰۵
۵	سه خطابه دربارهٔ آثار ملی و تاریخی ایران (از محمدعلی فروغی و هرتسفلد و هانی بال)	مهرماه ۱۳۰۶
۶	کشف الواح تاریخی تخت جمشید (پرفسور هرتسفلد)	بهمن ماه ۱۳۱۲
۷	کنفرانس محمدعلی فروغی راجع بفردوسی	بهمن ماه ۱۳۱۳
۸	تحقیق مختصر در احوال و زندگانی فردوسی (بقلم فاطمه سیاح)	۱۳۱۳
۹	تجلیل ابوعلی سینا درپنجمین دورهٔ اجلاسیه یونسکو درفلورانس	اسفند ماه ۱۳۲۹
۱۰	رسالهٔ جودیه ابن‌سینا (بتصحیح آقای دکترمحمود نجم‌آبادی)	اسفند ماه ۱۳۳۰
۱۱	رسالهٔ نبض ابن‌سینا (بتصحیح آقای سید محمد مشکوة استاد دانشگاه)	اسفند ماه ۱۳۳۰
۱۲	منطق دانشنامهٔ علائی ابن‌سینا (بتصحیح آقایان دکتر محمد معین و سید محمد مشکوة استادان دانشگاه)	۱۳۳۱
۱۳	طبیعیات دانشنامهٔ علائی ابن سینا (بتصحیح آقای سید محمد مشکوة استاد دانشگاه)	۱۳۳۱
۱۴	ریاضیات دانشنامهٔ علائی ابن سینا (بتصحیح آقای مجتبی مینوی استاد دانشگاه)	۱۳۳۱
۱۵	الهیات دانشنامهٔ علائی ابن‌سینا (بتصحیح آقای دکتر محمد معین استاد دانشگاه)	۱۳۳۱
۱۶	رسالهٔ نفس ابن‌سینا (بتصحیح آقای دکترموسی عمید استاددانشگاه)	۱۳۳۱
۱۷	رسالهٔ درحقیقت و کیفیت سلسله موجودات (بتصحیح آقای دکترموسی عمید استاد دانشگاه)	۱۳۳۱
۱۸	ترجمهٔ رسالهٔ سر گذشت ابن سینا (از آقای دکتر غلامحسین صدیقی استاد دانشگاه)	ـ
۱۹	معراج نامهٔ ابن سینا (بتصحیح آقای دکتر غلامحسین صدیقی استاد دانشگاه)	ـ

شماره	فهرست انتشارات انجمن آثار ملی	تاریخ انتشار
۲۰	رسالهٔ تشریح اعضاء ابن‌سینا (بتصحیح آقای دکتر غلامحسین صدیقی استاد دانشگاه)	–
۲۱	رسالهٔ قراضهٔ طبیعیات منسوب به‌ابن سینا (بتصحیح آقای دکتر غلامحسین صدیقی استاد دانشگاه)	–
۲۲	ظفرنامه منسوب به ابن سینا (بتصحیح آقای دکتر غلامحسین صدیقی استاد دانشگاه)	–
۲۳	رسالهٔ کنوز المعزمین ابن‌سینا (بتصحیح آقای جلال‌الدین همایی استاد دانشگاه)	۱۳۳۱
۲۴	رسالهٔ معیارالعقول ، جرثقیل از ابن سینا (بتصحیح آقای جلال‌الدین همایی استاد دانشگاه)	۱۳۳۱
۲۵	رسالهٔ حی بن یقظان ابن سینا با ترجمه وشرح فارسی آن ازیکی‌از معاصران ابن‌سینا (بتصحیح آقای هانری کربن)	۱۳۳۱
۲۶	جشن نامهٔ ابن سینا (مجلد اول ـ سرگذشت و تألیفات و اشعار و آراء ابن سینا) تألیف آقای دکتر ذبیح‌الله صفا استاد دانشگاه	۱۳۳۱
۲۷	ترجمهٔ مجلد اول جشن‌نامه بفرانسه (بوسیلهٔ آقای سعید نفیسی استاد دانشگاه)	۱۳۳۱
۲۸	ترجمهٔ اشارات وتنبیهات (بتصحیح آقای دکتر احسان یارشاطر استاد دانشگاه)	۱۳۳۲
۲۹	پنج رسالهٔفارسی وعربی ازابن‌سینا (بتصحیح آقای دکتراحسان‌یارشاطر استاد دانشگاه)	۱۳۳۲
۳۰	آثار تاریخی کلات وسرخس (تألیف آقای مهدی بامداد)	بهمن‌ماه ۱۳۳۳
۳۱	جشن نامهٔ ابن‌سینا مجلد دوم (حاوی نطقهای فارسی اعضاء کنگره ابن‌سینا)	۱۳۳۴
۳۲	جشن نامهٔ ابن سینا مجلد سوم (کتاب‌المهرجان لابن سینا) حاوی نطقهای عربی اعضای کنگره ابن‌سینا	۱۳۳۵
۳۳	جشن‌نامهٔ ابن‌سینا مجلد چهارم (شامل‌خطابه‌های اعضای کنگرهٔابن‌سینا بزبانهای آلمانی وانگلیسی و فرانسوی)	۱۳۳۴
۳۴	نبردهای بزرگ نادرشاه (بقلم سرلشکر غلامحسین مقتدر)	۱۳۳۹
۳۵	جبرو مقابله خیام (بتصحیح وتحشیهٔ آقای دکتر جلال مصطفوی)	۱۳۳۹

شماره	فهرست انتشارات انجمن آثار ملی	تاریخ انتشار
۳۶	شاهنامهٔ نادری تألیف مولا، محمدعلی فردوسی ثانی (بتصحیح وتحشیهٔ آقای احمد سهیلی‌خوانساری.)	۱۳۳۹
۳۷	اشترنامهٔ شیخ فریدالدین عطار (بتصحیح و تحشیهٔ آقای دکتر مهدی محقق)	۱۳۳۹
۳۸	حکیم عمرخیام بعنوان عالم جبر تألیف آقای دکترغلامحسین مصاحب	۱۳۳۹
۳۹	نادرشاه تألیف آقای دکتررضازاده شفق استاد دانشگاه	۱۳۳۹
۴۰	درهٔ نادره تألیف میرزا مهدی خان (باتصحیح وتحشیهٔ آقای دکترسید جعفرشهیدی)	۱۳۴۰
۴۱	شرح‌احوال ونقل وتحلیل آثارشیخ‌فریدالدین عطار تألیف آقای‌فروزانفر استاد دانشگاه	۱۳۴۰
۴۲	خسرونامه تألیف شیخ فریدالدین عطار (به تصحیح و اهتمام‌آقای احمد سهیلی خوانساری)	۱۳۴۰
۴۳	نامه‌های طبیب نادرشاه ترجمهٔ آقای دکترعلی اصغر حریری (باهتمام آقای حبیب یغمائی)	۱۳۴۰
۴۴	دیوان غزلیات وقصائد عطار (باهتمام و تصحیح آقای دکتر تقی تفضلی رئیس کتابخانهٔ مجلس شورای ملی)	۱۳۴۱
۴۵	جهانگشای‌نادری تالیف میرزامهدی‌خان (با تصحیح و تعلیقهٔ آقای سید عبدالله انوار)	۱۳۴۱
۴۶	طربخانه(رباعیات حکیم عمرخیام نیشابوری) تالیف یاراحمدبن حسین رشیدی تبریزی (بامقدمه وتصحیح و تحشیهٔ آقای جلال الدین همایی استاد دانشگاه)	۱۳۴۲
۴۷	نادرهٔ ایام،حکیم عمرخیام ورباعیات او بقلم‌آقای اسمعیل یکانی	۱۳۴۲
۴۸	اقلیم پارس (آثار باستانی وابنیهٔ‌تاریخی فارس) - تألیف سیدمحمدتقی مصطفوی	۱۳۴۳
۴۹	سفارش نامهٔ انجمن آثارملی	اردی‌بهشت ۱۳۴۴
۵۰	یادنامهٔ شادروان حسین علاء	۱۳۴۴
۵۱	ذخیرهٔ خوارزمشاهی، تألیف زین‌الدین ابو ابراهیم اسمعیل جرجانی - سنهٔ ۵۰۴ هجری - (باهتمام و تصحیح و تفسیر دکتر محمد حسین اعتمادی - دکتر محمد شهزاد - دکترجلال مصطفوی) (جلداول)	۲۵ شهریور ۱۳۴۴

شماره	فهرست انتشارات انجمن آثار ملی	تاریخ انتشار
۵۲	دیوان صائب، با حواشی وتصحیح بخط خود استاد ـ مقدمه وشرح حال بخط و خامهٔ استاد امیری فیروزکوهی	۱۳۴۵
۵۳	عرائس الجواهر و نفایس الاطایب تألیف ابوالقاسم عبدالله کاشانی بسال ۷۰۰ هجری با مقدمه و کوشش آقای ایرج افشار	۱۳۴۵
۵۴	ری باستان ـ مجلد اول مباحث جغرافیائی شهر ری بعهد آبادی تألیف آقای دکتر حسین کریمان	۱۳۴۵
۵۵	خیامی نامه جلد اول تألیف استاد جلال‌الدین همائی	آبان ۱۳۴۶
۵۶	فردوسی و شعر او تألیف آقای مجتبی مینوی استاد دانشگاه	آبان ۱۳۴۶
۵۷	خرد نامه تألیف و نگارش ابوالفضل یوسف بن علی مستوفی بکوشش آقای عبدالعلی ادیب برومند	فروردین ۱۳۴۷
۵۸	فرهنگ واژه های فارسی در زبان عربی تألیف آقای سید محمد علی امام شوشتری	تیرماه ۱۳۴۷

